

Vergaderjaar 2010–2011

32 500 XIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 2011

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

INHOUDSOPGAVE

	blz.
A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVORSTEL	3
B. BEGROTINGSTOELICHTING	4
1. Leeswijzer	4
2. De beleidsagenda	8
3. De beleidsartikelen	17
1. Goed functionerende economie en markten in Nederland en Europa	17
2. Een sterk innovatievermogen	27
3. Een excellent ondernemings- en vestigingsklimaat	44
4. Doelmatige en duurzame energiehuishouding	58
5. Internationale economische betrekkingen	73
8. Economische analyses en prognoses	84
9. Voorzien in maatschappelijke behoefte aan statistieken	86
10. Elektronische communicatie en post	89
4. De niet-beleidsartikelen	103
21. Algemeen	103
22. Nominaal en onvoorzien	105
5. Verdiepingshoofdstuk	106
6. Begroting van baten-lastendiensten	120
7. Bedrijfsvoeringsparagraaf	133
8. Bijlagen	134
8.1 Kerngegevens EZ	134

8.2	Lijst van (overige) subsidies die niet op grond van een AMvB of ministeriële regeling worden verstrekt	136
8.3	De bijlage inzake ZBO's en RWT's	139
8.4	Bijlage moties en toezeggingen	142
8.5	Trefwoordenregister	186
8.6	Lijst met afkortingen	188

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET WETSVORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel uitmaken van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld. Het onderhavige wetsartikel strekt ertoe om de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken voor het jaar 2011 vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor het jaar 2011. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota 2011.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten voor het jaar 2011 vastgesteld. De in de begroting opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenaamde begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en lasten en kapitaaluitgaven en ontvangsten van de baten-lastendiensten Agentschap NL en Agentschap Telecom voor het jaar 2011 vastgesteld. De in die begrotingen opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B van deze memorie van toelichting.

De Minister van Economische Zaken,

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1. LEESWIJZER

De leeswijzer gaat in op de volgende onderwerpen:

1. Begrotingsstructuur
2. Prestatiegegevens
3. Toerekening van apparaatsuitgaven aan de beleidsartikelen
4. Afwijkingen van de rijksbegrotingsvoorschriften

1. Begrotingsstructuur

Gewijzigde opzet begroting

Bij begroting 2010 is in overleg met het Ministerie van Financiën en de Algemene Rekenkamer de opzet van beleidsartikel 2 gewijzigd. Artikel 2 diende daarbij als pilot voor een verdergaande wijziging van de beleidsartikelen in de begroting 2011. De ervaringen met de pilot waren positief en er is derhalve besloten om ook de overige beleidsartikelen op te stellen volgens de nieuwe opzet in artikel 2.

Kernelementen van de nieuwe opzet zijn:

- Verduidelijken samenhang in het beleid door meer aandacht voor de beleidstheorie achter de algemene doelstelling en de operationele doelstellingen en daarmee de verschillende bijdrage van het basisinstrumentarium en het programmatische instrumentarium (wat willen we bereiken?).
- Verduidelijken samenhang tussen de instrumenten en/of activiteiten en hun bijdrage aan de operationele doelstellingen door een uniforme toelichting, waarbij wordt ingegaan op de doelstelling en de voornaamste acties in 2011 (wat gaan we daarvoor doen?).
- Verduidelijken samenhang financiële informatie en het beleid door de financiële informatie per operationeel doel weer te geven (wat gaat het kosten?).
- Vergroten leesbaarheid door daar waar mogelijk aanvullende informatie (voorbeelden) in tekstboxen op te nemen.

Daarnaast is ten opzichte van de begroting 2010 artikel 23 komen te vervallen. De verantwoording van deze middelen zal voortaan op artikel 3 plaatsvinden.

Pijlers EZ-beleid

Het EZ-beleid berust op drie pijlers:

- *Markt en spelregels*: het bijdragen aan een stabiele macro-economische omgeving, goed werkende (internationale) markten, heldere wet- en regelgeving en een aantrekkelijk fiscaal klimaat.
- *Eén basispakket voor alle ondernemers*: het basispakket is voor alle ondernemers toegankelijk. Het omvat instrumenten voor de diverse fasen van het ondernemerschap, van het starten van een onderneming tot de overdracht of de beëindiging. Ook worden de eerste stappen naar innoveren en internationaal ondernemen gestimuleerd. Naast voorlichting en advies zijn er financiële instrumenten als vouchers, kredieten en (samenwerkings-)subsidies. Het basispakket omvat drie modules: 1) starten, groeien en overdragen, 2) innoveren en 3) internationaal ondernemen.
- *Programmatisch pakket voor topprestaties*: het programmatisch pakket omvat vier modules: 1) sterktes in innovatie, 2) sterktes in de regio, 3) Energietransitie en 4) Internationaal excelleren en samenwerken. In het

programmatisch pakket is het stimuleren van internationale R&D-samenwerking een belangrijk onderdeel. Kenmerkend voor alle programma's zijn de begrippen excellentie, selectiviteit, maatwerk en vraagsturing. Er nemen specifieke clusters van ondernemers aan deel.

In de EZ-begroting 2011 komen deze drie pijlers duidelijk herkenbaar in de beleidsartikelen terug. Elk artikel bevat, voor zover van toepassing, de onderverdeling markt en spelregels, basispakket voor alle ondernemers en programmatisch pakket voor topprestaties. Met deze indeling is snel duidelijk wat EZ doet om de randvoorwaarden voor ondernemers op orde te krijgen (bijvoorbeeld via het aanpassen van wetgeving), wat EZ doet om ondernemers een geschikt basispakket aan ondersteuning te leveren (bijvoorbeeld door middel van de BBMKB of het Innovatiekrediet) en wat EZ doet om op bepaalde gebieden te kunnen excelleren (programmatisch pakket).

2. Prestatiegegevens

De missie van EZ is om in een open wereldeconomie de condities te realiseren voor een welvarend, duurzaam en ondernemend Nederland. De Minister van Economische Zaken zet zich in voor goed functionerende markten, een ondernemingsklimaat waarin bedrijven zich kunnen ontwikkelen tot ster spelers in binnen- en buitenland en een energiehuishouding die betaalbaar, betrouwbaar en duurzaam is. Doelstellingen waarbij EZ een belangrijke bijdrage kan leveren door de juiste randvoorwaarden te creëren en/of te borgen, maar waarbij het uiteindelijke resultaat mede afhankelijk is van externe factoren waar EZ geen of beperkt invloed op heeft. Ook zijn op sommige terreinen geen statistieken of gegevens beschikbaar en als deze statistieken wel beschikbaar zijn dan is dat, met name op het terrein van innovatie, regelmatig met een vertraging van één tot enkele jaren. Voor deze doelstellingen geldt dan ook dat er niet altijd een directe relatie gelegd kan worden tussen het gevoerde beleid en het uiteindelijke resultaat. Dit compliceert het met prestatie-indicatoren verantwoording af te leggen over de bijdrage van EZ bij de realisatie van beleidsdoelstellingen. Waar mogelijk zijn in deze begroting prestatie-indicatoren opgenomen die hier direct inzicht in geven. Omdat dit veelal niet goed mogelijk was, is een combinatie van prestatiegegevens opgenomen van kengetallen die inzicht bieden in relevante ontwikkelingen op het betreffende beleidsterrein en prestatie-indicatoren die inzicht geven in het bereiken van specifieke resultaten op instrument-/activiteitsniveau.

Een kengetal geeft relevante informatie zonder dat een directe relatie is te leggen met het gevoerde beleid (bijvoorbeeld «R&D-uitgaven van de private sector als percentage van het BBP»). Deze kengetallen hebben informatieve waarde omdat ze aangeven hoe Nederland ervoor staat op verschillende terreinen. Daarmee komen sterktes en zwaktes in beeld waarop het beleid kan aangrijpen. Daarnaast geven kengetallen een beeld in hoeverre de ambities van het kabinet gerealiseerd worden.

In de nieuwe opzet staan de meeste kengetallen onder de algemene doelstelling van het betreffende beleidsartikel. Hierdoor kan het voorkomen dat geen prestatiegegevens meer zijn opgenomen bij de operationele doelstelling zelf, omdat de kengetallen die eerder onder de operationele doelstelling waren opgenomen, nu onder de algemene doelstelling staan. De kengetallen geven daarbij informatie over het

behalen van de Algemene Doelstelling, maar ook meer specifieke informatie over het behalen van de operationele doelstellingen.

Om de leesbaarheid en de samenhang tussen de prestatiegegevens en de beleidsinformatie verder te vergroten, worden de prestatie-indicatoren niet langer aan het einde van de operationele doelstelling gepresenteerd, maar direct bij de instrumenten waar zij betrekking op hebben.

Voor operationele doelstelling 1 in artikel 5 (*Een open internationaal handels- en investeringsverkeer en een versterkte, duurzame, internationale economische rechtsorde*) bleek het lastig om meer specifieke prestatiegegevens in de vorm van kengetallen of prestatie-indicatoren op te nemen. EZ is verantwoordelijk voor het beleid dat het vrijmaken van het internationale handels- en investeringsverkeer beoogt en de internationale economische rechtsorde bevordert. Door middel van contacten met overheidspartijen in binnen- en buitenland en het bedrijfsleven schept EZ de basis voor gunstige en concurrerende voorwaarden voor internationaal ondernemen en lost EZ daar waar nodig knelpunten voor het bedrijfsleven op. De uiteindelijke realisatie van deze operationele doelstelling is van een veelheid van factoren afhankelijk (geopolitieke factoren, WTO-onderhandelingen, et cetera). Ook is geen sprake van concrete instrumenten, waardoor het niet mogelijk is om naast de meer algemene kengetallen onder de algemene doelstelling ook nog meer specifieke prestatiegegevens voor de betreffende operationele doelstelling op te nemen.

In het rapport Rijk Verantwoord 2009¹ en de Factsheet bij de EZ-begroting 2010² concludeert de Algemene Rekenkamer dat ook voor de artikelen 8 en 9 een explain opgenomen zou moeten worden. Voor deze artikelen geldt dat deze taakgericht zijn, een breder maatschappelijk belang dienen en dat geen sprake is van een eenduidig na te streven maatschappelijk effect. Zowel in artikel 8 als in artikel 9 zijn prestatie-indicatoren opgenomen die informatie geven over het bereiken van de algemene doelstelling. Gezien het karakter van deze artikelen acht EZ het niet mogelijk om deze effectinformatie verder te optimaliseren.

Evaluaties en beleidsdoorlichtingen geven meer detailinformatie over het bereiken van de gestelde doelen dan prestatie-indicatoren en kengetallen. Binnen VBTB zijn dit dan ook belangrijke instrumenten om het inzicht in de beleidsprestaties te completeren. Met verschillende soorten evaluatie-instrumenten wordt zo goed mogelijk inzicht gegeven in de effectiviteit en efficiency van beleid. De Kamer wordt op de hoogte gebracht van de uitkomsten en beleidsmatige conclusies van deze doorlichtingen. In elk beleidsartikel worden de belangrijkste evaluatieonderzoeken weergegeven. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar beleidsdoorlichtingen, effectenonderzoek en overig evaluatieonderzoek.

3. Toerekening van apparaatsuitgaven aan de beleidsartikelen

De personele uitgaven van het kernministerie EZ die direct verband houden met beleidsuitgaven worden verbijzonderd naar de betreffende artikelen. De personele uitgaven voor de Directoraten-Generaal die onder het kernministerie vallen, zijn geraamd bij de beleidsartikelen 1 tot en met 5, alsmede beleidsartikel 10. De in dit opzicht als indirect te beschouwen personele uitgaven van het kernministerie (algemene leiding, stafdirecties) worden geraamd op artikel 21 Algemeen. De materiële uitgaven van het kernministerie en de overige apparaatsuitgaven worden eveneens

¹ www.rekenkamer.nl/Actueel/Onderzoeksrapporten/Introducties/2010/05/Rijk_verantwoord_2009

² www.rekenkamer.nl/Actueel/Onderzoeksrapporten/Introducties/2009/10/Factsheets_beschikbaarheid_beleidsinformatie_begroting_2010

geraamd op artikel 21 Algemeen. Er vindt geen toerekening van deze uitgaven aan de beleidsartikelen plaats.

Voor de diensten van EZ (de NMa, de Consumentenautoriteit, SodM en het CPB) geldt dat de integrale apparaatsuitgaven geraamd zijn op de betreffende beleidsartikelen (respectievelijk de artikelen 1, 1, 4 en 8). De bijdragen aan de (EZ-) ZBO's CBS en OPTA zijn geraamd op respectievelijk artikel 9 en artikel 10.

Per 1 januari 2010 zijn SenterNovem, EVD en Octrooicentrum Nederland samengevoegd tot Agentschap Nederland (Agentschap NL). De paragrafen over de diensten die een baten-lasten stelsel voeren (SenterNovem, EVD, Octrooicentrum Nederland en Agentschap Telecom) zijn daarom gedeeltelijk samengevoegd tot één paragraaf. De paragrafen geven inzicht in de begroting van baten en lasten en de kasstroom van deze diensten. De opdrachtbudgetten worden geraamd op de beleidsmatig daarvoor in aanmerking komende artikelen.

4. Afwijkingen van de rijksbegrotingsvoorschriften

In afwijking van de voorschriften specificeert EZ bij de beleidsartikelen de verplichtingenramingen in plaats van de uitgavenramingen, omdat de verplichtingenramingen het meeste inzicht geven in het actuele beleid. Beleidsbeslissingen, zoals het introduceren of het beëindigen van subsidieregelingen, zijn in de verplichtingenramingen immers direct traceerbaar. Vanwege de doorlooptijden en betalingsschema's van subsidies, bieden de uitgavenramingen in dat opzicht minder informatie. Overigens wordt wel een specificatie van de uitgavenramingen naar operationeel doel gegeven. Daarnaast zijn de bedragen in de financiële tabellen in de artikelen, uit oogpunt van de presentatie, uitgedrukt in miljoenen in plaats van in duizenden.

2. DE BELEIDSAGENDA

Gezien de demissionaire status van het kabinet dat deze begroting opstelt, is gekozen voor een beperkte technische invulling van de beleidsagenda 2011. Daar waar de beleidsagenda's in voorgaande jaren uitgebreid ingingen op de prioriteiten uit het kabinetsprogramma Balkenende IV, aangevuld met prioriteiten van de minister, is de opzet dit jaar sober van aard. Er zal vooral worden ingegaan op eventuele relevante beleidsarme ontwikkelingen die de begroting in financiële zin raken. In de artikelen wordt, zoals in andere jaren, de relevante financiële en beleidsinformatie die samenhangt met de voorgenomen uitgaven vermeld.

Inleiding

Nederland is de zestiende economie in de wereld, de vijfde exporteur en de zesde ontvanger van buitenlandse investeringen. We hebben alles in huis om deze positie vast te houden en te zorgen voor onze welvaart in de toekomst. Een welvaartsniveau dat niet alleen wordt bepaald door de consumptie van goederen en diensten, maar ook door voldoende vrije tijd, sociale cohesie, de mogelijkheid tot zelfontplooiing en de kwaliteit van de leefomgeving.

In een wereldeconomie met een groeiende internationale concurrentie en een schaarste aan energie en grondstoffen gebeurt dit niet vanzelf. Om zich te onderscheiden van andere landen moet Nederland zich krachtig positioneren en investeren in zijn economische sterktes. Het Nederlandse bedrijfsleven is daarbij de cruciale schakel. Ondernemers vormen het kloppend hart van onze economie, innovatie is onontbeerlijk voor productiviteitsgroei en duurzaam ondernemen is een belangrijke randvoorwaarde.

EZ werkt in 2011 volgens drie lijnen aan de versterking van de Nederlandse concurrentiekracht:

- Ruimte bieden aan ondernemerschap en innovatie
- Nederland sterk positioneren in de wereld
- Een toekomstbestendige energievoorziening

Onderstaand is aangegeven welke activiteiten EZ in 2011 op deze terreinen onderneemt, voorafgegaan door een korte economische schets van Nederland.

1. Sterker uit de crisis

De grootste economische crisis in tachtig jaar heeft wereldwijd diepe gaten geslagen in wereldhandel, werkgelegenheid en winstgevendheid. Ook Nederland is hard getroffen. Ondanks een relatief goede uitgangspositie met een lage werkloosheid, een hoge winstgevendheid en een begrotingsoverschot, is ons welvaartsniveau onder druk komen te staan. Door de crisis zijn de overheidsfinanciën uit het lood geslagen. Tegen de achtergrond van een nog herstellende financiële sector en voortdurende onzekerheid op internationale financiële markten, vraagt de toenemende concurrentie van opkomende markten het uiterste van de Nederlandse economie.

De economie is in 2009 met 3,9% gekrompen. Dit kwam vooral door het instorten van de wereldhandel. Inmiddels trekt de economische groei weer wat aan, maar het niveau van voor de crisis is nog niet bereikt. De economische groei is door de opleving van de export ondertussen iets toegenomen. In het tweede kwartaal groeide de economie met ruim 2% ten opzichte van het tweede kwartaal van 2009.

Recente CPB-ramingen gaan voor heel 2010 uit van een groei van 1,8%. Volgens de Europese Commissie en de OESO zal Nederland het wel iets beter doen dan de meeste andere eurolanden. Het CPB verwacht voor 2011 in Nederland een groei van 1,6%. De Verenigde Staten en opkomende Aziatische landen hebben beduidend betere vooruitzichten. In deze context werkt EZ aan een Nederland dat sterker uit de crisis komt. EZ streeft ernaar de effecten van de crisis te beperken, te voorkomen dat de crisis onze economische structuur onherstelbaar schaadt en stimuleert investeringen in duurzaamheid en innovatie. Tegelijkertijd zijn maatregelen nodig om de overheidsfinanciën in het gareel te krijgen, zodat voorkomen wordt dat onze toekomstige economie onder structurele tekorten gebukt gaat en zodat het lange termijn groeivermogen versterkt wordt.

2. Ruimte bieden aan ondernemerschap en innovatie

Ondernemerschap en innovatie zijn de motoren voor duurzame economische groei en de basis voor een sterke concurrentiepositie. Een gezond vestigingsklimaat daagt mensen uit, biedt heldere regels en een goede toegang tot kapitaal. EZ ondersteunt grote en kleine bedrijven bij het verkrijgen van kapitaal en de inzet van medewerkers voor R&D. Het neemt onnodige regeldruk weg en zorgt voor een goede (digitale) loketfunctie van de overheid voor ondernemers. Hierdoor wordt ruimte gecreëerd voor innovatie en groei die nodig is om de Europa 2020-strategie te realiseren. Deze is erop gericht om structurele uitdagingen zoals vergrijzing, globalisering en klimaatverandering het hoofd te bieden. In een goed vestigingsklimaat spelen marktordering en een adequate bescherming van consumenten een belangrijke rol. Via de Mededingingswet, de Elektriciteits-, Gas-, Telecommunicatie-, Post- en Warmtewet en de Wet handhaving consumentenbescherming werkt EZ aan gezonde concurrentieverhoudingen, voldoende bescherming voor consumenten en goed functionerende markten.

In 2011 werkt EZ onder meer aan:

- Een nieuw wetsvoorstel voor de Aanbestedingswet en de implementatie van aanvullend beleid.
- Meer synergie in de innovatieinstrumenten voor het MKB, zoals de innovatievouchers en de innovatieprestatiecontracten.
- De toegankelijkheid van de kredietmarkt voor grote en kleine bedrijven. Vanwege het belang van een gezonde vermogensverschaffing aan bedrijven, heeft het demissionaire kabinet besloten om crisismaatregelen ter ondersteuning van de kredietverlening aan bedrijven met een jaar te verlengen tot eind 2011. De garantieregelingen zullen er, voor bedrijven die in de kern gezond zijn, aan bijdragen dat vermogensverschaffers aan de vraag naar krediet kunnen voldoen.
- Een betere digitale overheidsdienstverlening voor bedrijven. Via e-factureren, e-herkenning, Standard Business Reporting en specifieke projecten in het kader van Slim Geregeld Goed Verbonden. En een verdere vermindering van de administratieve lastendruk met 6,5%.
- De nationale implementatie van de Europa 2020-strategie, bijvoorbeeld op het terrein van innovatie, industriebeleid, klimaat en de digitale agenda. En de inzet op een hoog beschermingsniveau van de Europese investeringbeschermingsovereenkomsten (IBO's).
- De implementatie van het New Regulatory Framework, het Europese reguleringskader voor de telecomsector. Hierbij wordt transparantie over internetverkeer door aanbieders van internettoegang verplicht gemaakt.

- Een aanpassing van het Nationaal Frequentieplan en het beschikbaar stellen van het 800 MHz spectrum voor elektronische communicatiediensten (is deel van Digitaal Dividend). Ook zullen de GSM-vergunningen in het 900 en 1 800 MHz spectrum opnieuw worden uitgegeven.

3. Nederland sterk positioneren in de wereld

Met de opkomst van economieën als China en India verschuift het economisch zwaartepunt en veranderen de internationale machtsverhoudingen. Daarom moet Nederland zich sterk positioneren en zich specialiseren op markten waar we internationaal een toppositie kunnen innemen; daar ligt ons concurrentievoordeel. EZ zet in op economische diplomatie, publiek-private partnerschappen en strategische allianties met derde landen. Niet alleen met het oog op nieuwe afzetmarkten, maar ook voor het aantrekken van buitenlandse investeringen en kenniswerkers naar Nederland.

Innovatie is hierbij cruciaal. Het verhoogt de productiviteit van bedrijven en is daarmee een belangrijke bron voor onze toekomstige welvaarts-groei. Via de innovatieprogramma's zorgt EZ ervoor dat publieke R&D-investeringen worden ingezet op die innovatieve sleutelgebieden waarmee Nederland tot de wereldtop kan behoren. ICT speelt hierbij bijvoorbeeld een belangrijke rol als innovatie-as in alle sectoren van de economie. Het World Congress on Information Technology (mei 2010) bevestigde nog eens dat Nederland de *digital gateway to Europe* is, een positie die we ook in de toekomst moeten vasthouden.

In 2011 werkt EZ onder meer aan:

- Het aantrekken van kennisintensieve bedrijven naar Nederland: in 2010–2013 wordt gestreefd naar ten minste 15 significante buitenlandse investeringen. Daarnaast is er via het investor development programma intensief contact met bestaande buitenlandse investeerders.
- Het ondersteunen van excellente clusters van bedrijven en onderzoeksinstellingen met de programmatische aanpak. In 2011 wordt de aansluiting versterkt tussen de innovatie-, internationale en ruimtelijk-economische programma's.
- De versterking van de effectiviteit van een normatief kader voor maatschappelijk verantwoord ondernemen voor Nederlandse bedrijven die in het buitenland opereren. Op basis van de bestaande beleidslijnen (ketenverantwoordelijkheid en Non-Trade Concerns (NTC's)).
- Een economische visie op de Noordvleugel van de Randstad (Amsterdam-brief) en op de Brainport regio Zuidoost Nederland. Beide zijn gepland voor begin 2011.
- Holland Branding. Ook in 2011 wordt hard gewerkt aan een betere naamsbekendheid van Nederland in China en India.
- Een follow-up van de World Congress of Information Technology en de Verklaring van Amsterdam, in lijn met Europese en mondiale afspraken.

4. Een toekomstbestendige energievoorziening

Een goede energievoorziening is cruciaal voor onze economische groei. Door Nederland strategisch te positioneren op de internationale olie- en gasmarkt, door het aandeel duurzame energie te vergroten en door te zorgen voor een goede energie-infrastructuur, werken we aan een betaalbare, schone en betrouwbare energiehuishouding.

Een toekomstbestendige energievoorziening betekent ook het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen. Eind 2010 wordt tijdens de klimaatconferentie in Cancun gesproken over nieuwe klimaatdoelstellingen voor het post-Kyoto tijdperk. Eén ding is zeker: zonder innovatieve oplossingen komen we er niet. Het Nederlandse bedrijfsleven speelt hierbij een doorslaggevende rol. Bij de ontwikkeling van energiezuinige productiemethoden en door investeringen in het opwekken van schone energie.

In 2011 werkt EZ onder meer aan:

- Een beter werkende gasmarkt, energievoorzieningszekerheid en duidelijke voorrangregels voor duurzame energie.
- De koppeling van de pentalaterale regio met de Scandinavische regio. Ook wordt een marktkoppeling met het Verenigd Koninkrijk voorbereid (de Britned kabel komt in 2011 beschikbaar voor elektriciteitstransport).
- Beleidsaanpassingen naar aanleiding van de gewijzigde Mijnbouwwet. Zoals een stroomlijning van de vergunningsprocedures, duidelijke voorschriften voor aardwarmte en criteria voor de toelating van nieuwe mijnbouwmaatschappijen. Ook wordt de CCS-richtlijn geïmplementeerd.
- Een tijdige realisatie van energie-infrastructuur van nationaal belang, zoals Randstad 380 kV en een aantal windparken groter dan 100 MW.
- Het bevorderen van energie-innovatie voor de transitie naar een schonere energievoorziening en een energie-efficiënte economie.

5. Slotparagraaf

Onderstaand is een selectie opgenomen van de belangrijkste wijzigingen (kasuitgaven en ontvangsten) ten opzichte van de begroting 2010. Een volledig overzicht van de majeure beleidsmatige verplichtingenmutaties is opgenomen in het verdiepingshoofdstuk.

Uitgaven (in € mln)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand Ontwerpbegroting 2010 (incl. Amendementen)	2 959,9	2 768,6	2 789,8	2 716,4	2 896,5	
Artikel 2 Een sterk innovatievermogen						
1 Innovatieprogramma's (deels VJN)	55,4	52,0	44,5	44,5	42,6	
2 Kenniswerkers / High Tech Topprojecten (VJN)	25,8					
3 Lucht- en ruimtevaart	- 8,4	4,2	- 1,5	- 0,3	- 4,6	
4 Subsidietaakstelling		- 4,0	- 8,0	- 12,0	- 16,0	
Artikel 3 Een excellent ondernemings- en vestigingsklimaat						
5 Bedrijventerreinen	- 40,0		- 24,3	- 24,9	- 11,9	
6 Pieken in de Delta (deels VJN)	57,7	41,0	33,2	21,4	21,0	
7 Groeifinancieringsfaciliteit / GO (VJN)	37,6	11,0	10,0	9,0	8,0	
8 Ondernemerschap en Onderwijs	11,3					
9 Subsidietaakstelling		- 1,0	- 2,0	- 3,0	- 4,0	
Artikel 4 Doelmatige en duurzame energiehuishouding						
10 COVA		11,0	11,0	11,0	11,0	
11 Energie-innovatie	21,9	17,0	11,7	3,0	1,5	
12 Transitie management (deels VJN)	- 8,1	12,0	12,0	12,0		
13 Duurzame energie (MEP / SDE, deels VJN)	17,8	50,0	72,4	8,3	- 150,9	
14 Carbon Capture and Storage	13,3	45,2	21,0	20,0	3,0	
15 Subsidietaakstelling		- 4,0	- 8,0	- 12,0	- 16,0	
Artikel 10 Elektronische communicatie en post						
16 Subsidietaakstelling		- 1,0	- 2,0	- 3,0	- 4,0	
Artikel 21 Algemeen						
17 BES eilanden		2,2	2,2	2,2	2,2	
Overige mutaties	84,4	50,5	4,6	13,9	29,0	
Stand Ontwerpbegroting 2011	3 228,5	3 054,7	2 966,5	2 807,5	2 807,4	2 823,1

Ontvangsten (in € mln)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand Ontwerpbegroting 2010	5 798,7	6 188,4	6 330,1	6 128,6	5 095,4	
Artikel 2 Een sterk innovatievermogen						
18 Ontvangsten uit het FES (deels VJN)	29,3	71,1	38,8	48,0	45,5	
Artikel 3 Excellent ondernemings- en vestigingsklimaat						
19 Groeifinancieringsfaciliteit / GO (VJN)	37,6	11,0	10,0	9,0	8,0	
20 Ontvangsten uit het FES (deels VJN)	69,0	41,0	33,2	21,4	21,0	
21 Lucht- en ruimtevaart	- 5,7	- 8,0	- 10,6	- 12,7	- 6,8	
Artikel 4 Doelmatige en duurzame energiehuishouding						
22 COVA		11,0	11,0	11,0	11,0	
23 Aardgasbaten (deels VJN)	- 400,0	1 600,0	1 750,0	2 050,0	2 250,0	
24 FES afdracht (deels VJN)	- 197,8	77,9	9,6	- 351,4	- 134,2	
25 Ontvangsten uit het FES (deels VJN)	47,0	52,8	30,3	22,6	6,9	
26 CO ₂ -veiling (VJN)	55,0					
Overige mutaties	19,6	3,2	- 2,0	4,9	4,3	
Stand Ontwerpbegroting 2011	5 452,7	8 048,3	8 200,3	7 931,5	7 301,1	7 976,7

- Deze mutatie betreft een actualisatie van de ramingen en het opvragen van de FES middelen voor de projecten Food & Nutrition Delta (onderdeel TIFN), High Tech Systemen en Materialen (HTSM) en Energie (Be-Basic). Daarnaast is bij eerste suppletore begroting

- 2010 vanuit de enveloppe duurzaam ondernemen uit het Aanvullende Beleidsakkoord € 20 mln aan de EZ-begroting toegevoegd voor de ondersteuning van de productie van elektrische voertuigen en componenten daarvoor.
2. In het Aanvullend Beleidsakkoord is in totaal € 280 mln beschikbaar gesteld voor kennisinfrastructuur. Hiervan loopt € 140 mln aan verplichtingen via de EZ-begroting en € 140 mln via de begroting van OCW. De verplichtingen zijn in 2009 aangegaan. In 2009 verliep de uitfinanciering voor Kenniswerkers op de OCW-begroting sneller dan bij de oorspronkelijke verdeling was geraamd en is bij tweede suppletore begroting 2009 € 22,9 mln overgeboekt naar de begroting van OCW. Bij de eerste suppletore begroting 2010 is de EZ-begroting hiervoor door OCW gecompenseerd. Daarnaast zijn bij eerste suppletore begroting 2010 de in 2009 niet tot besteding gekomen kasmiddelen voor High Tech Topprojecten doorgeschoven naar 2010.
  3. Deze mutatie bestaat uit 2 delen:
    - Na arbitrage is in 2010 het tekort in de Business Case JSF vastgesteld op € 157 mln (netto contant, prijspeil 2001). Van het tekort wordt € 105 mln terugontvangen uit afdrachten van de industrie over de JSF-gerelateerde omzet. Daarnaast verlagen het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Defensie hun uitgaven elk met € 26 mln. Deze uitgavenverlaging komt ten gunste van het generaal beeld en draagt daardoor bij aan de vermindering van de rentelast op de staatschuld. EZ levert de bijdrage in de jaren 2010–2019. Gedisconteerd en in prijspeil 2010 gaat het om een bedrag van € 50,5 mln. De helft daarvan komt uit vrijval van middelen door de overgang van het NIVR naar Agentschap NL (€ 8,2 mln), uit onverplichte middelen op het terrein van Ondernemerschap in 2013 en 2014 (€ 15 mln) en uit niet uitgegeven middelen voor TNO (€ 1,5 mln). De andere helft komt uit de vermindering van de rente-uitgaven omdat wordt afgelost op de EMU-lening.
    - Bij eerste suppletore begroting 2010 is een actualisatie gemaakt van het kasverloop binnen de luchtvaartkredietfaciliteit. Er is vertraging opgetreden in het Airbus 350-project. Daardoor is het beroep van Nederlandse vliegtuigbouwindustrie op de luchtvaartkredietfaciliteit lager dan verwacht. In 2009 is de faciliteit voor meer vliegtuigbouwprogramma's opengesteld dan alleen die van Airbus¹. De kredietverstrekking hiervoor vindt in 2010 en latere jaren plaats.
  4. Het kabinet heeft in het Aanvullend Beleidsakkoord een besparing van € 3,2 mld verondersteld uit hoofde van loonmatiging. Omdat de loonmatiging niet in de veronderstelde mate is opgetreden, neemt het demissionair kabinet zijn verantwoordelijkheid en kiest het voor een alternatieve invulling. Eén van deze maatregelen betreft een subsidietaakstelling op de EZ-begroting vanaf 2011, die in kastermen oploopt tot in totaal € 50 mln in 2015. De subsidietaakstelling is verdeeld over de beleidsartikelen 2, 3, 4 en 10 en zal op een later moment aan specifieke instrumenten worden toegewezen.
  5. In december 2009 hebben Rijk, VNG en IPO het convenant bedrijventerreinen 2010–2020 ondertekend. Dit convenant legt de afspraken tussen Rijk, provincies en gemeenten vast over onder andere de uitvoering van de herstructureringsopgave 2009–2013 (bedrijventerreinenbeleid) inclusief de afspraken over rijksfinanciering. Met betrekking tot de rijksfinanciering is in het convenant afgesproken om de Toppermiddelen te decentraliseren naar de

---

¹ Kamerstuk: 25 820, nr. 18.

provincies via een decentralisatie-uitkering aan het provinciefonds. Het gaat om een netto bedrag van € 101 mln. Deze mutatie betreft de overboeking.

6. Deze mutatie betreft het opvragen van FES-middelen ten behoeve van de Nota Ruimte-projecten Apeldoorn Kanaalzone, Eindhoven A2 zone, Groningen Centrale zone, Alternatief Hoeksche Waard en Brainport Avenue Eindhoven en de Sterke Regio-projecten Bio Sciencepark Leiden, High Tech Factory Twente, HST Cargo Amsterdam en CAT Agrofood.
7. Bij eerste suppletore begroting 2010 is de in 2009 niet benutte garantieverplichtingenruimte van de GO opnieuw beschikbaar gesteld. Daarnaast is garantieverplichtingenruimte toegevoegd voor garanties op leningen in het kader van bouwinvesteringen in de zorg. Ter afdekking van de schades zullen kostendekkende premies in rekening worden gebracht. Met deze mutatie worden de ramingen van de uitgaven en de ontvangsten hiervoor aangepast.
8. Deze mutatie betreft het opvragen van FES-middelen voor onderwijs en ondernemerschap.
9. Zie toelichting mutatie 4.
10. Ter dekking van de exploitatiekosten van de stichting COVA wordt door de belastingdienst een heffing geïnd op aardolieproducten. De inkomsten uit deze heffing worden via de EZ-begroting doorbetaald aan de stichting COVA en zijn op de lange termijn in evenwicht met de kosten van de stichting COVA. Vanwege de toenemende omvang van de binnenlandse consumptie van aardolieproducten nemen de verwachte inkomsten uit deze heffing toe.
11. Deze mutatie betreft het opvragen van FES-middelen voor de innovatieagenda energie. Deze hebben betrekking op de thema's nieuw gas, wind op land, wind op zee en het project Hisarna (het internationale onderzoeksproject dat begin 2011 bij Corus in IJmuiden van start gaat en als doel heeft om ruwijzer te maken met minder energie en minder CO₂-uitstoot).
12. Bij eerste suppletore begroting zijn FES-middelen opgevraagd ter financiering van verplichtingen betreffende een aantal UKR (Unieke Kansen Regeling) tenders. Voorgesteld wordt om een gedeelte van de in 2010 beschikbare middelen te verdelen over de periode 2011 t/m 2013, zodat hiermee beter wordt aangesloten bij de kasbehoefte.
13. Voor 2010 geldt dat de mutatie nagenoeg geheel wordt veroorzaakt door de middelen die bij eerste suppletore begroting vanuit het Aanvullend Beleidsakkoord beschikbaar zijn gesteld voor het thema Wind op Zee. De aanpassingen in de periode 2011 t/m 2014 zijn het nettoresultaat van twee afzonderlijke mutaties. Ten eerste zijn in het beleidsprogramma van het kabinet Balkenende IV extra middelen uitgetrokken voor de ondersteuning van nieuwe WKK-installaties. Met deze mutatie worden de middelen vanuit de aanvullende post aan de EZ-begroting toegevoegd (€ 14 mln structureel vanaf 2012). Ten tweede wordt een temporisatie voorgesteld die de beschikbare middelen evenwichtiger over de periode 2011 t/m 2014 verdeelt, zodat deze beter aansluiten bij de kasbehoefte.
14. Deze mutatie betreft het saldo van vijf aanpassingen:
  - Vanuit het Aanvullend Beleidsakkoord is bij eerste suppletore begroting in 2010 vanuit de enveloppe duurzaam ondernemen € 9,3 mln aan de EZ-begroting toegevoegd ten behoeve van het E.ON/Electrabel (ROAD)-project.
  - In het beleidsprogramma van het kabinet Balkenende IV zijn middelen uitgetrokken voor CCS. Met deze mutatie worden de middelen van de aanvullende post (in totaal € 65 mln) aan de

- EZ-begroting toegevoegd ten behoeve van het E.ON/Electrabel (ROAD)-project.
- Ten behoeve van het E.ON/Electrabel CCS project (ROAD) is in 2011 € 22,7 mln beschikbaar gesteld vanuit het FES.
  - Ten behoeve van het E.ON/Electrabel CCS project (ROAD) is in 2011 € 5,5 mln van de begroting van VROM overgeheveld naar de EZ-begroting.
  - Daarnaast wordt uit het FES € 15 mln opgevraagd voor het project CATO2, verdeeld over de periode 2010 t/m 2014.
15. Zie toelichting mutatie 4.
  16. Zie toelichting mutatie 4.
  17. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de beschikbare middelen voor de benodigde activiteiten ten behoeve van de BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba) na de ontvlechting van de Nederlandse Antillen verdeeld over de betrokken departementen. Voor EZ is met ingang van 2011 jaarlijks € 2,2 mln beschikbaar. In de toelichting bij artikel 21 wordt nader ingegaan op de voorgenomen besteding hiervan.
  18. Deze mutatie betreft voor een groot deel het bij eerste suppletore begroting 2010 opvragen van FES-middelen voor diverse instrumenten die in 2009 niet tot besteding zijn gekomen, maar in 2010 alsnog tot besteding zullen komen. Daarnaast zijn FES-middelen opgevraagd voor de projecten High Tech Systemen en Materialen (HTSM), Chemie en Energie (Be-Basic), NanoLab, Dynamic Two Phase Flow Lab (Marin) en Food & Nutrition Delta (onderdeel TIFN).
  19. Zie toelichting mutatie 7.
  20. Deze mutatie betreft de toevoeging van middelen aan de EZ-begroting voor gehonoreerde FES-projecten (Nota Ruimte, Sterke Regio's en Onderwijs en ondernemerschap).
  21. In mei 2010 heeft een actualisatie plaatsgevonden van de Business Case JSF. Met deze mutatie worden de ramingen voor de afdrachten over de behaalde omzet vanuit de industrie bijgesteld, omdat deze later zullen binnenkomen dan eerder werd verwacht.
  22. Zie toelichting mutatie 10.
  23. Bij eerste suppletore begroting 2010 is het grootste deel van de netto bijstelling van de aardgasbatenramingen reeds toegelicht. Het belangrijkste element met betrekking tot deze neerwaartse bijstelling in 2010 wordt gevormd door de lager dan verwachte spotprijzen op de gasmarkt. De ramingen voor de periode 2011–2014 zijn bijgesteld als gevolg van de nieuwe middellange-termijnverkenning (MLT) van het CPB. De opwaartse bijstelling is het gevolg van een hogere verwachte olieprijs (van 65 dollar naar bijna 80 dollar) en een bijstelling van de eurokoers in 2011 uitgedrukt in dollars (van 1,40 naar 1,27).
  24. Met deze mutatie wordt de bijdrage aan het FES en daarmee de voeding van het FES afgestemd op de wijzigingen die sinds eerste suppletore begroting 2010 door de verschillende departementen zijn voorgesteld.
  25. Dit betreft de middelen die vanuit het FES aan de EZ-begroting worden toegevoegd. Het betreft onder meer middelen voor de innovatieagenda energie, het project Hisarna en het project ADEM. Daarnaast vindt een aanpassing van de raming plaats voor Transitie management en het Besluit Subsidies Investerings Kennisinfrastructuur (BSIK).
  26. Dit betreft de ontvangsten van de oorspronkelijk in 2009 geplande veiling van CO₂-emissierechten die uiteindelijk op 15 april jl. heeft plaatsgevonden. Er zijn 4 miljoen CO₂-rechten geveild voor een

totaalbedrag van ruim € 55 mln.

3. DE BELEIDSARTIKELEN

Artikel 1 Goed functionerende economie en markten in Nederland en Europa

Algemene doelstelling	Het versterken van het duurzaam economisch groeivermogen in Nederland, door bevordering van het functioneren van de economie en markten.
Omschrijving van de samenhang in het beleid	<p>Goed functionerende markten leveren een bijdrage aan onze welvaart. Publieke belangen dienen op een doelmatige wijze te worden geborgd. Wanneer er te weinig concurrentie in een markt is, kunnen consumenten een te hoge prijs voor producten en diensten moeten betalen. Met behulp van de Mededingingswet, de Elektriciteits-, Gas-, Telecommunicatie- en Warmtewet werkt EZ aan gezonde concurrentieverhoudingen. Het is daarom belangrijk dat burgers en bedrijven kunnen beschikken over transparante informatie over de kwaliteit van goederen en diensten. Hiernaast moeten consumenten weten welke rechten zij hebben indien na aankoop blijkt dat de beloofde kwaliteit toch niet wordt waargemaakt.</p> <p>Het komen tot een goed functionerende interne markt is reeds sinds het begin van het proces van Europese integratie in de jaren 50 een van de centrale doelstellingen geweest. Uit onderzoek van het CPB¹ blijkt bovendien dat de Nederlandse burger ten opzichte van andere Europeanen zelfs meer dan gemiddeld profijt heeft van de open interne markt en dat op lange termijn de voordelen van de gerealiseerde integratie nog groter zullen zijn. Doelstelling van Nederland is om de interne markt te bestendigen en te versterken.</p>
Verantwoordelijkheid	<p>De Minister van Economische Zaken is (mede)verantwoordelijk voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de versterking van het groei- en concurrentievermogen in Nederland en de EU. Zo is de minister verantwoordelijk voor de uitvoering van de Europa 2020-strategie voor groei en banen in Nederland; • beleid ter bevordering van de interne markt, waaronder op het terrein van staatssteun; • de Nederlandse inbreng in de Raad voor Concurrentievermogen en in de Raad voor Energie en Telecommunicatie; • marktordening en mededinging; • het generieke consumentenbeleid.
Externe factoren	<p>Het behalen van de algemene doelstelling hangt af van de volgende externe factoren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politieke, economische en internationale ontwikkelingen, zoals fluctuaties in de wereldhandel. • Het Europese krachtenveld en de speelruimte die Europese regelgeving nationaal biedt. • Het vertrouwen van consumenten. Behalve het garanderen van goede basis wet- en regelgeving en het toezicht daarop, het afdwingen van voldoende transparantie en het garanderen van goede verhaalmogelijkheden, wordt het consumentenvertrouwen mede bepaald door economische ontwikkelingen en (sociaal-economische) ontwikkelingen in de persoonlijke omstandigheden van de individuele consument.

¹ CPB Document 168, «The Internal Market and the Dutch Economy», september 2008, www.cpb.nl/nl/pub/cpbrekesen/document/168/.

Kengetallen

Het BBP per capita is een indicator die een indruk geeft van de levensstandaard in een land. Met een BBP per capita dat boven het EU-27 gemiddelde ligt, kan Nederland een welvarend land worden genoemd. De structurele arbeidsproductiviteitsgroei is een belangrijke determinant van economische groei en daarmee van toekomstige welvaart. Het werkloosheidspercentage in Nederland ligt ver beneden het EU-27 gemiddelde. Dit betekent dat in Nederland veel mensen aan het arbeidsproces deelnemen. Wanneer de economie de komende jaren verder aantrekt, zal de druk op de arbeidsmarkt snel toenemen.

BBP in euro per capita (PPS, prijzen 2000)	2006	2007	2008	2009
Nederland	28 266	29 184	29 624	28 325
EU-27	20 978	21 521	21 619	20 611

Bron: Eurostat

Gemiddelde werkloosheid in januari in %	2006	2007	2008	2009	2010
Nederland	4,4	3,6	2,8	2,8	4,1
EU-27	8,8	7,5	6,8	7,9	9,5

Bron: Eurostat

Structurele arbeidsproductiviteit mutaties per jaar in %	2006–2010
Nederland	2,3

Bron: CPB Economische Verkenning 2011–2015

Index of Economic Freedom	2006	2007	2008	2009	2010*	Ambitie 2011
Nederland	75,4	75,5	77,4	77	75	>70
Europees gemiddelde	66,2	66,3	66,8	66,3	66,8	

Bron: www.heritage.org/Index/

De Index of Economic Freedom geeft een indicatie hoe het met de economische vrijheid in een land is gesteld. Economische vrijheid wordt gemeten in 10 categorieën die uiteenlopen van de bescherming van eigendomsrechten en de aanwezigheid van corruptie tot het vrije verkeer van goederen, diensten, arbeid en kapitaal. De economische vrijheid in Nederland is hoog. De Nederlandse score ligt ruim boven het Europees gemiddelde.

Kengetallen: Naleving Europese aanbestedingsrichtlijnen in % inkoopvolume		
Sector	2006	2008
Kerndepartementen	78%	86%
Gemeente > 100 000	73%	81%
Gemeente > 50 000 < 100 000	56%	61%
Gemeente > 20 000 < 50 000	33%	45%
Gemeente > 10 000 < 20 000	27%	36%
Gemeente < 10 000	24%	26%
Provincies	90%	90%
Waterschappen	66%	68%
Academische Ziekenhuizen	57%	65%
Politieregio's (incl. KLPD)	64%	65%
Universiteiten	50%	66%
Hogescholen	33%	66%

Eens in de twee jaar doet EZ onderzoek naar de naleving van de Aanbestedingsrichtlijnen door de aanbestedende diensten. Uit de zo verkregen gegevens kan worden afgeleid in hoeverre de naleving van de richtlijnen door aanbestedende diensten toe- of afneemt. Deze gegevens geven een beeld van de gevolgen van het beleid van EZ dat inzet op een goede naleving van de Aanbestedingswetgeving. Het is voor EZ echter niet mogelijk de naleving direct te beïnvloeden, omdat het juist toepassen van de aanbestedingsregels in concrete gevallen de verantwoordelijkheid van aanbestedende diensten is.

Markt en consumenten prestaties Nederland; kengetallen		
Consumentenbeleid	EU 27 (2009)	NL (2009)
Percentage consumenten dat zich voldoende beschermd acht	54,6%	64,4%
Percentage consumenten dat verkopers/providers vertrouwt	58,1%	67,3%
Percentage dat bij verkopers heeft geklaagd	10,3%	6,9%
Percentage consumenten tevreden met klachtenafhandeling	49,7%	51,1%
Percentage consumenten dat het makkelijk vindt om via zelfregulering geschillen op te lossen	37,3%	38,9%
Consumenten Omgevingsindex	55	61

Bron: Europees Scorebord Consumentenmarkten

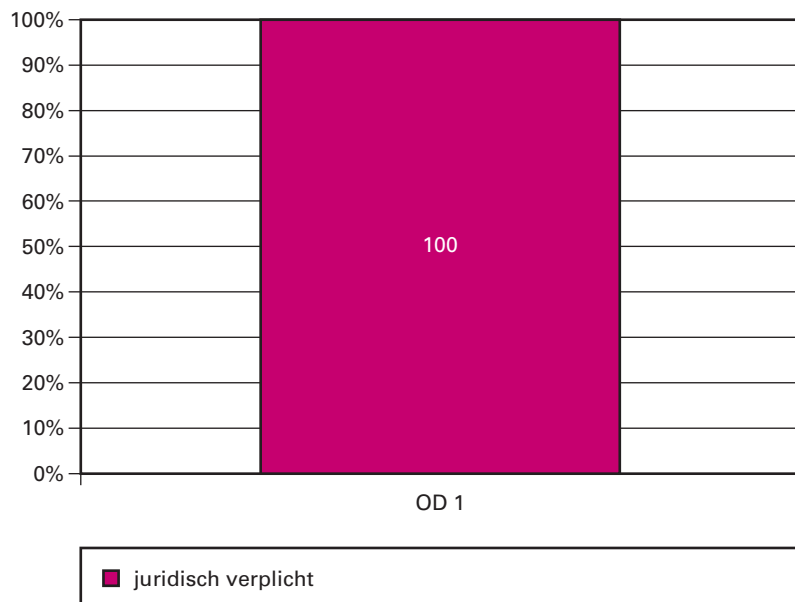
In de internationale vergelijking op een aantal issues die raken aan het vertrouwen van consumenten, scoort Nederland relatief hoog. De Omgevingsindex geeft een samengesteld beeld op verschillende indicatoren die te maken hebben met het consumentenvertrouwen.

Totale verplichtingen, uitgaven en ontvangsten artikel 1							
Artikel 1: Goed functionerende economie en markten in Nederland en Europa (in € mln)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verplichtingen (totaal)	90,6	89,6	87,2	82,9	82,5	82,2	82,5
Operationeel doel 1	24,6	22,8	24,1	22,6	23,5	23,5	23,5
Algemeen	66,0	66,8	63,1	60,3	58,9	58,6	59,0
Uitgaven (totaal)	86,4	89,2	87,0	82,9	82,4	80,5	80,2
Operationeel doel 1	20,1	22,8	24,3	22,6	23,5	23,6	23,2
Algemeen	66,3	66,4	62,7	60,3	58,9	56,9	57,0
Programma-uitgaven	22,3	25,8	27,2	26,2	26,8	26,8	26,6
Waarvan juridisch verplicht ¹			26,0	23,1	23,6	23,6	23,2
Ontvangsten (totaal)	19,3	50,6	43,2	36,4	35,8	35,8	35,8
Ontvangsten NMa	1,6	16,6	4,6				
High Trust	13,4	26,5	31,1	31,1	31,1	31,1	31,1
Ontvangsten apparaat NMa	0,2						
Ontvangsten Energiekamer	2,9	4,7	4,7	2,6	2,6	2,6	2,6
Fees NMa	1,2	2,8	2,8	2,7	2,1	2,1	2,1

¹ Dit betreft uitfinanciering van verplichtingen die tot en met 2010 zijn aangegaan en de bijdragen aan instellingen en instituten.

Grafiek budgetflexibiliteit

Grafiek budgetflexibiliteit per operationeel doel

Operationele doelstelling 1

Optimale marktordening en mededinging bevorderen

Motivering

Goed functionerende markten dragen in belangrijke mate bij aan economische groei. In een goed functionerende markt reageren vraag en aanbod effectief op elkaar. Zowel consumenten als bedrijven profiteren daarvan. Goed functionerende markten zorgen voor een optimalisering van de prijs-kwaliteitverhouding van goederen en diensten en keuzevrijheid voor gebruikers en stimuleren daarnaast innovatie.

De eerste doelstelling is optimale marktordening, een essentiële voorwaarde voor goed functionerende markten. Daarbij wordt gestreefd naar een balans tussen een efficiënte marktwerking enerzijds en de

borging van publieke belangen anderzijds. Voor een aantal specifieke markten is EZ verantwoordelijk voor de marktordening. De Waarborgwet, Winkeltijdenwet en Metrologiewet vormen elk op hun eigen wijze belangrijke pijlers in het economisch verkeer en bepalen de voorwaarden waarbinnen concurrentie kan plaatsvinden. Hetzelfde geldt voor de aanbestedingswetgeving waarin wordt geregeld op welke wijze overheidsopdrachten voor concurrentie worden opengesteld. In dat verband speelt PIANOo een belangrijke rol bij het stimuleren en faciliteren van de kennis van expertise over aanbestedingen bij alle publieke opdrachtgevers.

Naast de ordeningsdoelstelling heeft EZ de doelstelling van optimale mededinging. Goed werkende markten vereisen een gezonde concurrentie. Het mededingingsbeleid, zoals opgenomen in de Mededingingswet, is erop gericht dat gezonde concurrentie niet wordt verstoord door mededingingsbeperkend gedrag van ondernemingen, zoals kartelvorming of misbruik van een economische machtspositie. De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) houdt toezicht op de naleving van de Mededingingswet. Daarnaast is in sommige sectoren sprake van sectorspecifiek toezicht op de concurrentieverhoudingen. De NMa houdt sectorspecifiek toezicht op de uitvoering van de Elektriciteits-, Gas-, Telecommunicatie- en Warmtewet. Voor de Telecommunicatiewet is OPTA de aangewezen toezichthouder.

Naast het bestendigen van de interne markt door middel van handhaving van de regels voor de interne markt en staatssteunregels, zet EZ in op het versterken van de interne markt.

Verplichtingen operationele doelstelling 1							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 1: Optimale marktordening en mededinging bevorderen							
Verplichtingen (in € mln)							
- Bijdrage aan Metrologie	15,0	14,8	14,6	14,6	14,6	14,6	14,6
- Raad Deskundige Nationale Standaard	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
- PIANOo Programma	8,2	6,6	7,2	5,7	6,6	6,6	6,6
- Markt en Overheid	0,0	0,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
- Bijdrage aan Nederlands Normalisatie Instituut	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1
- Raad voor Accreditatie	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Instrumenten & activiteiten

Mededingingsbeleid (Mededingingswet en de NMa)

Doel en beschrijving: De Mededingingswet is de wettelijke verankering van het streven naar een optimale concurrentie. Doel van de Mededingingswet is markten te laten werken. Daarom verbiedt de wet onder meer het maken van prijsafspraken tussen bedrijven en het misbruik maken van een economische machtspositie door een individueel bedrijf. Daarnaast geeft zij de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) de bevoegdheid fusies boven een bepaalde omzeldrempel te beoordelen op hun gevolgen voor de mededinging op specifieke markten.

De uitvoering van de Mededingingswet is opgedragen aan de NMa. De NMa handhaaft het verbod op kartels en op misbruik van een economische machtspositie en toetst eveneens fusies en overnames. Naast het toezicht op de Mededingingswet is de NMa ook belast met de uitvoering van het toezicht op een aantal sectorspecifieke wetten: de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet op het gebied van energie en de Wet Personenvervoer 2000, de Spoorwegwet, de Wet Luchtvaart en de Wet markttoezicht

registerloodsen op het gebied van vervoer. Het vervoerstoezicht valt onder de beleidsverantwoordelijkheid van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Op Europees niveau houdt de Europese Commissie zich bezig met de naleving van de mededingingsregels. EZ heeft een adviserende rol bij de totstandkoming van de verschillende beleidsinstrumenten binnen de Europese Unie.

Voornaamste acties in 2011:

- Indien het nieuwe kabinet hiermee instemt zal in 2011 een wetsvoorstel in worden gediend voor de strafrechtelijke handhaving van de Mededingingswet. In dit wetsvoorstel wordt de strafrechtelijke vervolging geregeld voor overtredingen van de Mededingingswet. Dit strafrechtelijke traject zal alleen gaan gelden voor bijzonder ernstige overtredingen van de Mededingingswet, voor de overige overtredingen blijft het bestuursrecht van toepassing.
- Het streven is de Tweede Kamer in de zomer van 2010 te informeren over de resultaten van de evaluatie van het functioneren van de Raad van Bestuur van de NMa. In 2011 zal naar aanleiding van de resultaten van deze evaluatie worden bekeken of het functioneren van de NMa verder kan worden verbeterd.

Aanbestedingsbeleid

Doel en beschrijving: Het doel van het aanbestedingsbeleid is erop gericht dat de overheid op een transparante en effectieve manier inkoop tegen de beste prijs-kwaliteitverhouding, waarbij ondernemers een goede en eerlijke kans maken op een opdracht. Het wetsvoorstel Aanbestedingswet heeft tot doel een eenduidig en helder regelgevend kader te schetsen van de voorwaarden waaronder aanbestedende diensten hun opdrachten voor concurrentie moeten openstellen. Voorts heeft EZ enkele aanvullende beleidsinitiatieven genomen, die behalve het versterken van de mededinging tot doel hebben de kwaliteit van de inkoop te bevorderen, de naleving te verhogen en ten slotte de effectiviteit van de inkoop te verbeteren. PIANOo, het expertisecentrum voor aanbesteden, heeft als taak de professionaliteit van het inkopen en aanbesteden door alle overheden in Nederland te vergroten. Iedereen die zich in de publieke sector bezighoudt met het inkopen en aanbesteden van werken, leveringen en diensten kan bij PIANOo terecht voor informatie, advies en praktische tips.

Op Europees niveau speelt EZ een rol bij de onderhandeling en de totstandkoming van de Europese richtlijnen die van toepassing zijn op Europese aanbestedingsprocedures.

Voornaamste acties in 2011:

- Na de afwijzing in 2008 van het Wetsvoorstel Aanbestedingswet door de Eerste Kamer wordt gewerkt aan een nieuw wetsvoorstel. Het wetsvoorstel is in 2010 bij de Tweede Kamer ingediend. Dit wetsvoorstel bevat een hernieuwde implementatie van de Aanbestedingsrichtlijnen, aangevuld met maatregelen die de concurrentie moeten bevorderen, de lasten moeten verminderen, de aanbestedingspraktijk waar nodig uniformeren en de klachtenafhandeling vergemakkelijken.
- Implementatie aanvullend beleid bij de Aanbestedingswet (Handreiking Proportionaliteit, Richtsnoeren Leveringen en Diensten).
- Introductie elektronisch aanbesteden via TenderNed.

Indicator: TenderNed wordt het centrale systeem voor elektronisch aanbesteden in Nederland. TenderNed is daarmee een belangrijk onderdeel van het flankerende aanbestedingsbeleid en levert een belangrijke bijdrage aan de professionalisering van de overheidsinkoop. TenderNed leidt tot vermindering van de administratieve lasten voor

potentiële opdrachtnemers uit het bedrijfsleven. Ondernemers kunnen, zonder dat zij op verschillende plaatsen hoeven te zoeken, op één centrale plaats alle (overheids)opdrachten vinden. In het wetsvoorstel voor een nieuwe Aanbestedingswet wordt een bepaling opgenomen die aanbestedende diensten verplicht de (voor)aankondiging van een opdracht en het bekendmaken van de gunning te publiceren via TenderNed. Doordat de bouw van TenderNed vertraging heeft opgelopen is de streefwaarde van 2010 doorgeschoven naar 2011.

Prestatie-indicator	Streefwaarde 2011
Gebruik elektronisch systeem voor aanbesteden wordt gemeengoed bij de overheid	Alle Europese aanbestedingen worden via TenderNed gepubliceerd

Metrologiewet

Doel en beschrijving: Het belangrijkste doel van de Metrologiewet is ervoor te zorgen dat nationale meetstandaarden beschikbaar zijn en dat juist en nauwkeurig kan worden gemeten met meetinstrumenten. Meetstandaarden dragen bij aan de rechtszekerheid. De gecontroleerde meetinstrumenten worden met name gebruikt bij het leveren van goederen in het kader van eerlijke handel en consumentenbescherming. Het Van Swinden Laboratorium (VSL), Verispect en de aangewezen instanties zijn belast met de uitvoering van de regelgeving.

Voornaamste acties in 2011:

- In 2011 zal de evaluatie van de Metrologiewet worden afgerond. In deze evaluatie zal ook het functioneren van VSL, Verispect en de aangewezen instanties worden meegenomen. Indien nodig zullen naar aanleiding van de evaluatie vervolgacties worden opgesteld.
- In 2011 zal de Europese Commissie een rapport, vergezeld van een wijzigingsvoorstel, uitbrengen over het functioneren van Richtlijn 2004/22/EC betreffende meetinstrumenten. Dit wijzigingsvoorstel zal vervolgens op raadsniveau onderwerp van discussie zijn.
- In 2011 zal de herziening van de Europese metrologische richtlijnen op basis van verordening 765/2008 betreffende accreditatie en markttoezicht en besluit 768/2008 betreffende het verhandelen van producten afgerond worden. De Metrologiewet zal hieraan moeten worden aangepast.

Interne markt

Doel en beschrijving: EZ acht het voor de goede werking van de interne markt van cruciaal belang dat de Europese regels betreffende de interne markt kwalitatief goed, eenduidig en consistent zijn. Voorts dat zij correct en tijdig worden geïmplementeerd. Adequaats toezicht op de naleving van de regels is vervolgens een vereiste voor het borgen van het gelijke speelveld voor ondernemers. Zo volgt EZ nauwlettend de implementatie van belangrijke interne markt regelgeving in andere lidstaten, zoals m.b.t. de dienstenrichtlijn, postrichtlijn, vrij verkeer van goederen en markttoezicht. EZ coördineert de interdepartementale afstemming van interne markt dossiers en vraagstukken die mede het beleidsterrein van de andere ministeries raken, ook voor het vervolgtraject na-implementatie van de dienstenrichtlijn. Voor klachten van burgers en bedrijven uit een lidstaat over overheidsdiensten van een andere lidstaat die EU-recht verkeerd toepast, zijn voorts in de EU-lidstaten SOLVIT klachtenloketten opgericht.

Voornaamste acties in 2011: Een deel van de knelpunten binnen de interne markt dienen op EU-niveau te worden aangekaart. Hierbij gaat het ondermeer om knelpunten die voortvloeien uit het ontbreken van

(eenduidige of geharmoniseerde) Europese regels of gebrekkige harmonisatie of wederzijdse erkenning op EU-niveau. Op basis van het in 2010 uitgebrachte rapport van de heer Monti¹, zal de Europese Commissie voorstellen doen voor de vervolmaking van de interne markt. Nederland zal in aanloop naar deze voorstellen waar mogelijk de discussie proactief beïnvloeden.

Operationele doelstelling 2

Motivering

Vergroten vertrouwen van consumenten

Consumenten moeten in staat zijn met vertrouwen op markten te opereren en daarbij goed gefundeerde keuzes te maken. Om consumenten als volwaardige spelers op de markt hun rol als afnemers te kunnen laten spelen blijft het van groot belang dat er voldoende, juiste en transparante (begrijpelijke) marktinformatie bestaat voorafgaand, tijdens en na de aanschaf van een product of dienst. Informatie die zowel betrekking heeft op de rechten (en plichten) van consumenten en de kenmerken van de betreffende producten of diensten. Voor een deel komt dit uit het marktproces zelf tot stand, maar deels ook niet. Aanbieders hebben meestal een kennisvoorsprong. Met het oog op deze informatie-asymmetrie zijn afspraken nodig over de informatie die aan consumenten moet worden verstrekt en de wijze waarop die informatie wordt verstrekt. Daarnaast moeten de rechten en plichten voor consumenten helder worden vastgelegd en dienen er mechanismen te zijn die de consument ondersteunen om zijn gelijk te halen wanneer zijn rechten niet worden gerespecteerd.

Goed geïnformeerde, zelfbewuste consumenten zijn ook een stimulans voor ondernemers om innovatief te zijn of te worden. Ondernemers kunnen zich door middel van het aanbod van producten zowel op prijs als kwaliteit van producten onderscheiden.

Ondernemers en consumenten hebben in het verleden door middel van zelfregulering invulling kunnen geven aan de bovenstaande voorwaarden voor een transparant en gelijkwaardig marktproces. Zelfregulering, bijvoorbeeld door middel van gedragscodes of door tweezijdige algemene voorwaarden en geschilbeslechting is toegesneden op de praktijk van alle dag en dient dan ook in samenhang te worden gezien met de wettelijke regels. Enerzijds vormt zelfregulering de uitwerking van algemene wettelijke normen; anderzijds vullen ze die ook aan. Bij de wettelijke regels gaat het onder meer om regels waarin is vastgelegd welke rechten en plichten consumenten in ieder geval hebben, regels met betrekking tot de kwaliteit en veiligheid van goederen en diensten, regels omtrent informatieverplichtingen, en regels omtrent garanties et cetera. Ten behoeve van de handhaving van (een deel van) die wettelijke regels is in 2007 de Consumentenautoriteit opgericht.

Instrumenten & activiteiten

Informatieloket ConsuWijzer

Doel en omschrijving: Goed geïnformeerde, zelfbewuste consumenten zijn essentieel voor het goed functioneren van markten. Kennis van de eigen rechten en plichten draagt daar aan bij. Dit geldt zowel voor ondernemers als voor consumenten. Het informatieloket ConsuWijzer biedt deze informatie aan. Het is van belang de bekendheid van dit loket onder consumenten verder te vergroten.

Voornaamste acties in 2011:

- Uit eerder onderzoek² naar de kennis van rechten en plichten komt naar voren dat bijna 50% van de consumenten vindt dat men niet genoeg (juridische) kennis heeft om volwaardig tegenspel te kunnen

¹ A new strategy for the single market at service of Europe's economy and society. Report to the President of the European Commission José Manuel Barroso.

² TNS NIPO i.o. van het Ministerie van Economische Zaken, «Kennen consumenten hun rechten en plichten; Onderzoek naar het kennisniveau van consumenten», november 2008.

bieden aan de handelaar. Met ConsuWijzer, het informatieloket van de Consumentenautoriteit, de NMa en OPTA, wordt getracht in die kennisbehoefte te voorzien. Uit het onderzoek blijkt ook dat de bekendheid van Consuwijzer onder consumenten nog niet al te groot is. Slechts 2% noemt spontaan dit loket als organisatie waar men advies zou vragen bij een probleem. Met enige hulp noemt 38% dit loket. Het doel is de naamsbekendheid van dit loket verder te vergroten en het aantal bezoeken aan de website ook structureel op een hoog niveau te houden.

Indicator: De klanttevredenheid wordt tweejaarlijks onderzocht.

Prestatie-indicator	2009	Streefwaarde 2011
Percentage consumenten dat weet van bestaan ConsuWijzer	2%	6%
Aantal bezoeken op website ConsuWijzer	2 000 000	2 000 000
Klanttevredenheid ConsuWijzer (schaal van 1-10)	7,3	7

Positie consument versterken in Nederland en Europa

Doel en beschrijving: Naast goede evenwichtige afspraken tussen ondernemers en consumentenorganisaties op het gebied van bijvoorbeeld geschillenbeslechting en de Nederlandse reclamecode, is ook wet- en regelgeving belangrijk. Te meer omdat niet alle ondernemers betrokken zijn bij zelfreguleringsarrangementen. Goede wet- en regelgeving in Nederland en binnen de EU beschermt consumenten tegen oneerlijke praktijken en geeft hen belangrijke rechten in de relatie met ondernemers. Consumenten maken steeds vaker gebruik van aanbiedingen over de grens. In dat licht is het van belang dat zij ook in andere EU landen met vertrouwen kunnen consumeren. Wanneer dat vertrouwen beschaamd wordt is het eveneens van belang dat de toezichthouder, waar nodig in samenwerking met de Europese collega's, effectief kan optreden.

Voornaamste actie's in 2011:

- In Europa wordt onderhandeld over een Richtlijn Consumentenrechten. Deze richtlijn is een samenstelling van de bestaande richtlijnen Verkoop op afstand, Colportage, Consumentenkoop en Oneerlijke bedingen. De uitkomsten van deze onderhandelingen, een nieuwe Europese richtlijn consumentenrechten, zullen worden geïmplementeerd in Nederlandse wetgeving. Inzet van Nederland is het realiseren van een interne markt voor consumenten en retailers, met zoveel mogelijk eenduidige en gestroomlijnde wet- en regelgeving.
- Uitbreiding mogelijkheden laagdrempelige geschiloplossing. Wanneer consumentenorganisaties en brancheverenigingen kansen zien op tot de oprichting van een geschillencommissie op basis van tweezijdige algemene voorwaarden te komen, zal dit zo mogelijk worden gefaciliteerd.
- Samen met het Ministerie van Justitie wordt verder gewerkt aan de verdere verbetering van al bestaande mogelijkheden van collectief verhaal. Hierbij zal ook de zogenaamde strooischade, massaschade die zo gering is dat het op grond van een kosten-baten analyse niet loont die individueel te verhalen, betrokken worden.
- De modernisering van de Pandhuiswet 1910. De modernisering van de Pandhuiswet 1910 is nodig om de consument beter te beschermen wanneer hij zijn goederen beleent bij een pandhuis. In de nieuwe wet zal aandacht worden geschonken aan de kredietvergoeding die aanbieders in rekening mogen brengen, de beleentermijn en de

informatie die aan de consument moet worden verstrekt evenals het toezicht hierop.

Algemeen

Verplichtingen ten behoeve van apparaat gerelateerde uitgaven en algemeen onderzoek

Verplichtingen ten behoeve van apparaat en algemeen onderzoek							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Algemeen							
Verplichtingen (in € mln)							
– Personeel EP	8,0	5,9	5,3	5,3	5,3	5,3	5,3
– Personeel Marktwerving	0,0	2,7	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
– Personeel PIANOo	2,4	2,4	2,3	0,6	0,5	0,5	0,5
– NMa/DTe	47,6	45,6	43,0	41,8	40,7	40,4	40,4
– Consumentenautoriteit	5,5	6,7	6,6	6,5	6,5	6,5	6,5
– Onderzoek en Ontwikkeling	2,4	3,5	3,4	3,5	3,4	3,4	3,7

Overzicht onderzoek naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van beleid

Soort onderzoek	Onderzoek onderwerp	OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting	Marktordening	1.1	2015	2015	
	Consumentenbeleid	1.2	2015	2015	
Effectenonderzoek ex post	Bijdrage NMI/Verispect	1.1	2011	2012	
	Evaluatieonderzoek Metrologiewet	1.1	2010	2011	
	Bijdrage Normalisatie-instituut (NEN)	1.1	2014	2014	
	Functioneren Raad van Bestuur NMa	1.1	2009	2010	
	PIANOo	1.1	2010	2011	
	Wet handhaving consumentenbescherming	1.2	2010	2011	
	Nalevingsonderzoek aanbesteden	1.1	2011	2011	
Overig evaluatieonderzoek	Raad voor Accreditatie	1.1	2015	2015	

Artikel 2 Een sterk innovatievermogen

Algemene doelstelling	Een sterker innovatievermogen van de Nederlandse economie.
Omschrijving van de samenhang in het beleid	<p>Innovatie is een belangrijke bron voor de toekomstige welvaartsgroei van de Nederlandse economie. Niet alleen verhoogt innovatie de productiviteit van Nederlandse bedrijven, ook verbetert het de Nederlandse concurrentiepositie en leidt het tot nieuwe producten en diensten, die ook kunnen bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken.</p> <p>Investerings in kennisontwikkeling worden door bedrijven niet zonder meer gedaan, onder andere vanwege financiële risico's en niet optimaal functionerende markten. De overheid spant zich daarom in om publieke en private investeringen in kennisontwikkeling en innovatie te vergroten en zo veel mogelijk partijen aan het innoveren te krijgen. Door partijen samen te brengen en de juiste condities te creëren wordt kennisontwikkeling gestimuleerd en worden kennisbenutting en commercialisering van kennis voor innovatie vergroot.</p> <p>EZ bevordert dit met een eenvoudig en toegankelijk instrumentarium waarmee bedrijven snel en op maat geholpen kunnen worden. Het innovatiebeleid is daarom ingedeeld in basisvoorzieningen voor alle ondernemers (basispakket) en een pakket dat zich richt op die terreinen waarop Nederland excellent is (programmatisch pakket).</p> <p>Het basispakket is met name gericht op het Midden- en Kleinbedrijf (MKB) en wordt gekenmerkt door grote toegankelijkheid. Ondernemers worden via subsidies, kredieten of fiscale faciliteiten zoals de Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO) gestimuleerd om in hun bedrijfsvoering meer aandacht te besteden aan innovatie en meer samen te werken met kennisinstellingen en andere bedrijven om de beschikbare kennis beter te benutten.</p> <p>Het programmatisch pakket bestaat met name uit de innovatieprogramma's. Met de innovatieprogramma's worden kansrijke clusters, die wereldwijd concurreren, gericht en vraaggestuurd ondersteund. Om de concurrentiekracht verder te vergroten stimuleert EZ ondernemingen en kennisinstellingen om hun krachten te bundelen. Daarnaast helpt EZ daar waar mogelijk om knelpunten die deze ontwikkelingen in de weg staan, uit de weg te ruimen.</p>
Verantwoordelijkheid	De Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk voor optimale innovatiecondities voor bedrijven, de vormgeving en uitvoering van de innovatiestimuleringsmaatregelen en de stimulering van goede samenwerking tussen kennisinfrastructuur en bedrijfsleven.
Externe factoren	De overheid heeft beperkt invloed op de innovatiegraad van de Nederlandse economie. De innovatiegraad van bedrijven en het succes van innovaties worden primair bepaald door de (internationale) marktontwikkelingen en strategische afwegingen die bedrijven daarbij maken.

Kengetallen

European Innovation Scoreboard						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Positie van Nederland binnen EU27-landen	11 ^e	11 ^e	11 ^e	11 ^e	11 ^e	11 ^e

Bron: Europese Commissie (European Innovation Scoreboard)

R&D-uitgaven in de private sector als % van het BBP						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nederland	1,03	1,01	1,01	0,96	0,88 ¹	Nnb ²
EU27-gemiddelde	1,18	1,17	1,20	1,21	1,23 ¹	Nnb ²
OESO-gemiddelde	1,52	1,56	1,60	1,64	1,68 ¹	Nnb ²

¹ Voorlopig cijfer

² Nnb = nog niet beschikbaar; van alle kengetallen in deze tabel zijn de meest actuele cijfers opgenomen.

Bron: CBS, Eurostat en OESO (R&D-statistiek)

R&D-uitgaven in de publieke sector als % van het BBP						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nederland	0,90	0,90	0,87	0,85	0,88 ¹	Nnb ²
EU27-gemiddelde	0,64	0,65	0,65	0,64	0,67 ¹	Nnb ²
OESO-gemiddelde	0,65	0,65	0,64	0,64	0,65 ¹	Nnb ²

¹ Voorlopig cijfer

² Nnb = nog niet beschikbaar; van alle kengetallen in deze tabel zijn de meest actuele cijfers opgenomen.

Bron: CBS, Eurostat en OESO (R&D-statistiek)

Aangevraagde Europese octrooien, per mln personen van de beroepsbevolking						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nederland	813	903	845	802	821	748
EU27-gemiddelde	239	246	250	258	270	254

Bron: European Patent Office (Annual Reports) voor aantallen aangevraagde octrooien en Europese Commissie (AMECO database) voor omvang beroepsbevolking

Aandeel innoverende bedrijven in het MKB						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nederland	24%		24%		24% ¹	

¹ Voorlopig cijfer

Bron: CBS (uitkomsten van innovatie-enquêtes die tweejaarlijks worden gehouden)

Aandeel innoverende bedrijven in het MKB dat (de laatste drie jaar) technologisch heeft samengewerkt met publieke en/of private partijen						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nederland	36%		34%		36% ¹	

¹ Voorlopig cijfer

Bron: CBS (uitkomsten van innovatie-enquêtes, die tweejaarlijks worden gehouden)

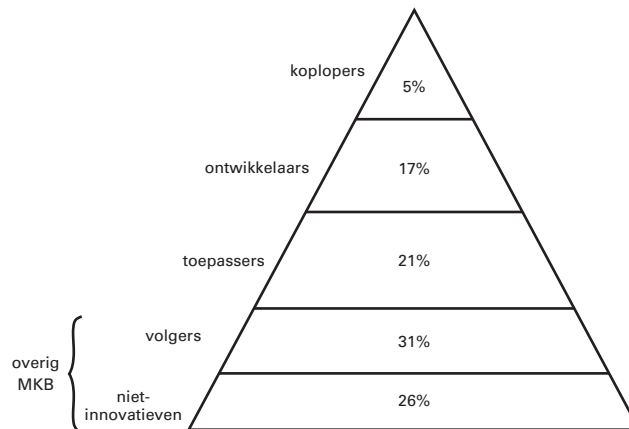
Toelichting

In internationale vergelijkingen van het innovatievermogen heeft Nederland een middenpositie, zoals bijvoorbeeld uit het European Innovation Scoreboard blijkt. De private uitgaven aan research en development (R&D) zijn relatief laag. Dat komt deels door de sectorstructuur van Nederland (een relatief gering aandeel van hoogtechnologische sectoren in de economie van Nederland). Daarnaast speelt een voorname rol dat de R&D-uitgaven van buitenlandse bedrijven in Nederland veel lager zijn dan op grond van de sterke openheid van de Nederlandse economie verwacht zou mogen worden. Nederlandse bedrijven doen veel onderzoek in het buitenland, maar Nederland trekt relatief veel minder R&D van buitenlandse bedrijven aan. Het Netherlands Foreign Investment Agency, onderdeel van Agentschap NL, heeft zijn acquisitiestrategie dan ook sterker gericht op het aantrekken van kennisintensieve bedrijven en R&D-investeringen uit het buitenland. Bij de R&D-uitgaven in de publieke sector scoort Nederland hoog ten opzichte van het buitenland. In het kader van de Europa 2020-strategie is de ambitie gesteld om in 2020 publieke en private R&D-uitgaven op EU-niveau gezamenlijk op 3% van het BBP te brengen. Het volgende kabinet zal voor Nederland de nationale invulling van dit doel bepalen. Nederland scoort verder hoog bij het aantal aangevraagde Europese octrooien. Dit geeft aan dat Nederland goed is in het ontwikkelen van nieuwe kennis. De hoge score van Nederland wordt echter in belangrijke mate bepaald door de aanwezigheid in Nederland van de hoofdkantoren van enkele kennisintensieve bedrijven.

Box: De innovativiteit van het Nederlandse midden- en kleinbedrijf

In 2006 kende de Nederlandse economie in totaal 746 365 bedrijven. Het aantal commerciële MKB-bedrijven met 1-100 werknemers was 275 900. Het EIM¹ heeft in opdracht van EZ die groep bedrijven onderzocht en ingedeeld in verschillende segmenten van innovatief gedrag.

¹ Gibcus, P., Jong, J.P.J., de. (2008). Innovatiepiramide: Een segmentatie van het MKB. Zoetermeer: EIM.

1. *Koplopers* (13 800 bedrijven): ontwikkelen zelf product- of procesinnovaties en doen expliciet en systematisch aan R&D.
2. *Ontwikkelaars* (46 900 bedrijven): ontwikkelen zelf product- of procesinnovaties en hebben eigen capaciteit voor de ontwikkeling van prototypes, maar zonder expliciet georganiseerde R&D.
3. *Toepassers* (57 900 bedrijven): realiseren product- of procesinnovaties waarbij het zowel om eigen ontwikkelingen als adopties kan gaan door externe innovatieve samenwerking en/of gebruik van externe kennisnetwerken.
4. *Overig MKB* (157 300 bedrijven): ontplooiën relatief weinig of helemaal geen innovatieve activiteiten, en kunnen worden verdeeld in *volgers* (bedrijven met bescheiden doch aanwezige innovatieve activiteiten) en *niet-innovatieven* (bedrijven die in de afgelopen drie jaar geen innovaties hebben gerealiseerd, geen R&D doen en niet met andere partijen samenwerken om te innoveren).

De instrumenten in het basispakket van EZ zijn gericht op ieder van de verschillende segmenten van het MKB. De WBSO stimuleert met name de *koplopers* en *ontwikkelaars* om meer speur- en ontwikkelingswerk te doen. Daarnaast zijn bijvoorbeeld de innovatievouchers en innovatieprestatiecontracten erop gericht de *toepassers* te ondersteunen bij het innoveren. Syntens heeft als doel het MKB aan te zetten tot succesvol innoveren en bewustwording van de mogelijkheden om te innoveren bij het *overig MKB* te vergroten.

Box: Revisie van R&D-uitgaven van hogeronderwijsinstellingen

In februari 2010 heeft het CBS herziene cijfers over de R&D-uitgaven van hogeronderwijsinstellingen bekendgemaakt. De herziening heeft ertoe geleid dat de R&D-uitgaven in de publieke sector ongeveer een miljard euro hoger worden ingeschat dan eerder het geval was. Eerder werd er nog van uitgegaan dat de R&D-uitgaven in de publieke sector in 2007 0,67% van het BBP bedroegen. Na de revisie komen deze uit op 0,85% van het BBP in 2007. Voor 2008 geldt een voorlopig cijfer van 0,88% van het BBP.

De belangrijkste reden voor de sterke opwaartse bijstelling van de R&D-uitgaven van hogeronderwijsinstellingen is een betere meting van R&D-uitgaven van Universitaire Medische Centra (UMC's). Een

andere reden voor de opwaartse bijstelling van de R&D-uitgaven van hogeronderwijsinstellingen is dat naast de R&D-uitgaven van universiteiten nu ook de R&D-uitgaven in het hoger beroepsonderwijs worden gemeten. Daarnaast wordt nu ook een deel van de uitgaven van universiteiten voor nevenactiviteiten (bijvoorbeeld kinderopvang) aan R&D toegerekend.

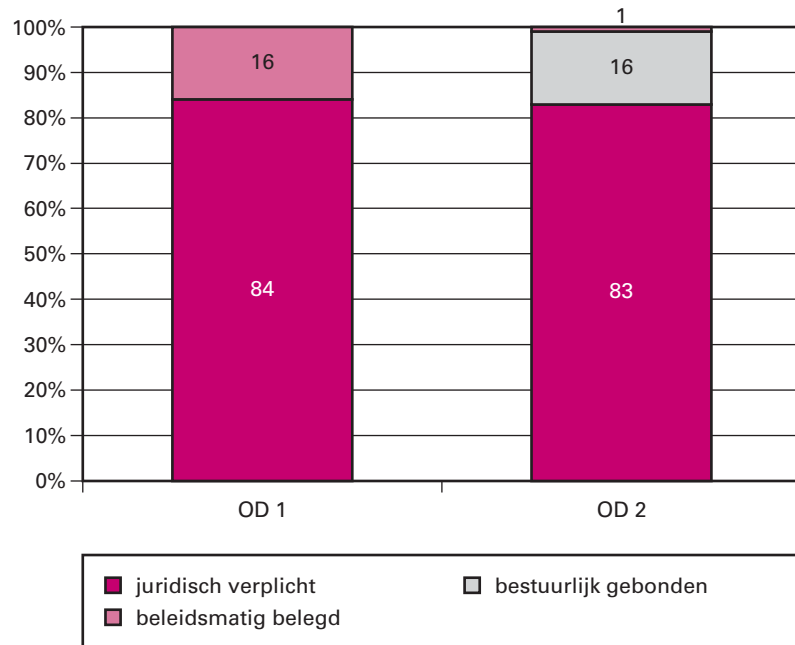
Na de opwaartse bijstelling van de R&D-uitgaven van hogeronderwijsinstellingen neemt Nederland bij de R&D-uitgaven in de publieke sector als percentage van het BBP internationaal een sterk bovengemiddelde positie in.

Totale verplichtingen, uitgaven en ontvangsten artikel 2							
Artikel 2: Een sterk innovatievermogen (in € mln)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verplichtingen (totaal)	935,6	904,0	517,4	520,6	521,9	514,9	502,5
Operationeel doel 1	138,6	185,7	119,2	117,9	120,9	121,4	130,5
Operationeel doel 2	710,4	634,0	322,8	330,5	329,3	322,4	300,5
Algemeen	86,6	84,3	75,5	72,2	71,6	71,0	71,5
Uitgaven (totaal)	656,8	828,1	660,3	646,6	608,3	606,1	539,2
Operationeel doel 1	92,2	138,6	120,5	110,3	111,6	97,6	108,7
Operationeel doel 2	482,2	597,5	462,1	461,5	425,0	436,1	359,3
Algemeen	82,3	92,1	77,7	74,9	71,8	72,4	71,1
Programma-uitgaven	582,6	743,5	587,1	575,4	539,7	535,9	470,4
Waarvan juridisch verplicht ¹			493,4	368,8	298,7	219,2	118,8
Ontvangsten (totaal)	197,7	222,1	196,5	153,9	135,2	130,4	59,8
Ontvangsten Rijksoctrooiwet	33,4	29,2	29,2	29,2	29,2	29,2	29,2
Ontvangsten innovatiekredieten			0,5	2,1	5,5	9,8	14,6
Ontvangsten Eurostars		1,4	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Ontvangsten TOP	8,1	18,8	10,0	10,0	5,0	4,0	3,0
Ontvangsten luchtvaartkredietregeling				0,2	0,4	0,6	2,2
Ontvangsten uit het FES	152,2	167,6	154,0	109,5	92,3	83,9	7,9
Diverse ontvangsten	4,0	5,1	1,5	1,6	1,5	1,6	1,5

¹ Dit betreft uitfinanciering van verplichtingen die tot en met 2010 zijn aangegaan en de bijdragen aan instellingen en instituten.

Grafiek budgetflexibiliteit

Grafiek budgetflexibiliteit per operationeel doel

Budgettair belang fiscale maatregelen (in € mln)								
	2009 (raming MN 2010)	2009 (realisatie/ aangepaste raming)	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Aftrek speur- en ontwikkelingswerk (WBSO)	8	3	8	8	8	8	8	8
Afdrachtvermindering speur- en ontwikkelingswerk (WBSO)	606	701	692	810	715	715	715	715

Basispakket

Operationele doelstelling 1

Meer bedrijven die meer (technologische) kennis ontwikkelen en benutten

Motivering

Vanuit het streven naar zo veel mogelijk investeringen in kennisontwikkeling en innovatie vindt een brede stimulering van die investeringen plaats, middels een breed toegankelijk basispakket. Naast algemene advisering en voorlichting worden met name MKB-ondernemingen gericht gestimuleerd om in hun bedrijfsvoering voldoende aandacht te besteden aan innovatie. Kennisinstellingen en ondernemers worden samengebracht om de beschikbare kennis te delen en te benutten om zo hun innovatievermogen te vergroten. Bedrijven en kennisinstellingen leren van elkaar en maken beter gebruik van de beschikbare kennis. Daarnaast worden innovatieprojecten, met veel commerciële potentie maar ook met grote technische risico's, direct ondersteund, omdat deze anders onvoldoende van de grond zouden komen. Enerzijds omdat het bedrijf de (financiële) risico's niet zelf kan dragen en anderzijds omdat de risico's nog te groot zijn om hiervoor volledige externe financiering te kunnen aantrekken.

Verplichtingen operationele doelstelling 1							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 1: Meer bedrijven die meer (technologische) kennis ontwikkelen en benutten							
Verplichtingen (in € mln)							
– Innovatievouchers	30,8	34,2	23,0	21,8	24,8	27,5	27,5
– Innovatie Prestatie Contracten	34,3	40,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0
– Innovatiekredieten	37,5	72,4	48,1	48,1	48,1	48,1	57,1
– Syntens	33,2	32,8	32,8	32,8	32,8	32,8	32,8
– Eurostars	2,8	6,3	6,3	6,3	6,3	4,1	4,1

Instrumenten & activiteiten

Innovatievouchers en Innovatie Prestatie Contracten (IPC's)

Doel en beschrijving: De Innovatievouchers zijn in 2004 geïntroduceerd. De IPC's zijn in 2005 als pilot gestart. De afgelopen jaren is met beide instrumenten veel ervaring opgedaan.

Omdat er veel vraag is naar beide instrumenten en sprake is van een gedeeltelijke overlap in doelstelling en doelgroep, wordt bezien of beide instrumenten worden samengevoegd tot één nieuw voucherinstrument. De doelstelling van het nieuwe instrument – het stimuleren van het MKB om te innoveren, door gebruik te maken van de kennis van kennisinstellingen en door meer onderling samen te werken – blijft daarbij gelijk. Ook belangrijke eigenschappen als de laagdrempeligheid en de beperkte verkrijgingskosten zullen worden gehandhaafd. Idee is ook dat Syntens een grotere rol zal gaan vervullen en ook branche-organisaties gestimuleerd zullen worden een functie te vervullen in de verbetering van wisselwerking tussen kennisinstellingen en MKB-bedrijven, zowel nationaal als internationaal.

Voornaamste acties in 2011:

- Introductie van de nieuwe regeling;
- Het doorvoeren van verbeteringen in efficiëntie en effectiviteit (o.a. verzilvering);
- Het onderzoeken van de mogelijkheden om de regeling geheel te digitaliseren.

Indicator:

- De indicator «verzilveringspercentage kennisvouchers» geeft weer welk deel van de kennisvouchers die in een bepaald jaar zijn uitgegeven per ultimo van het daaropvolgende jaar zijn besteed. Daarmee geeft de indicator informatie over de mate waarin de kennisvouchers hebben geleid tot een wisselwerking tussen MKB en kennisinstellingen. De vouchers die in 2011 worden verstrekt kunnen tot in 2012 verzilverd worden. EZ streeft naar een verzilveringspercentage van 70%. Om dit te bereiken wordt o.a. Syntens ingezet om ondernemers te begeleiden bij het formuleren van een kennisvraag en het vinden van een geschikte kennisinstelling.
- Het «aantal betrokken bedrijven» is als indicator opgenomen voor de samenwerkingsvouchers, omdat dit informatie geeft over het aantal MKB-ers dat met dit instrument wordt gestimuleerd om kennis over te dragen en te innoveren. De streefwaarde van 150 voor 2011 is gerelateerd aan het voor 2011 beschikbare budget van € 9 mln.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Verzilveringspercentage vouchers/kennism vouchers	58%	63%	Nog niet bekend	70%
Aantal betrokken bedrijven bij IPC's/samenwerkingsvouchers	65	718	623	150

Bron: Agenschap NL

Innovatiekredieten

Doel en beschrijving: Het innovatiekrediet is een financieringsinstrument dat zich richt op het stimuleren van ontwikkelingsprojecten (producten, processen en diensten), waaraan substantiële technische en daaruit voortvloeiende financiële risico's zijn verbonden en die voor hun financiering niet of onvoldoende terecht kunnen op de kapitaalmarkt.

Voornaamste acties in 2011: Er vinden gesprekken plaats tussen EZ en de Europese Investeringsbank (EIB) die zouden kunnen leiden tot een samenwerkingsovereenkomst, waarin de EIB een bijdrage zal leveren in de financiering van innovatiekredieten.

Indicator: EZ hanteert voor de innovatiekredieten een indicator die aangeeft hoeveel private R&D-uitgaven worden ondersteund met het innovatiekrediet. De streefwaarde voor 2011 is vastgesteld op basis van de beschikbare verplichtingenruimte voor innovatiekredieten in 2011: € 48,1 mln. Maximaal 35% van de subsidiabele innovatieprojectkosten wordt door EZ gefinancierd. De streefwaarde is daarom vastgesteld op € 137 mln (€ 48,1 mln gedeeld door 0,35).

Prestatie-indicator	2008	2009	Streefwaarde 2011
Omvang van de private R&D-uitgaven ondersteund met een innovatiekrediet	€ 54 mln	€ 111 mln	€ 137 mln

Bron: EZ

Box: Het Innovatiekrediet

Zowel jonge als gevestigde ondernemingen kunnen profiteren van het Innovatiekrediet. Het krediet is bestemd voor de financiering van de ontwikkelingsactiviteiten die leiden tot het nieuwe product, proces of dienst, waarop de business case is gebaseerd. Het kan gaan om een technische ontwikkeling of de ontwikkeling van een medicijn waarbij nog een klinische studie is vereist. Het gaat om projecten die wellicht meer technische risico's met zich meebrengen, maar die van groot belang zijn voor de toekomst van het bedrijf.

De ervaring leert dat het Innovatiekrediet een brugfunctie kan vervullen naar andere financiers. Het toekennen van een Innovatiekrediet helpt een ondernemer in meerdere opzichten. Er wordt voorzien in een deel van de financieringsbehoefte en de plannen zijn getoetst en goed bevonden (en vaak nog verbeterd tijdens het aanvraagtraject).

Bij de verdeling van de toegezegde kredieten over de sectoren valt op dat ICT, machinebouw en Life Sciences eruit springen. Concrete toepassingen van innovatiekredieten zijn:

- simulatoren van vliegtuigen voor opleiding en training van piloten
- ontwikkelen van cloud computing¹ technologie voor datacenters. Door het delen van capaciteit worden datacenters vele malen efficiënter bezet. Dit resulteert in enorme energie besparingen.
- ontwikkelen van een innovatief geneesmiddel dat de schade, veroorzaakt door zuurstoftekort bij de geboorte, kan beperken.

Syntens

Doel en beschrijving: Syntens is het landelijk netwerk dat als doel heeft het MKB aan te zetten tot succesvol innoveren. Syntens geeft voorlichting, activeert en ondersteunt op het gebied van innovatie.

Voornaamste acties in 2011: Bezien wordt of Syntens in 2011 in een nieuwe voucherregeling een grotere rol gaat spelen. Ook activeert Syntens MKB-bedrijven tot deelname aan innovatieprogramma's.

Indicator: De indicator geeft het oordeel van klanten van Syntens weer over het totale pakket van activiteiten van Syntens.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Klanttevredenheid Syntens (schaal van 1-10)	7,9	7,9	7,9	8,0

Bron: Klanttevredenheidsonderzoek Syntens

Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO)

Doel en beschrijving: de WBSO is een fiscale faciliteit ter bevordering van R&D, waarmee de kosten voor het verrichten van R&D worden verlaagd. Het overgrote deel van de WBSO is bestemd voor werknemers in loondienst. Voor die groep wordt de WBSO via de loonbelasting verrekend. Het gebruik van de WBSO blijkt uit het aantal toegekende uren voor speur- en ontwikkelingswerk. In 2009 is dit aantal met 8,4% gegroeid tot 67 600 jaren, het aantal aanvragers is met 23,6% gegroeid tot 16 620. Uit de evaluatie van de WBSO blijkt dat met name voor het MKB de toegevoegde waarde groot is.

Het WBSO-budget wordt structureel opgehoogd met € 170 mln, bovenop de verruiming van structureel € 63 mln die reeds was voorzien. Deze extra middelen maken het mogelijk om in 2011 een deel van de verruiming in het kader van de crisis door te zetten en structureel een hoger gebruik te accommoderen.

Indicator: De indicator «aantal aanvragers met toegekende WBSO» geeft het bereik van de WBSO onder bedrijven en kennisinstellingen aan. De indicator «aantal aanvragers met toegekende WBSO dat van de startersfaciliteit gebruik maakt» geeft een beeld van dit bereik onder starters, waarvoor een speciale faciliteit geldt binnen de WBSO. Als gevolg van de definitieverruiming en de incidentele intensiveringen hebben in 2009 en 2010 aanzienlijk meer ondernemers een WBSO aanvraag ingediend en toegekend gekregen. De verwachting is dat in 2011 het aantal aanvragers niet onder het aantal van 2009 zal uitkomen.

¹ Cloud computing is een parallel computersysteem waarbij de software verdeeld is tussen meerdere computers op het internet.

Prestatie-indicatoren	2007	2008	2009	Streef- waarde 2011
Aantal aanvragers met toegekende WBSO	13 030	13 450	16 620	16 620
Aantal aanvragers met toegekende WBSO dat van de startersfaciliteit gebruik maakt	2 390	2 550	3 430	3 430

Bron: Agentschap NL

Programmatisch Pakket

Operationele doelstelling 2

Topprestaties op innovatiethema's

Motivering

Om op wereldschaal te kunnen concurreren is het noodzakelijk om als onderneming uit te blijven blinken en dus te blijven innoveren. Nederland beschikt over excellente clusters die tot de wereldtop behoren. Het programmatisch pakket voor innovatie richt zich op het vergroten van het innovatief vermogen en daarmee de concurrentiekracht op die gebieden. Het doel is om in dialoog met het bedrijfsleven en de kennisinstellingen economische kansen te signaleren en sterktes door middel van publiek/private samenwerkingsverbanden uit te bouwen. Eventuele knelpunten worden geïdentificeerd en met gerichte acties aangepakt.

Verplichtingen operationele doelstelling 2							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 2: Topprestaties op innovatiethema's							
Verplichtingen (in € mln)							
– Innovatieprogramma's	285,8	446,1	210,6	204,3	207,3	191,7	170,8
– Kenniswerkers/High Tech Topprojecten	138,6						
– Lucht- en ruimtevaart	189,4	72,3	39,4	46,6	52,1	60,9	59,9
– Institutioneel onderzoek	57,0	70,5	56,3	56,3	56,3	56,3	56,3
– Internationaal innoveren	9,1	6,3	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4
– Overig ¹	30,5	38,7	30,1	36,9	27,2	27,1	27,1
– Subsidietaakstelling ²			– 20,0	– 20,0	– 20,0	– 20,0	– 20,0

¹ Overige verplichtingen bestaan met name uit de Innovatiegerichte Onderzoeksprogramma's, bijdrage aan instituten en overige kredieten.

² Zie toelichting bij artikel 2 in de verdiepingsbijlage.

Instrumenten & activiteiten

Innovatieprogramma's

Doel en beschrijving: Met de innovatieprogramma's investeert het Ministerie van Economische Zaken samen met het bedrijfsleven en kennisinstellingen gericht in innovatienetwerken in Nederland. Deze innovatienetwerken zijn hechte, primair op innovatie gerichte, samenwerkingsverbanden van grote bedrijven, kleine bedrijven en kennisinstellingen in domeinen, zoals nano-elektronica, materiaaltechnologie en voedingsmiddelen, waarin Nederland excelleert en internationaal kan uitblinken. In de jaarrapportage 2009¹ zijn de 10 lopende innovatieprogramma's beschreven. Een voorbeeld uit een van die programma's, Point One, staat beschreven in aansluitende tekstbox.

In de innovatieprogramma's wordt een breed scala aan activiteiten ontplooid, zoals financiële ondersteuning van onderzoek en ontwikkeling, het aanpakken van hinderlijke regelgeving, mobiliteit van onderzoekers, bevorderen van opleidingen voor onderzoekers, het bevorderen van starters of netwerkvorming.

¹ www.senternovem.nl/innovatieindialoog/publicaties/innovatieprogrammas/voortgangsrapportage_innovatieprogrammas_2009_nl.asp

Verder wordt er meer aandacht besteed aan de inzet van kredieten in plaats van subsidies, met name bij nieuwe onderzoeksprojecten die relatief dicht bij de markt liggen.

Voornaamste acties in 2011:

- In 2011 gaat wederom een aantal lopende programma's het laatste jaar in. In dialoog met deze sectoren wordt opnieuw bezien welke (nieuwe) economische kansen er liggen en welke ondersteuning EZ kan bieden bij het aanpakken van eventuele knelpunten, waar nodig in samenwerking met andere departementen.
- Daarnaast zal de onderlinge aansluiting en de complementariteit tussen innovatieprogramma's, het internationale programmatische instrumentarium, 2g@there, en gebiedsgerichte programmatische instrumentarium van EZ, Pieken in de Delta, in 2011 verder versterkt worden door een betere afstemming.
- De innovatieprogramma's dragen ook bij aan oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken binnen de domeinen waarin zij actief zijn. Naar aanleiding van de brede heroverweging voor Innovatie en toegepast onderzoek zal worden bezien in hoeverre en op welke wijze de maatschappelijke innovatie agenda's (MIA's) en de innovatieprogramma's elkaar verder kunnen versterken. EZ zal bij de verdere ontwikkeling van de innovatieprogramma's nagaan hoe de maatschappelijke agenda's effectief kunnen worden gekoppeld aan de innovatieprogramma's.

Indicator: De bijdrage van de innovatieprogramma's aan het versterken van het innovatief vermogen van de Nederlandse economie komt tot uiting in de volgende twee indicatoren:

- Aantal deelnemers in innovatieprogramma's: alle partijen die betrokken zijn bij de innovatieprogramma's, inclusief deelnemers aan workshops et cetera. Dit getal geeft een indicatie van de omvang van het totale netwerk dat met de innovatieprogramma's wordt versterkt.
- Totale R&D-investeringen in innovatieprogramma's: totale publieke en private investeringen in R&D in dat jaar zoals zichtbaar binnen de regelingen (inclusief Technologische Topinstituten) van de innovatieprogramma's.

Prestatie-indicatoren	2008	2009	Streefwaarde 2011
Aantal deelnemers in innovatieprogramma's	2 300	4 100	4 000
Totale R&D-investeringen in innovatieprogramma's	€ 300 mln	€ 743 mln	€ 450 mln

Bron: Agentschap NL

Box: Voorbeeld uit het Innovatieprogramma Point One: netwerk verlaagt drempels

De productie van hightech systemen heeft een sterk mondiaal karakter en de te leveren producten zijn kapitaalintensief. Karakteristiek voor de sector is dat het grootste deel van de productiewaarde met export wordt verdiend. Door de intensieve grensoverschrijdende samenwerking werden de hightech en de automotive sector als een van de eerste getroffen door de sterk dalende wereldhandel met name in het begin van de economische crisis.

De hightech onderneming Prodrive ontwikkelt en levert geavanceerde besturingstechnologieën en componenten en beschikt over een eigen geautomatiseerde productielijn. Het bedrijf investeert veel in risicodragende projecten, omdat die voor Prodrive essentieel zijn om innovaties te ontwikkelen die hun concurrentiepositie versterken in een sterk competitieve sector. Daarbij helpen de Point-One subsidies en de fiscale voordelen van de WBSO enorm. Met de banken zijn nog steeds goede afspraken te maken over groeikapitaal, al hoewel ze nu wel meer eisen stellen.

De Point-One bijeenkomsten bieden voor bedrijven als Prodrive een goede gelegenheid om apparatenbouwers en collega toeleveranciers te ontmoeten. Bij het samen opstellen van de nieuwe Point-One roadmap kon Prodrive daar een goed beeld krijgen van wat de laatste ontwikkelingen zijn. En ook of de koers van het bedrijf in lijn ligt met de R&D-vraagstukken van hun grote klanten, de zogenoemde «Original Equipment Manufacturers». De partijen in het netwerk leren elkaar steeds beter kennen. Dat werkt drempelverlagend in de samenwerking en geeft vertrouwen. Ook de internationale missies en bijeenkomsten die de EVD en de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij BOM organiseren, helpen bij het verwezenlijken van de internationale ambities van Prodrive en indirect die van Point-One.

Box: Innovatie op maatschappelijke thema's

Maatschappelijke Innovatieagenda's (MIA's)

In 2011 worden de verschillende maatschappelijke innovatieagenda's die de afgelopen periode zijn gestart, verder uitgevoerd: Gezondheid, Water, Veiligheid, Energie, Onderwijs en Duurzame Agro- en Visserijketens. Daarnaast zal in 2011 de maatschappelijke innovatie agenda Bouw van start gaan. De agenda's zijn opgesteld in het kader van het kabinetsproject Nederland Ondernemend Innovatieland voor de periode 2008–2012. In de maatschappelijke innovatieprogramma's staat de inzet van kennis en vernieuwend ondernemerschap ten behoeve van het oplossen van maatschappelijke vraagstukken centraal.

Een voorbeeld van een project uit de MIA Veiligheid is het project «Integratie van luchtwaarneming in de commandovoeringketen». Het doel van dit project is om het real-time totaaloverzicht van grote branden te verbeteren door de inzet van onbemande vliegtuigjes. Zo krijgen de juiste mensen op het juiste tijdstip de juiste informatie en kan men de branden bestrijden.

De overheid als opdrachtgever voor innovatie

De overheid kan de vraagkant van innovatie stimuleren door op te treden als opdrachtgever. Een methode die hierbij bij uitstek toegepast wordt is het Small Business Innovation Research programma (SBIR), waarbij de overheid R&D opdrachten op maatschappelijke thema's uitbesteedt. SBIR is interessant voor Nederlandse innovatieve bedrijven, met name voor MKB-bedrijven. SBIR maakt deel uit van bestaande en nieuwe programma's voor R&D, zoals de maatschappelijke innovatieprogramma's. Inmiddels lopen al zo'n 20 SBIR programma's. De verwachting is dat in 2011 het aantal SBIR projecten verder zal toenemen, mede doordat

meerdere departementen inmiddels SBIR ook zelfstandig inzetten naast de maatschappelijke innovatieprogramma's.

In gevallen waar al wel een oplossing bestaat, maar die nog nieuw is, kan de overheid optreden als innovatiebevorderende klant (launching customer). In 2010 is EZ gestart met een pilot voor een rijksbrede prestatie-indicator voor de overheid als innovatiebevorderende klant. De prestatie-indicator is het aantal door de aanbestedende dienst uitgevoerde innovatie bevorderende aanbestedingen. Bewustwording, kennisontwikkeling en kennisdeling zijn belangrijke onderdelen van het project innovatiegericht inkopen. Daartoe is in 2009 gestart met een expertisenetwerk dat overheden bijstaat in hun traject naar (precommerciële) innovatiegerichte inkoop.

Prestatie-indicator	2009	Streefwaarde 2011
Aantal door de aanbestedende dienst uitgevoerde innovatiegerichte aanbestedingen	Niet van toepassing	20

Bron: EZ

Luchtvaartbeleid

Doel en beschrijving: Doel van het beleid is het luchtvaartcluster te ondersteunen in het versterken van zijn positie binnen de keten van vooral de Europese vliegtuigbouw en het zorgen voor een gelijk speelveld. Instrumenteel hierbij zijn het subsidiebesluit onderzoek vliegtuigontwikkeling (SOV, opvolger SRP) en het subsidiebesluit Civiele Vliegtuigontwikkeling (CVO). De CVO ondersteunt, via het verlenen van kredieten, risicodragende deelname door het luchtvaartcluster in nieuwe ontwikkelingsprogramma's van Airbus en van regionale vliegtuigbouwers. Het SOV beoogt fundamentele en industriële basiskennis via toepassingsgericht onderzoek te vertalen naar concrete toepassingen in de vliegtuigbouw op middellange termijn.

Voornaamste acties in 2011: Op basis van een in 2010 uitgevoerde beleidsdoorlichting zal in 2011 een besluit worden genomen over (de vorm van) het beleid voor de beleidsperiode 2011–2015.

Ruimtevaartbeleid

Doel en beschrijving: In het kader van het Europese ruimtevaartbeleid draagt EZ bij aan onderwerpen op wetenschappelijk, industrieel en technologisch gebied, waar Nederland in excelleert. Door te investeren in ruimtevaart draagt EZ bij aan oplossingen van maatschappelijke vraagstukken, bijvoorbeeld op de gebieden veiligheid en defensie, mobiliteit, milieu, klimaat en landbouw.

Voornaamste acties in 2011: Naast een verdere programmatische uitwerking en invulling van de Nederlandse inschrijvingen in R&D programma's van de European Space Agency (ESA), zal in 2011 de nadruk vooral liggen op het stimuleren van het gebruik van ruimtevaartdata voor aardse toepassingen bij oplossingen van maatschappelijke vraagstukken. Daarnaast zal 2011 in het teken staan van (de spin-off van) de tweede ruimtevlucht van de Nederlandse astronaut André Kuipers naar het internationale ruimtestation, die voor november 2011 staat gepland.

Indicator: De prestatie-indicator «ruimtevaart geo-return» betreft opdrachten van ESA aan de Nederlandse industrie en kennisinstellingen. Deze opdrachten vloeien voort uit de Nederlandse contributies aan

diverse R&D-programma's van ESA. Daarbij wordt door ESA een return van 0,9 (90%) van de bijdrage van lidstaten aan deze programma's gegarandeerd. De afgelopen jaren heeft Nederland een overreturn gerealiseerd. Voor 2011 wordt gestreefd naar een waarde van tenminste 1,15.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Ruimtevaart geo-return (juste retour)	1,15	1,16	1,15	1,15

Bron: ESA

Box: Europees programma: Zevende Kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling (KP7)

Doel en beschrijving: In een periode van 2007 tot en met 2013 trekt de Europese Commissie circa € 50 mrd uit voor het stimuleren van innovatie. Dit geld wordt besteed binnen het Zevende Kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling. Het doel is de wetenschappelijke en technologische basis van de Europese industrie en kennisinstellingen te verbeteren en de Europese concurrentiepositie te versterken. Dit gebeurt door financiering van onderzoekssamenwerking, excellente (individuele) onderzoeksvoorstellen, mobiliteit van onderzoekers en door capaciteitsversterking. Budget en uitvoeringsverantwoordelijkheid van dit programma liggen bij de Europese Commissie. Gebaseerd op ervaringen uit het verleden zal Nederland van de € 50 mrd naar verwachting € 3 mrd «terugontvangen» via programma-subsidies.

Voornaamste acties in 2011: Naast voortzetting van de reguliere uitvoering zal in 2011 in het bijzonder aandacht uitgaan naar het verminderen van de administratieve lasten onder het KP (de Commissie heeft daartoe in 2010 voorstellen gedaan). Ook zullen de aanbevelingen die voortkomen uit de tussentijdse evaluatie van KP7 (afronding eind 2010) in 2011 geïmplementeerd worden.

Bijdrage aan TNO/GTI's (institutioneel onderzoek)

Doel en beschrijving: Deze bijdrage staat in het teken van de vraagprogrammering van TNO en de andere grote technologische instituten (GTI's). Het doel van de vraagprogrammering is dat de onderzoeksprogramma's van TNO en de GTI's beter aansluiten op de vraag naar onderzoek zoals gesteld door de overheid, het bedrijfsleven en andere betrokken partijen. De vraagprogrammering is ingedeeld in 12 thema's. Economische Zaken is verantwoordelijk voor het thema «hoogwaardige systemen, processen en materialen en ICT» en voor het thema «energie». Een deel van de bijdrage aan TNO is gericht op collectieve kennisoverdracht aan het MKB en voor toepassing van het Small Business Innovation Research Programma (SBIR).

Voornaamste acties in 2011: In 2010 is vraagprogrammering ingevoerd en wordt geëvalueerd in hoeverre deze doelstelling is gerealiseerd. In de tussentijd zullen voor het thema «hoogwaardige systemen, processen en materialen en ICT» nog diverse acties ondernomen worden om de afstemming tussen vraag en aanbod verder te verbeteren, zoals verbetering van de betrokkenheid van het bedrijfsleven, structurering van het rapportageproces en het ontwikkelen en gebruiken van indicatoren die zicht geven in de relatie tussen vraag en aanbod.

Indicator: De indicator «klanttevredenheid co-financiers bij kennisontwikkeling TNO» meet de algemene tevredenheid van bedrijven (MKB en grootbedrijf) die aan cofinancieringsprojecten deelnemen in het onderzoeksprogramma van TNO. EZ streefde in 2009 een klanttevredenheid na van 7,6 (1 punt hoger dan in 2008) en heeft een aantal maatregelen getroffen om dit te bereiken. Zo is er nu een centrale coördinator per kerngebied voor projecten met Rijksbijdrage EZ en moet een projectleider over een hogere kwalificatie beschikken dan voorheen. De eerste resultaten van deze maatregelen zijn zichtbaar in de gerealiseerde score voor projecten afgesloten in 2009.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Klanttevredenheid co-financiers bij kennisontwikkeling TNO (schaal van 1–10)	7,3	6,6	7,6	7,6

Bron: Klanttevredenheidonderzoek TNO

Algemeen

Verplichtingen ten behoeve van apparaat gerelateerde uitgaven en algemeen onderzoek

Verplichtingen ten behoeve van apparaat en algemeen onderzoek							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Algemeen							
Verplichtingen (in € mln)							
– Personeel Innovatie	5,7	6,8	6,3	6,2	6,2	6,2	6,2
– Bijdrage aan Agentschap NL	70,9	68,7	64,5	61,4	60,9	60,3	60,8
– Bijdrage aan diverse organisaties	7,9	4,6	1,5	1,2	1,2	1,2	1,2
– Onderzoek en Ontwikkeling	2,2	4,2	3,1	3,4	3,4	3,4	3,4

Toelichting

Naast de apparaatskosten van EZ worden onder andere de bijdragen aan het Agentschap NL verantwoord, die betrekking hebben op de uitvoering van de beleidsinstrumenten in dit artikel. Daarnaast voert het agentschap twee meer beleidsmatige taken uit, namelijk het onderhouden van het netwerk van Technisch Wetenschappelijk Attachés (TWA's) en het Octrooibeleid.

Netwerk Technisch Wetenschappelijke Attachés (TWA's)

Doel en beschrijving: Het TWA-netwerk werkt aan het verbeteren van het innovatievermogen in Nederland door het activeren en koppelen van de vraag naar en het aanbod van kennis over technisch wetenschappelijke ontwikkelingen en daaraan gerelateerde trends op het terrein van innovatief ondernemerschap in Nederland en het buitenland. Het netwerk richt zich op bedrijven, kennisinstellingen en overheidsorganisaties in Nederland en buitenland. Daarbij concentreert het netwerk zich op de innovatieprogramma's plus de maatschappelijke innovatieagenda's en de wijze waarop deze innovaties genereren die voor de Nederlandse kenniseconomie en de hele innovatieketen van belang zijn. De TWA's zijn gestationeerd in Noord-Amerika, Azië en de EU.

Indicator: De prestatie-indicator «klanttevredenheid TWA Netwerk» geeft aan in hoeverre de cliënten (bedrijven, kennisinstellingen, overheid) van het TWA-netwerk tevreden zijn met de geboden dienstverlening door de TWA's. Het klanttevredenheidsonderzoek van het TWA-netwerk wordt in 2010 weer uitgevoerd als onderdeel van een NL EVD Internationaal breed

klanttevredenheidsonderzoek. Voor de dienstverlening van het TWA-netwerk geldt een streefwaarde van minimaal 7,5.

Kennisbescherming

Doel en beschrijving: Een goed functionerend stelsel van intellectuele eigendomsrechten is een belangrijke voorwaarde voor een innoverende en dynamische economie. Essentieel daarbij is het vinden van de juiste balans tussen enerzijds kennisbescherming en anderzijds de verspreiding en benutting van kennis. Om dat te verwezenlijken staan Nederland verscheidene Nederlandse en Europese wetten, verdragen en instrumenten ter beschikking.

De Nederlandse uitvoeringsorganisatie, NL-Octrooicentrum (NL-OC) is belast met de verlening en registratie van octrooien. Voor het stimuleren van gebruik van het octrooisysteem geeft NL-OC voorlichting aan bedrijven en kennisinstellingen over het aanvragen van octrooien, alsmede over het gebruik van de kennisinformatie die in octrooidatabanken is opgeslagen. Vanaf 2010 vormt NL-OC onderdeel van het Agentschap NL.

Voornaamste acties in 2011: De verdere vervolmaking van het Europese octrooistelsel (met name EU-octrooi en Europese octrooirechtspraak) blijft ook in 2011 van primair belang. Daarnaast zal in 2011 worden gewerkt aan de acties op communautair niveau voortvloeiend uit de evaluatie van het Europese merkenrechtstelsel, die thans in opdracht van de Europese Commissie wordt uitgevoerd. In 2010 zal ook een evaluatie van het integrale beleid van het departement inzake Kennisbescherming worden uitgevoerd. De evaluatie zal begin 2011 afgerond zijn en zal mogelijk vervolgacties krijgen in 2011.

Indicator: NL-OC doet elke twee jaar een klanttevredenheidsonderzoek. Met een rapportcijfer geven de klanten (MKB-bedrijven, particulieren, kenniscentra en octrooigemachtigden) een totaaloordeel voor de totale dienstverlening van NL-OC. Deze totale dienstverlening bestaat ondermeer uit het innemen van een octrooiaanvraag, het beheer van octrooirechten, het aanbieden van workshops en/of trainingen en het telefonisch beantwoorden van vragen.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Klanttevredenheid TWA-Netwerk (schaal van 1-10)	7,5			7,5

Bron: Klanttevredenheid onderzoek TWA-Netwerk

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Klanttevredenheid NL-OC (schaal van 1-10)	7,7		7,8	7,8

Bron: Klanttevredenheidonderzoek NL-OC

Overzicht onderzoek naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van beleid

Soort onderzoek	Onderzoek onderwerp	OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting ¹	Kennisbescherming ²	2.2	2010	2011	
	Effectenonderzoek ex post	Innovatievouchers	2.1	2011	2011
	Actieprogramma Techno-partner	2.1	2011	2011	
	WBSO	2.1	2011	2011	
	Innovatiekrediet	2.1	2011	2012	
	SBIR	2.2	2009	2010	
	IPC's	2.2	2010	2010	
	STW	2.2	2010	2010	
	Vraagsturing TNO/GTI's	2.2	2010	2010	
	Innovatie Prestatie Contracten	2.2	2010	2010	
	Syntens	2.2	2011	2011	
	Innovatieprogramma's	2.2	2011	2012	
	ICES/KIS III (BSIK)	2.2	2012	2012	
	Ruimtevaartbeleid	2.2	2012	2012	
	Regieorgaan ICT	2.3	2009	2010	Kamerstuk: 26 643, nr. 162
	Luchtvaartbeleid	2.3	2010	2010	Kamerstuk: 31 936, nr. 31
	IOP's	2.3	2010	2010	Kamerstuk: 27 406, nr. 184
Overig evaluatieonderzoek	Launching customer	2.2	2010	2010	
	Innovatiegericht inkopen	2.2	2010	2011	

¹ In de begroting 2010 stonden beleidsdoorlichtingen gepland voor «Meer bedrijven die kennis ontwikkelen en benutten» en «Top prestaties op innovatieprogramma's». Deze twee beleidsdoorlichtingen worden ingevuld door de heroverweging en een AR-onderzoek op gebied van innovatie. Een aparte beleidsdoorlichting zal leiden tot dubbel werk.

² In begroting 2009 is reeds opgenomen dat de beleidsdoorlichting van Kennisbescherming (was voorheen een apart operationeel doel) wordt gecombineerd met evaluatie van de Rijksoctrooiwet.

Artikel 3 Een excellent ondernemings- en vestigingsklimaat

Algemene doelstelling	Scheppen van een excellent ondernemings- en vestigingsklimaat voor ondernemers en ondernemingen.
Omschrijving van de samenhang in het beleid	<p>Het bedrijfsleven is de motor van de Nederlandse economie. Ondernemers zorgen voor werkgelegenheid, innovatie en productiviteitsgroei en dragen daarmee in grote mate bij aan welvaart en welzijn. Het bedrijfsleven draagt, met name door innovatie, bovendien bij aan oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Het belang van ondernemerschap gaat dus verder dan alleen het belang van de ondernemer zelf.</p> <p>Een excellent ondernemings- en vestigingsklimaat is een belangrijke randvoorwaarde om de betekenis die het bedrijfsleven voor economie en maatschappij heeft te ondersteunen en te versterken. De overheid streeft er daarom naar om belemmeringen die ondernemers hinderen weg te nemen en samen met het bedrijfsleven en andere stakeholders gericht sterktes uit te bouwen. In het bijzonder richt het beleid zich op clusters en sectoren waarin Nederland tot de wereldtop behoort en de samenwerking daarbinnen, omdat excellentie niet alleen ontstaat bij individuele bedrijven, maar vaak binnen concentraties van bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen. Hiervoor zet EZ instrumenten in die het level playing field in verstoorde markten herstellen (markt en spelregels), een eenvoudig en breed toegankelijk basisinstrumentarium waarmee bedrijven snel en op maat geholpen kunnen worden (basispakket) en het versterken van de ruimtelijk economische hoofdstructuur van mainports, economische kerngebieden en verbindingen daartussen, met gebiedsgerichte ondersteuning voor (inter)nationaal concurrerende clusters (programmatisch pakket, in samenhang met artikel 2, operationele doelstelling 2).</p>
Verantwoordelijkheid	De Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk voor het scheppen van goede omstandigheden voor bedrijven om te kunnen ondernemen en excelleren. Hiertoe kent EZ eigen instrumenten en wordt er samengewerkt met andere departementen en andere overheden op terreinen als infrastructuur, lucht- en zeehavens, milieuregelgeving en de fiscaliteit.
Externe factoren	<p>Het behalen van de algemene doelstelling hangt onder andere af van de volgende externe factoren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De mate van concurrentievervalsing door beleid in andere landen en de acties die in Europese Unie/World Trade Organisation-kader daarop worden ondernomen. • Ontwikkelingen in de marktsector ten aanzien van het aanbod van kredieten en durfkapitaal. • Bereidheid en vermogen van andere overheden om ruimte te scheppen voor een concurrerend ondernemings- en vestigingsklimaat. • Algemene conjuncturele ontwikkelingen.

Kengetallen

De volgende kengetallen geven een beeld van het ondernemingsklimaat in Nederland.

Global Competitiveness Index	2006	2007	2008	2009
Positie van Nederland	11 ^e	10 ^e	8 ^e	10 ^e

Bron: World Economic Forum (Global Competitiveness Report, 2009)

Doing Business Index	2006	2007	2008	2009
Positie van Nederland	22 ^e	21 ^e	28 ^e	30 ^e

Bron: Wereld Bank (Doing Business report, 2009)

Ondernemersquote	2006	2007	2008	2009
Nederland	11,5%	11,9%	12,1%	12,3%
EU15-gemiddelde	11,8%	12,2%	12,1%	Nog niet bekend

Bron: EIM (o.b.v. CBS en KvK) Betreft aantal ondernemers excl. Landbouw (2007 en 2008 zijn voorlopige cijfers, 2009 betreft een inschatting)

TEA-index	2006	2007	2008	2009
Nederland	5,4%	5,2%	5,2%	7,2%

Bron: EIM (kengetallen ondernemerschap, 2010)

Investeringsquote van bedrijven	2006	2007	2008	2009
Nederland	14,5%	14,7%	15,2%	13,0%

Bron: CPB (CEP, 2010)

Aandeel snelle groeiers	2001/2004	2002/2005	2003/2006	2004/2007
Nederland	6,6%	7,5%	7,2%	11,0%

Bron: EIM (kengetallen ondernemerschap, 2010)

Toelichting

Het Nederlandse ondernemingsklimaat behoort sinds 2007 tot de top-10 volgens de Global Competitiveness Index (GCI) van het World Economic Forum (WEF). De ambitie is echter om een top-5 positie te bemachtigen. Dat is nog niet bereikt, in 2009 is Nederland zelfs twee plaatsen gezakt. Dit is voornamelijk veroorzaakt door een verminderde waardering van de financiële sector, waarop Nederland de vorige jaren juist heel goed scoorde. Ook op de Doing Business Index van de Wereldbank is Nederland 2 plaatsen gezakt, voornamelijk omdat het ondernemingsklimaat in andere landen sneller is verbeterd dan in Nederland.

De ondernemersquote (het aantal ondernemers in Nederland) is gestegen van 10,7% in 2004 naar 12,3% in 2009. Het aantal personen dat zelfstandig ondernemer is, is sterker toegenomen dan in andere EU-landen en ligt nu rond het EU-gemiddelde. Onderzoek van Carree c.s.¹ heeft uitgewezen dat Nederland nu rond het optimale niveau zit qua aantal ondernemers. De

¹ Carree, Van Stel, Thurik en Wennekers, The relationship between economic development and business ownership revisited, 2007

komende jaren zal de nadruk dan ook meer komen te liggen op groei van ondernemingen. De Total Entrepreneurial Activity (TEA) index (het aandeel aankomende en jonge ondernemers) schommelde lang rond hetzelfde niveau, in 2009 zien we echter een sterke stijging naar 7,2%. Deze stijging is ook internationaal gezien fors, in veel landen is de TEA-index juist gedaald in 2009.

De ondernemersquote en de TEA-index meten vooral de kwantiteit van het ondernemerschap. Daarnaast is ook de kwaliteit van het ondernemerschap een aandachtspunt. Om hiervan een beeld te krijgen kijken we naar de investeringsquote en het aandeel snelle groeiers. Juist ondernemingen die investeren en groeien blijken een positief effect te hebben op economische groei en werkgelegenheid.

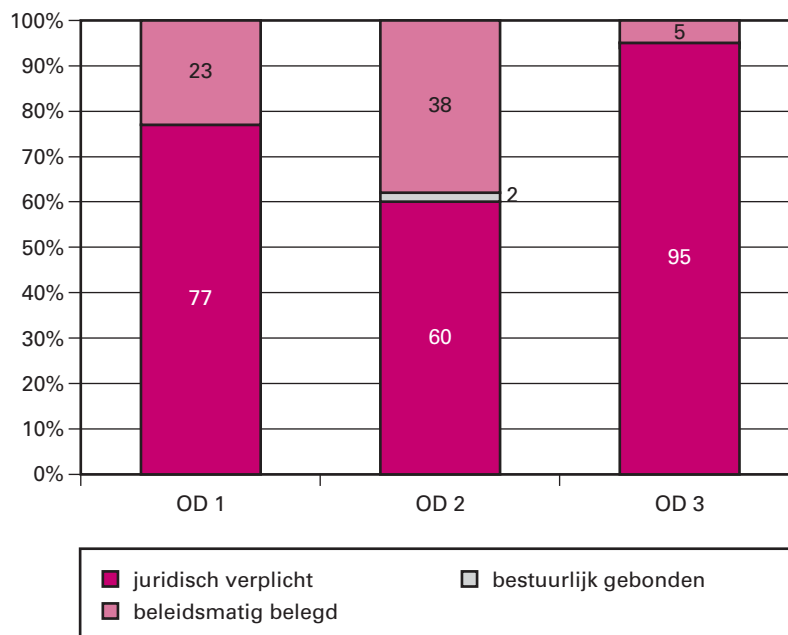
De investeringen door Nederlandse bedrijven zijn aanzienlijk gedaald in 2009. Investeringen zijn sterk conjunctuurafhankelijk en de daling is dan ook te wijten aan de crisis. Ondanks dat de economie weer voorzichtig aantrekt verwacht het CPB dat de investeringen voorlopig nog verder zullen dalen van 13% in 2009 naar 11¼% in zowel 2010 als 2011. Het aantal snelle groeiers is gestegen van 7,2% naar 11,0%. Internationaal gezien scoren we echter nog steeds relatief laag. Dit toont des te meer dat het ondernemings- en vestigingsklimaat verder verbeterd moet worden.

Totale verplichtingen, uitgaven en ontvangsten artikel 3							
Artikel 3: Een excellent ondernemings- en vestigingsklimaat (in € mln)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verplichtingen (totaal)	1 203,2	3 857,6	2 140,5	2 119,9	2 126,3	2 139,4	2 158,5
Waarvan garantieverplichtingen	862,4	3 443,6	1 935,0	1 935,0	1 935,0	1 935,0	1 935,0
Operationeel doel 1	15,8	1 041,7	1 009,5	1 009,5	1 009,5	1 000,0	1 000,0
Operationeel doel 2	935,0	2 540,4	999,4	995,9	983,4	988,5	995,5
Operationeel doel 3	222,1	255,7	115,1	97,8	116,8	134,2	146,3
Algemeen	30,2	19,8	16,5	16,6	16,6	16,6	16,6
Uitgaven (totaal)	432,4	536,2	428,4	394,0	379,5	336,3	328,2
Operationeel doel 1	24,1	46,3	38,0	27,5	21,1	18,5	18,0
Operationeel doel 2	159,8	285,9	172,4	173,3	157,6	116,1	116,3
Operationeel doel 3	217,8	171,7	198,4	176,6	184,3	185,1	177,4
Algemeen	30,7	32,2	19,7	16,6	16,4	16,6	16,6
Programma-uitgaven	409,4	511,0	412,0	379,0	364,7	321,5	313,4
Waarvan juridisch verplicht ¹			319,8	266,7	203,4	139,3	100,6
Ontvangsten (totaal)	56,9	253,7	155,3	145,6	128,8	96,2	74,4
Ontvangsten ruimtelijk economisch beleid	3,2	15,3					
Ontvangsten BBMKB	20,1	25,2	25,2	25,2	25,2	25,2	25,2
Ontvangsten Groeifinancieringsfaciliteit/GO	2,4	109,6	68,0	67,0	62,0	30,0	27,0
Ontvangsten garantieregeling scheepsbouw		10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Ontvangsten uit het FES	19,8	90,8	49,5	39,9	27,2	21,0	0,6
Ontvangsten lucht- en ruimtevaart		1,3	1,2	2,3	3,2	9,1	10,7
Diverse ontvangsten	11,4	1,5	1,4	1,2	1,2	0,9	0,9

¹ Dit betreft uitfinanciering van verplichtingen die tot en met 2010 zijn aangegaan en de bijdragen aan instellingen en instituten.

Grafiek budgetflexibiliteit

Grafiek budgetflexibiliteit per operationeel doel

Budgettair belang fiscale maatregelen (in € mln)								
	2009 (raming MN 2010)	2009 (realisatie/ aangepaste raming)	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Zelfstandigenaftrek	1 322	1 475	1 366	1 380	1 413	1 444	1 475	1 508
Extra zelfstandigenaftrek starters	68	95	93	96	100	104	108	112
FOR, niet omgezet in lijfrente	226	224	221	224	228	232	237	241
Meewerkaftrek	11	9	8	8	7	7	6	6
Stakingsaftrek	15	14	14	14	14	14	14	14
Doorschuiwing stakingswinst	148	185	193	199	207	215	224	232
Bedrijfsopvolgingsfaciliteit in successiewet	150	150	185	189	193	196	200	204
Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek	291	267	332	336	345	354	363	372
Willekeurige afschrijving starters	9	8	8	8	8	8	8	8
Vrijstelling durfkapitaal forfaitair rendement	8	8	7	7	7	7	7	7
Heffingskorting durfkapitaal	11	10	9	9	9	9	9	9
Persoonsgebonden aftrekpost durfkapitaal	4	4	3	3	3	3	3	3
Logiesverstrekking (incl. kamperen)	225	221	254	263	273	283	293	304
Voedingsmiddelen horeca	1 138	1 139	1 241	1 271	1 302	1 334	1 366	1 399
Kleine ondernemersregeling	85	95	98	101	105	109	113	117
Verlaagd tarief kleine brouwerijen	1	1	1	1	1	1	1	1
Vrijstelling overdrachtsbelasting bedrijfsoverdracht in familiesfeer	18	19	18	19	19	19	20	20

Markt en spelregels

Operationele doelstelling 1

Bevorderen level playing field

Motivering

Nederland heeft een open economie die in toenemende mate internationale concurrentie ondervindt. Het is daarom cruciaal voor ondernemers en ondernemingen in Nederland dat ze kunnen opereren in een eerlijk (internationaal) speelveld. EZ werkt, bij voorkeur via onder andere de EU en de WTO (zie artikel 1 en 5), aan een eerlijker speelveld (level playing field). Daar waar bedrijven en branches toch tegen marktverstoringen aanlopen, die veroorzaakt zijn door buitenlandse overheden, worden gerichte maatregelen ingezet om het level playing field te herstellen. Streven daarbij is om het level playing field niet verder te verstoren en protectionistisch gedrag van buitenlandse overheden te voorkomen.

Verplichtingen operationele doelstelling 1							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 1: Bevorderen level playing field							
Verplichtingen (in € mln)							
– Borgstellingsregeling Scheepsnieuwbouw (garantieplichting)	0,0	1 000,0	1 000,0	1 000,0	1 000,0	1 000,0	1 000,0
– Innovatieregeling Scheepsbouw	11,3	17,5					
– BSRI	4,5	24,2	9,5	9,5	9,5	0,0	0,0

Instrumenten & activiteiten

Garantieregeling scheepsnieuwbouw

Doel en beschrijving: In navolging van andere EU-landen is een garantieregeling geïntroduceerd waarmee het bankkrediet aan de scheepsbouwer voor maximaal 80% wordt gegarandeerd door het rijk gedurende de periode van de bouw van het schip.

Subsidieregeling Innovatieve Zeescheepsbouw

Doel en beschrijving: Door subsidiëring van ordergerelateerde kosten voor innovatie in zeescheepsbouwprojecten wordt beoogd het concurrentievermogen van de Nederlandse scheepsbouwsector (werven en toeleveranciers) te vergroten. De regeling is gebaseerd op het Europees steunkader voor de scheepsbouw dat in 2011 afloopt.

Compensatiebeleid

Doel en beschrijving: Het compensatiebeleid is erop gericht om de internationale positie van de Nederlandse defensiegerelateerde industrie te verbeteren bij een gebrek aan een gelijk speelveld in deze markt. Zolang deze markt nog onvoldoende gelijke kansen biedt, voert EZ compensatiebeleid. EZ eist dat de aanschaf van buitenlands defensiematerieel boven de € 5 mln, dat niet Europees wordt aanbesteed, voor 100 procent wordt gecompenseerd met orders in Nederland. Hierbij streeft EZ naar een zo hoog mogelijk percentage opdrachten voor de Nederlandse defensiegerelateerde industrie. Binnen het compensatiebeleid ligt de nadruk op projecten in één van de zes prioritaire technologiegebieden die in de Defensie Industrie Strategie (DIS) zijn geïdentificeerd¹.

Voornaamste acties in 2011: De nieuwe Europese richtlijn voor verwerving op het gebied van Defensie en Veiligheid zal in de vorm van de «Aanbestedingswet op het gebied van defensie en Veiligheid» in augustus 2011 van kracht worden. Samen met het Ministerie van Defensie wordt gewerkt aan de tijdige implementatie hiervan.

Indicator: De indicator gerealiseerde invulling compensatieverplichtingen geeft het bedrag weer dat door buitenlandse partijen bij Nederlandse

¹ Kamerstuk: 31 125, nr. 1.

bedrijven wordt besteed ter compensatie van bestedingen van het Ministerie van Defensie in buitenlands materieel. De streefwaarde voor het vijfjaars gemiddelde bedraagt € 450 mln per jaar en deze waarde is de afgelopen jaren ruimschoots gehaald.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Gerealiseerde invulling compensatieverplichtingen	€ 532 mln	€ 520 mln	€ 566 mln	Minimaal € 450 mln

Bron: Compensatie administratiesysteem Ministerie van EZ (5 jaars voortschrijdend gemiddelde)

Besluit Subsidies Regionale Investeringsprojecten (BSRI)

Doel en beschrijving: Op grond van de Europees vastgestelde steunkaart is het mogelijk om in een beperkt aantal regio's investeringssteun te verlenen aan ondernemers die zich hier vestigen of strategisch uitbreiden. In Nederland is voor de periode 2007–2013 het Noorden en een deel van Limburg onderdeel van de steunkaart. Doel hierbij is om een gelijk speelveld te creëren met de buurlanden waar navenante ondersteuningsmogelijkheden bestaan en zo de keuze van betrokken ondernemers te beïnvloeden richting een vestigingslocatie in deze Nederlandse steungebieden.

Basispakket

Operationele doelstelling 2

Motivering

Stimuleren meer en beter ondernemerschap

Ondernemerschap is de motor achter economische dynamiek. Voor duurzame economische groei is het daarom essentieel om een groot en sterk ondernemersbestand te hebben. Hoewel het ondernemerschap in Nederland de laatste jaren behoorlijk in de lift zit, laten internationale vergelijkingen zien dat er ook nog ruimte is voor verbetering, met name op het terrein van de (snelle) groei van bedrijven.

Het EZ-beleid is er op gericht ondernemerschap in algemene zin te stimuleren en om gericht bepaalde knelpunten aan te pakken, die het starten en doorgroeien van ondernemingen in de weg staan. Het ondernemersklimaat in een land is van vele verschillende factoren afhankelijk. Allereerst vormen macro-economische condities, het functioneren van de overheid, de infrastructuur en de maatschappij samen de randvoorwaarden en maatschappelijke context waarbinnen een ondernemingen en ondernemers functioneren. Naast deze randvoorwaarden kan er een aantal specifieke factoren worden geïdentificeerd dat in het bijzonder van belang is voor het ondernemingsklimaat. Het gaat bijvoorbeeld om een goed werkende kapitaalmarkt, voldoende beschikbaarheid van hoogwaardig menselijk kapitaal en een stimulerende ondernemerschapscultuur. Een ondernemende cultuur wordt onder andere gestimuleerd door de Kamers van Koophandel waar startende en gevestigde ondernemers toegang hebben tot advies en kennis. Ook wordt maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO), bevorderd door MVO Nederland en de transparantiebenchmark. Verder bevordert EZ samen met het Ministerie voor Wonen, Wijken en Integratie en de verantwoordelijke gemeentebesturen het lokaal ondernemerschap. EZ streeft er naar om de belangrijkste determinanten van het ondernemingsklimaat te verbeteren en zo ondernemerschap te stimuleren. Daarbij wordt gelet op

het aantal ondernemers, de aanwas van nieuwe ondernemers en op de groei van bestaande ondernemingen.

Verplichtingen operationele doelstelling 2							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 2: Stimuleren meer en beter ondernemerschap							
Verplichtingen (in € mln)							
- BBMKB (garantieplichting)	555,4	765,0	765,0	765,0	765,0	765,0	765,0
- Groeifinancieringsfaciliteit/GO (garantieplichting)	307,0	1 678,6	170,0	170,0	170,0	170,0	170,0
- Microkredieten	2,9	1,7	1,0	4,0	5,0	5,0	5,0
- Actieplan Veilig Ondernemen	14,7	22,2	5,6				
- Ondernemerschap en Onderwijs	16,9	11,8	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
- Valorisatie		25,7	25,1	25,0			
- Seed	19,5	22,4	21,5	21,5	21,5	21,5	21,5
- Bevorderen Ondernemerschap	11,0	7,6	5,9	5,2	16,7	21,8	28,8
- Bijdragen aan instituten	7,7	5,4	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8

Instrumenten & activiteiten

BMKB

Doel en beschrijving: De Borgstellingsregeling midden- en kleinbedrijf (BMKB) vergroot de toegang van het MKB tot bankkrediet indien de bank de financiële risico's, gelet op een tekort aan zekerheden, zonder overheidsgarantie te groot acht.

Voornaamste acties in 2011: Om de kredietverlening aan bedrijven te stimuleren is dit instrument in verband met de kredietcrisis tijdelijk verruimd: verhoging van de maximale garantie naar € 1,5 mln, openstelling BMKB voor bedrijven tot 250 werknemers en verhoging van het (80%) garantieplafond voor borgstellingskredieten aan starters tot € 200 000. Verder is in maart 2010 de (80%) borgstelling voor kleine kredieten (tot een maximum van € 200 000) ook van toepassing geworden voor gevestigde ondernemers. Vanwege het belang van gezonde vermogensverschaffing zijn de verruiming, met uitzondering van de (80%) borgstelling voor kleine kredieten ten behoeve van gevestigde ondernemers, verlengd tot en met eind 2011.

Indicator: Voor de BMKB wordt gestreefd naar een benutting van minimaal 80% van het jaarbudget. De feitelijke benutting hangt af van de kredietbehoefte van het bedrijfsleven, en is daarmee sterk afhankelijk van de ontwikkeling van de conjunctuur. De afgelopen jaren laten een benutting zien van de BMKB boven de 80%, met uitzondering van 2009.

Prestatie-indicatoren	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
BMKB-Benutting (in procenten)	86%	81%	75%	Minimaal 80%

Bron: Agenstschap NL

Box: Voorbeeld BMKB project

Een goed pak voor weinig geld

lets voor jezelf beginnen. Daar zinspeelde Chris van Luxemburg al wat langer op. Maar wat? Zijn ideeën werden concreet toen hij tijdens een vakantie in Thailand zag dat je op iedere hoek van de straat voor een paar honderd euro een maatpak kunt laten aanmeten.

Betaalbare maatpakken, maar wél van goede kwaliteit: dat moest het worden. Het idee voor Pakkend was geboren. Samen met compagnon Kasper Zweerman werkte hij de plannen uit. Pakkend heeft op dit moment twee vestigingen (Amsterdam en Eindhoven). Maar aan de feestelijke opening in 2007 ging een lange zwerftocht vooraf, die langs nagenoeg alle banken voerde. Van Luxemburg: «We hadden zo'n 150 000 euro nodig, bestemd voor de verbouwing, de stoffenvoorraad en de borg voor de huur. Met hulp van vrienden en familie konden we een deel zelf opbrengen, maar het meeste moest van de bank komen.» Dat ging bepaald niet eenvoudig. «Banken willen zekerheden. Ik snap het wel: wat moeten ze met een paar honderd rollen stof als de zaken fout gaan? Maar toch: we raakten gaandeweg behoorlijk geïrriteerd. Zelf heb je alle vertrouwen in je concept. Zijn wij dan zo naïef?, vraag je je af.» Uiteindelijk lukte het, de lening kwam rond dankzij de BMKB. «Dat was erg fijn. Als ondernemer wil je je met je bedrijf bezighouden en niet met de vraag hoe dat geld er komt, áls het er maar komt.» Pakkend loopt beter dan de prognoses aangaven. Vrienden en familieleden hebben hun uitgeleende geld al weer terug en het break even point is ruim gepasseerd.

Groefaciliteit/Garantie Ondernemingsfinanciering

Doel en beschrijving: deze eind 2006 gepubliceerde garantiefaciliteit richt zich specifiek op risicodragend vermogen voor MKB-bedrijven. De Groefaciliteit bevordert de investerings- en financieringsmogelijkheden van snelle groeiers, bedrijfsoverdrachten en het starten van een onderneming. De regeling wordt gebruikt door banken en participatiemaatschappijen. De overheid staat voor maximaal € 2,5 mln per bedrijf aan risicodragend vermogen garant. Bij risicodragend vermogen is het risico en het rendementsperspectief hoger dan bij bancair krediet. De gevraagde vergoeding voor de overheidsgarantie is dan ook navenant hoger en daarmee marktconform voor dit type financiering.

In verband met de crisis is de Groefaciliteit tijdelijk verruimd, de overheid staat nu garant voor maximaal € 12,5 mln per bedrijf. Deze verruiming geldt tot en met eind 2011. Ook is de tijdelijke regeling Garantie Ondernemingsfinanciering (GO), in 2009 geïntroduceerd om met name de vermogensheffing aan het grotere bedrijfsleven te ondersteunen, verlengd tot en met eind 2011 (waaronder de GO cure). Met de GO kan een borgstelling van 50% worden verkregen op leningen tot € 150 mln (Go cure € 50 mln). De garantieruimte voor de GO die in 2010 niet tot benutting is gekomen, wordt in 2011 beschikbaar gesteld.

Indicator: Voor de Groefaciliteit wordt het volume afgesloten financieringscontracten gehanteerd voor de benutting van het jaarbudget. De term financieringscontract heeft uitsluitend betrekking op het door de overheid gegarandeerde deel (dat wil zeggen 50% van het bedrag aan gecontracteerde groefaciliteiten). De feitelijke benutting hangt af van investerings- en overnameplannen van het bedrijfsleven, en is daarmee nauw verbonden met de ontwikkeling van de conjunctuur.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Groefaciliteit – Jaarlijks bedrag aan afgesloten financieringscontracten	€ 10 mln	€ 23 mln	€ 10 mln	€ 80 mln

Bron: Agentschap NL

Microfinanciering

Doel en beschrijving: Voor kleine bedrijven en startende ondernemers is het zogenaamde microfinancieringsbeleid ontwikkeld. Microfinanciering bestaat uit een krediet tot € 35 000. Daarnaast krijgt de ondernemer begeleiding vóór de start en coaching ná de start van het bedrijf.

Voornaamste acties in 2011: In 2009–2010 zijn er twee pilots geweest die microkrediet landelijk beschikbaar maken. Deze pilots worden eind 2010 geëvalueerd en begin 2011 zal een besluit worden genomen over de wijze waarop microkredieten structureel uitgerold zullen worden. In 2011 zit de aanjaagfunctie van EZ er op. Partijen in het veld zorgen voor beschikbaarheid van microfinanciering. EZ blijft in 2011 betrokken via (1) een subsidie aan de Stichting Microfinanciering en Ondernemerschap Nederland, (2) de in 2009 verstrekte renteloze lening aan Qredits en/of borgstelling van microkredieten en (3) de verstrekte garantstelling aan BNG (Bank Nederlandse Gemeenten) en achterstelling van de lening van de drie grootbanken om € 30 mln aan financiering voor Qredits vanuit deze banken te realiseren. EZ zal de Tweede Kamer informeren over de monitoruitkomsten.

Indicator: Doelstelling is om in 2011 1200 kredieten te verstrekken.

Prestatie-indicator	2009	Streefwaarde 2011
Jaarlijks aantal verleende microkredieten	610	1 200

Bron: Qredits

TechnoPartner, programma valorisatie, actieprogramma onderwijs en ondernemen

Doel en beschrijving: De gebundelde activiteiten en subsidieregelingen van het Actieprogramma Technopartner, Actieprogramma Onderwijs & Ondernemen (O&O) en het nieuwe programma Valorisatie richten zich op een snellere overdracht van kennis en de versterking van het klimaat voor innovatief en kennisintensief ondernemerschap. Dit start bij het stimuleren van ondernemerschap en een ondernemende houding in het (primair tot en met hoger) onderwijs. Daarnaast worden startende bedrijven ondersteund en worden publiek-private samenwerkingsverbanden van bedrijven, kennis- en onderzoeksinstituten, maatschappelijke organisaties en overheden (hier gemakshalve verder aangeduid als «consortia») gestimuleerd om de valorisatie-infrastructuur in en rondom kennisinstellingen in te richten, te versterken en te professionaliseren. Deze consortia kunnen via dit Valorisatieprogramma ondersteuning krijgen voor hun ambities op het gebied van kennisdeling, kennisbenutting, vraagsturing, competentiebuilding, awareness in het onderwijs voor het thema «onderwijs en ondernemerschap» en het gezamenlijk gebruik van faciliteiten. Het Valorisatieprogramma is gericht op de versterking en verankering van bestaande, goed lopende consortia uit het Subsidieprogramma KennisExploitatie (SKE) en de Centres for Entrepreneurship. Beide instrumenten zijn opgegaan in dit nieuwe programma. De Technopartner Seed-fondsen worden zelfstandig voorgezet.

Voornaamste acties in 2011: Via O&O worden in 2011 verschillende acties uitgevoerd, waaronder het ontwikkelen van een landelijk ondernemerscertificaat.

Vanuit het Valorisatieprogramma worden de ambities van consortia ondersteund middels zogeheten valorisatieplannen. Een consortium kan een subsidie verkrijgen van ten hoogste 50% van de subsidiabele kosten

van de in de regeling genoemde faciliteiten ter versterking van het valorisatieproces. Het maximale subsidiebedrag is € 5 mln per valorisatieplan.

Indicator: Hoewel de SKE-regeling is opgegaan in het programma Valorisatie zullen ook in 2011 nieuwe technostarters voortkomen uit de reeds gehonoreerde SKE-projecten met een meerjarige looptijd. De indicator voor de Seed geeft informatie over de mate waarin de ondersteuning van de Seed-participatiefondsen heeft geleid tot investeringen van private kapitaalverschaffers in technostarters. Ten opzichte van het EZ jaarverslag 2009 heeft een kleine correctie plaatsgevonden in het aantal participaties.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Aantal nieuwe technostarters dat voortkomt uit de SKE-regeling	144	197	494	180
Aantal participaties dat vanuit Seed-fondsen wordt gedaan in technostarters	34	33	21	30

Bron: Technopartner

Groeiversneller

Doel en beschrijving: Zoals aangegeven kent Nederland internationaal vergeleken maar weinig snelle groeiers. Om dit te keren is in 2009 het programma groeiversneller van start gegaan. Het doel is om tachtig tot honderd bedrijven met een jaaromzet van enkele miljoenen in vijf jaar tijd uit te laten groeien naar een jaaromzet van € 20 mln. Dit gebeurt door in dit programma ambitieuze ondernemers intensief te begeleiden op gebieden als strategieontwikkeling, financiering, marktbenadering, innovatie en internationalisering.

Voornaamste acties in 2011: In 2011 zullen in het programma Groeiversneller, dat zijn derde jaar ingaat, meer dan honderd bedrijven meedoen. Medio 2011 zal er een mid-term review van het programma plaatsvinden.

Investeren in een veilige bedrijfsomgeving

Doel en beschrijving: EZ stimuleert een veilige bedrijfsomgeving met het Actieplan Veilig Ondernemen en met de experimentenwet Bedrijven Investerings Zones (BIZ). Ondernemers worden gestimuleerd om samen te werken en gezamenlijk te investeren in een aantrekkelijker en veiliger bedrijfsomgeving.

Voornaamste acties 2011: In 2011 lopen de pilotprojecten voor winkelstraatmanagement. Daarnaast kunnen 10 000 ondernemers met kleine bedrijven een onafhankelijke beveiligingsscan en subsidie op beveiligingsmaatregelen krijgen.

Verminderen regeldruk

Doel en beschrijving: In het plan van aanpak 2007–2011 «Merkbaar minder regeldruk voor ondernemers!»¹ zijn de ambities neergelegd voor het verminderen van regeldruk voor bedrijven, waarmee in één programma administratieve lasten, toezichtslasten, vergunningen, nalevingskosten en dienstverlening voor bedrijven geïntegreerd worden aangepakt. EZ coördineert samen met Financiën de vermindering van de regeldruk voor bedrijven. Het beschikbare meerjarige programmabudget wordt verantwoord op de begroting van Financiën.

Voornaamste acties in 2011: Een verdere vermindering van de Administratieve Lasten met 6,5% ten opzichte van 2010. Dit vloeit voort uit de verdere toepassing van de Eigen Verklaring en voorziene inwerkingtreding van de Aanbestedingswet.

¹ Kamerstuk: 29 515, nr. 202.

Indicator: De prestatie indicator voor administratieve lasten is de reductie ten opzichte van de nieuwe nulmeting waarvan de peildatum 31-3-2007 is. Streefgetal voor 2011 is -31,5%.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Administratieve Lasten Vermindering door EZ als Vakdepartement (cumulatief)	-0,9%	-6,2%	-18,0%	-31,5%

Bron: EZ

Programmatisch pakket

Operationele doelstelling 3

Benutten van gebiedsgerichte economische kansen in (inter)nationaal concurrerende clusters

Motivering

Clusters van bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen spelen een belangrijke rol in het groeivermogen van Nederland door de samenwerking op het gebied van onderzoek, innovatie en onderwijs die binnen deze clusters plaatsvindt. EZ biedt gebiedsgerichte ondersteuning om de economische kansen in clusters van (inter)nationaal belang optimaal te benutten en knelpunten weg te nemen. Leidraad hierbij is een gedeelde langetermijn agenda (Pieken in de Delta) van het Rijk en decentrale overheden voor deze clusters. Hierbij vindt ook aansluiting plaats met het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) in verband met de integrale en gebiedsgerichte afweging van nationale ruimtelijk-fysische opgaven.

Verplichtingen operationele doelstelling 3							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 3: Benutten van gebiedsgerichte economische kansen in (inter)nationaal concurrerende clusters							
Verplichtingen (in € mln)							
- Pieken in de Delta ¹	147,6	206,6	92,6	75,4	75,4	75,5	75,5
- Europese structuurfondsprogramma's	2,5	3,0	2,2	2,2	6,2	10,9	11,2
- Bedrijventerreinen	11,2	1,0	0,3	0,3	0,3	13,3	25,2
- Regionale ontwikkelingsmaatschappijen	31,9	7,2	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3
- Andere gebiedsgerichte bijdragen	10,7	20,0			15,0	15,0	15,0
- Toerisme	18,2	17,9	17,7	17,7	17,7	17,2	17,2
- Subsidietaakstelling ²			- 5,0	- 5,0	- 5,0	- 5,0	- 5,0

¹ Inclusief budget Sterke Regio's en Nota Ruimte-projecten.

² Zie toelichting bij artikel 3 in de verdiepingsbijlage.

Instrumenten & activiteiten

Pieken in de Delta

Doel en beschrijving: Pieken in de Delta is een gebiedsgerichte integrale programmatische aanpak die internationaal concurrerende clusters in Nederland stimuleert en faciliteert. Deze programmatische aanpak focust de agenda's van overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen (de zogenoemde triple helix) op deze clusters. Het gebiedsgerichte beleid wordt in samenhang met de relevante innovatieprogramma's (beleidsartikel 2) uitgevoerd. Samen vormen deze programma's het zogenoemde programmatisch pakket. De ondersteuning vanuit Pieken in de Delta bestaat uit projecten die bijdragen aan het ondernemings- en vestigingsklimaat, het organiserend vermogen van de clusters en gebiedsgerichte innovatieprojecten.

Voornaamste acties in 2011: In de eerste helft van 2010 vond een evaluatie plaats van de Pieken in de Delta regeling. Daaruit komt een overwegend positief beeld over de effectiviteit en het uitvoeringsproces naar voren. Na

2010 zou de eerste programmaperiode voor Pieken in de Delta aflopen. Om in 2011 te kunnen bezien hoe Pieken in Delta in de volgende kabinetsperiode wordt voortgezet, als invulling van de samenwerkingsparagraaf uit het bestuursakkoord, is het de bedoeling om de huidige programmaperiode met een jaar te verlengen en de huidige aanpak met enkele wijzigingen een jaar voort te zetten. 2011 wordt daarmee een transitiejaar voor Pieken in de Delta. Voor de aanpassingen kan gedacht worden aan een scherpere focus op (inter)nationaal concurrerende clusters, stroomlijning van de uitvoering en het leggen van relaties tussen kristallisatiepunten binnen Nederland en over de grenzen om schaalvoordelen te creëren, spillovers te benutten en versnippering tegen te gaan.

Indicator: De prestatie-indicatoren geven respectievelijk een indruk van de vraag naar het programma vanuit de regio's en de totale omvang van de met Pieken in de Delta middelen ondersteunde projecten.

Prestatie-indicatoren	2008	2009	Streefwaarde 2011
Gevraagde subsidie als percentage van het budget per regio	110%	194%	100%
Totale projectkosten als percentage van de totale beschikbare subsidie per regio	336%	371%	300%

Bron: Agentschap NL

Box: Pieken in de Delta projecten

Haven- en Industrie Complex

Een belangrijke piek voor Nederland is het Haven- en Industrie complex in Rotterdam. Uitgedaagd door de globalisering en verdergaande specialisatie moet de haven blijven werken aan zijn concurrentiekracht. Dit wordt mede mogelijk gemaakt door projecten die in de Zuidvleugel van de Randstad worden ondersteund vanuit Pieken in de Delta. Zo bevordert het project Ideale Haven Plus de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren. De beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel is van belang voor de concurrentiepositie van deze piek. Daarnaast is ook innovatie belangrijk om voorop te blijven lopen. Het project Clean Tech Delta bevordert innovatie in het Haven- en Industrieel Complex op het gebied van energietransitie en deltatechnologie. Hierbij wordt onder andere samengewerkt met de Technische Universiteit Delft.

Zakelijke dienstverlening

Een groot deel van de kennisintensieve zakelijke dienstverlening bevindt zich in de Noordvleugel van de Randstad. Met het Pieken in de Delta programma zijn en worden veel belangrijke initiatieven op het gebied van diensteninnovatie en zakelijke diensten ondersteund zoals EXSER in Almere, wetenschappelijk onderzoek door AMSI (Amsterdam Centre for Service Innovation) en de Duisenberg School of Finance. Het Pieken in Delta project HFC Plaza stimuleert de interactie tussen ondernemers, kennisinstellingen, (potentiële) financiers en overheden. Door de kruisbestuiving van innovatie, talent en ondernemerschap wil het HFC Plaza structureel verandering brengen in de financiële dienstverlening van de Metropool-regio Amsterdam en daarmee heel Nederland. In maart 2010 is door de minister van EZ het startsein gegeven voor een aantal initiatieven van het Holland Financial Centre (HFC) in het Holland Financial Plaza: het financieel starterscentrum op het HFC Plaza en twee kenniscentra

van HFC, het Centre for Climate & Sustainability en het Centre for Retirement Management.

Sterke regio's (2008–2011)

Doel en beschrijving: In vier regio's (de Randstad, het Energieknooppunt Groningen, de Brainport Zuid-Oost Nederland en Oost-Nederland) wordt aanvullend ingezet op ambitieuze investeringen die het internationale vestigingsklimaat versterken («Sterke regio's»). Voor deze gebieden heeft het kabinet € 125 mln beschikbaar gesteld uit het FES.

Indicator: In totaal zijn er t/m 2009 zeven projecten goedgekeurd met een totale subsidiebijdrage uit de FES enveloppe van € 83 mln. Enkele voorbeelden zijn de High Tech Factory in Twente (faciliteit om producten voor de medische sector en de voedingsmiddelenindustrie te testen, maken en verpakken), projecten op drie campussen in Zuid-Oost Nederland (High Tech Automotive Campus Helmond, de High Tech Campus Eindhoven en de Chemelot Campus in Sittard-Geleen) en de Vaargeul Eemshaven (verdieping en verbreding Eemshaven in verband met bereikbaarheid voor grotere schepen). Een aantal andere projecten is op dit moment in voorbereiding.

Prestatie-indicatoren	2008	2009	Streefwaarde 2011
Uitgelokte investeringen (gericht op fysieke en kennisinfrastructuur)	€ 81 mln	€ 171 mln	€ 375 mln

Bron: EZ

Structuurfondsen/EFRO-cofinanciering (periode 2007–2013)

Doel en beschrijving: De Europese Structuurfondsen hebben als doel de economische concurrentiekracht te versterken en de cohesie binnen Europa te vergroten. Met het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) worden in Nederland vier landsdelige en vier grensoverschrijdende programma's gefinancierd. De programma's kennen een sterke samenhang met de Lissabon agenda, met beleid op nationaal (Pieken in de Delta) en decentraal niveau. Een belangrijke prioriteit van de landsdelige programma's is het versterken van de concurrentiekracht door innovatie en samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen te stimuleren. De programma's dragen bij aan het vergroten van de aantrekkingskracht van steden en regio's als vestigingsplaats voor mensen en bedrijven. Daarnaast neemt Nederland onder meer deel aan vier programma's voor grensoverschrijdende projecten.

Indicator: Door middel van cofinanciering wordt een bijdrage geleverd aan het versterken van de regionale concurrentiekracht in vier landsdelige programma's. Daarnaast worden vier grensoverschrijdende programma's, het programma «Duitsland–Nederland», «Euregio Maas–Rijn», «Vlaanderen–Nederland» en «Twee Zeeën» ondersteund. Ten opzichte van begroting 2010 is het peiljaar van de streefwaarde aangepast van 2013 naar 2015, omdat de uitvoering van de projecten loopt tot en met 2015.

Prestatie-indicatoren	2008	2009	Streefwaarde 2015
Structuurfondsen Uitgelokte investering	€ 35 mln	€ 133 mln	€ 324 mln
Grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden	70	157	770

Bron: EZ

Bedrijventerreinen

Doel en beschrijving: De ruimtelijke en economische doelen in het nieuwe bedrijventerreinenbeleid zijn nader uitgewerkt in het Convenant Bedrijventerreinen 2010–2020 dat op 27 november 2009 met provincies en

gemeenten is vastgesteld. In totaal stellen VROM en EZ € 400 mln beschikbaar voor de herstructureringsopgave. Circa € 55 mln daarvan komt uit het FES en is bestemd voor een beperkt aantal FES-waardige, te herstructureren bedrijventerreinen van nationaal belang. Deze terreinen worden/zijn door het Rijk geselecteerd op voordracht van de provincies in samenwerking met de gemeenten.

Voornaamste acties in 2011: In 2011 wordt in overleg met Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een tussenbalans van de provinciale herstructureringsprogramma's (PHP's) opgesteld. Ook worden de pilotprojecten «verzakelijking», die in 2010 zijn opgestart, afgerond en geëvalueerd.

Toerisme

Doel en beschrijving: Door middel van de Holland Promotie van het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) bevordert EZ het inkomend bezoek aan ons land. Het NBTC zet Nederland internationaal op de kaart als aantrekkelijke bestemming voor vakanties, zakelijke bijeenkomsten en congressen.

Algemeen

Verplichtingen ten behoeve van apparaat gerelateerde uitgaven en algemeen onderzoek

Verplichtingen ten behoeve van apparaat en algemeen onderzoek							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Algemeen							
Verplichtingen (in € mln)							
– Personeel Ondernemen	13,1	12,4	11,1	11,0	10,9	10,9	10,9
– Bijdrage aan Agentschap NL	15,2	5,2	3,9	3,9	3,9	3,9	3,9
– Onderzoek en Ontwikkeling	1,9	2,2	1,4	1,7	1,8	1,8	1,8

Overzicht onderzoek naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van beleid

Soort onderzoek	Onderzoek onderwerp	OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting	Bevorderen level playing field ¹	3.1	2010	2011	
	Ondernemerschap	3.2	2013	2014	
	Benutten van gebiedsgerichte economische kansen	3.3	2010	2011	
Effectenonderzoek ex post	Kamers van Koophandel	3.2	2009	2010	Kamerstuk: 32 004, nr. 2.
	BMKB	3.2	2010	2010	
	Pilot microkredieten (financiering)	3.2	2010	2011	
	Groeifaciliteit	3.2	2011	2012	
	Handelsregisterwet 2007	3.1	2011	2011	
	BSRI	3.1	2009	2009	
	Gebiedsgericht beleid	3.3	2009	2010	
	ROM's	3.3	2009	2010	
	Subsidieregeling innovatieve zeescheepsbouw	3.1	2010	2011	
	Subsidieregelingen Aanpak urgente bedrijfslocaties en Subsidieregeling bestrijding winkelcriminaliteit	3.2	2010	2011	
	Overig evaluatieonderzoek	Kenniscentrum MVO	3.2	2010	
Kansenzones Rotterdam		3.2	2011	2011	

¹ De beleidsdoorlichting van operationeel doel 3.1 wordt gecombineerd met de evaluatie van de subsidieregeling innovatieve zeescheepsbouw.

Artikel 4 Doelmatige en duurzame energiehuishouding

Algemene doelstelling

Een doelmatige en duurzame energiehuishouding.

Omschrijving van de samenhang in het beleid

In de afgelopen jaren is er veel veranderd in de energiesector. Op initiatief van de overheid is de markt geopend voor leveranciers en producenten. Marktpartijen investeren in zowel infrastructuur als productiecapaciteit. Duurzaamheid staat hierbij hoog op de agenda. Afnemers zijn vrij om te kiezen voor de leverancier met het aanbod dat het best past bij hun voorkeuren.

In het Energierapport 2008¹ heeft de regering drie doelstellingen van het energiebeleid benoemd: energie moet betaalbaar zijn, de voorzieningszekerheid moet zijn gegarandeerd en de energieproductie moet verduurzamen. Met deze drie uitgangspunten is een energiebeleid neergezet dat randvoorwaarden schept voor de ontwikkeling van de energiesector tot een sterke economische sector. De Nederlandse energiemarkt ontwikkelt zich meer en meer tot een Noordwest-Europese energiemarkt. Nederland heeft door ligging, maar ook door investeringsklimaat en de aanwezige kennis een goede uitgangspositie. De Nederlandse energiesector springt daar op in. Daarbij staat het Nederlandse belang van betaalbaarheid, voorzieningszekerheid van energie en duurzaamheid voorop.

EZ creëert de randvoorwaarden voor een concurrerende energiemarkt en een doeltreffend reguleringskader voor het netbeheer, vergroot de voorzieningszekerheid wanneer de inzet van marktwerking alleen niet voldoende is en realiseert – in gezamenlijkheid – de transitie naar een duurzame energiehuishouding. De afgelopen jaren zijn door EZ in het oog springende resultaten geboekt, zo zijn belangrijke maatregelen voorgelegd aan de Kamer als de verbetering van de werking van de kleinverbruikermarkt, de werking van de gasmarkt, invoering van voorrang van duurzame elektriciteit en het faciliteren van investeringen in infrastructuur. Om blijvend te kunnen voldoen aan de eisen die de maatschappij aan energievoorziening stelt – betrouwbaar, betaalbaar en schoon – is een onverminderde inzet noodzakelijk.

Verantwoordelijkheid

De Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk voor:

- het zodanig ordenen van de energiemarkten dat maximaal wordt bijgedragen aan duurzame economische groei en een betrouwbare en efficiënte energievoorziening;
- het creëren van de randvoorwaarden waardoor leverings- en voorzieningszekerheid van energie gewaarborgd kunnen worden;
- de internationale dimensie van het energiebeleid. Het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Buitenlandse Zaken trekken bij het bevorderen van de buitenlandse energievoorzieningszekerheid samen op. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken is betrokken op grond van zijn verantwoordelijkheid voor geopolitieke, veiligheidspolitieke en ontwikkelingspolitieke vraagstukken en is daarnaast verantwoordelijk voor de algehele samenhang in het Nederlandse buitenland beleid;
- het bevorderen van de ontwikkeling en het gebruik van innovatieve energietechnologieën ten behoeve van de verduurzaming van de Nederlandse energiehuishouding;
- het stimuleren van schone energieproductie en warmtekrachtkoppeling (WKK);
- het vergroten van de energie-efficiëntie in de sectoren industrie en energie;

¹ Energierapport 2008: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-energie/documenten-en-publicaties/rapporten/2008/06/18/energierapport-2008.html

- het bevorderen van de totstandkoming van een evenwichtige brandstofmix gericht op transitie naar een duurzame energievoorziening en voorzieningszekerheid.

Externe factoren

Het behalen van de algemene doelstelling hangt onder andere af van de volgende externe factoren:

- draagvlak bij burgers, bedrijven en publieke instellingen voor duurzame energie en energiebesparingsmaatregelen;
- de mate van concurrentie op de energiemarkt en de totstandkoming van de Europese interne markt;
- de mate waarin op Europees en mondiaal niveau afspraken op het gebied van klimaat, besparing, duurzame energie, voorzieningszekerheid, investeringsklimaat en toegang tot energie kunnen worden gemaakt;
- de ontwikkeling van technologie en kostenreductie op het gebied van duurzame energie;
- klimaatafspraken die gemaakt worden in het kader van post-Kyotobeleid;
- de ontwikkeling van de olie- en gasprijzen op de wereldmarkt.

Kengetallen

Kengetal	2003	2004	2005	2006	2007
Energie-intensiteit (toe/M € '00)					
Nederland	191	192	186	175	177
EU-27	188	185	182	176	169
Wereld	413	416	412	niet beschikbaar	niet beschikbaar

Bron: Eurostat

Toelichting

De energie-intensiteit geeft inzicht in het energieverbruik en energie-efficiëntie. Het wordt gedefinieerd als de verhouding tussen het bruto binnenlands energiegebruik (in ton olie equivalenten) en het bruto binnenlands product (BBP in miljoenen euro's; constante prijzen 2000). De energie-intensiteit in Nederland kent sinds 2004 een dalende trend die onderbroken is door een lichte toename in 2007. In vergelijking met de rest van de EU is de intensiteit in Nederland hoger dan het EU 27 gemiddelde. Dit is te verklaren door de relatief grote omvang van de energie-intensieve industrieën zoals de petrochemie- en tuinbouwsector. De waarden voor 2008 en 2009 en latere jaren zijn nog niet beschikbaar aangezien de statistieken van Eurostat met enkele jaren vertraging worden gepubliceerd. Ook kunnen de waarden door tussentijdse aanpassingen van Eurostat afwijken ten opzichte van afgelopen jaren.

Kengetallen	2006	2007	2008	2009
1. Gewonnen volume aardgas kleine velden <i>Bron: TNO</i>	36 mld m ³	38 mld m ³	36 mld m ³	34 mld m ³
2. Aantal boringen exploratie onshore en offshore <i>Bron: TNO</i>	17	10	13	15
3. Aantal boringen productie onshore en offshore <i>Bron: TNO</i>	23	21	14	28
4. Productie aardgas totaal <i>Bron: TNO</i>	71 mld m ³	68 mld m ³	79 mld m ³	74 mld m ³
5. Elektriciteitsstoring in minuten per jaar <i>Bron: EnergieNed</i>	36 minuten	33 minuten	22 minuten	26,5 minuten
6. Euro/dollarkoers <i>Bron: CPB</i>	1,26	1,37	1,47	1,39
7. Olieprijs (dollar/vat) <i>Bron: CPB</i>	65,10	72,52	97,0	61,5
8. Kwaliteit van het Nederlandse energieonderzoek gemeten als percentage van het zevende EU kaderprogramma thema energie <i>Bron: EG Liaison</i>	6,8%	6,9%	8,3 %	7,5%

Toelichting

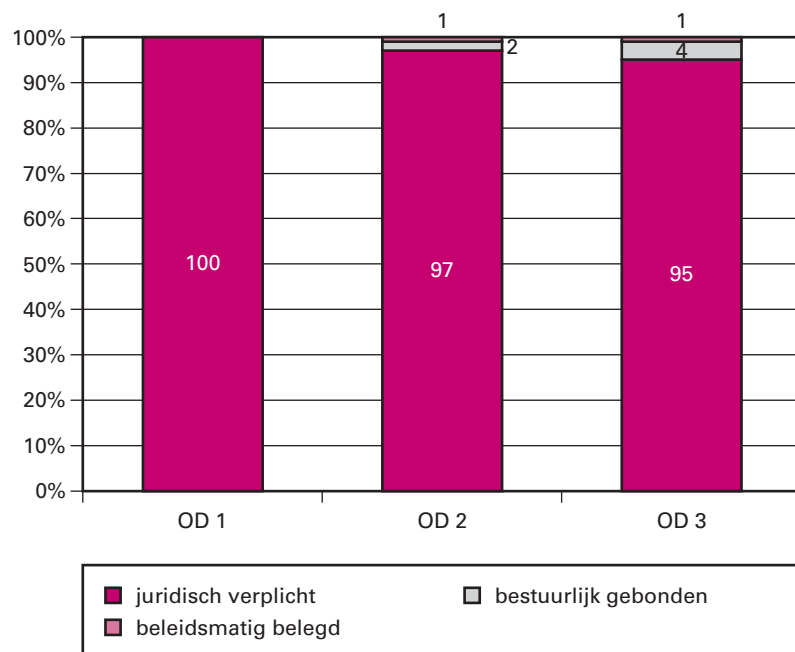
- 1 t/m 4: In het kader van voorzieningszekerheid is het van belang dat het aardgas dat zich bevindt in de Nederlandse kleine velden ook wordt gewonnen. Dit omvat zowel het produceren van reeds ontdekte velden als het exploreren van nieuwe velden. EZ stelt de randvoorwaarden middels een concurrerend mijnbouwklimaat, marktpartijen nemen de productie en exploratie voor hun rekening. Kengetal 1 geeft de totale hoeveelheid gewonnen gas uit kleine velden (onshore en offshore). Kengetal 4 geeft de totale aardgasproductie in Nederland weer, dus aardgas gewonnen uit kleine velden en het Groningerveld.
- 5: Het aantal storingsminuten per huishouden per jaar geeft een indicatie van de leveringszekerheid van elektriciteit.
- 6 en 7: De bepalende factoren voor de geraamde aardgasbaten zijn de aardgasprijs, die gerelateerd is aan de prijs van olie in dollars, de euro/dollar koers en het volume van de verkopen. De bron voor de euro/dollarkoers en de olieprijs is gewijzigd ten opzichte van begroting 2010. De nieuwe bron betreft de jaarlijks door het CPB gepubliceerde *Kerngegevens tabel voor Nederland*, die onderdeel uitmaakt van het Centraal Economisch Plan.
- 8: Het percentage van het budget van het zevende EU/kaderprogramma thema energie dat naar energieonderzoek gaat van in Nederland gevestigde instituten en bedrijven. De EU ondersteunt alleen de meest innovatieve en ambitieuze projecten.

Totale verplichtingen, uitgaven en ontvangsten artikel 4							
Artikel 4: Doelmatige en duurzame energiehuishouding (in € mln)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verplichtingen (totaal)	1 949,0	9 723,0	414,4	346,8	278,8	330,4	388,6
Waarvan garantieverplichtingen		324,0					
Operationeel doel 1	33,1	19,5	19,5	19,5	19,5	19,5	19,5
Operationeel doel 2	96,9	409,9	97,0	97,0	97,0	97,0	97,0
Operationeel doel 3	1 733,6	9 251,8	288,6	168,8	133,5	185,1	243,3
Algemeen	97,0	41,7	29,4	61,6	28,8	28,8	28,8
Uitgaven (totaal)	1 097,7	1 246,9	1 357,0	1 352,9	1 270,7	1 328,9	1 426,6
Operationeel doel 1	33,1	19,5	19,5	19,5	19,5	19,5	19,5
Operationeel doel 2	97,3	85,9	97,0	97,0	97,0	97,0	97,0
Operationeel doel 3	892,1	1 090,2	1 202,4	1 194,6	1 116,8	1 175,2	1 273,2
Algemeen	75,2	51,3	38,1	41,9	37,4	37,2	36,9
Programma-uitgaven	1 045,8	1 214,5	1 329,1	1 325,3	1 243,3	1 301,6	1 399,3
Waarvan juridisch verplicht ¹			1 253,4	1 254,8	1 175,4	1 236,4	1 323,0
Ontvangsten (totaal)	9 540,6	4 883,3	7 611,1	7 824,6	7 618,3	7 025,3	7 800,8
Ontvangsten COVA	93,5	82,0	93,0	93,0	93,0	93,0	93,0
Aardgasbaten	11 012,9	7 750,0	9 900,0	9 600,0	9 600,0	9 400,0	9 150,0
Bijdrage aan het FES	- 1 724,1	- 3 336,5	- 2 722,6	- 2 174,2	- 2 310,2	- 2 478,5	- 1 445,1
Ontvangsten zoutwinning	3,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
Ontvangsten uit het FES	128,2	275,9	283,8	249,0	233,5	8,9	1,0
Diverse ontvangsten	26,3	110,2	55,2	55,2	0,2	0,2	0,2

¹ Dit betreft uitfinanciering van verplichtingen die tot en met 2010 zijn aangegaan en de bijdragen aan instellingen en instituten.

Grafiek budgetflexibiliteit

Grafiek budgetflexibiliteit per operationeel doel

Budgettair belang fiscale maatregelen (in € mln)								
	2009 (raming MN 2010)	2009 (realisatie/ aange- paste raming)	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Energie-investeringsaftrek (EIA)	275	88	298	161	161	161	161	161

Markt en spelregels

Operationele doelstelling 1
Motivering

Optimale ordening en werking van de energiemarkten

Om ervoor te zorgen dat leveranciers efficiënt produceren, afnemers een efficiënte prijs betalen en vraag en aanbod zo goed mogelijk op elkaar af worden gestemd, creëert de overheid de randvoorwaarden voor een concurrerende energiemarkt. Daarnaast zorgt de rijksoverheid voor een doeltreffend reguleringskader voor het netbeheer om zo te bereiken dat de netten de markt tegen redelijke tarieven en voorwaarden faciliteren.

Verplichtingen operationele doelstelling 1							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 1: Optimale ordening en werking van de energiemarkten							
Verplichtingen (in € mln)							
– Stadsverwarming	33,1	19,5	19,5	19,5	19,5	19,5	19,5

Instrumenten & activiteiten

Elektriciteits- en Gaswet

Doel en beschrijving: De Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet dienen voor het realiseren van een goed functionerende elektriciteits- en gasmarkt. Toezicht op en het monitoren van de energiemarkten gebeurt door de NMa met als doel de ontwikkeling van een concurrerende energiemarkt te bewaken en eventuele tekortkomingen te signaleren.

Voornaamste acties in 2011:

- Het afronden van de parlementaire behandeling en implementatie van het wetsvoorstel tot wijziging van de Gaswet en de Elektriciteitswet 1998, tot versterking van de werking van de gasmarkt, verbetering van de voorzieningszekerheid en houdende regels met betrekking tot de voorrang voor duurzame elektriciteit, alsmede enkele andere wijzigingen van deze wetten. De verwachting is dat de benodigde wetgeving begin 2011 is gerealiseerd.
- In het licht van de veranderende markteisen die aan de netten gesteld worden als gevolg van de toename van duurzame energie en internationalisering van de energiemarkt, wordt een visie op het toekomstige reguleringskader voor het netbeheer elektriciteit en gas afgerond. Op basis hiervan worden zo nodig maatregelen uitgewerkt.
- De parlementaire behandeling van het wetsvoorstel ter implementatie van het derde pakket energierichtlijnen. Met de energierichtlijnen wordt een beter werkende interne markt voor gas en elektriciteit beoogd. Deze interne markt heeft tot doel keuzevrijheid te bieden aan consumenten, zowel particulieren als ondernemingen, nieuwe kansen voor economische groei te creëren en de grensoverschrijdende handel te bevorderen. Belangrijke onderwerpen in dit wetsvoorstel betreffen intensivering van grensoverschrijdende samenwerking tussen Transmission System Operators (TSO's) en toezichthouders, versterking van de onafhankelijkheid van de toezichthouder, aanvullende

regelgeving met betrekking tot gesloten distributienetten en aanscherping van consumentenbeleid.

- Het afronden van de parlementaire behandeling middels een novelle over slimme meters van het wetsvoorstel Marktmodel; met als doel de kleinverbruikersmarkt voor elektriciteit en gas te verbeteren. Na behandeling van het wetsvoorstel wordt lagere regelgeving opgesteld. In 2011 kan een start worden gemaakt met het monitoren en evalueren van de (vrijwillige) uitrol van de slimme meter.

Indicator: De C3 is het gezamenlijk marktaandeel van de drie grootste leveranciers. De mate van concentratie op de kleinverbruikersmarkt voor elektriciteit en gas vormt een indicatie voor de concurrentie op die markten. Een indicator hiervoor is de Herfindahl-Hirschman index (HHI). Een markt met een HHI onder de 1 800 punten wordt gezien als een competitieve markt en een markt met een index tussen de 1 800 en 8 000 punten wordt gezien als een geconcentreerde markt. Met betrekking tot de C3 en HHI hanteert de Nederlandse mededingingsautoriteit (NMa) ieder jaar twee meetmomenten, te weten juni en december. De C3 en HHI zijn beide gestegen ten opzichte van de cijfers per 1 juli 2009 zoals opgenomen in het jaarverslag. Dit wordt veroorzaakt door de overname van Essent door RWE. Hierdoor zijn de marktaandelen op de kleinverbruikersmarkt van beide holdings samengevoegd

Prestatie-indicatoren	2006	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
1. Concentratiegraad in de retailsector elektriciteit:					
– HHI	2 295	2 319	2 279	2 285	1 800 – 2 500
– C3	82%	82%	81%	81%	Daling
2. Concentratiegraad in de retailsector gas:					
– HHI	2 149	2 109	2 104	2 187	1 800 – 2 500
– C3	79%	78%	79%	79%	Daling

Bron: Energiekamer

Warmtewet

Doel en beschrijving: De Warmtewet draagt bij aan de leveringszekerheid en (prijs)bescherming voor zowel afnemers als leveranciers van warmte. De Warmtewet is een initiatiefwetsvoorstel dat in 2009 is aangenomen. Op basis hiervan zijn nadere regels uitgewerkt in de concept regelgeving, waaronder een tariefstelsel op basis van het wettelijke vastgestelde «niet meer dan anders» principe.

Voornaamste acties in 2011: Naar aanleiding van een consultatie en een effectonderzoek op basis van de conceptregelgeving heeft een overleg met de Tweede Kamer plaatsgevonden waarin is besloten om over te gaan tot wijziging van de Warmtewet op een aantal punten. EZ zal deze wetswijzigingen voorbereiden. Inwerkingtreding van de wet is niet eerder voorzien dan medio 2011.

Europese en Noordwest Europese fora

Doel en beschrijving: Participatie in Europese en Noordwest-Europese fora, waaronder het Pentalaterale Energieforum. Dit forum staat onder leiding van de overheden uit Duitsland, Frankrijk, België, Nederland en Luxemburg en heeft de totstandkoming van de Noordwest-Europese elektriciteits- en gasmarkt als doel.

Voornaamste acties in 2011:

- In september 2010 zijn de elektriciteitsmarkten tussen Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk en Duitsland gekoppeld. In 2011 staat de koppeling van de pentalaterale regio met de Scandinavische regio centraal. Daarnaast worden er in 2011 voorbereidingen getroffen voor

het realiseren van marktkoppeling met het Verenigd Koninkrijk. Dit wordt gerealiseerd met de BritNed-kabel die in 2011 beschikbaar zal zijn voor elektriciteitstransport.

- Het verbeteren van de Noordwest-Europese leveringszekerheid door versterking van informatie-uitwisseling tussen TSO's en het oprichten van gezamenlijke veiligheidscentra onder meer om in de toekomst adequater in te kunnen spelen op stroomstoringen.

Box: Marktkoppeling

Een van de belangrijkste ontwikkelingen ter bevordering van de handelsmogelijkheden op de Centraal-Westeuropese (CWE) energiemarkt is het koppelen van de nationale elektriciteitsmarkten van de lidstaten Nederland, Duitsland, België, Luxemburg en Frankrijk. De marktkoppeling is bedoeld om de handel in elektriciteit te stimuleren en ervoor te zorgen dat grensoverschrijdende stroomkabels efficiënter worden benut. De handel in stroom tussen deze vijf landen zal deels gebeuren via impliciete veilingen, waarbij de capaciteit op de stroomkabel tegelijk met de elektriciteit wordt verkocht. Dit in tegenstelling tot de huidige gangbare expliciete toewijzing, waarbij de capaciteit en de elektriciteit apart worden verkocht. Met de marktkoppeling zullen verschillen in stroomprijzen tussen landen kleiner worden. Nederland, België en Frankrijk koppelden in 2006 reeds hun stroommarkten. Deze trilaterale marktkoppeling (TLC) zorgde er reeds voor dat de prijzen voor elektriciteit naar elkaar toe groeiden. Dit zal naar verwachting ook gebeuren met de pentalaterale CWE-marktkoppeling.

Operationele doelstelling 2

Motivering

Bevorderen van de voorzieningszekerheid

De voorzieningszekerheid is de mate waarin eindafnemers erop kunnen vertrouwen dat energie (in de moderne maatschappij een basisbehoefte van mens en economie) aan hen geleverd zal worden. De voorzieningszekerheid betreft de lange termijn beschikbaarheid van energiebronnen. Daarbij spelen de omvang van de mondiale energiereserves in relatie tot de productiecapaciteit, het verbruik en de geografische spreiding een rol. Leveringszekerheid maakt deel uit van de voorzieningszekerheid en betreft de mate waarin afnemers onder voorzienbare omstandigheden feitelijk kunnen rekenen op de levering van energie.

Naast de energiebedrijven (actief in productie, handel en transport) heeft de overheid een rol in het vergroten van de voorzieningszekerheid. Energievoorzieningszekerheid is een publiek belang, dat niet automatisch door de markt wordt gewaarborgd. Voor het totstandbrengen van zakelijke transacties met de energieproducerende landen is de betrokkenheid en steun van de overheid onontbeerlijk. EZ en BZ ondersteunen daarom actief de internationale activiteiten van het Nederlandse bedrijfsleven. Bovendien neemt EZ actief deel aan discussies over een beter investeringsklimaat, liberalisering van markten en handel in Europese en multilaterale kaders.

Voorzieningszekerheid heeft betrekking op:

- Diverse energiedragers: de primaire dragers olie, gas, kolen, uranium en de secundaire drager elektriciteit;
- Alle schakels in de energieketen: productie (olie- en gaswinning, elektriciteitsopwekking), import van kolen, uranium, gas en olie,

verwerking (raffinage, conversie), transport en distributie (zowel betrouwbaarheid als capaciteit);

- Alle schakels van de veiligheidsketen: dus zowel proactie en preventie, als die van een daadwerkelijke crisis (preparatie, repressie en nazorg);
- Diverse termijnen: korte termijn (bijvoorbeeld stroomuitval) en lange termijn (infrastructuur, relaties met producerende landen, energiemix).

Verplichtingen operationele doelstelling 2							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 2: Bevorderen van de voorzieningszekerheid							
Verplichtingen (in € mln)							
- Doorsluis COVA-heffing	93,5	82,0	93,0	93,0	93,0	93,0	93,0
- Leningen COVA (garantieplichting)		324,0					
- Beheer Mijnschadestichtingen	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
- Onderzoek en ontwikkeling bodembeheer	3,3	2,7	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
- Bijdrage aan diverse instituten	0,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1

Instrumenten & activiteiten

Mijnbouwwet

Doel en beschrijving: De Mijnbouwwet vormt het kader voor een verantwoorde en doelmatige mijnbouw. De wet is van toepassing op de winning en opsporing van delfstoffen en aardwarmte en het opslaan van stoffen beneden de oppervlakte van de aardbodem.

Voornaamste acties in 2011:

- De conclusies en aanbevelingen uit de evaluatie van de Mijnbouwwet worden omgezet in voorstellen tot aanpassing van beleid en wet- en regelgeving. Omdat in 2010 voorrang is gegeven aan de implementatie van de CCS-richtlijn, heeft dit proces vertraging opgelopen. Het gaat hier onder andere om stroomlijning van vergunningprocedures, voorschriften voor aardwarmte, criteria voor de toelating van nieuwe mijnbouwmaatschappijen en het beleid voor het verwijderen van offshore platforms.
- De implementatie van de Europese CCS-richtlijn zal in 2011 worden gerealiseerd. CCS staat voor Carbon Capture and Storage, hetgeen CO₂-afvang en -opslag betekent. Tevens zullen de randvoorwaarden voor het behoud van potentiële opslaglocaties worden bepaald en worden verwerkt in voorstellen voor aanpassing van de Mijnbouwwetgeving. De verwachting is dat de benodigde wetgeving begin 2011 is gerealiseerd.
- Naar aanleiding van de ramp met het booreiland «Deepwater Horizon» in de Golf van Mexico (april 2010) zal de Amerikaanse overheid een onderzoek laten doen naar de oorzaken. De resultaten van dit onderzoek zouden consequenties kunnen hebben voor de regelgeving in Nederland en kunnen leiden tot aanpassing van de Mijnbouwwetgeving.

Rijkscoördinatieregeling

Doel en beschrijving: Inzetten van de Rijkscoördinatieregeling voor energieprojecten van nationaal belang met als doel tijdig voldoende energieinfrastructuur (inclusief interconnectoren) te realiseren in Nederland. Dit betekent dat EZ samen met VROM verantwoordelijk is voor (de regie heeft over) de ruimtelijke inpassing van de projecten en dat EZ verantwoordelijk is voor de coördinatie van alle andere benodigde besluiten. De Rijkscoördinatieregeling is van toepassing op infrastructuur als hoogspanningsverbindingen, elektriciteitscentrales, windparken, opslag van gas en CO₂.

Voornaamste acties in 2011: Op grond van de Rijkscoördinatierегeling voert EZ in 2011 de regie over een groot aantal energie-infrastructuurprojecten van nationaal belang, waaronder:

- afronding besluitvorming Noordring Randstad 380 kV, Zuid-West 380 kV, Noord-West 380 kV en de interconnector Doetinchem-Wesel;
- besluitvorming gasleiding Gasunie van Beverwijk naar Wijngaarden;
- COBRA-kabel (interconnector met Denemarken);
- aantal windparken;
- gaswinning onder de Waddenzee.

Veiligheid

Doel en beschrijving: Beleid gericht op de veiligheid (Engels: *security en safety*) van zowel Nederlandse als voor Nederland belangrijke Europese energie-infrastructuur teneinde de voorzieningszekerheid te bevorderen. Daarbij wordt toezicht gehouden door de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa/Energiekamer) op kwaliteit en toegankelijkheid van netwerken met onder andere aandacht voor calamiteitenplannen en door Staatstoezicht op de Mijnen op delfstoffenwinning.

Voornaamste acties in 2011: Op basis van de security-onderzoeken in 2010 en 2011 bij de energiesectoren wordt een security risicovisie ontwikkeld teneinde aanvullende maatregelen te nemen voor het realiseren en borgen van een adequate bescherming van de vitale infrastructuur. Het gaat dan om maatregelen met betrekking tot de fysieke bescherming van locaties en installaties, bescherming van ICT en van personeel. Bijzondere aandacht krijgt de versnelde vervanging van zogenaamde brosse gasleidingen. Mede naar aanleiding van enkele incidenten en ongevallen in het recente verleden hebben de gasnetbeheerders zich in overleg met Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) beraden op de risico's van brosse buisleidingen voor de veiligheid van de netwerken. Resultaat hiervan is een planmatige risicogerichte vervanging. Dit is per netbeheerder vastgelegd in een plan voor de komende zes jaar en in een plan dat toeziet op de langere termijn. SodM ziet toe op de strikte naleving van deze plannen.

Crisisbeleid

Doel en beschrijving: Het crisisbeleid dient verstoringen in de olieaanvoer op te vangen. In dit kader worden door het Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten (COVA) in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken strategische olievoorraden aangehouden. Daarnaast bestaat er een pakket vraagbeperkende maatregelen.

Voornaamste acties in 2011: Indiening en de parlementaire behandeling van de herziening van de Wet Voorraadvorming Aardolieproducten (WVA) 2001. De wijzigingen betreffen de implementatie van de Europese Richtlijn 2009/119/EG van de Raad van 14 september 2009 met de verplichting voor de lidstaten om minimumvoorraden ruwe aardolie en/of aardolieproducten in opslag te houden. Daarnaast worden aanpassingen doorgevoerd op basis van de aanbevelingen uit de evaluatie van de WVA 2001.

Internationale Energie Voorzieningszekerheid

Doel en beschrijving: Bij voorzieningszekerheid gaat het niet alleen om de beschikbaarheid van voldoende olie en gas, maar steeds meer ook om duurzame energie. Deze beschikbaarheid is niet vanzelfsprekend, temeer omdat ons land geleidelijk afhankelijker wordt van importen. Voorzieningszekerheid vereist internationale samenwerking: binnen de EU, op regionaal niveau, maar ook in een bredere context. De internationale energiemarkt is ingrijpend veranderd door de toenemende afhankelijkheid van een beperkte groep van fossiele energie producerende landen, door

de klimaatdiscussie, door de energievraag van opkomende markten en door de economische crisis. Tegelijkertijd dienen nieuwe kansen zich aan, bijvoorbeeld door de opkomst van onconventioneel gas, het toenemende belang van LNG en de groeiende belangstelling voor duurzame energievormen. De behoefte aan een stabiele energiemarkt en het belang van schonere energie zijn wereldwijde vraagstukken geworden. In de allereerste plaats draagt Nederland daaraan bij door een actieve opstelling in de Europese Unie zowel terzake de interne energiemarkt als het externe energiebeleid. Voorts is ons land partij bij talrijke internationale energie organisaties zoals het Energie Handvest, het Internationale Energie Forum (IEF), het Internationale Energie Agentschap (IEA) en het Internationale Hernieuwbare Energie Agentschap (IRENA). Nederland speelt in deze multilaterale organisaties een vooraanstaande rol. Daarnaast voert ons land een actief bilateraal beleid om de specifieke Nederlandse energiebelangen in het buitenland te behartigen, gericht op het vergroten van onze energievoorzieningszekerheid, diversificatie van landen van herkomst van energiedragers, versterking van de internationale positie van Nederlandse bedrijven en op de ontwikkeling van een Nederlandse gasrotonde voor Noordwest-Europa.

Voornaamste acties in 2011:

- In het IEA geeft Nederland uitvoering aan het actieplan dat tijdens de IEA ministeriële bijeenkomst in 2009 is aangenomen. Dit plan richt zich op klimaat, energiebesparing, duurzame technologie, partnerschappen met niet-leden, voorzieningszekerheid en transparantie.
- Nederland draagt bij aan een handvest voor het IEF, waarmee het lidmaatschap en de financiën van het IEF versterkt worden. Tevens bereidt Nederland de IEA ministeriële bijeenkomst in Koeweit 2012 voor.
- Nederland neemt in het kader van het Energie Handvest deel aan de onderhandelingen over het Doorvoer Protocol en aan de discussie over een modernisering van het Energie Handvest.
- IRENA zal eind 2010, begin 2011 met de ratificatie van het verdrag door het 25e land in werking treden. Nederland zal bijdragen aan het werkprogramma.
- Bilaterale samenwerking op het gebied van energie met belangrijke energiepartnerlanden onder diverse Memorandums of Understanding (MoU's), o.a. door het uitwisselen van kennis, het gezamenlijk uitvoeren van projecten en het ondersteunen van belangen van het Nederlandse bedrijfsleven.

Programma Gasrotonde

Doel en beschrijving: Het verder ontwikkelen en positioneren van Nederland als knooppunt voor de internationale gasstromen in Noordwest-Europa. Doelstelling is om de gasvoorziening veilig te stellen en een bijdrage te leveren aan de continuïteit van de Europese gasvoorziening. Het programma is onder andere gericht op het vergroten van de aantrekkelijkheid van Nederland als plaats om gas, dat is bestemd voor de Noordwest-Europese markt, naar toe te brengen en te verhandelen. Enkele acties die binnen het programma worden ondernomen zijn het bevorderen van investeringen in opslagcapaciteit in Nederland en het stimuleren van het internationaal ondernemen van de gassector en -industrie.

Voornaamste acties in 2011: In 2011 wordt verdere uitvoering gegeven aan het programma Gasrotonde dat gepresenteerd is in de Gasrotondebrief¹.

---

¹ Kamerstuk: 29 023, nr. 73.

Basispakket

Operationele doelstelling 3

Motivering

Verduurzaming van de energiehuishouding

De uitstoot van stoffen door het gebruik van fossiele brandstoffen draagt bij aan klimaatverandering en andere milieu- en gezondheidsproblemen. Bovendien is Nederland afhankelijk van een klein aantal landen voor haar olie en gas. Die afhankelijkheid maakt ons kwetsbaar. Daarom richt EZ zich op een evenwichtige energiemix door de bevordering van duurzame energie. De transitie naar een duurzame energiehuishouding zal in samenwerking met bedrijven, burgers, kennisinstellingen, belangenorganisaties en medeoverheden moeten worden gerealiseerd. EZ stelt een helder, geloofwaardig toekomstperspectief, zorgt voor een set toekomstvaste randvoorwaarden en bewaakt het evenwicht tussen de publieke belangen: betrouwbaar, betaalbaar en schoon. Conform EU richtlijn nr 3736/2/08 is Nederland verplicht om in 2020 14% van het bruto energieverbruik te betrekken uit hernieuwbare bronnen. «Schoon en Zuinig»¹ heeft een doelstelling van 20%. Dit vergroten van het aandeel duurzame energie is tevens één van de doelen van de Europa 2020-strategie voor duurzame groei en banen. Door extra in te zetten op energiebesparing daalt het totale energieverbruik. Dan zou kunnen worden volstaan met een meer geleidelijke uitrol van duurzame energietechnologieën om de Europese doelstelling te realiseren.

Verplichtingen operationele doelstelling 3							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 3: Verduurzaming van de energiehuishouding							
Verplichtingen (in € mln)							
– Energie-innovatie	60,4	136,0	87,4	78,3	70,6	68,1	67,1
– TransitieManagement	18,3	9,5	6,8	5,4			
– Duurzame energie (MEP, SDE, Tegemoetkomingenregeling)	1 522,0	8 797,2	111,1	63,0	40,9	95,0	145,2
– Duurzame warmte	17,0	96,3	23,9	10,6	10,6	10,6	10,6
– Overige uitgaven duurzame warmte	0,3	0,4	0,5				
– CO ₂ -reductieplan/Joint Implementation	36,1	12,6	27,5				
– Carbon Capture and Storage	6,4	168,0					9,0
– Bijdrage aan ECN	73,1	31,9	31,5	31,5	31,5	31,5	31,5
– Subsidietaakstelling ¹			– 20,0	– 20,0	– 20,0	– 20,0	– 20,0

¹ Zie toelichting bij artikel 4 in de verdiepingsbijlage.

Instrumenten & activiteiten

SDE

Doel en beschrijving: De stimuleringsregeling duurzame energie (SDE) wordt ingezet om het aandeel duurzame energie in Nederland te vergroten. De SDE subsidieert daartoe het verschil tussen de kostprijs van duurzame energie en fossiele energie; de zogenaamde onrendabele top. De belangrijkste technieken die worden ondersteund zijn: biomassa, wind, zon en elektriciteitsopwekking door afvalverbrandingsinstallaties.

Voornaamste acties in 2011: De SDE wordt in 2011 opengesteld om 459–630 MW te subsidiëren. Met de ruim 1 700 gigawattuur die dat oplevert kunnen 500 000–550 000 huishoudens van groene stroom worden voorzien.

Indicator: De SDE draagt bij aan de doelstelling om op langere termijn (2020) het aandeel duurzame energie te vergroten:

- De indicator «duurzame elektriciteitsproductie» geeft aan welk aandeel van het nationale elektriciteitsverbruik wordt opgewekt met behulp van hernieuwbare technieken.

¹ www.vrom.nl/pagina.html?id=2706&sp=2&dn=7421

- De indicator «duurzame energieproductie» geeft aan voor welk aandeel van het nationale energieverbruik hernieuwbare technieken zijn omgezet in secundaire oftewel bruikbare energiedragers.

Prestatie-indicatoren	2007	2008	2009	Streefwaarde 2020
Duurzame elektriciteitsproductie	6,0%	7,5%	9%	Niet van toepassing
Duurzame energieproductie	2,9%	3,4%	4%	20% ¹

¹ De Europese doelstelling bedraagt, conform de nationale definitie, 17%.

Bron: CBS

Windenergie op land

Doel en beschrijving: Wind op land moet, als relatief goedkope duurzame energieoptie, een van de grootste bijdragen (6000 MW in 2020) leveren aan het aandeel duurzame energie.

Voornaamste acties in 2011:

- Het uitvoeren van Rijkscoördinatieregelingen en opstellen van rijksinpassingsplannen voor wind op landprojecten groter dan 100 MW.
- Het opstellen/handhaven van een algemene maatregel van bestuur op grond van de crisis- en herstelwet waarin elke provincie een minimum prestatienorm krijgt voor wind op land.
- Het uitvoeren van het innovatieprogramma wind op land gericht op innovatieve combinaties van windprojecten met infrastructuur en andere functies en het zoeken van innovatieve oplossingen voor herstructureringsproblemen bij wind op land.

Meerjarenafspraken 3 (MJA3), Meerjarenafspraken ETS-bedrijven (MJA-ETS) en energiecentrum MKB

Doel en omschrijving: Energiebesparing is de eerste stap voor een duurzame energiehuishouding. Energiebesparing leidt niet alleen tot minder CO₂-uitstoot, maar ook tot een financiële besparing voor de gebruiker, waarmee de concurrentiepositie van Nederland kan worden verbeterd. Vanwege de voordelen voor zowel overheid als bedrijfsleven wordt energiebesparing gestimuleerd in samenwerking met het bedrijfsleven en met het accent op informatievoorziening en communicatie. Door middel van de convenanten MJA3 en MJA-ETS zijn hierover met het middelgrote bedrijfsleven en de ETS-bedrijven afspraken gemaakt. Naast het opstellen en uitvoeren van energie-efficiencyplannen zullen de branches ook strategische lange termijn studies maken. Het midden- en kleinbedrijf wordt via het Energiecentrum MKB geïnformeerd en gestimuleerd om energiebesparende maatregelen te nemen.

Europese emissiehandelssysteem (ETS) en Joint Implementation (JI)

Doel en omschrijving: In Europa is het ETS voor broeikasgasemissierechten opgesteld om de CO₂-uitstoot van de sectoren industrie en energie terug te dringen. Hiermee wordt een deel van de Europese, en daarmee Nederlandse, Kyotoverplichting gehaald, die respectievelijk in 2020 en in 2012 gehaald dienen te worden. Een deel van de nationale reductie kan worden ingevuld met het aankopen van emissiereducties in andere landen; JI en gegroende Assigned Amount Units (AAUs). JI en gegroende AAU's zijn mechanismen, vastgelegd in het Kyoto Protocol, waarmee geïndustrialiseerde landen kunnen voldoen aan hun doelstellingen ter vermindering van de uitstoot van broeikasgassen.

Voornaamste acties in 2011: In de internationale VN-klimaatonderhandelingen wordt gestreefd naar een wereldwijd akkoord over emissiereductie. Indien dit akkoord tot stand komt, kan het gevolgen hebben voor de Europese reductiedoelstelling. Ook voor onze nationale reductiedoelstelling (30% CO₂ reductie in 2020 ten opzichte van 1990) is dit van belang.

Prestatie-indicator:

1. Maximale hoeveelheid broeikasgasemissies in de totale industrie en energiesector in Mton. Een deel van de sector neemt deel in het emissiehandelssysteem (ETS). Het emissieplafond is het maximum aan broeikasgassen in absolute hoeveelheden dat deelnemende inrichtingen gedurende de periode 2008–2012 mogen uitstoten of moeten compenseren in het emissiehandelssysteem. Met de grote energiegebruikers die niet aan het ETS deelnemen worden conventanten afgesloten. Omdat de reikwijdte van de sector industrie/energie is vergroot, is ook de basiswaarde voor 1990 hoger geworden dan in eerdere jaarverslagen stond gegeven. De reikwijdte is vergroot doordat de definities zijn verruimd en er dus meer installaties onder het ETS vallen dan eerst. Het brondocument is gewijzigd ten opzichte van begroting 2009. Het nieuwe document is het plan als bedoeld in artikel 16.23 van de Wet milieubeheer.
2. De doelstelling voor de vermeden CO₂-uitstoot is 20 Mton, te realiseren over de periode 2008–2012. Het eerste oogstjaar was dus 2008. Over dat jaar zijn 5,2 Mton gerealiseerd en geleverd in 2009. Zij zijn op de Nederlandse rekening voor JI, die beheerd wordt door de Nederlandse Emissieautoriteit, bijgeschreven. In 2010 wordt naar verwachting 4 Mton geleverd, die gerealiseerd zijn in 2009. De ambitie voor 2011 ligt eveneens op levering van 4 Mton (te realiseren in 2010).

Prestatie-indicatoren	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
1. CO₂-uitstoot industrie/energie	112 Mton	109,2 Mton	109,2 Mton	109,2 Mton
– waarvan: absoluut plafond sector industrie/energie voor bedrijven die vallen onder de broeikasemissierechten 2008–2012	79,9 Mton	86,8 Mton	86,8 Mton	86,8 Mton
<i>Bron: Agentschap NL, Nederlands nationaal toewijzingsplan broeikasgasemissierechten 2008–2012</i>				
2. Vermeden CO₂-uitstoot voor 2012 via Joint-Implementation (JI) en gegroende Assigned Amount Units (AAU's)			5,2 Mton	4 Mton

Bron: Agentschap NL/de contracten

Efficiënte en duurzame warmtevoorziening

Doel en beschrijving: Met 40% van de totale energie is warmtevoorziening de grootste verbruiker van energie in Nederland. Meer efficiëntie in het gebruik van warmte en de verduurzaming van de resterende vraag naar warmte kan een belangrijke bijdrage leveren aan een duurzame energiehuishouding. Het komt bovendien (te) veel voor dat niet alle warmte (waaronder hier ook verstaan wordt: koude) opgewekt bij industriële processen nuttig wordt ingezet. Deze zogenoemde restwarmte gaat daardoor verloren.

Het Programma Industriële warmtebenutting voorziet in een subsidie voor het doen van een haalbaarheidsonderzoek warmtereductie in het kader van het convenant Meerjarenafspraken energie-efficiëntie (MJA convenant). Ook voorziet het programma in een subsidiering van de extra investeringskosten die noodzakelijk zijn voor het realiseren van projecten die een industriële onderneming in staat stellen energie te besparen door restwarmte van derden in te zetten in haar productieprocessen, of het in

een warmtenet invloeden van hernieuwbare warmte (investeringsprojecten industriële warmtebenutting). De subsidieregeling Duurzame Warmte voor bestaande woningen is erop gericht de warmtevoorziening in de bestaande bouw te verduurzamen. Er is subsidie voor woningeigenaren voor de aanschaf van zonneboilers, warmtepompen en micro warmtekracht ketels.

Twee nieuwe instrumenten zijn het Nationale Expertisecentrum Warmte (NEW) bij Agentschap NL en de zogenoemde warmtekaarten waarmee duidelijk wordt waar er sprake is van warmtevraag en warmteaanbod. NEW geeft voorlichting over het verduurzamen van de warmte- en koudevoorziening.

Carbon Capture & Storage (CCS)

Doel en beschrijving: CO₂ afvang en opslag in de bodem (CCS) vormt de derde pijler van het beleid gericht op een duurzame energiehuishouding¹. De kosten van CCS zijn echter nog te hoog om CCS commercieel rendabel toe te passen. Technologieontwikkeling en schaalvergroting moeten de kosten omlaag brengen.

Voornaamste acties in 2011:

- Uitvoering van de kleinschalige demonstratieprojecten m.b.t. CO₂-afvang in Buggenum (NUON) en IJmuiden (Corus/SEQ).
- Uitvoering van het eerste Nederlandse grootschalige CCS-demonstratieproject op zee, het ROAD-project (zie kader).

Indicator: De hoeveelheid afgevangen en opgeslagen Mton CO₂ zijn indicatoren voor het CCS-beleid. Echter, in 2011 zijn hiervoor nog geen streefwaarden beschikbaar, omdat de grootschalige projecten pas vanaf 2015 operationeel zijn.

Box: Het Road-project

Grootschalig Demonstratieproject CCS-keten op de Maasvlakte Rotterdam (ROAD-project).

In het kader van het Economisch Herstelplan van de EU hebben EON/Electrabel gezamenlijk een projectvoorstel ingediend voor de bouw van een 250 MW CO₂-afvanginstallatie bij de kolengestookte centrale van E.ON op de Maasvlakte, het realiseren van de transport en opslagfaciliteiten op zee, het ROAD-project. Naast de Europese financiering ontvangt het project een rijksbijdrage. Een deel van de rijksbijdrage is gekoppeld aan de daadwerkelijke opslag waardoor na afloop van de investeringsfase (2015) vijf jaar daadwerkelijk CO₂-afvang, -transport en -opslag op zee kan worden gedemonstreerd. Door dit demonstratieproject wordt praktijkervaring met grootschalige toepassing opgedaan. Die praktijkervaring is nodig om de kosten van CCS verder terug te brengen en een integrale benadering van de keten CO₂-afvang, -transport en -opslag daadwerkelijk in de praktijk te kunnen realiseren. De verwachting is dat CCS zich op termijn tot een kosteneffectieve reductiemaatregel zal ontwikkelen. De technologie die bij de kolengestookte centrale gebruikt wordt om CO₂ af te vangen is post-combustion. Het CCS project zal in 2015 operationeel zijn. Voor de eerste 5 jaar wordt uitgegaan van een afvang van in totaal 4,5 Mton CO₂. De CO₂ zal per pijpleiding getransporteerd worden naar gasvelden op zee, die 25 km uit de kust liggen en zich op een diepte van 3 500 m bevinden.

Energie-innovatie

Doel en beschrijving: De komende jaren zal er in de duurzame energiehuishouding veel gaan veranderen. Om te zorgen dat dit technisch

¹ Kamerstuk: 31 510, nr. 36.

mogelijk is en tegen aanvaardbare kosten, stimuleert EZ energie-innovatie. Het energie-innovatiebeleid is er op gericht dat energiebesparing en opwekken van duurzame energie goedkoper worden en er meer technieken en producten hiervoor op de markt komen. Dit wordt zo uitgevoerd dat hiermee ook het innovatieve bedrijfsleven wordt bevorderd.

Energie-innovatiebeleid bestaat uit drie onderdelen:

1. Een goede kennisontwikkeling op een aantal speerpunten die per 2010 zijn geactualiseerd. Hiervoor kunnen bedrijven en kennisinstellingen via EOS subsidie krijgen voor projecten. Voor 2011 staat weer een aantal tenders gepland. Dit gebeurt in samenhang met de kennisontwikkeling bij ECN en het programma ADEM voor materialenontwikkeling. Dit geeft Nederland een goede kennisbasis.
2. Vanuit de Maatschappelijke Innovatieagenda Energie zijn innovatieprogramma's gestart op een aantal belangrijke thema's zoals windturbines op zee, biomassa, warmte, zon-pv, smart grids en industriële energie-efficiënte. Bij deze innovatieprogramma's ligt de nadruk op marktintroductie van nieuwe technologie en het weg nemen van niet-technische belemmeringen.
3. De toepassing van nieuwe technologie wordt fiscaal gestimuleerd via de Energie Investeringsaftrek (EIA).

Algemeen

Verplichtingen ten behoeve van apparaat gerelateerde uitgaven en algemeen onderzoek

Verplichtingen ten behoeve van apparaat en algemeen onderzoek							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Algemeen							
Verplichtingen (in € mln)							
- Personeel Energie	9,8	10,0	8,5	8,5	8,4	8,4	8,4
- Bijdrage aan Agentschap NL	70,0	16,3	13,8	13,6	13,4	13,4	13,4
- Bijdrage aan Algemene Energie Raad	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
- Diverse programmauitgaven energie ¹	8,3	8,1		32,4			
- SODM	5,0	6,0	5,6	5,5	5,5	5,5	5,5
- Onderzoek en ontwikkeling	3,9	1,2	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4

¹ Op dit onderdeel wordt de Nederlandse bijdrage aan de exploitatiekosten van het aanvullend programma Hoge Flux Reactor van Euratom in Petten verantwoord.

Overzicht onderzoek naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van beleid					
Soort onderzoek	Onderzoek onderwerp	OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting	Verduurzaming van de energiehuishouding	4.3	2009	2010	Kamerstuk: 31 209, nr. 117; Rapport Brede Heroverweging Energie en Klimaat, april 2010
Overig evaluatieonderzoek	Tussenevaluatie SDE	4.3	2010	2010	

Artikel 5 Internationale economische betrekkingen

Algemene doelstelling

Verbeteren van het klimaat voor internationale handel en investeringen en vergroten van de Nederlandse internationale participatie om de concurrentiekracht van de Nederlandse economie te vergroten.

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Onze open economie is sterk afhankelijk van goede internationale economische betrekkingen. Handel en investeringen vormen de motor achter de Nederlandse economie: als vuistregel geldt dat 3% groei in wereldhandel voor 1% aan groei in het Nederlandse Bruto Binnenlands Product (BBP) zorgt¹. Internationalisering vergroot de concurrentie en brengt een dynamiek met zich mee die aanzet tot innovatie en hogere productiviteit.

Deze openheid is niet vanzelfsprekend. Ondernemers lopen bij hun internationale activiteiten geregeld tegen markt- en systeemimperfecties aan die hun ambities belemmeren en die leiden tot hogere transactiekosten. Daarbij kan het gaan om protectionisme en formele barrières maar ook om gebrekkige informatie, een andere cultuur van zakendoen of de noodzaak van overheidscontacten op hoog niveau in landen waar de economie sterk politiek wordt aangestuurd.

EZ bestrijdt, in afstemming met het Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ), deze markt- en systeemimperfecties ondermeer door de inzet van economische diplomatie. De combinatie van de financiële en economische crisis en de trend van verschuivende internationale machtsverhoudingen door de opkomende economieën heeft de afgelopen jaren laten zien dat economische diplomatie bij het bevorderen van internationale bedrijvigheid enkel aan belang heeft gewonnen. Door (politieke) invloed, kennis en relaties in te zetten worden bedrijven geholpen bij het verkrijgen van toegang tot buitenlandse markten. Dit gebeurt zowel bilateraal, om handelsbarrières met individuele landen weg te nemen, als multilateraal, via inbreng en onderhandelingen in de EU, de WTO, de OESO en de G20. Met deze multilaterale insteek wordt beoogd de internationale economische rechtsorde te versterken en hiaten in internationale regels aan te pakken. Een dusdanig internationaal rechtskader draagt daarmee bij aan een betere toegang van ontwikkelingslanden tot de internationale en Europese markten.

Daarnaast stimuleert EZ Nederlandse bedrijven met een breed en toegankelijk subsidieinstrumentarium (basispakket) om internationaal actief te zijn en hun internationale positie verder te versterken. In het bijzonder levert EZ met het programmatisch pakket meerjarige ondersteuning aan specifieke clusters van bedrijven en/of kennisinstellingen in voor Nederland kansrijke markten die sterk door overheden bepaald of beïnvloed worden. Deze ondersteuning bestaat uit een combinatie van subsidies, publieke kennisoverdracht en economische diplomatie.

Een effectieve internationale economische rechtsorde gaat verder dan alleen verdragen en regelgeving ten aanzien van het handelsverkeer en internationale investeringen. Omdat Nederlandse en Europese wettelijke normen op het vlak van milieu, arbeidsomstandigheden en mensenrechten elders soms moeilijk afdwingbaar zijn, is er behoefte aan een gezaghebbend, internationaal gedeeld normatief kader. Nederland blijft zich derhalve inzetten voor een geïntegreerd buitenland beleid, waarbij deze aspecten ook in vrijhandelsakkoorden worden geadresseerd. Daarnaast pleit EZ in multilaterale onderhandelingen voor duurzaamheid

¹ www.cpb.nl/nl/pub/cpbreeksen/document/123/doc123.pdf.

en maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) als integraal onderdeel van economisch handelen. In economische missies, buitenlandinstrumentarium en Holland Branding wordt MVO standaard meegenomen. Nederland is hiermee koploper in de internationale economische betrekkingen.

Verantwoordelijkheid

De Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk voor:

- versterking van de buitenlandse economische betrekkingen;
- het internationale handels- en investeringsbeleid;
- internationaal ondernemen en het aantrekken van buitenlandse bedrijven;
- de Nederlandse inbreng in het handelsbeleid van de EU en het vertegenwoordigen van het Nederlandse economisch belang in WTO- en OESO-kader.

Externe factoren

Het behalen van de algemene doelstelling hangt af van de volgende externe factoren:

Politieke en economische ontwikkelingen bij onze handelspartners hebben gevolgen voor de Nederlandse economie, voor succesvolle afronding van de multilaterale en regionale handelsakkoorden en voor het Nederlandse bedrijfsleven. Succes van het internationale economische beleid van EZ wordt mede bepaald door het handels- en investeringsklimaat in binnen- en buitenland en veranderingen daarin. Uiteraard is ook het Europese beleid en strategie op het gebied van handel (EU2020-strategie) relevant voor de Nederlandse economie. EZ levert een actieve bijdrage aan de Europese besluit- en gedachtevorming op dit terrein.

De Nederlandse steun voor een Doha-akkoord is onverminderd. Wel is EZ van mening dat met een realistische blik naar afronding van de onderhandelingen moet worden gekeken die grotendeels afhankelijk is van politiek commitment in verschillende hoofdsteden. Daarnaast vindt EZ het van belang dat de EU ook regionale en bilaterale handelsakkoorden afsluit die kunnen bijdragen aan multilaterale vooruitgang. Voor de verdere toekomst is nadere discussie en onderzoek nodig over het potentieel voor plurilaterale overeenkomsten op deelterreinen zoals bijvoorbeeld mededinging of milieugerelateerde onderwerpen.

Economische crisis

EZ heeft in 2010 bijgedragen aan het tegengaan van protectionistische tendensen. Door een actieve inbreng zowel in WTO-, OESO-, als G20-verband en ook door richting Europese Commissie en betrokken landen zijn ongenoegen te uiten over handelsversturende maatregelen. Ook in 2011 blijft EZ consequent een helder standpunt innemen als tegenstander van ongeoorloofde marktbescherming. EZ continueert daarnaast de strategie voor het vergroten van de markttoegang in landen buiten de Europese Unie en blijft pal staan voor een open Europese markt.

De gestage groei en het toenemend belang van opkomende economieën valt met name op nu we ons van de crisis aan het herstellen zijn. De wereldeconomie steunt in belangrijke mate op groei uit landen als China en India. Hier is door EZ op ingespeeld met o.a. de markttoegangstrategie, deelname aan de wereldtentoonstelling in Shanghai en de regeling Package4Growth specifiek voor India en China. India, Turkije, Rusland en (sinds 2010) Brazilië vormen de focus van actieplannen met initiatieven voor overheid en bedrijfsleven van de Dutch Trade Board (DTB).

De economische crisis is in veel landen de aanleiding geweest om het bedrijfsleven extra te ondersteunen. Ook in Nederland is een aantal maatregelen genomen ter bevordering van het internationaal ondernemen. Op basis van evaluaties die in het najaar van 2010 zullen plaatsvinden, kunnen eventuele vervolgstappen worden gezien. Het gaat dan onder andere om de Tijdelijk Aanvullende Staats Kredietverzekering (TASK) die het mogelijk maakt aanvullende staatsgarantie op de kredietverzekeringsspolissen voor korte termijn kredieten te krijgen. Voor deze regeling, waarvan de kosten (€ 40 mln) tussen Financiën en EZ zijn gedeeld, geldt dat de goedkeuring van de Europese Commissie per eind december 2010 verloopt.

Kengetallen

Kengetallen	2007	2008	2009	Ambitie 2011
De positie van Nederland op de wereldranglijst:				
Export van goederen	6	5	5	Top 10
Import van goederen	8	7	7	Top 10
Export van diensten	11	10	10	Top 10
Import van diensten	10	11	9 (gedeelde plaats Spanje)	Top 10
Uitgaande stand directe buitenlandse investeringen	6	5	Nog niet bekend	Top 10
Inkomende stand directe buitenlandse investeringen	5	6	Nog niet bekend	Top 10

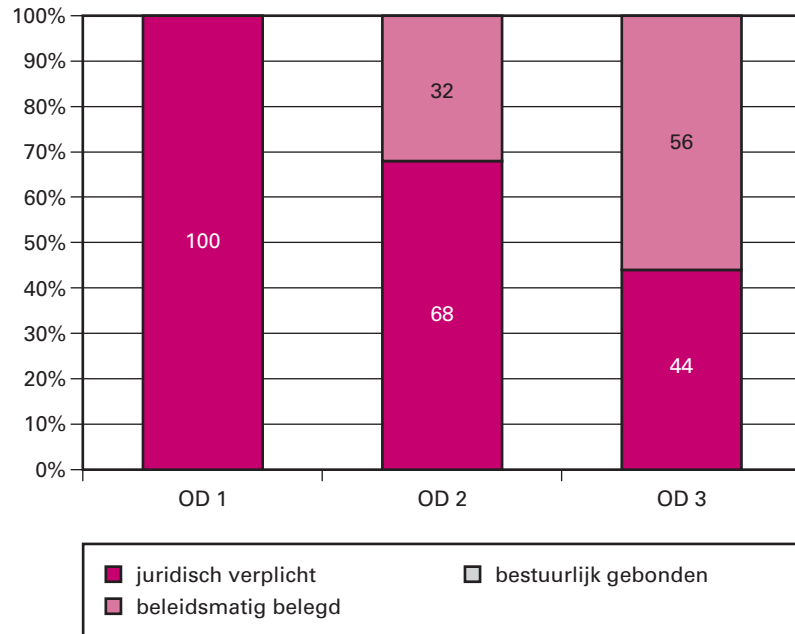
Bron: WTO Trade Statistics en UNCTAD (World Investment Report)

Totale verplichtingen, uitgaven en ontvangsten artikel 5							
Artikel 5: Internationale economische betrekkingen (in € mln)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verplichtingen (totaal)	150,4	153,9	147,5	147,6	121,2	121,3	121,3
Operationeel doel 1	4,5	4,2	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Operationeel doel 2	45,3	42,5	30,0	30,0	29,2	29,2	29,2
Operationeel doel 3	42,9	52,8	59,5	59,8	35,9	35,9	35,9
Algemeen	57,7	54,4	54,0	53,8	52,2	52,3	52,3
Uitgaven (totaal)	123,1	138,2	132,1	130,0	112,2	112,3	104,7
Operationeel doel 1	4,5	4,2	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Operationeel doel 2	30,7	34,5	21,6	23,3	21,2	21,2	21,0
Operationeel doel 3	32,8	43,6	53,5	44,8	32,4	30,8	23,2
Algemeen	55,0	55,9	53,0	57,8	54,7	56,4	56,4
Programma-uitgaven	116,8	131,6	113,2	73,2	58,6	57,0	49,2
Waarvan juridisch verplicht ¹			75,8	18,1	5,6	4,1	4,0
Ontvangsten (totaal)	5,4	8,1	11,8	11,8	9,3	9,3	1,8
Ontvangsten gemengde kredieten	2,0	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Ontvangsten ten behoeve van de Transitiefaciliteit		5,0	10,0	10,0	7,5	7,5	
Ontvangsten uit het FES	0,9	0,9					
Diverse ontvangsten	2,5	1,6	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1

¹ Dit betreft uitfinanciering van verplichtingen die tot en met 2010 zijn aangegaan en de bijdragen aan instellingen en instituten.

Grafiek budgetflexibiliteit

Grafiek budgetflexibiliteit per operationeel doel

Markt en Spelregels

Operationele doelstelling 1

Een open internationaal handels- en investeringsverkeer en een versterkte, duurzame, internationale economische rechtsorde

Motivering

Het wegnemen van onnodige handelsbelemmeringen zorgt ervoor dat ondernemers en consumenten zowel in Nederland als wereldwijd kunnen profiteren van de voordelen van vrije handel. Tegelijkertijd wordt bevorderd dat ondernemers dat doen op maatschappelijk verantwoorde wijze. EZ is primair verantwoordelijk voor het buitenlands economisch beleid en als zodanig voor de Nederlandse inbreng in het handelsbeleid van de EU en het vertegenwoordigen van het Nederlandse economisch belang in de Wereldhandelsorganisatie (WTO) en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).

Verplichtingen operationele doelstelling 1							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 1: Een open internationaal handels- en investeringsverkeer en een versterkte, duurzame, internationale economische rechtsorde							
Verplichtingen (in € mln)							
– Bijdrage aan diverse organisaties	4,5	4,2	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0

Instrumenten & activiteiten

Handelsakkoorden en internationale economische rechtsorde

Doel en beschrijving: Heldere internationale en Europese afspraken die de internationale economische rechtsorde versterken en de toegang van Nederlandse ondernemers tot de wereldmarkt vergroten. Hiervoor invloed aanwenden in het kader van onderhandelingen in EU, OESO en WTO en contributies aan internationale organisaties (onder andere WTO).

Voornaamste acties in 2011:

- Actieve behartiging van de Nederlandse belangen in het kader van de bilaterale onderhandelingen van de EU over vrijhandelsakkoorden alsmede voor de afronding van een ambitieus, evenwichtig en ontwikkelingsvriendelijk akkoord in het kader van de WTO Doha ronde.

- Inspelen op de consequenties van het nieuwe EU verdrag op het gebied van handelspolitiek en investeringsbeleid, inclusief een grotere rol voor het Europees Parlement.
- Opstellen en uitonderhandelen van nieuwe Investeringsbeschermingsovereenkomsten (IBO's), dan wel het moderniseren van bestaande IBO's met voor Nederland interessante markten. Met het Verdrag van Lissabon heeft de EU exclusieve bevoegdheid voor IBO's verkregen. De inzet van EZ is om een hoog beschermingsniveau van Europese IBO's na te streven en een transitieperiode bij het ontwikkelen van Europese IBO's goed te begeleiden.
- EZ zet zich in om draagvlak voor globalisering in de Nederlandse maatschappij te versterken.
- Op het thema «global economic governance» draagt EZ eraan bij dat er een constructief debat wordt gevoerd over het signaleren en oplossen van «gaps» in deze governance.

Maatschappelijk verantwoord en duurzaam ondernemen

Doel en beschrijving: Versterken van de effectiviteit van het normatief kader waarbinnen Nederlandse ondernemingen in het buitenland zaken doen. EZ heeft duidelijke beleidslijnen uitgezet op de terreinen van MVO¹, ketenverantwoordelijkheid en Non-Trade Concerns (NTC's). In eerste instantie ligt de verantwoordelijkheid voor MVO bij het bedrijfsleven. EZ blijft een actieve rol spelen door bij het beleid op internationaal ondernemen, handel en investeringen, en in zijn contacten met het bedrijfsleven maatschappelijk verantwoord ondernemen onder de aandacht te brengen, ook op internationaal niveau.

Voornaamste acties in 2011:

- Voorlichting over en mediation op basis van de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen via het Nationaal Contactpunt voor de OESO richtlijnen (NCP). Tevens zal EZ namens de Nederlandse overheid zich in het OESO Investeringscomité sterk maken voor een ambitieuze verbetering van deze richtlijnen, die het kader vormen voor internationale MVO.
- Bijdragen aan en naar de Nederlandse situatie vertalen van het raamwerk van de speciale vertegenwoordiger van de Verenigde Naties voor Bedrijfsleven en Mensenrechten, prof. John Ruggie.

Controle op de uitvoer van strategische goederen

Doel en beschrijving: Handhaving van de voorwaarden waaronder militair materieel en goederen voor tweërlei gebruik, ook wel «dual use goederen» genoemd, kunnen worden uitgevoerd. Deze uitvoer is mede vanwege veiligheidsredenen in de meeste gevallen verboden tenzij daarvoor tevoren een vergunning is verkregen.

Voornaamste acties in 2011:

- Introductie van een Wet strategische diensten, waarmee zowel reeds bestaande als enkele nieuwe controles op diensten in relatie tot strategische goederen worden geregeld. Het gaat daarbij om diensten zoals overdracht van programmatuur of technologie door elektronische communicatiemiddelen, om technische bijstand die ten goede kan komen aan massavernietigingswapenprogramma's of raketprogramma's en om het verlenen van tussenhandeldiensten ten behoeve van wapentransacties en bepaalde transacties in dual use goederen in en tussen derde landen.
- Invoering, gezamenlijk met het Ministerie van Financiën, van een volledig geautomatiseerd systeem voor de administratie en behandeling van vergunningaanvragen voor strategische goederen.

¹ Kamerstuk: 26 485, nr. 53.

Basispakket

Operationele doelstelling 2

Bevorderen internationaal ondernemen (inkomend en uitgaand)

Motivering

Internationalisering van onze economie en ons bedrijfsleven is van groot belang voor de productiviteit en concurrentiekracht van Nederland. Bedrijven die internationaal actief zijn presteren beter en zijn productiever en innovatiever dan bedrijven die zich uitsluitend op de nationale markt richten¹. Ook de aanwezigheid van buitenlandse bedrijven in Nederland draagt bij aan de groei van de Nederlandse economie, via de werkgelegenheid, innovaties en kennisoverdracht die zij meebrengen. EZ zal ook in 2011 Nederlandse ondernemers helpen om internationaal actief te worden, dan wel om hun internationale positie verder te versterken. Daarbij is vooral een rol weggelegd in het slechten van markt- en systeemimperfecties die internationaal ondernemen in de weg staan en in het promoten van de Nederlandse economische sterktes en het imago van Nederland in het buitenland. De positieve bijdrage die Nederlandse bedrijven kunnen spelen op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen maakt daarvan integraal onderdeel uit. Daarnaast zal EZ zich in 2011 sterk maken om buitenlandse bedrijven en investeerders aan te trekken en te behouden, vooral in kennisintensieve sectoren.

Verplichtingen operationele doelstelling 2							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 2: Bevorderen internationaal ondernemen							
Verplichtingen (in € mln)							
– Prepare2start	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
– 2 Explore	3,0	1,5					
– Instrumentele uitgaven Agentschap	7,6	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8
– Acquisitie van buitenlandse bedrijven	1,6	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3	6,3
– Trustfunds	2,5						
– Programma Uitzending Managers	2,8	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
– Overig (wereldexpo)	11,0	12,0	0,9	0,9	0,1	0,1	0,1
– Overig NHGIS (Programma Internationalisering Beroepsonderwijs)	1,8						

Instrumenten & activiteiten

Economische diplomatie

Doel en beschrijving: Economische diplomatie kent een multilaterale en een bilaterale component. Zie OD1 voor het multilaterale deel. Bilateraal biedt EZ, in afstemming met BZ, Nederlandse ondernemers onder de paraplu van economische diplomatie verschillende vormen van ondersteuning bij het wegnemen van barrières op buitenlandse markten en het binnenhalen van orders:

- Economische missies en bilaterale bezoeken van en naar het buitenland bieden ondernemers een (politiek) platform om toegang tot markten te verkrijgen, vooral in economieën die sterk door de overheid gestuurd worden. De focus ligt daarbij op de 15 meest kansrijke markten².
- Het Crashteam oneerlijke concurrentie helpt ondernemers die te maken krijgen met oneerlijke concurrentie of protectionisme als gevolg van optreden door een buitenlandse overheid. Onder invloed van de economische crisis is het werk van het crashteam toegenomen³.
- Via de Dutch Trade Board (DTB) wordt gewerkt aan het optimaliseren van publiek-private afstemming en coördinatie op het terrein van internationaal ondernemen, onder andere via de strategische reisagenda.

¹ Beleidsdoorlichting Internationaal Ondernemen; Kamerstuk: 30 991, nr. 9.

² Kamerstuk: 31 380, nr. 1.

³ Kamerstuk: 32 123, nr. 53.

- Door halfjaarlijkse gesprekken op hoogambtelijk niveau met grote, toonaangevende bedrijven over de kansen en belemmeringen die zij internationaal tegenkomen (strategisch accountmanagement) vindt waar wenselijk gerichte ondersteuning van deze bedrijven bij hun buitenlandse activiteiten plaats.

Voornaamste acties in 2011: Naast basisdienstverlening voor bedrijven in Nederland door NL EVD Internationaal, kunnen ondernemers in het buitenland voor informatie, advies en ondersteuning terecht bij het postennet. EZ wil de dienstverlening van dit netwerk verstevigen via de al ingezette clustering van verschillende economische disciplines op posten (handel, technisch-wetenschappelijke samenwerking, innovatie en investeringen). De Netherlands Business Support Offices (NBSO's) maken ook deel uit van dit proces.

Indicator: De prestatie-indicator EVD Bereik Algemeen laat zien in hoeverre het Agentschap NL EVD Internationaal bekend is bij de doelgroep van internationaal actieve bedrijven. Dat wordt als volgt berekend: het aantal instellingen in het klantenbestand van de EVD gedeeld door het aantal internationaal actieve bedrijven.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Aantal instellingen in het klantenbestand van de EVD gedeeld door het aantal internationaal actieve bedrijven	43%	42%	49%	45%

Bron: Agentschap NL

Regeling Internationaal Ondernemen: Prepare2Start

Doel en beschrijving: Startende MKB-ondernemingen worden met dit instrument bij de eerste stappen naar het buitenland door EZ ondersteund bij het schrijven van een internationaliseringsplan en kunnen in aanmerking komen voor financiering van een aantal activiteiten uit dit plan.

Indicator: aantal bedrijven dat op basis van Prepare2Start-internationaliseringsplan internationaal is gaan ondernemen.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Aantal bedrijven dat op basis van Prepare2Start-internationaliseringsplan internationaal is gaan ondernemen	331	349	434	600

Bron: Agentschap NL

Programma Uitzending managers (PUM)

Doel en beschrijving: PUM is een gezamenlijk programma van EZ en het Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ), waarbij EZ de activiteiten in opkomende markten steunt en BZ in (andere) ontwikkelingslanden. EZ verstrekt subsidie aan PUM voor kennisoverdracht door Nederlandse senior (ex-)ondernemers op aanvraag van ondernemingen en instellingen in opkomende markten die behoefte hebben aan kennis en ervaring die ter plaatse onvoldoende voorhanden is.

Voornaamste acties in 2011: voortzetting uitvoering

Kengetal: percentage aanvragen dat heeft geleid tot bedrijfscontacten met Nederlandse onderneming danwel waarvan het contact voorbereid of onderhanden is. De ambitie is, met het oog op de economische crisis, voor 2011 gelijk gebleven aan die in de begroting 2010.

Kengetallen buitenlandinstrumentarium	2007	2008	2009	Ambitie 2011
PUM: Percentage aanvragen dat heeft geleid tot bedrijfscontacten met Nederlandse onderneming danwel waarvan het contact voorbereid of onderhanden is	43%	40%	40%	35%

Bron: PUM

Holland Branding

Doel en beschrijving: Holland branding wordt ingezet voor sterke economische positionering van Nederland in het buitenland. Daarbij wordt synergie gezocht met andere initiatieven die bijdragen aan het internationale imago van ons land, waaronder de inspanningen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken op het terrein van publieksdiplomatie en de activiteiten van het Nederland Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC).

Voornaamste acties in 2011: Sterkere positionering in de opkomende markten China en India om zo naamsbekendheid te vergroten, door ondersteuning van publieksactiviteiten. Daarnaast zal EZ bij het binnenhalen van het WK voetbal (Holland-Belgium bid, verkiezing eind 2010) promotieactiviteiten opstarten.

Acquisitie

Doel en beschrijving: Via de Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA) beoogt EZ buitenlandse investeringen aan te trekken. Vestigingen van buitenlandse bedrijven in Nederland dragen bij aan onze economische groei, zijn goed voor substantiële directe en indirecte werkgelegenheid, versterken de Nederlandse innovatiekracht en geven ons land aansluiting op internationale netwerken van bedrijvigheid.

Naast deze kerntaak wordt via het Investor Development (ID) programma van NFIA structureel aandacht besteed aan buitenlandse bedrijven in Nederland (relatiemanagement), ondermeer ter behoud en uitbreiding van bestaande investeringen.

Voorts loopt er separaat een pilot (2010–2013) voor oprichting van de Strategische Acquisitie Unit (SAU) binnen NFIA, gericht op het aantrekken van tenminste 15 significante investeringen naar Nederland. Hiervoor worden specialisten uit het bedrijfsleven geworven die strategische aanvalsplannen ontwikkelen en uitvoeren, gericht op het opbouwen van een projectenportefeuille met geïnteresseerde buitenlandse bedrijven, die waarde toevoegen aan de Nederlandse sleutelgebieden (vooralnog Chemie en Food & Nutrition). De SAU zal innovatieve buitenlandse bedrijven identificeren, voor Nederland interesseren en hen daadwerkelijk helpen vestigen in Nederland. Dit gebeurt in nauwe samenspraak met het relevante Nederlandse veld.

Voornaamste acties in 2011: Blijvende aandacht voor meer hoogwaardige investeringen. Specifiek binnen het ID programma gaat in 2011 speciale aandacht uit naar goede informatievoorziening over Nederlandse wet- en regelgeving voor reeds in ons land gevestigde buitenlandse bedrijven, het actief benaderen van de kennisintensieve buitenlandse bedrijven in Nederland, versterking van het Nederlandse (fiscale) vestigingsklimaat en promotie van Nederland als innovatieland.

Indicator: de bijdrage van buitenlandse investeringen in Nederland aan de Nederlandse economie komt tot uiting in de vier indicatoren in aansluitende tabellen. Voor de SAU geldt als separate indicator het succesvol laten landen van tenminste 15 significante¹ buitenlandse bedrijven in de periode 2010–2013.

¹ Onder significant wordt onder andere verstaan: hoogwaardige activiteiten (R&D, EHO, Productie, Shared Services, Training, Assemblage, Finance company) in prioritaire sectoren en sectordoorsnijdende sleutelgebieden, de vestiging van een besliscentrum en een bepaalde betrokkenheid van de Raad van Bestuur van het moederbedrijf.

Prestatie-indicator	2007	2008	2009	Streefwaarde 2011
Aantal aangetrokken Projecten door NFIA	155	182	155	150
Investeringsbedrag aangetrokken projecten NFIA (in € mln)	578	667	3 142	500
Aantal arbeidsplaatsen aangetrokken investeringen buitenlandse bedrijven	3 107	3 300	3 887 ¹	2 500

¹ N.B. Bij dit aantal arbeidsplaatsen dient onderscheid gemaakt te worden tussen 2 870 «nieuwe» directe arbeidsplaatsen en 1 017 «behouden» directe arbeidsplaatsen.

Bron: NFIA

Prestatie-indicator	Streefwaarde 2010–2013
SAU: Significante buitenlandse bedrijven die zich in Nederland gevestigd hebben	15

Bron: NFIA

Programmatisch Pakket

Operationele doelstelling 3

Het gericht ondersteunen van het bedrijfsleven in kansrijke sectoren op buitenlandse markten

Motivering

Het programmatisch pakket richt zich op het versterken van de kansen van Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen in het buitenland in de sectoren waar Nederland goed in is en waar Nederland extra toegevoegde waarde kan inbrengen (bijvoorbeeld water). Het programmatisch pakket biedt groepen van bedrijven en kennisinstellingen ook in 2011 ondersteuning om te internationaliseren op markt/sectorcombinaties die sterk door overheden bepaald/beïnvloed worden. Deze ondersteuning (in de vorm van subsidies maar ook economische diplomatie en samenwerking in beleid) bestaat uit een meerjarig samenwerkingsverband waarbij overheid en bedrijfsleven gezamenlijk optrekken. Hierdoor wordt de wederzijdse inspanning versterkt en worden betere resultaten behaald. Focus en samenhang zijn de kernwoorden van deze samenwerking. Daar waar het bedrijfsleven zich committeert aan langdurige collectieve samenwerking op kansrijke terreinen en markten gaat EZ, indien opportuun samen met andere ministeries, langdurige relaties aan om economische barrières te slechten.

Verplichtingen operationele doelstelling 3							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 3: Het gericht ondersteunen van het bedrijfsleven in kansrijke sectoren op buitenlandse markten							
Verplichtingen (in € mln)							
– Overig programmatische aanpak	28,1	11,6	18,1	18,1	19,9	19,9	19,9
– Package4Growth	7,5	20,7	25,4	25,7			
– 2g@there		20,5	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0
– Programma Samenwerking Opkomende Markten	7,3						

Instrumenten & activiteiten

2g@there

Doel en beschrijving: het 2g@there programma biedt clusters van bedrijven en kennisinstellingen in sterke sectoren van Nederland de mogelijkheid van meerjarige ondersteuning om hun marktaandeel te vergroten op kansrijke, maar complexe buitenlandse markten. Daarbij kan naast subsidies op activiteiten ook economische diplomatie, Holland Branding of technische samenwerking tussen overheden (Government-to-

Government, G2G) worden ingezet. Een voorbeeld is het in 2010 afgeronde waterprogramma in de VS, dat € 286 mln aan opdrachten voor Nederlandse bedrijven heeft opgeleverd.

Voornaamste acties in 2011: samenwerking beleid en uitvoering, zodat beleidsprioriteiten vertaald worden naar de praktijk en onderscheidende clusters in sectoren in kansrijke markten ondersteund worden in hun internationalisering met subsidies en economische diplomatie.

Indicator: Aantal startende clusters op kansrijke markt-sector combinaties.

Prestatie-indicator	2009	Streefwaarde 2011
2g@there: Aantal startende clusters op kansrijke markt-sector combinaties	Niet van toepassing	14

Bron: Agentschap NL

Package 4 Growth (P4G)

Doel en beschrijving: P4G beoogt Nederlandse (groepen) ondernemers met onderscheidende kennis, producten en diensten op snelgroeiende, zeer competitieve markten (India en China) sterk en snel te kunnen positioneren. Vergroting van de Nederlandse slagkracht op deze markten is nodig om ons internationale concurrentievermogen te behouden. P4G bestaat uit vier modules die gericht zijn op specifieke knelpunten waar Nederlandse MKB-ers op deze markten tegenaan lopen:

- Module 1. Kennisverwerving (tegengaan van informatieachterstand);
- Module 2. Investeringsprojecten (voorzien in financieringsbehoefte);
- Module 3. Exportfinanciering (van commercieel niet haalbare export);
- Module 4. Marktgerichte productontwikkeling (technologische samenwerking met kennisinstellingen).

Voornaamste acties in 2011: Na de ontwikkeling van P4G in 2009/10, zal de focus in 2011 liggen op uitvoering. Aanpassingen zullen alleen worden gemaakt daar waar de regeling niet volledig of niet doelmatig blijkt. Wel zal worden bekeken of de huidige landenkeuze nog toereikend is.

Indicator: Aantal bedrijven dat door ondersteuning van P4G de Chinese en/of Indiase markt (verder) betreedt.

Prestatie-indicator	2009	Streefwaarde 2011
Aantal bedrijven dat door ondersteuning van P4G de Chinese en/of Indiase markt (verder) betreedt	Niet van toepassing	112

Bron: Agentschap NL

Algemeen

Verplichtingen ten behoeve van apparaat gerelateerde uitgaven en algemeen onderzoek

Verplichtingen ten behoeve van apparaat en algemeen onderzoek							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Algemeen							
Verplichtingen (in € mln)							
- Personeel BEB	6,3	6,6	6,1	6,2	6,2	6,2	6,2
- Bijdrage aan Agentschap NL deelopdrachten	33,4	30,8	31,0	30,8	29,8	29,8	30,1
- Bijdrage aan Agentschap NL financiële instrumenten	8,8	8,9	9,0	9,0	8,3	8,3	8,0
- Bijdrage aan Agentschap NL NFIA	7,1	7,0	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8
- Beleidsondersteuning	2,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1

Overzicht onderzoek naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van beleid

Soort onderzoek	Onderzoek onderwerp	OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Beleidsdoorlichting	Internationaal Ondernemen	5.2 5.3	2009	2010	Kamerstuk: 30 991, nr. 9.
Effectenonderzoek ex post	FOM	5.2	2010	2010	Niet van toepassing
	PESP	5.2	2009	2009	
	Prepare2start	5.2	2012	2013	
	PUM	5.2	2012	2013	
	2g@there	5.3	2012	2012	

Artikel 8 Economische analyses en prognoses

Algemene doelstelling	Een breed vertrouwde bron van beleidsrelevante economische analyse zijn.
Omschrijving van de samenhang in het beleid	<p>Het behalen van de doelstelling heeft als effect dat de wetenschappelijk verantwoorde en up-to-date onafhankelijke economische analyses en prognoses van het CPB gedragen worden door de regering, het parlement en overige maatschappelijke organisaties.</p> <p>De economische analyses en prognoses slaan onder meer neer in jaarlijks terugkerende publicaties zoals het Centraal Economisch Plan (CEP), de Macro Economische Verkenning (MEV) en de CPB Nieuwsbrieven. Daarnaast in CPB Discussion Papers, CPB Documenten en Bijzondere Publicaties en CPB Notities op diverse terreinen.</p>
Verantwoordelijkheid	Het CPB is een dienst van het Ministerie van Economische Zaken. Inhoudelijk gezien is het CPB onafhankelijk.

Verplichtingen, uitgaven en ontvangsten artikel 8 Artikel 8: Economische analyses en prognoses (in € mln)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verplichtingen (totaal)	14,6	13,5	13,0	12,9	12,8	12,8	12,8
Apparaatuitgaven CPB	14,6	13,5	13,0	12,9	12,8	12,8	12,8
Uitgaven (totaal) ¹	14,6	13,5	13,0	12,9	12,8	12,8	12,8
Ontvangsten (totaal)	2,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6

¹ De raming bestaat uitsluitend uit apparaatuitgaven van het CPB. Deze uitgaven zijn in bestuurlijk opzicht slechts in beperkte mate flexibel.

Artikel 8: Gegevens inzake formatie en gemiddelde prijs (bedragen in € 1 000)						
	realisatie 2009		raming 2010		raming 2011	
	gemiddelde bezetting	gemiddelde prijs	formatie	gemiddelde prijs	formatie	gemiddelde prijs
CPB – personeel	140,9	84,2	136,9	82,0	130,5	82,9
CPB – materieel	140,9	19,3	136,9	17,0	130,5	16,7

Prestatie-indicatoren	In onderstaande tabel worden de indicatoren weergegeven waarmee het CPB jaarlijks in het werkplan en de jaarrapportage rapporteert over de realisatie van de doelstelling van het CPB.
-----------------------	--

Kritische succesfactor	Prestatie-indicator	Streefwaarde
1. Een goede beoordeling van de kwaliteit van het CPB	1a. Evaluatie kwalitatief functioneren CPB door een visitatiecommissie 1b. Evaluatie kwalitatief functioneren CPB door een toetsgroep van beleidsmakers	1a. Elke 5 à 6 jaar evaluatie (laatst uitgevoerd in 2010); Oordeel goed 1b. Elke 5 à 6 jaar evaluatie (eerst volgende rond 2013); Oordeel goed
2. Een goede beoordeling van CPB-producten	2a. Projectevaluatie van elk project >3 maanden 2b. Aantallen publicaties die aan wetenschappelijke standaarden voldoen	2a. Oordeel goed, evenwicht tussen inzet en resultaat 2b. Jaarlijks 10 Discussion Papers en 9 artikelen in wetenschappelijke tijdschriften
3. Specifieke klanten en het brede publiek bedienen met relevante ramingen en analyses	3a. Mate van tevredenheid CPC en CEC-departementen ¹ over het CPB-werkplan en de CPB-jaarrapportage 3b. Percentages persberichten bij CPB-publicaties 3c. Aandacht in de landelijke pers n.a.v. CPB-persberichten 3d. Expertrol in landelijke pers 3e. Leesbaarheid van publicaties en persberichten d.m.v. onderzoek onder journalisten	3a. Positieve waardering werkplan en jaarrapportage op hoofdlijnen 3b. Persberichten bij 90% van de CPB Documenten en Bijzondere Publicaties 3c. Artikelen in ≥ 2 landelijke dagbladen bij ≥ 75% van de CPB-persberichten 3d. Ten minste 1x per maand expert-rol terugzien in publiciteit 3e. Elke 3 jaar, Oordeel goed
4. In internationaal verband als toonaangevend worden beschouwd	4. Aantal verwijzingen naar CPB-publicaties in working papers van OECD, IMF en EU	4. Minimaal 15 keer per jaar

¹ Centrale Plancommissie en Centraal Economische Commissie.

Overzicht onderzoek naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van beleid

Soort onderzoek	Onderzoek onderwerp	OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Overig evaluatieonderzoek	Onderzoeksactiviteiten, ramingen en beleidsanalyses. Onderzoek is uitgevoerd door een internationaal, wetenschappelijke visitatiecommissie.	AD	2010	2010	www.cpb.nl/nl/pub/andere/rapport_visitatiecie_2010/rapport_visitatiecie_2010.pdf

Artikel 9 Voorzien in maatschappelijke behoefte aan statistieken

Algemene doelstelling	Het van overheidswege verrichten van statistisch onderzoek ten behoeve van praktijk, beleid en wetenschap en het openbaar maken van de op grond van zodanig onderzoek samengestelde statistieken.
Omschrijving van de samenhang in het beleid	<p>Het publiceren van betrouwbare en samenhangende statistische informatie over maatschappelijke en economische ontwikkelingen die inspeelt op de behoefte van de samenleving waardoor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • maatschappelijke en economische ontwikkelingen in samenhang worden beschreven; • nationale en internationale Europese verplichtingen op statistisch gebied worden nagekomen; • de verdeling van fondsen (Gemeente- en Provinciefonds) en de vaststelling van afdrachten en indexeringen (loonkosten en prijsontwikkeling) op basis van objectieve gegevens, efficiënt kunnen worden vastgesteld; • beleidsanalyses, modelsimulaties, prognoses en geavanceerde microdata-analyses kunnen worden uitgevoerd.
Verantwoordelijkheid	<p>De Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk voor het in stand houden van de voorwaarden voor de productie van statistieken en voor de rechtmatigheid en doelmatigheid van de besteding van publieke gelden die daarmee gemoeid zijn.</p> <p>Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van een relevant statistisch programma, voor efficiënte gegevensverzameling en -bewerking en voor de publicatie van de daaruit resulterende statistische informatie.</p> <p>De Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) is verantwoordelijk voor het vaststellen van het programma van het CBS, de coördinatie van statische informatievoorziening van overheidswege en houdt toezicht op de bedrijfsvoering van het CBS.</p>

Verplichtingen, uitgaven en ontvangsten artikel 9							
Artikel 9: Voorzien in maatschappelijke behoefte aan statistieken (in € mln)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verplichtingen (totaal)	195,4	192,0	187,4	185,4	182,6	181,1	180,8
Bijdrage aan het CBS	195,4	192,0	187,4	185,4	182,6	181,1	180,8
Uitgaven (totaal) ¹	195,4	192,0	187,4	185,4	182,6	181,1	180,8
Ontvangsten (totaal)							

¹ De raming bestaat uitsluitend uit apparaatuitgaven van het CBS. Deze uitgaven zijn in bestuurlijk opzicht slechts in beperkte mate flexibel.

Artikel 9: Gegevens inzake formatie en gemiddelde prijs (bedragen in € 1 000)						
	realisatie 2009		raming 2010		raming 2011	
	gemiddelde bezetting	gemiddelde prijs	formatie	gemiddelde prijs	formatie	gemiddelde prijs
CBS – personeel	2 140	64,5	2 057	66,4	2018	68,4
CBS – materieel	2 140	32,9	2 057	31,5	2018	31,5

Doel en beschrijving: Het CBS wil een toonaangevend kennisinstituut zijn dat kan inspelen op de vraag naar statistische informatie van beleid en wetenschap. Dit door het samenstellen en publiceren van onbetwiste, samenhangende, actuele statistische informatie die relevant is voor praktijk, beleid en wetenschap. Om dit te realiseren is het vereist dat de kwaliteit van de statistische informatie gegarandeerd is. Hiermee wordt de (wetenschappelijke) kwaliteit van de statistieken geborgd en wordt het CBS door de gebruikers als gezaghebbende bron van betrouwbare en valide statistische informatie beschouwd. Tevens wordt het optimaliseren van het gebruik van de statistieken van het CBS voor de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van beleid door onder meer de ministeries (en daarmee de maatschappelijke relevantie van het CBS) nagestreefd.

Voornaamste acties in 2011: het samenwerken met wetenschappelijke instellingen, planbureaus, et cetera met het oog op publicaties in de pers, tijdschriften en dergelijke. Deze en andere grote gebruikers worden geraadpleegd via adviesraden waarin zij zijn vertegenwoordigd. Ook wordt het klantenbereik en de omzet van het Centrum voor Beleidsstatistiek vergroot. Dit mede door het verder verbeteren van Statline en de website van het CBS, maar ook via het faciliteren van «remote-acces» en «remote-execution». Door middel van centralisatie en verbeteringen in de microdata-faciliteiten ontstaat er «one-stop-shopping».

Doelgroepen

Ministeries, planbureaus, universiteiten, onderzoekbureaus, bedrijfsleven, media en dergelijke zowel in Nederland als internationaal.

Prestatie-indicatoren

In onderstaande tabel staan de prestatie-indicatoren weergegeven, voorzien van bijbehorende streefwaarden voor 2011 en de realisatie-waarden over 2008 en 2009.

Prestatiegegevens

prestatie-indicator(en) en/of kengetallen	2008	2009	Streefwaarde 2011
<p>1. Realisatie van de publicatiekalender <i>Definitie: Percentage op de geplande datum gepubliceerde persberichten en gerealiseerde leveringen aan Eurostat.</i></p>	Persberichten: 93% Eurostat: 88%	Persberichten: 95% Eurostat: 93%	Persberichten: 90% Eurostat: 90%
<p>2. Aantal formele correcties op publicaties <i>Definitie: Aantal persberichten dat met een (nieuw) persbericht wordt gecorrigeerd.</i></p>	0 persberichten met correctie	0 persberichten met correctie	Maximaal 3 persberichten per jaar met correctie
<p>3. Afwijking van voorlopige en definitieve cijfers</p>			
<p>3a. economische groei <i>Definitie: Het aantal keer dat de definitieve kwartaalcijfers voor de economische groei van een jaar meer dan 0,75 procentpunt afwijken van de flash-ramingen voor de kwartalen van dat jaar.</i></p>	0 kwartalen < 0,75%	2 kwartalen < 0,75% voor het jaar 2006.	Voor minstens drie kwartalen van het jaar moet de afwijking minder zijn dan 0,75 procentpunt.
<p>3b. internationale handel <i>Definitie: Het aantal afwijkingen van meer dan 4% tussen de voorlopige en definitieve cijfers van de onderdelen van de 6-wekenversie van de maandcijfers van de internationale handel.</i></p>	100% afwijkingen < 4%	98% afwijkingen < 4%	80% van de afwijkingen moet minder zijn dan 4%.
<p>3c bevolkingsgroei <i>Definitie: Deelindicator jaarcijfer: de absolute afwijking van de som van de voorlopige maandcijfers van de bevolkingsgroei met het definitieve jaarcijfer.</i> <i>Deelindicator maandcijfers: het aantal keren dat de definitieve cijfers van de bevolkingsgroei voor de maanden van het voorafgaande kalenderjaar meer dan 4 000 afwijken van de voorlopige cijfers.</i></p>	12 maanden met afwijking < 4 000 gecumuleerd jaartotaal: 1 117	12 maanden met afwijking < 4 000 Gecumuleerd jaartotaal 2008: 800	Voor minstens 8 maanden moet de afwijking minder zijn dan 4 000 én de afwijking van het gecumuleerd jaartotaal moet minder dan 16 000 zijn.
<p>4. Administratieve lasten verlaging/reductie enquêtedruk <i>Definitie: Uitkomst van de jaarlijkse administratieve lasten zoals gemeten door de «enquêtedrukmeter» (EDM).</i> <i>Basiswaarde: € 23,1 mln (2007)</i></p>	Definitief cijfer 2007: € 21,7 mln	Definitief cijfer 2008: € 21,3 mln.	De administratieve last door enquêtedruk voor het bedrijfsleven mag in 2011 niet meer bedragen dan de lastendruk in 2010.

Overzicht onderzoek naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van beleid

Soort onderzoek	Onderzoek onderwerp	OD	Start	Afgerond	Vindplaats
Overig evaluatieonderzoek	De doelmatigheid en doeltreffendheid van het functioneren van het CBS (art.82)		2010	2011	
	De doelmatigheid en doeltreffendheid van het functioneren van het CBS (art.82)		2014	2015	

Artikel 10 Elektronische communicatie en post

Algemene doelstelling	Een hoogwaardig en adequaat aanbod van netwerken en diensten voor elektronische communicatie en post.
Omschrijving van de samenhang in het beleid	<p>Elektronische communicatie is een belangrijke voorwaarde voor economische groei. De telecommunicatiesector draagt in Nederland voor ongeveer 2,2% bij aan het BBP¹. ICT is daarin een cruciale motor voor onderzoek en innovatie. Organisatievernieuwing als gevolg van de toepassing van ICT, tezamen met investeringen in ICT-kapitaal, zijn in de periode 1995–2004 in Nederland verantwoordelijk voor bijna 60% van de economische groei. Dit blijkt uit een recente lange termijn analyse van de economische groei van CBS e.a.². Ook voor burgers zijn (mobiele) telefonie en ICT inmiddels onmisbare factoren in hun leven. De Digital Agenda van Commissaris Kroes is binnen de Europese Commissie één van de belangrijkste pijlers van de nieuwe EU 2020-strategie. ICT en telecommunicatie dragen bij aan alle drie de hoofddoelen daarvan: slimme en duurzame groei waarvan alle Europeanen profiteren.</p> <p>Het beleid van het Ministerie van Economische Zaken is er op gericht de marktwerking binnen de elektronische infrastructuur en postmarkt te waarborgen, drempels die gebruik van ICT en telecommunicatie door burger, bedrijfsleven en overheid belemmeren weg te nemen en de ontwikkeling van nieuwe diensten te stimuleren. Daarnaast waarborgt de overheid de publieke belangen (veiligheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid en transparantie) om zo nog meer maatschappelijk rendement uit elektronische communicatie en post te halen.</p> <p>Om een hoogwaardig en adequaat aanbod van netwerken en diensten voor elektronische communicatie en post te garanderen, is EZ verantwoordelijk voor de markt en spelregels. De belangrijkste instrumenten hiervoor zijn de Postwet, de Telecommunicatiewet (inclusief Frequentiebesluit) en het Nationaal Frequentieplan (NFP).</p> <p>Het programmatisch pakket bestaat voornamelijk uit programma's om het rijksbrede ICT-beleid te coördineren, de digitale overheidsdienstverlening voor bedrijven te vergroten, de digitale vaardigheden van verschillende groepen in Nederland te verbeteren en de innovatie van mobiele communicatie in Nederland te bevorderen.</p>
Verantwoordelijkheid	De Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk voor een efficiënt werkende communicatie- en postmarkt en het waarborgen van publieke belangen (veiligheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid en transparantie). Daarnaast stimuleert de minister waar nodig innovatie in de elektronische communicatiesector.
Externe factoren	<p>Het behalen van de algemene doelstelling hangt onder andere af van de volgende externe factoren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De mate van concurrentie op de markten voor elektronische communicatie en post; • De snelheid (bandbreedte) van mobiele en vaste verbindingen en de ontwikkeling van nieuwe (breedband)diensten; • De mate waarin consumenten overgaan van analoge naar digitale radio en televisie. Digitalisering vergroot de pluriformiteit en technische kwaliteit van het aanbod en de doelmatige benutting van de infrastructuur;

¹ De Digitale Economie 2009, blz. 45.

² Van Ark, O'Mahoney and Timmer, «The Productivity Gap between Europe and the United States: Trends and Causes» in *Journal of Economic Perspectives*, Volume 22, nr. 1, 2008, p. 25–44.

- Het maatschappelijk draagvlak voor nieuwe technologie. Voorbeelden hiervan zijn de acceptatie van antennes ten behoeve van draadloze netwerken of privacyvraagstukken met betrekking tot de koppeling van digitale bestanden;
- Internationale ontwikkelingen, waaronder besluiten binnen de Europese Unie, in VN-verband of mondiaal (zoals besluiten binnen de ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers)). Ook ontwikkelingen in de internationale economie hebben effect op het behalen van onze doelstellingen.

Kengetallen

Kengetallen	2006	2007	2008	2009	Ambitie
1. Plaats van Nederland t.o.v. andere landen op de mondiale Information Society Index ranglijst <i>Bron: IDC</i>	Zesde positie	Zesde positie	Zesde positie	Negende positie	Stijgend
2. Positie Nederland t.o.v. andere OESO-landen m.b.t. aantal breedbandaansluitingen per 100 inwoners <i>Bron: CBS en TNO</i>	Tweede positie	Tweede positie	Tweede positie	Tweede positie	Minimaal tweede positie
3. Concentratie deelmarkten (HHI) <i>Bron: TNO</i>	Mobiele telefonie: 3 435	Mobiele telefonie: 3 785	Mobiele telefonie: 3 763	Mobiele telefonie: 3 874 (stand Q3 2009)	Dalend
	Breedband internettoegang: 3 556	Breedband internettoegang: 4 065	Breedband internettoegang: 4 014	Breedband internettoegang: nog niet beschikbaar	Dalend
4. Overkomstduur brieven binnen 24 uur <i>Bron: OPTA</i>	96,6%	96,3%	96,2%	Nog niet bekend	Behoud 95% of meer binnen 24 uur
5. Positie Nederland t.o.v. andere EU-lidstaten m.b.t. gebruik van ICT door het bedrijfsleven <i>Bron: European e-business readiness index</i>	Vijfde positie	Tweede positie	Tweede positie	Nog niet bekend	Minimaal tweede positie
6. Penetratiegraad van TDAB radio-ontvangers in huishoudens <i>Bron: CBS (De Digitale Economie)</i>				Verwaarloosbaar	In 2016 heeft 50% van de huishoudens ten minste 1 TDAB radio-ontvanger

Toelichting

1. De Information Society Index is een breed samengestelde index die de basisvoorwaarden voor informatiemaatschappij meet. De score is gebaseerd op de categorieën PC's, ICT-uitgaven, internetgebruik, e-commerce, breedband, mobiel, opleidingsniveaus en burgerlijke vrijheden.
2. Nederland wil in de top blijven op het gebied van breedband, zowel op het gebied van netwerken als op het gebied van diensten. Al jaren staat Nederland op de tweede plaats voor wat betreft het aantal breedbandaansluitingen op xDSL, kabel en andere breedbandnetwerken per 100 inwoners, achter Denemarken.
3. De Herfindahl Hirschman Index (HHI) geeft een indicatie van de marktconcentratie, die afhankelijk is van enerzijds het aantal partijen in de markt (hoe meer partijen, des te lager de HHI) en anderzijds de marktaandeelen van deze partijen (hoe groter het marktaandeel van de marktleiders, des te hoger de HHI). Bij dalingen van de HHI kan dus gesproken worden van toegenomen concurrentie. Op de markt voor mobiele telefonie is over de afgelopen jaren echter een toename van

de HHI te zien, als gevolg van overnames en fusies. De betreffende HHI kijkt echter naar de markt op netwerkniveau, dat wil zeggen dat het alleen naar de marktaandelen kijkt van partijen met een eigen netwerk. In de markt voor mobiele telefonie zijn echter ook partijen aanwezig die zelf diensten aanbieden, maar dat doen via de netwerken van de drie grote aanbieders. Een HHI berekening van de markt voor mobiele telefoniediensten zou, bij beschikbaarheid van dergelijke gegevens, een genuanceerder beeld opleveren. Actuele gegevens over de markt voor breedband internettoegang zijn nog niet beschikbaar; de afgelopen jaren zijn de HHI waarden voor breedband in het algemeen stabiel.

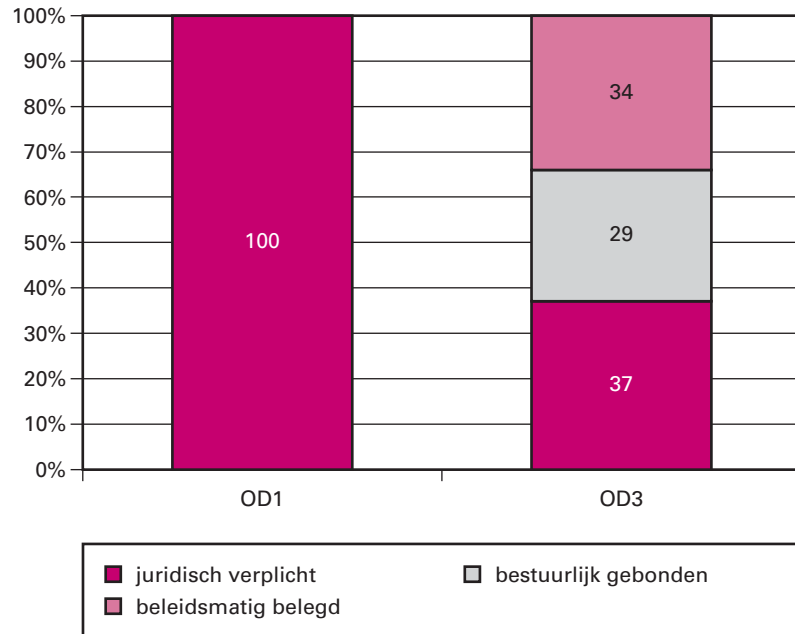
4. Een kwaliteitseis die aan de universele dienst wordt gesteld is dat 95% van de brieven binnen 24 uur wordt bezorgd. OPTA controleert jaarlijks of TNT (als verantwoordelijke marktpartij voor de universele dienst) zich aan deze wettelijke normen houdt.
5. De ICT-prestaties van het Europese bedrijfsleven worden systematisch gemeten in de «European e-Business Readiness Index». Onderliggende indicatoren zijn onder meer het percentage ondernemingen dat online diensten en producten afneemt; het percentage ondernemingen dat online orders kan ontvangen en het percentage ondernemingen dat factureert zonder gebruikmaking van papier.
6. Ten behoeve van de digitalisering van etherradio zullen vanaf 1 september 2011 ook commerciële radiostations digitale programma's via de ether kunnen uitzenden. Dit wordt met name vormgegeven door de fm-vergunningen voor de nieuwe vergunningsperiode vanaf 1 september 2011 in samenhang met frequenties voor digitale etherradio uit te geven. De digitalisering van etherradio wordt gemonitord in de jaarlijkse uitgave De Digitale Economie (voor het eerst in de 2010-uitgave) van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek). Eén van de belangrijkste kengetallen betreft de penetratiegraad van TDAB (Terrestrial Digital Audio Broadcasting) radio-ontvangers in huishoudens.

Totale verplichtingen, uitgaven en ontvangsten artikel 10							
Artikel 10: Elektronische communicatie en post (in € mln)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verplichtingen (totaal)	91,4	80,9	76,3	64,9	63,4	64,4	67,2
Operationeel doel 1	7,3	9,1	5,1	5,1	5,0	6,0	6,0
Operationeel doel 3	46,9	38,9	40,5	31,1	31,1	31,1	31,1
Algemeen	37,2	32,9	30,8	28,8	27,3	27,3	30,1
Uitgaven (totaal)	84,8	80,1	82,7	64,6	67,0	65,7	67,0
Operationeel doel 1	4,4	5,9	6,1	6,1	6,1	6,0	6,0
Operationeel doel 3	49,4	41,4	45,4	29,3	33,4	32,4	31,4
Algemeen	31,1	32,8	31,2	29,2	27,6	27,3	29,6
Programma-uitgaven	64,9	59,9	63,2	45,2	47,8	46,5	47,8
Waarvan juridisch verplicht ¹			25,5	13,3	7,6	6,3	6,0
Ontvangsten (totaal)	0,2	26,4	26,4	24,1	0,2	0,2	0,2
Ontvangsten OPTA	0,2						
Diverse ontvangsten		26,4	26,4	24,1	0,2	0,2	0,2

¹ Dit betreft uitfinanciering van verplichtingen die tot en met 2010 zijn aangegaan en de bijdragen aan instellingen en instituten.

Grafiek budgetflexibiliteit

Grafiek budgetflexibiliteit per operationeel doel

Markt en spelregels

Operationele doelstelling 1

Motivering

Een efficiënt werkende communicatie- en postmarkt

Om consumenten en bedrijven een breed aanbod van efficiënt geprijsde communicatieproducten en -diensten te bieden dat tegemoet komt aan hun wensen, schept de overheid de randvoorwaarden voor een concurrerende communicatie- en postmarkt. Belangrijke randvoorwaarden betreffen: geen of slechts beperkte toetredingsdrempels voor (potentiële) aanbieders, afwezigheid van concurrentiebeperkende gedragingen ten gevolge van machtsmisbruik door aanbieders, afnemers kunnen eenvoudig van aanbieder veranderen en hebben toegang tot alle relevante informatie. Voorts waarborgt de overheid publieke belangen zoals kwaliteit en toegankelijkheid.

Verplichtingen operationele doelstelling 1							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 1: Een efficiënt werkende communicatie- en postmarkt							
Verplichtingen (in € mln)							
– Bijdrage aan internationale organisaties	1,3	5,5	1,5	1,5	1,5	2,5	2,5
– Bijdrage aan OPTA	6,1	3,6	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5

Instrumenten & activiteiten

Regelgeving en Europese coördinatie

Doel en beschrijving: EZ zorgt voor brede coördinatie van regelgeving op basis van de Telecommunicatiewet (19 oktober 1998), houdende regels inzake de telecommunicatie en de daarop gebaseerde uitvoeringsregelingen en de Postwet (1 april 2009), houdende regels inzake de volledige liberalisering van de postmarkt en de garantie van de universele postdienstverlening. Met name door advisering en ondersteuning bij nieuwe (nationale en Europese) regelgeving moet de regelgeving actueel en consistent blijven.

Voornaamste acties in 2011:

- In 2011 zal de implementatie van het nieuwe Europese regelgevingskader voor Telecommunicatie in Nederlandse wetgeving worden afgerond. Naar verwachting zal alle regelgeving in mei 2011 in werking zijn getreden. Voorafgaand aan de implementatie moet het wetsvoorstel door de Eerste en Tweede Kamer worden behandeld. Tegelijkertijd moet de lagere regelgeving worden afgerond.
- Tevens loopt de huidige Europese roamingverordening medio 2012 af. Deze verordening voorziet in maximum tarieven voor mobiel bellen, sms- en dataverkeer binnen Europa bij gebruik van eigen apparatuur in een ander Europees land. Voorzien is in een evaluatie van de verordening medio 2011. De Europese Commissie heeft voorbereidingen getroffen voor een discussie met het oog op de toekomstige besluitvorming omtrent voortzetting van deze verordening. EZ is van opvatting dat concurrentie bepalend zou moeten zijn voor de prijsvorming. Indien het daaraan mocht schorten dan dient vereenvoudiging van de regulering als uitgangspunt te gelden. Deze moet voldoende bescherming bieden aan Europese consumenten tegen excessieve prijsvorming bij roaming.

Telecom- en Postmarkt

Doel en beschrijving: Beoogd wordt op de telecommarkt de concurrentie te bevorderen, innovatie te stimuleren en de consument te beschermen waar nodig. Voor een efficiënt werkende elektronische communicatiemarkt zijn tevens goed werkende breedbandige netwerken van belang, zowel voor aanbieders als afnemers. Voor de postmarkt wordt beoogd: concurrentie op basis van sociaal verantwoorde arbeidsvoorwaarden; geen of slechts beperkte toetredingsdrempels voor (potentiële) aanbieders, afwezigheid van concurrentiebeperkende gedragingen ten gevolge van machtsmisbruik door aanbieders. De Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit (OPTA) speelt als toezichthouder op beide markten daarin een belangrijke rol. Agentschap Telecom (AT) is de toezichthouder en uitvoerder voor het elektronische communicatiedomein.

Voornaamste acties in 2011:

- In het kader van de herziening van het EU-regelgevingskader voor de elektronische communicatiesector worden aanbieders van toegang tot internet verplicht transparant te maken hoe zij hun netwerkverkeer behandelen en wat dit betekent voor consumenten. In aanvulling daarop zal worden bezien in hoeverre een verdergaand beleid ten aanzien van netneutraliteit noodzakelijk en effectief is.
- Naar aanleiding van de aanbevelingen van de taskforce next generation networks is door EZ geconcludeerd dat het nuttig is gestructureerd zicht te krijgen en te houden op de uitrol van breedbandinfrastructuur. Daarbij is vooral aan de orde in welke mate de marktdynamiek zelf voldoende impuls blijft geven voor investeringen in next generation netwerken. EZ zal zoveel mogelijk gebruik maken van beschikbare informatie bij derden en eventueel in samenspraak met de belangrijkste netwerkaanbieders dit beeld completeren.
- In 2011 zal tevens de Universele Dienst Post geëvalueerd worden.

Frequentie- en antennebeleid

Doel en beschrijving: In het frequentiebeleid staat flexibilisering van het gebruik centraal met als doel innovatie, concurrentie en keuzemogelijkheden voor de consument te bevorderen en zo bij te dragen aan duurzame economische groei. Verdere flexibilisering van het frequentiebeleid brengt met zich mee dat spectrum waar mogelijk technologie- en dienstenneutraal wordt uitgeven en gebruiksvoorwaarden tot het

minimum noodzakelijke worden beperkt. Agentschap Telecom draagt zorg voor de toelating tot het spectrum en ziet toe op het juiste gebruik daarvan.

Mede gezien het toenemend gebruik van spectrum voor mobiele toepassingen is niet alleen beschikbaarheid van antenne-opstelpunten van belang, maar ook voorlichting over antennes en zorgvuldige plaatsing van antennes om maatschappelijke onrust zoveel mogelijk te voorkomen.

Voornaamste acties in 2011:

- Het Nationaal Frequentieplan (NFP) wordt integraal aangepast en opnieuw uitgebracht. Dit als gevolg van het wetsvoorstel ter implementatie van de Nota Frequentiebeleid 2005 dat naar verwachting begin 2011 in werking zal treden. Verder vindt actualisatie van het NFP plaats vanwege nieuwe behoeften aan frequenties en harmonisatiebesluiten van de Europese Commissie en de CEPT (European Conference of Postal and Telecommunications Administrations).
- Met de omschakeling van analoge naar digitale televisie komt frequentieruimte beschikbaar vanwege de efficiëntievoordelen. Dit beschikbaar komende frequentiespectrum wordt Digitaal Dividend genoemd en omvat onder andere het 800 MHz spectrum. De besluitvorming over de aanwending van het 800 MHz spectrum ten bate van elektronische communicatiediensten – en niet langer te gebruiken voor omroepzenders – wordt meegewogen in de bredere visie op de mobiele communicatie die in 2010 is voorzien.
- Nederland zal in EU-verband bijdragen aan de uitwerking van de beleidsdoelen en prioriteiten van het door de Raad en het Europees Parlement vast te stellen Meerjarenspectrumbeleidsprogramma (2011–2015).
- In het kader van het antennebeleid wordt het toezicht op de emissie van elektromagnetische velden van zendmasten verbeterd.
- De Europese Commissie zal naar verwachting een voorstel doen voor de wijziging van de richtlijn voor radioapparatuur en de wederzijdse erkenning van conformiteit (R&TTE richtlijn). Deze richtlijn regelt het toelating- en verhandelingsregiem voor vrijwel alle telecommunicatieapparatuur op de Europese markt en daarmee ook de Nederlandse markt. Bij de herziening zal de inzet van EZ gericht zijn op het behoud van een zo eenvoudig mogelijke toegang tot de markt van telecommunicatieapparatuur, de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van de richtlijn en daar waar mogelijk verlaging van de administratieve lasten.

Indicator: De doelstelling is om het aantal vergunningscategorieën met tien procent terug te brengen (van 47 naar 42) in een periode van 5 jaar. Dit heeft tot gevolg dat gebruiksmogelijkheden van frequenties worden verruimd en wordt aangesloten bij veranderende marktomstandigheden en technologische ontwikkelingen. Het aantal vergunningscategorieën terugbrengen kan plaatsvinden door één of meer categorieën vergunningvrij te maken, eventueel in combinatie met een registratieplicht, dan wel door het samenvoegen van categorieën vergunningen als gevolg van het verder kunnen terugdringen van voorschriften en beperkingen (in de vergunningen).

Prestatie-indicator	2008	2009	Streefwaarde 2013
Het aantal vergunningscategorieën ten behoeve van het gebruik van frequentiebanden	47	46	42

Bron: het Amadeus Informatiesysteem van Agentschap Telecom

Nummers en internetdomeinnamen

Doel en beschrijving: Het vaststellen van nummerplannen is een wettelijke taak, die is vastgelegd in de Telecommunicatiewet. Doel van het nummerbeleid is het waarborgen dat het aanbod van nummers die nodig zijn in de elektronische communicatiemarkt (onder meer telefoonnummers) adequaat, voldoende groot en verzekerd is voor de toekomst. Het houdt daarbij rekening met technische en marktontwikkelingen, de belangen van de consument en de internationale context. OPTA geeft nummers uit en houdt toezicht op het juiste gebruik ervan.

Het beleid rond internetdomeinnamen is gericht op het beheer van internet waarin publieke belangen, als continuïteit, interoperabiliteit, open toegang, goed beheer en uitgifte van domeinnamen en IP-adressen, veiligheid, en consumentenbescherming (privacy, identiteitsmanagement) voldoende zijn gewaarborgd.

Voornaamste acties in 2011:

- Het IMSI (International Mobile Subscriber Identity)-nummerplan wordt gewijzigd naar aanleiding van de Machine-2-Machine (M2M) nummerplanwijziging die eind 2010/begin 2011 in werking treedt. Het doel is om het voor M2M-gebruikers eenvoudiger te maken over te stappen naar een andere aanbieder. Mogelijkheden voor nieuwe partijen en toepassingen worden hierdoor vergroot en concurrentieverhoudingen verbeteren.
- Het is van groot belang dat de overheid tijdig gereed is voor het gebruik van de internetstandaard IPv6 (Internet Protocol versie 6) omdat de adressen in de standaard IPv4 uitgeput raken. Daarom worden in navolging van de acties die reeds in 2010 zijn genomen, in 2011 pilots uitgewerkt en gestart (bv. het verder toepassen van IPv6 bij overheidswebsites) in samenwerking met het Ministerie van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties.
- Nederland streeft samen met Noorwegen en Brazilië om het secretariaat van de Governmental Advisory Committee (GAC) van de *Internet Corporation for Assigned Names and Numbers* (ICANN) te gaan voeren. Een professioneel secretariaat vergroot de invloed van overheden en daarmee de aandacht voor publieke belangen in besluitvorming binnen ICANN over internetbeheer.

Operationele doelstelling 2

Motivering

Een veilig en betrouwbaar elektronisch- en postnetwerk

Elektronische communicatie ontwikkelt zich steeds meer tot een alomtegenwoordige en kritische infrastructuur. Zonder ICT infrastructuur lopen economische en maatschappelijke functies gevaar. Voor een goed functionerend elektronisch en postnetwerk – waar EZ voor staat – is het belangrijk dat burgers en bedrijven met vertrouwen deze markt betreden. Dat betekent dat het internet veilig en toegankelijk is, dat de post tijdig bezorgd wordt en dat de positie van de consument op deze markten sterk is.

Continuïteit, veiligheid en betrouwbaarheid van ICT vraagt meer de aandacht naarmate het maatschappelijk belang ervan groter wordt. Uitgangspunt is dat de ICT-gebruiker een «gerechtvaardigd vertrouwen» moet kunnen hebben in deze basisvoorziening en dat overheid en markt zich inspannen «de markt schoon te houden» zoals het vrijwaren van de markt van kinderporno, botnets¹, identiteitsfraude en beschadiging van netwerken en pc's.

---

¹ Botnet: een collectie van aan elkaar gekoppelde computers die software gebruiken die meestal is geïnstalleerd door een computerworm, Trojaans Paard of achterdeurtje.

Netwerk- en informatiebeveiliging

Doel en beschrijving: EZ staat voor een hoog niveau van netwerk- en informatiebeveiliging. Dit geeft namelijk vertrouwen in het gebruik van netwerken en (nieuwe) toepassingen en draagt zo bij aan duurzame economische groei en weerbaarheid. Voor de betrouwbaarheid van het elektronisch communicatienetwerk gaat het om:

- Informatie en essentiële diensten moeten beschikbaar zijn op cruciale momenten;
- Het waarborgen van de correctheid (incl. authenticiteit) en volledigheid van informatie en systemen (integriteit);
- Gevoelige informatie moet beschermd zijn tegen onbevoegde kennisname van buitenaf (exclusiviteit).

Om bovenstaande doelen te bereiken wordt vooral ingezet op publiek-private samenwerking.

Voornaamste acties in 2011:

- Op het terrein van versterking van de weerbaarheid en respons van alle vitale sectoren tegen grootschalige verstoring van ICT wordt een ICT Respons Board (IRB) opgezet passend in de nationale crisismanagementstructuur. Voor de IRB wordt in 2011 ook in een oefening voorzien.
- Om de samenleving weerbaarder te maken tegen een mogelijk langdurige uitval van energie en/of ICT, is in 2010 een publiek-privaat traject opgestart. Tussen elektriciteit en telecom/ICT enerzijds en sectoren als financiën en gas anderzijds zijn de onderlinge afhankelijkheden en kwetsbaarheden in kaart gebracht en worden de maatregelen besproken. Dit traject wordt in 2011 afgerond door de laatste betrokken sectoren (waaronder drinkwater, olie en openbaar bestuur) te benaderen.
- De methodiek van identificeren van aanbieders van vitale telecomdiensten en/of infrastructures zal worden aangepast. Tevens zal de reikwijdte van de aanwijzingen – die door de minister kunnen worden gegeven ten tijde van een noodtoestand – worden beoordeeld. In het kader van de implementatie van het New Regulatory Framework zal in de Telecomwet de meldplicht met betrekking tot continuïteit worden ingepast.

Internetveiligheid & Cybercrime

Doel en beschrijving: Cybercrime kan het vertrouwen in ICT schaden, inbreuken bij eindgebruikers veroorzaken en bedrijfsprocessen ontregelen (bijvoorbeeld door het platleggen van besturingssystemen). Dit leidt uiteindelijk tot een afnemend gebruik en potentie van ICT, economische schade en aantasting van privacy. EZ staat ervoor om de internetveiligheid zodanig te borgen dat de netwerken en diensten, binnen redelijke grenzen, worden gewaarborgd tegen beschadiging van de integriteit van gegevensbeheer of netwerken. EZ kiest ervoor om dit zoveel mogelijk via de weg van voorlichting, publiek-private samenwerking en zelfregulering te laten verlopen. Daarmee moet economische schade en overlast worden beperkt, bescherming van persoonlijke levenssfeer/privacy worden vergroot en daarmee ook het vertrouwen in ICT-gebruik.

Voornaamste acties in 2011:

- Via het Platform Internetveiligheid en in samenwerking met marktpartijen zal het aantal botnets in Nederland worden teruggedrongen.
- Het Informatieknooppunt Cybercrime (gericht op informatie-uitwisseling tussen opsporings- en inlichtingendiensten en bedrijven) zal structureel worden geborgd.

Privacy

Doel en beschrijving: Bij privacy gaat het om de bescherming van persoonsgegevens en bescherming van de persoonlijke levenssfeer. De Wet bescherming persoonsgegevens biedt in algemene zin de wettelijke kaders. In hoofdstuk 11 van de Telecomwet is dit verbijzonderd naar e-privacy en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Het gaat dan om de vertrouwelijkheid van opgeslagen en gecommuniceerde persoonsgegevens, onzorgvuldig gebruik of misbruik (identiteitsfraude) van persoonsgegevens. De aanbieders van telecommunicatienetwerken en telecommunicatiediensten dienen passende technische en organisatorische maatregelen te treffen ten behoeve van veiligheid en beveiliging van de door hen aangeboden netwerken en diensten in het belang van de bescherming van persoonsgegevens en de persoonlijke levenssfeer. Tegelijkertijd moet gewaakt worden dat privacybeschermende maatregelen niet het innovatieve vermogen van ICT beperken. Er is veel te winnen door in het voortraject goed na te denken over het technische en het functioneel systeemontwerp van een ICT-toepassing via het uitvoeren van privacy-impactanalyse. Ook kan door «privacy by design» reeds in de ontwerpfase van de toepassing rekening worden gehouden met privacy-vraagstukken. Het idee is dat de privacy beschermd wordt door het gebruik van gegevens waar mogelijk af te schermen, te verminderen, of te elimineren.

Voornaamste acties in 2011:

- De mogelijke economische, maatschappelijke en juridische gevolgen als gevolg van herziene e-privacy kaders EU worden in kaart gebracht.
- In EU verband zal gesproken worden over een gezamenlijke aanpak van de bescherming van persoonsgegevens en de persoonlijke levenssfeer.
- Er zal een meldplicht voor datalekken worden ingevoerd. Tevens zullen regels worden opgesteld hoe bedrijven moeten omgaan met cookies in het kader van de bescherming van de privacy van de internetgebruiker.
- EZ zal zich in 2011 inzetten voor een goede discussie rondom privacyonderwerpen die relatie hebben met ICT, onder andere met hulp van het ontwikkelde «privacy communicatie model».

Programmatisch pakket

Operationele doelstelling 3

Realiseren van de economische en maatschappelijke meerwaarde van ICT-toepassingen en diensten voor burgers, bedrijven en overheid

Motivering

ICT levert een belangrijke bijdrage aan de Nederlandse economie. Deze bijdrage kan nog verder worden vergroot door beter gebruik te maken van de verschillende (mogelijke) toepassingen die ICT biedt, door de overheid zelf maar ook door ondernemers en burgers. EZ stimuleert verbeteringen van de dienstverlening van de overheid aan bedrijven door ICT-toepassingen en stimuleert de digitale vaardigheden van bijvoorbeeld ondernemers, jongeren en werklozen. Daarbij is expliciet aandacht voor de duurzaamheid van het ICT-gebruik in Nederland, omdat er binnen en buiten de ICT-sector nog veel mogelijkheden zijn om het energieverbruik naar beneden te brengen, onder andere door slim gebruik te maken van ICT-toepassingen.

Verplichtingen operationele doelstelling 3							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
OD 3: Realiseren van de economische en maatschappelijke meerwaarde van ICT-toepassingen en diensten voor burgers, bedrijven en overheid							
Verplichtingen (in € mln)							
– Programma Implementatie ICT-agenda	20,2	10,1	20,1	20,1	20,1	20,1	20,1
– ICT-flankerend beleid en administratieve lasten	25,0	28,1	24,8	15,4	15,4	15,4	15,4
– ICT & MKB	1,7	0,7	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
– Subsidietaakstelling ¹			– 5,0	– 5,0	– 5,0	– 5,0	– 5,0

¹ Zie toelichting bij artikel 10 in de verdiepingsbijlage.

Instrumenten & activiteiten

Digitale economie & maatschappij

Doel en beschrijving: ICT is de sleuteltechnologie van deze tijd en biedt de mogelijkheid voor betere en goedkopere diensten, andere – meer efficiënte – manieren van samenwerken en een innovatie-impuls. Als coördinerend ICT-ministerie zet EZ zich in om de meerwaarde van ICT in de economie en maatschappij te realiseren. Hierbij wordt ook gekeken naar duurzaamheid: van het totale Nederlandse energiegebruik is zo'n twee procent toe te schrijven aan de ICT-sector (infrastructuur, kantoren en huishoudens). Bovendien groeit het energiegebruik in deze sector sneller dan gemiddeld. Door ICT-toepassingen slim in te zetten in (bedrijfs)processen kan de ICT-sector echter ook een belangrijke bijdrage leveren aan het besparen van energie en het inpassen van duurzaam opgewekte energie in de energienetwerken. In 2008 zijn meerjarenafspraken gemaakt met de ICT-sector over efficiënter energiegebruik. De meerjarenafspraken ondersteunen samenwerking tussen energie-intensieve sectoren en de ICT-sector om sectorspecifieke besparingsmaatregelen te ontwikkelen en te implementeren. Ook de inzet van ICT voor energie-efficiëntie buiten de ICT-sector wordt gestimuleerd. Kennisinstituten, overheden en bedrijven worden bij elkaar gebracht om kennis uit te wisselen over energie & ICT. Dit gebeurt door middel van een website, bijeenkomsten en/of pilots.

Voornaamste acties in 2011:

- De Nederlandse activiteiten worden aangesloten op de Digitale Agenda van de Europese Commissie. Ingezet wordt op maximale synergie en complementariteit tussen de nationale en Europese strategie. Nederland zal hiertoe actief bijdragen aan de concrete vormgeving en uitvoering van de acties om de Europese Digitale Agenda te implementeren. In dit kader is het ook van belang dat de initiatieven die voort zijn gekomen uit de «Verklaring van Amsterdam» worden gemonitord en in lijn zijn met Europese en mondiale afspraken en ambities. Afhankelijk van de keuzes van het Kabinet wordt hierbij gebruik gemaakt van de PRIMA (Programma Implementatie ICT-Agenda)-middelen.
- Er zullen verkenningen worden gestart naar de haalbaarheid en wenselijkheid van het starten van een publiekprivaat programma voor het integraal combineren van innovaties op het terrein van energie, zorg, veiligheid, mobiliteit en onderwijs binnen en rond de woning door middel van inzet van ICT.
- De besluitvorming rondom de toekenning van de maximaal € 50 mln in het programma COMMIT ICT-voorstel in het kader van de FES-ronde «selectieve continuering van aflopende FES-projecten»¹. De gehonoreerde projecten zullen starten.

¹ Kamerstuk: 27 406, nr. 178.

Digitale dienstverlening voor bedrijven

Doel en beschrijving: ICT helpt om transacties tussen overheid en bedrijfsleven te vergemakkelijken en transactiekosten te verlagen. Daarmee kan de inzet van ICT tot besparingen (tijd, geld en mensen) leiden bij het bedrijfsleven en bij de overheid. Bovendien verhoogt de inzet van ICT de kwaliteit en de toegankelijkheid van overheidsdiensten. Daarom wordt er overheidsbreed al geruime tijd gewerkt aan het tot stand brengen van digitale overheidsdienstverlening voor het bedrijfsleven. Zoals aangegeven in de kabinetsreactie op het advies van de Commissie Wientjes (Regeldruk Bedrijven en ICT)¹, staat daarbij het realiseren van ketentoeepassingen en ketenomkering centraal. Programma's als eFactureren, Standard Business Reporting (SBR, uitwisselen van financiële informatie tussen overheden en bedrijven via de standaard XBRL) en Slim Geregeld, Goed Verbonden (SGGV) tonen aan dat zowel de dienstverlening verbeterd kan worden als de regeldruk verminderd, wanneer de overheid inzet op het herinrichten van ketens vanuit het perspectief van het bedrijfsleven. Om ketentoeepassingen te kunnen realiseren, zijn basisvoorzieningen nodig, waaronder basisregistraties, standaarden, portals en samenwerkingsafspraken.

Voornaamste acties in 2011:

- Om ervaring op te doen met ketenomkering en het realiseren van lastenvermindering in ketenprocessen worden in domeinen met heel veel regelgeving ketenprojecten gerealiseerd binnen het programma SGGV. In totaal zullen gedurende de looptijd (tot en met 2012) van het programma 15 tot 20 ketenprojecten gerealiseerd worden. Een voorbeeld is het eLogboek Visserij. Hiermee is voor beroepsvissers het eenmalig en digitaal aanleveren van gegevens aan verschillende overheidsorganisaties gerealiseerd.
- In nauwe samenwerking met het bedrijfsleven zal uitvoering gegeven worden aan het plan van aanpak voor het Elektronisch Ondernemingsdossier (EOD). In een aantal branches zal in 2011 een EOD geïmplementeerd of voorbereid worden. EZ heeft een coördinerende rol voor wat betreft het bestuurlijk draagvlak, procesbegeleiding van de implementatie en de vastlegging van afspraken over standaardisatie. De daadwerkelijke invoering wordt door de bedrijven en branches zelf gedaan.
- Het programma eHerkenning voor Bedrijven zal zich in 2011 vooral richten op het stimuleren en begeleiden van overheidsdienstverleners bij hun overgang naar eHerkenning, en op de uitbreiding van eHerkenning naar andere domeinen als business-to-business en government-to-government en op internationale aspecten.
- Het project eFactureren wordt verlengd tot 2014. Het doel is dat in 2011 alsnog 10% van het totaal aantal facturen aan de overheid elektronisch wordt ontvangen en verwerkt. In 2014 moet dit percentage zijn gestegen tot 80. Door de inzet van de overheid als «launching customer» is in de markt een onomkeerbaar proces in gang gezet: steeds meer bedrijven versturen hun facturen voortaan elektronisch. Het gebruik van Digipoort als centraal aanleverpunt voor elektronische facturen aan de overheid speelt een doorslaggevende rol in het bereiken van de doelstellingen. EZ zal samen met BZK de aanloopverliezen hiervoor van Digipoort voor haar rekening nemen om het gebruik te stimuleren en het «early adopter» probleem te vermijden. Voor bedrijven zal Digipoort voor e-factureren gratis zijn en overheden betalen een marktconforme prijs voor het gebruik.
- Er zal een verkenning naar de modaliteiten van verplicht gebruik van SBR worden uitgevoerd.

---

¹ Kamerstuk: 26 643, nr. 16.

- In 2011 zal Antwoord voor Bedrijven verder gaan met het verstevigen van de portaalfunctie. Dit zal zij doen door de informatie op de portaal verder te personaliseren, zodat de ondernemer direct die informatie ziet die relevant is voor hem. In de tweede plaats zal Antwoord voor Bedrijven zich ontwikkelen tot dé plek waar alle transacties die de ondernemer doet met de overheid makkelijk te vinden en te starten zijn.

Indicator: De prestatie-indicator geeft het streven weer naar een groeiend aantal ondernemers dat het digitale loket van de overheid voor ondernemers weet te vinden. In 2010 zal de website www.antwoordvoorbedrijven.nl technisch ingrijpend aangepast moeten worden (nieuw contentmanagementsysteem) waardoor de vindbaarheid van de website via zoekmachines een periode fors terug zal lopen. Daarom zal het bezoek in 2010 lager zijn dan in 2009 en wordt in 2011 weinig groei vergeleken met 2009 verwacht.

Prestatie-indicator	2008	2009	Streefwaarde 2011
Het aantal bezoeken aan de website www.antwoordvoorbedrijven.nl	800 000	1 600 000	1 700 000

Bron: Antwoord voor Bedrijven

Digitale vaardigheden

Doel en beschrijving: Vaardige informatiewerkers zorgen voor innovatie, voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor buitenlandse bedrijven, voor een hogere productiviteit en dus voor een economische groei op macroniveau. Het meerjarenprogramma Digivaardig & Digibewust (2009–2013) richt zich op het op een hoger niveau brengen van de digitale vaardigheden en het digitaal bewustzijn van verschillende doelgroepen (digibeten, ondernemers, senioren, jongeren & hun opvoeders en professionals & bestuurders binnen de overheid).

De activiteiten voor het Programma Digivaardig & Digibewust worden jaarlijks gezamenlijk door de partners van het programma vastgesteld. Hierbij worden ook de doelgroepgerichte activiteiten voor 2011 benoemd. Programma-activiteiten betreffen overkoepelende activiteiten die vanuit het programma worden geïnitieerd en uitgevoerd, zoals het aantrekken van (potentiële) partners, het voorbereiden van de bijeenkomsten van de programmaraad en het initiëren, organiseren en voorzitten van werkgroep- en themabijeenkomsten. EZ draagt daarbij zorg voor de afstemming tussen departementen.

Voornaamste acties in 2011:

- In afstemming tussen EZ en de Programmaraad wordt bekeken of voor 2011 nieuwe activiteiten voor de verschillende doelgroepen nodig zijn.
- Een voor 2011 geplande midterm review zal inzicht geven in de actualiteit en haalbaarheid van de gestelde doelen, en geeft de partners in het programma extra handvatten om zo nodig doelstellingen bij te stellen. De midterm review wordt ook gebruikt om aandacht te besteden aan de manier waarop het programma na 2013 wordt afgerond en geborgd of wordt voortgezet.

Indicator: De eerste prestatie-indicator geeft het aantal betalende en het aantal netwerkpartners weer binnen het programma Digivaardig & Digibewust. Hoe meer partners, des te meer draagvlak binnen het programma en hoe breder de activiteiten. In 2013 moet de teller rond de zeventig staan. Met de tweede indicator wordt gemeten met hoe vaak de websites van Digivaardig & Digibewust worden bezocht en daarmee de doelgroep en het netwerk worden bereikt.

Prestatie-indicator	2009	Streefwaarde 2011
Aantal betalende partners en netwerkpartners in het programma Digivaardig & Digibewust	50	60
Aantal bezoekers van de websites van het programma Digivaardig & Digibewust	300 000	400 000

Bron: ECP-EPN

Standaarden en Interoperabiliteit

Doel en beschrijving: Bij digitale transacties van overheden met bedrijven en burgers zijn vaak meerdere overheidsorganisaties betrokken. Dan is het belangrijk dat de uitwisseling, hergebruik en verwerking van digitale gegevens (interoperabiliteit) worden vereenvoudigd door het toepassen van open standaarden en het hergebruiken van software en ICT-voorzieningen. Zo kan ook de afhankelijkheid van specifieke ICT-leveranciers worden verkleind en kunnen kosten worden bespaard. In de overheidspraktijk krijgt het daadwerkelijke gebruik van open standaarden en *open source software* sinds 2008 een krachtige impuls met de uitvoering van 17 actielijnen uit het actieplan Nederland Open in Verbinding (NOiV). Het doel daarvan is te realiseren dat het gebruik van open standaarden de norm wordt binnen de (semi)-overheid en dat overheden open source software een eerlijke kans geven bij de aanschaf van ICT. De actielijnen worden uitgevoerd door de vakdepartementen, medeoverheden en sectoren. Zij worden daarbij ondersteund door een programmabureau dat is ondergebracht bij de ICTU (ICT Uitvoeringsorganisatie).

Voornaamste acties in 2011:

- In 2011 ligt de nadruk van het actieprogramma op het borgen dat (kennis over) open standaarden en open source software worden toegepast bij het ontwerpen, aanbesteden, kiezen en gebruiken van ICT-oplossingen. Daarvoor worden lopende trajecten benut, zoals het NUP (Nationaal Uitvoeringsprogramma dienstverlening en eOverheid), de Digitale Werkomgeving Rijk en Elektronisch Factureren. De opgedane kennis wordt breed gedeeld via een NOiV-portal en een -Wiki.
- Het College Standaardisatie beheert de overheidsbrede pas-toe-of-leg-uit lijst met open standaarden over techniek (systeemkoppelingen) en eenduidige begrippen in ketens (semantiek). Begin 2011 zullen naar verwachting rond de 20 standaarden op deze lijst staan die verplicht is voor (semi-)publieke organisaties. In 2011 zullen tenminste vijf nieuwe open standaarden op deze lijst geplaatst worden. Het accent zal liggen op adoptie van en bindende afspraken over de inzet van open standaarden op basis van een strategie van verleiden en verplichten.
- In 2011 wordt ook gezien hoe de ervaring met het maken van overheidsbrede afspraken over het hergebruiken van (private) middelen voor elektronische herkenning ook toegepast kan worden op andere basisvoorzieningen.

Innovatieve mobiele- en omroep-toepassingen

Doel en beschrijving: Doel van het beleid is om realisatie van hoogwaardige breedbandige (draadloze) toepassingen mogelijk te maken door middel van de uitgifte van beschikbare frequentieruimte en als zodanig een bijdrage te kunnen leveren aan duurzame economische groei. Daarnaast moeten gebruikers kunnen beschikken over hoogwaardige (breedbandige, betrouwbare en veelzijdige) radio-omroep-toepassingen, op elk moment («anytime») en overal («anyplace»).

Voornaamste acties in 2011:

- Afhankelijk van beleidsontwikkeling zal mogelijk extra frequentieruimte voor (digitale) omroep worden verdeeld. In band III is nog extra frequentieruimte die voor (digitale) omroep aangewend kan worden. Indien de beleidsafwikkeling in 2011 is afgerond kan ook in dat jaar de verdeling plaatsvinden.
- De vergunningen GSM 900/1800 zullen in 2011 worden uitgegeven, conform de in 2010 geformuleerde visie mobiel. Uitvoering hiervan ligt bij Agentschap Telecom.
- Op 1 september 2011 lopen de huidige frequentievergunningen voor commerciële etherradio (FM/AM) af. Voor de periode daarna zullen de vergunningen worden verstrekt in samenhang met frequenties voor digitale etherradio. De voorbereidingen daarvoor vinden in 2011 plaats inclusief overdracht van de uitvoering aan Agentschap Telecom.
- Bestaande ontvangstklichten van de publieke omroepen zullen vanaf 1 september worden aangepakt door aanpassing van de commerciële vergunningen voor analoge radio.

Algemeen

Verplichtingen ten behoeve van apparaat gerelateerde uitgaven en algemeen onderzoek

Verplichtingen ten behoeve van apparaat en algemeen onderzoek							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Algemeen							
Verplichtingen (in € mln)							
- Personeel Telecom en Post	7,8	7,7	7,1	7,0	7,0	7,0	7,0
- Bijdrage aan Agentschap NL	0,2						
- Bijdrage aan Agentschap Telecom (Inspectie)	11,5	6,5	6,5	6,4	6,4	6,4	6,4
- Toezicht Agentschap Telecom (secretaris generaal)	6,6	6,1	5,9	5,9	5,8	5,8	5,8
- Beleidsvoorbereiding en evaluaties	11,1	12,5	11,4	9,4	8,1	8,1	10,9

Overzicht onderzoek naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van beleid						
Soort onderzoek	Onderzoek onderwerp	OD	Start	Afgerond	Vindplaats	
Beleidsdoorlichting	Een veilig en betrouwbaar elektronisch- en postnetwerk	10.2	2010	2011		
	Realiseren van de economische en maatschappelijke meerwaarde van ICT-toepassingen en diensten voor burgers, bedrijven en overheid	10.3	2010	2011		
Overig evaluatieonderzoek	Universele Dienst Post	10.1	2011	2011		
	Tussenevaluatie Digivaardig en Digibewust	10.3	2010	2011		

4. NIET-BELEIDSARTIKELEN

Artikel 21 Algemeen

Betreft apparaatsuitgaven die niet zijn toegeedeeld aan een beleidsartikel.

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Het betreft apparaatsuitgaven die niet zijn toegekend aan beleidsartikelen, zoals de personele en materiële uitgaven van stafdiensten (inclusief de Algemene Leiding) en de centrale personele en materiële uitgaven van het ministerie.

Verantwoordelijkheid

De Minister van Economische Zaken is verantwoordelijk voor de rechtmatigheid en doelmatigheid van de uitgaven op dit artikel.

Verplichtingen, uitgaven en ontvangsten artikel 21							
Artikel 21: Algemeen (in € mln)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verplichtingen (totaal)	112,8	110,0	98,6	102,1	102,1	93,7	93,6
Personeel stafdiensten	38,0	34,4	29,8	29,1	28,1	28,1	28,8
Personeel diversen	16,5	21,7	19,8	17,1	18,9	17,1	16,7
ICT	14,7	14,2	13,4	13,3	13,5	13,5	13,5
Materieel kernministerie	30,0	28,8	30,3	32,8	27,7	28,9	28,4
BES eilanden			2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Materieel diversen	13,7	10,9	3,0	7,6	11,7	4,0	4,0
Uitgaven (totaal)	113,4	103,4	103,9	104,3	100,8	94,5	94,4
Personeel	55,4	54,9	50,2	46,8	45,8	45,7	46,1
Materieel	58,1	48,5	53,7	57,5	55,0	48,8	48,3
Ontvangsten (totaal)	10,7	6,8	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Diverse ontvangsten personeel	2,5	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3
Diverse ontvangsten materieel	1,5						
Ontvangsten (buiten)diensten	6,7	4,5					

Op 10 oktober 2010 worden Bonaire, Sint Eustatius en Saba (de BES-eilanden) als drie afzonderlijke openbare lichamen geïntegreerd in het Nederlandse Staatsbestel. Het budget voor de BES-eilanden is door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties beschikbaar gesteld voor de activiteiten van EZ die benodigd zijn om de economische structuur van deze eilanden na de ontvlechting van de Nederlandse Antillen op het afgesproken niveau te brengen. Deze operatie raakt het beleid van EZ in praktisch al zijn onderdelen. De belangrijkste voorgenomen activiteiten betreffen:

- Vernieuwing Kamer van Koophandel- en Handelsregisterfunctie, waaronder de oprichting van een tweede Kamer van Koophandel op Sint Eustatius.
- Toepassing met behulp van de beide Kamers van Koophandel van het financieel instrumentarium voor ondernemen en innovatie en van Prepare2start.
- Het leveren van een bijdrage aan de verbetering van de energievoorziening met een optimale benutting van de mogelijkheden tot duurzame energie-opwekking.
- Het garanderen van de olievoorzieningszekerheid.
- Verbetering van de beschikbare voorzieningen met betrekking tot telecommunicatie en post.
- Bestendiging van de metrologische infrastructuur.
- Verbetering van de statistische informatievoorziening.

De beschikbare bedragen voor de BES-eilanden zullen vanaf 2011 vanaf dit artikel worden verdeeld over de betrokken (beleids)artikelen.

Artikel 21: Gegevens inzake formatie en gemiddelde prijs (bedragen in € 1 000)						
	realisatie 2009		raming 2010		raming 2011	
	gemiddelde bezetting	gemiddelde prijs	formatie	gemiddelde prijs	formatie	gemiddelde prijs
Stafdiensten personeel ¹	510,1	74,5	489,6	70,3	435,8	69,0
Materieel kernministerie ²	1 154,1	52,9	1 125,3	53,0	1 018,9	49,7

¹ Betreft bezetting / formatie en personeelsuitgaven van algemene leiding/BBR, AD, FEZ,DC, WJZ, DBV en detacheringsspool.

² Betreft bezetting / formatie van stafdirecties en DG OI, BEB en ETM en de centrale uitgaven ICT, materieel diversen, communicatie, materieel kernministerie, centrale personeelsuitgaven.

Artikel 22 Nominaal en Onvoorzien

Verplichtingen, uitgaven en ontvangsten artikel 22							
Artikel 22: Nominaal en onvoorzien (in € mln)							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Verplichtingen (totaal)		- 5,5	2,8	- 7,1	- 8,7	- 10,8	- 10,8
Prijsbijstelling			3,4	3,6	3,7	3,6	3,6
Budget onvoorzien		0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Nog te verdelen posten		- 5,8	- 0,9	- 10,9	- 12,6	- 14,6	- 14,6
Uitgaven (totaal)		- 0,0	2,8	- 7,1	- 8,7	- 10,8	- 10,8
Prijsbijstelling			3,4	3,6	3,7	3,6	3,6
Budget onvoorzien		0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Nog te verdelen posten		- 0,3	- 0,9	- 10,9	- 12,6	- 14,6	- 14,6
Ontvangsten (totaal)							

Op dit niet-beleidsartikel zijn de ramingen opgenomen voor de volgende (nog niet verdeelde) typen uitgaven:

- prijsbijstelling;
- onvoorzien;
- nog te verdelen posten.

De prijsbijstelling betreft middelen die bij begrotingsvoorbereiding 2011 zijn toegedeeld aan de EZ-begroting voor de jaarlijkse ophoging van prijsgevoelige budgetten.

De post onvoorzien wordt aangehouden voor relatief bescheiden onvoorzien uitgaven die niet elders op de EZ-begroting kunnen worden ingepast.

De nog te verdelen posten betreffen de Versobering Rijksdienst en een gedeelte van de dekking (€ 5,5 mln in 2010) voor het E.ON/Electrabel (ROAD) project binnen het beleidsterrein «Carbon Capture and Storage».

Daarnaast is een alternatieve invulling gegeven aan de in het Aanvullend Beleidsakkoord veronderstelde besparing van € 3,2 mld uit hoofde van loonmatiging, omdat de loonmatiging niet in de veronderstelde mate is opgetreden. Hiervoor is op dit artikel vanaf 2012 een taakstelling opgenomen van structureel € 9,2 mln op personele en materiële uitgaven van EZ (incl. baten-lastendiensten) en de uit de begroting gefinancierde ZBO's. Deze zal bij de voorbereiding van begroting 2012 nader worden verdeeld.

5. VERDIEPINGSHOOFDSTUK

Artikel 1 Goed functionerende economie en markten in Nederland en Europa

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	88 584	83 493	79 223	80 805	80 805	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	489	448	988	849	849	
Nieuwe mutaties	491	3 231	2 659	802	502	
1. Tenderned	1 401	2 269	2 157			
Overige beleidsmatig niet-relevante mutaties	- 910	962	502	802	502	
Stand ontwerpbegroting 2011	89 564	87 172	82 870	82 456	82 156	82 516
Waarvan nog te betalen	89 452	87 020	82 736	82 190	82 023	82 363

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	88 418	83 421	79 278	80 722	80 166	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	489	448	988	849	849	
Nieuwe mutaties	308	3 165	2 633	781	- 509	
Stand ontwerpbegroting 2011	89 215	87 034	82 899	82 352	80 506	80 241
w.v. Algemeen	13 966	13 093	11 910	11 612	11 599	11 685
w.v. Bevorderen van concurrentie (verstoringen)	45 749	43 064	41 819	40 704	40 376	40 376
w.v. Versterken concurrentie Ned. markten	22 628	24 103	22 622	23 514	23 594	23 243
w.v. Versterken van positie consument	6 872	6 774	6 548	6 522	4 937	4 937

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	45 804	38 604	36 389	35 804	35 804	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	4 800	4 600				
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2011	50 604	43 204	36 389	35 804	35 804	35 804

- De nieuwbouw van het elektronisch aanbestedingssysteem TenderNed heeft vertraging opgelopen, doordat de ontwikkelaar, die in eerste instantie was aangezocht om de bouw van TenderNed te verzorgen, niet tijdig een voldoende robuust systeem kon opleveren. Derhalve is in het najaar van 2009, na een uitvraag binnen de raamcontracten van EZ, aan een marktpartij de opdracht gegund om het systeem af te bouwen. Door de opgelopen vertraging is het huidige budget ontoereikend. Voorgesteld wordt derhalve om in de jaren 2010 tot en met 2012 het budget te verhogen met in totaal € 5,8 mln. De dekking wordt gevonden binnen artikel 22.

Artikel 2 Een sterk innovatievermogen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	634 158	559 149	559 285	550 081	545 699	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	282 529	33 972	10 558	18 242	8 359	
Nieuwe mutaties	35 367	- 75 681	- 49 194	- 46 446	- 39 181	
1. Valorisatie		- 7 579	- 7 579	- 7 579	- 7 579	
2. Seed		- 21 500	- 21 500	- 21 500	- 21 500	
3. Eurostars	750	750	750	750	750	
4. Innovatieprogramma's	30 247	- 30 608	- 4 334	- 616	7 544	
5. Subsidietaakstelling		- 20 000	- 20 000	- 20 000	- 20 000	- 20 000
Overige beleidsmatig niet-relevante mutaties	4 370	3 256	3 469	2 499	1 604	
Stand ontwerpbegroting 2011	952 054	517 440	520 649	521 877	514 877	502 503
Waarvan nog te betalen	880 086	499 583	518 837	497 821	492 848	482 892

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	776 310	625 701	648 947	595 324	595 736	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	102 735	56 282	51 100	59 798	51 306	
Nieuwe mutaties	- 13 447	- 16 731	- 50 279	- 45 540	- 40 944	
Stand ontwerpbegroting 2011	865 598	665 252	649 768	609 582	606 098	539 172
w.v. Algemeen	87 589	75 130	73 407	71 475	72 408	71 114
w.v. Ontwikkelen en benutten technologische kennis	176 084	125 500	113 420	112 858	97 625	108 712
w.v. Topprestaties op innovatiethema's	601 925	464 622	462 941	425 249	436 065	359 346

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	193 205	126 927	117 041	89 751	88 053	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	35 185	40 246	46 833	47 149	43 438	
Nieuwe mutaties	- 6 304	29 366	- 10 001	- 1 667	- 1 125	
6. Eurostars	750	750	750	750	750	
7. Ontvangsten uit het FES	- 10 554	28 616	- 10 751	- 2 417	- 1 875	
8. Lucht- en ruimtevaart	3 500					
Stand ontwerpbegroting 2011	222 086	196 539	153 873	135 233	130 366	59 750

- De gebundelde activiteiten van Actieprogramma Technopartner, Actieprogramma Onderwijs & Ondernemen (O&O) en het nieuwe programma Valorisatie richten zich op een snellere overdracht van kennis en de versterking van het klimaat voor innovatief en kennisintensief ondernemerschap. De doelstelling ligt op het snijvlak van het innovatiebeleid en het ondernemerschapsbeleid. Om de samenhang tussen de programma's verder te vergroten wordt voorgesteld om de middelen voor Valorisatie en de Seed (Technopartner) over te hevelen naar artikel 3.
- Zie toelichting bij mutatie 1.

3. Bij eerste suppletore begroting 2010 is het budget voor Eurostars met € 3 mln opgehoogd. Hiermee zal ook de bijdrage van de Europese Commissie aan Eurostars toenemen. Hiervoor worden de ontvangsten-, verplichtingen- en uitgavenraming opgehoogd.
4. Mutatie betreft het saldo van verschillende aanpassingen op het gebied van de innovatieprogramma's. Voor het programma HighTech Systems & Materials en Top Instituut Food and Nutrition wordt voorgesteld om het verplichtingenbudget (FES) uit latere jaren in 2010 beschikbaar te stellen, zodat de committering in 2010 plaats kan vinden.
5. Het kabinet heeft in het Aanvullend Beleidsakkoord een besparing van € 3,2 mld verondersteld uit hoofde van loonmatiging. Omdat de loonmatiging niet in de veronderstelde mate is opgetreden, neemt het demissionair kabinet zijn verantwoordelijkheid en kiest het voor een alternatieve invulling. Eén van deze maatregelen betreft een subsidietaakstelling op de EZ-begroting van structureel € 50 mln. De subsidietaakstelling is verdeeld over de beleidsartikelen 2, 3, 4 en 10. Het aandeel in artikel 2 zal op een later moment aan specifieke instrumenten binnen het artikel worden toegewezen.
6. Zie toelichting mutatie 3.
7. De mutatie betreft een actualisatie van de ramingen van verschillende uit het FES gefinancierde projecten. Zo vindt een actualisatie van de raming plaats ten behoeve van Besluit Subsidies Investerings Kennisinfrastructuur (BSIK) en het Top Instituut Food and Nutrition.
8. Als gevolg van de liquidatie van de stichting NIVR worden de resterende middelen op de rekeningcourant van de stichting overgeheveld naar de EZ-begroting.

Artikel 3 Een excellent ondernemings- en vestigingsklimaat

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	2 635 637	2 134 999	2 136 787	2 139 901	2 134 866	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	1 117 726	- 4 947	- 14 947	74	74	
Nieuwe mutaties	56 144	10 480	- 1 972	- 13 652	4 426	
1. Microkredieten	1 000		- 1 000			
2. Actieplan Veilig Ondernemen	7 700	5 556				
3. Seed		21 500	21 500	21 500	21 500	
4. Valorisatie		25 135	25 000			
5. Bevorderen Ondernemerschap	- 739	- 10 262	- 17 447	- 5 197	- 197	
6. Onderwijs en Ondernemerschap	- 3 000					
7. Pieken in de Delta	64 277					
8. Bedrijventerreinen	- 13 094	- 26 271	- 24 965	- 24 919	- 11 877	
9. Subsidietaakstelling		- 5 000	- 5 000	- 5 000	- 5 000	- 5 000
Overige beleidsmatig niet-relevante mutaties		- 178	- 60	- 36		
Stand ontwerpbegroting 2011	3 809 507	2 140 532	2 119 868	2 126 323	2 139 366	2 158 470
Waarvan nog te betalen	617 757	257 954	239 926	251 620	265 517	284 869

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	401 306	333 635	340 761	344 379	305 852	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	95 423	30 551	33 959	25 905	24 594	
Nieuwe mutaties	1 917	59 272	16 142	7 914	5 859	
Stand ontwerpbegroting 2011	498 646	423 458	390 862	378 198	336 305	328 229
<i>w.v. Algemeen</i>	<i>32 209</i>	<i>19 671</i>	<i>16 561</i>	<i>16 436</i>	<i>16 567</i>	<i>16 567</i>
<i>w.v. Benutten van gebiedsgerichte economische kansen</i>	<i>171 678</i>	<i>198 397</i>	<i>176 633</i>	<i>184 264</i>	<i>185 115</i>	<i>177 437</i>
<i>w.v. Stimuleren meer en beter ondernemerschap</i>	<i>248 410</i>	<i>167 421</i>	<i>170 133</i>	<i>156 337</i>	<i>116 086</i>	<i>116 249</i>
<i>w.v. Bevorderen Level Playing Field</i>	<i>46 349</i>	<i>37 969</i>	<i>27 535</i>	<i>21 161</i>	<i>18 537</i>	<i>17 976</i>

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	136 887	110 838	112 708	110 838	73 998	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	95 817	32 220	35 320	25 520	24 520	
Nieuwe mutaties	20 345	12 254	- 2 458	- 7 575	- 2 272	
<i>10. IPR decentraal</i>	<i>15 253</i>					
<i>11. Ontvangsten uit het FES</i>	<i>10 780</i>	<i>19 780</i>	<i>7 880</i>	<i>4 880</i>	<i>4 480</i>	
<i>12. Ontvangsten Volvo</i>		<i>445</i>	<i>307</i>	<i>196</i>		
<i>13. Ontvangsten lucht- en ruimtevaart</i>	<i>- 5 688</i>	<i>- 7 971</i>	<i>- 10 645</i>	<i>- 12 651</i>	<i>- 6 752</i>	
Stand ontwerpbegroting 2011	253 049	155 312	145 570	128 783	96 246	74 405

1. Voorgesteld wordt om budget uit 2012 voor Microkredieten naar voren te halen om zo in 2010 de committering aan te kunnen gaan aan de stichting Microfinanciering en Ondernemerschap.
2. Met deze mutatie wordt het budget voor de regeling Veiligheid kleine bedrijven dat in 2009 niet meer geëncmitteerd kon worden aan de begroting van 2010 toegevoegd.¹ Daarnaast wordt voorgesteld om in 2011 middelen beschikbaar te stellen om de regeling in 2011 te kunnen voortzetten. De dekking wordt gevonden binnen het budget van Bevorderen ondernemerschap.
3. De gebundelde activiteiten van Actieprogramma Technopartner, Actieprogramma Onderwijs & Ondernemen (O&O) en het nieuwe programma Valorisatie richten zich op een snellere overdracht van kennis en de versterking van het klimaat voor innovatief en kennisintensief ondernemerschap. De doelstelling ligt op het snijvlak van het innovatiebeleid en het ondernemerschapsbeleid. Om de samenhang tussen de programma's verder te vergroten wordt voorgesteld om de middelen voor Valorisatie en de Seed (Technopartner) over te hevelen van artikel 2 naar artikel 3.
4. Zie toelichting bij mutatie 3.
5. Met deze ambitie wordt vastgesteld om middelen uit Bevorderen Ondernemerschap in te zetten voor de voortzetting van de regeling Veiligheid kleine bedrijven in 2011 en als dekking van een verlaging van de uitgaven van EZ in het kader van het tekort in de Business Case JSF.
6. De gebundelde activiteiten van het Actieprogramma Onderwijs & Ondernemen (O&O) en het programma Valorisatie richten zich op een snellere overdracht van kennis en de versterking van het

¹ Kamerstuk: 28 684, nr. 271.

klimaat voor innovatief en kennisintensief ondernemerschap. Met deze mutatie wordt voorgesteld om het budget van O&O in te zetten voor het programma Valorisatie, waarbij de verplichtingenruimte in 2011 wordt toegevoegd.

7. Deze mutatie betreft het opvragen van FES-middelen ten behoeve van het Nota Ruimte «project Alternatief Hoeksche Waard de Sterke Regio-projecten HST Cargo Amsterdam en CAT Agrofood. Conform bestuurlijke afspraken met de regio Noord-Nederland wordt met deze mutatie ook voorgesteld om de in 2009 niet benutte verplichtingenruimte beschikbaar te stellen in 2010.
8. In december 2009 hebben Rijk, VNG en IPO het convenant bedrijventerreinen 2010–2020 ondertekend. Dit convenant legt de afspraken tussen Rijk, provincies en gemeenten vast over o.a. de uitvoering van de herstructureringsopgave 2009–2013 (bedrijventerreinenbeleid) inclusief de afspraken over rijksfinanciering. Met betrekking tot de rijksfinanciering is in het convenant afgesproken om de Toppermiddelen te decentraliseren naar de provincies via een decentralisatie-uitkering aan het Provinciefonds. Het gaat om een netto bedrag van € 101 mln. Deze mutatie betreft de overboeking.
9. Het kabinet heeft in het Aanvullend Beleidsakkoord een besparing van € 3,2 mld verondersteld uit hoofde van loonmatiging. Omdat de loonmatiging niet in de veronderstelde mate is opgetreden, neemt het demissionair kabinet zijn verantwoordelijkheid en kiest het voor een alternatieve invulling. Eén van deze maatregelen betreft een subsidietaakstelling op de EZ-begroting van structureel € 50 mln. De subsidietaakstelling is verdeeld over de beleidsartikelen 2, 3, 4 en 10. Het aandeel in artikel 3 zal op een later moment aan specifieke instrumenten binnen het artikel worden toegewezen.
10. De afrekening van de IPR Noord Nederland leidt tot een ontvangst in 2010. Eerder was deze ontvangst voorzien in 2009.
11. Deze mutatie betreft het opvragen van FES-middelen ten behoeve van het Nota Ruimte «project Alternatief Hoeksche Waard de Sterke Regio-projecten HST Cargo Amsterdam en CAT Agrofood.
12. Voorgesteld wordt om niet-beleidsartikel 23 op te heffen en om deze voortaan te verantwoorden op artikel 3. Het betreft de afwikkeling van in het verleden aangegane verplichtingen voor de regeling bedrijfsbeëindigingshulp, de garantieregeling Particuliere Participatiemaatschappijen en de verkoop van onderdelen voor de Volvo 400-serie. EZ ontvangt nog tot en met 2016 royalty's uit hoofde van de verkoop van de onderdelen voor de Volvo 400-serie. Mutatie betreft het opnemen van de ontvangstenraming op artikel 3.
13. In mei 2010 heeft een actualisatie plaatsgevonden van de Business Case JSF. Met deze mutatie worden de ramingen voor de afdrachten over de behaalde omzet vanuit de industrie bijgesteld, omdat deze later zullen binnenkomen dan eerder werd verwacht.

Artikel 4 Doelmatige en duurzame energiehuishouding

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	353 411	337 679	353 072	399 067	725 330	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	9 332 812	9 697	- 113 221	- 179 735	- 252 451	
Nieuwe mutaties	36 791	67 072	106 931	59 488	- 142 455	
1. Bijdrage Agentschap NL	2 200					
2. Innovatieagenda Energie	31 400	6 000	5 000			
3. Warmtepompen	4 299					
4. SDE		50 418	95 834	49 834	- 151 166	
5. Carbon Capture and Storage		19 500	17 000	17 000	17 000	
6. COVA		11 002	11 002	11 002	11 002	
7. Subsidietaakstelling		- 20 000	- 20 000	- 20 000	- 20 000	
Overige beleidsmatig niet-relevante mutaties	- 1 108	152	- 1 905	- 348	709	
Stand ontwerpbegroting 2011	9 723 014	414 448	346 782	278 820	330 424	388 642
Waarvan nog te betalen	7 373 474	432 563	344 091	274 629	326 133	384 163

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	1 181 313	1 230 581	1 225 481	1 228 728	1 460 141	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	105 803	10 582	- 15 757	- 36 990	3 612	
Nieuwe mutaties	- 40 208	115 817	143 223	78 930	- 134 846	
Stand ontwerpbegroting 2011	1 246 908	1 356 980	1 352 947	1 270 668	1 328 907	1 426 592
w.v. Algemeen	45 279	32 540	36 335	31 835	31 733	31 360
w.v. Optimale ordening + werking energiemarkt	19 500	19 500	19 500	19 500	19 500	19 500
w.v. Verh.aand.duurz E	1 090 168	1 202 402	1 194 601	1 116 848	1 175 189	1 273 247
w.v. Handhaving niveau voorzieningszekerheid	91 961	102 538	102 511	102 485	102 485	102 485

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	5 379 172	5 869 431	6 023 762	5 886 101	4 891 611	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	- 1 068 800	258 791	1 360 033	1 988 204	2 381 987	
Nieuwe mutaties	572 966	1 482 830	440 854	- 256 045	- 248 344	
8. Aardgasbaten	100 000	1 350 000	200 000	50 000		
9. Afdracht aan het FES	506 866	80 528	206 752	- 335 147	- 264 346	
10. Ontvangsten uit het FES	- 33 900	41 300	23 100	18 100	5 000	
11. COVA		11 002	11 002	11 002	11 002	
Stand ontwerpbegroting 2011	4 883 338	7 611 052	7 824 649	7 618 260	7 025 254	7 800 762

1. Betreft het beschikbaar stellen uit generale middelen van budget voor de uitvoeringskosten van de tijdelijke Energie investeringsaf-trek (EIA). Een fiscaal-instrument waarvoor geen budget is geraamd op de EZ-begroting.
2. Met deze mutatie worden de middelen uit het FES opgevraagd voor de innovatieprogramma's Smart-grids (€ 2,5 mln), CATO2 (€ 15

- mln) en ketenefficiency (€ 13,9 mln). Daarnaast vindt een aanpassing plaats van de raming voor Transitie management en het Besluit Subsidies Investerings Kennisinfrastructuur (BSIK).
3. In 2009 is € 5 mln aan verplichtingenbudget gepubliceerd voor de subsidieregeling warmtepomphouders. Deze regeling loopt tot 15 december 2010. Voorgesteld wordt de in 2009 niet-verplichte middelen in 2010 opnieuw beschikbaar te maken.
  4. De aanpassingen zijn het nettoresultaat van twee afzonderlijke mutaties. Ten eerste zijn middelen beschikbaar gekomen van de aanvullende post van het Rijk ter ondersteuning van nieuwe WKK-installaties. Ten tweede wordt een temporisatie voorgesteld die de beschikbare middelen evenwichtiger over de periode 2011 t/m 2014 verdeelt.
  5. Met deze mutatie worden middelen van de aanvullende post van het Rijk toegevoegd aan de EZ-begroting ten behoeve van het E.ON/Electrabel (ROAD) CCS project. Daarnaast is in 2011 € 5,5 mln van de begroting van VROM overgeheveld naar de EZ-begroting ten behoeve van het E.ON/Electrabel (ROAD) CCS project.
  6. Ter dekking van de exploitatiekosten van de stichting COVA wordt door de belastingdienst een heffing geïnd op aardolieproducten. De inkomsten uit deze heffing worden via de EZ-begroting doorbetaald aan de stichting COVA en zijn op de lange termijn in evenwicht met de kosten van de stichting COVA. Vanwege de toenemende omvang van de binnenlandse consumptie van aardolieproducten nemen de verwachte inkomsten uit deze heffing toe.
  7. Het kabinet heeft in het Aanvullend Beleidsakkoord een besparing van € 3,2 mld verondersteld uit hoofde van loonmatiging. Omdat de loonmatiging niet in de veronderstelde mate is opgetreden, neemt het demissionair kabinet zijn verantwoordelijkheid en kiest het voor een alternatieve invulling. Eén van deze maatregelen betreft een subsidietaakstelling op de EZ-begroting van structureel € 50 mln. De subsidietaakstelling is verdeeld over de beleidsartikelen 2, 3, 4 en 10. Het aandeel in artikel 4 en zal op een later moment aan specifieke instrumenten binnen het artikel worden toegewezen.
  8. De ramingen voor de periode 2011–2014 zijn bijgesteld als gevolg van de nieuwe middellange-termijnverkenning (MLT) van het CPB. De opwaartse bijstelling is het gevolg van een hogere verwachte olieprijs en een bijstelling van de eurokoers uitgedrukt in dollars.
  9. Met deze mutatie wordt de bijdrage aan het FES en daarmee de voeding van het FES afgestemd op de wijzigingen die door de verschillende departementen zijn voorgesteld.
  10. Betreft het opvragen van middelen uit het FES. Het betreft hier de toevoeging van middelen voor Smart-grids, CATO2, ketenefficiency en het E.ON/Electrabel (ROAD) project. Voorgesteld wordt om de FES-middelen die beschikbaar zijn voor Transitie management en BSIK te temporiseren naar latere jaren.
  11. Zie toelichting bij mutatie 6.

Artikel 5 Internationale economische betrekkingen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	135 553	144 135	144 029	121 633	121 662	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	13 336	3 133	3 398	- 647	- 567	
Nieuwe mutaties	5 000	216	214	212	212	
1. Wereldtentoonstelling Shanghai	5 000					
Overige beleidsmatig niet-relevante mutaties		216	214	212	212	
Stand ontwerpbegroting 2011	153 889	147 484	147 641	121 198	121 307	121 305
Waarvan nog te betalen	134 130	127 422	125 565	109 882	109 518	109 426

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	124 577	128 106	126 644	105 272	105 272	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	13 342	3 099	3 377	- 655	- 570	
Nieuwe mutaties	239	907	- 64	7 603	7 603	
Stand ontwerpbegroting 2011	138 158	132 112	129 957	112 220	112 305	104 653
w.v. Algemeen	8 139	20 755	57 825	54 679	56 332	56 421
w.v. Vrijmak. intern. handels- en investering	4 156	4 007	4 007	4 007	4 007	4 007
w.v. Bevorderen van internationaal ondernemen	82 265	53 823	23 287	21 163	21 119	21 028
w.v. Programmatisch pakket	43 598	53 527	44 838	32 371	30 847	23 197

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	12 707	11 815	11 815	1 815	1 815	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	400					
Nieuwe mutaties	- 5 000			7 500	7 500	
2. Ontvangsten ten behoeve van de Transitiefaciliteit	- 5 000			7 500	7 500	
Stand ontwerpbegroting 2011	8 107	11 815	11 815	9 315	9 315	1 815

1. Mutatie betreft de overboeking van de bijdrage van het Ministerie van Buitenlandse Zaken ten behoeve van de Wereldtentoonstelling in Shanghai.

Artikel 8 Economische analyses en prognoses

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	13 506	12 956	12 861	12 768	12 768	
Mutatie 1 ^e suppl. Begroting 2010	41	41	41	41	41	
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2011	13 547	12 997	12 902	12 809	12 809	12 809
Waarvan nog te betalen	13 547	12 997	12 902	12 809	12 809	12 809

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	13 506	12 956	12 861	12 768	12 768	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	41	41	41	41	41	
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2011	13 547	12 997	12 902	12 809	12 809	12 809

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	1 643	1 643	1 643	1 643	1 643	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2011	1 643	1 643	1 643	1 643	1 643	1 643

Artikel 9 Voorzien in maatschappelijke behoefte aan statistieken

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	189 129	184 371	183 012	180 227	179 210	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	1 316					
Nieuwe mutaties						
1. Europese statistieken	1 524	3 060	2 341	2 393	1 868	
2. Sociaal flankerend beleid	1 524	3 060	2 341	2 393	1 868	
Stand ontwerpbegroting 2011	191 969	187 431	185 353	182 620	181 078	180 835
Waarvan nog te betalen	191 969	187 431	185 353	182 620	181 078	180 835

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	189 129	184 371	183 012	180 227	179 210	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	1 316					
Nieuwe mutaties	1 524	3 060	2 341	2 393	1 868	
Stand ontwerpbegroting 2011	191 969	187 431	185 353	182 620	181 078	180 835

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010						
Mutatie 1e suppl. begroting 2010						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2011						

1. Nieuwe EU-verordeningen die vanaf 2011 van kracht worden, leiden tot uitbreidingen van werkzaamheden bij het CBS. Aangezien het CBS uitdrukkelijk op nationaal niveau belast is met de productie van Europese statistieken, is het CBS verplicht deze werkzaamheden uit te voeren. Voorgesteld wordt om het budget hiervoor te verhogen. Dekking wordt gevonden binnen artikel 22.
2. Aan het CBS is € 1,5 mln beschikbaar gesteld uit het fonds Sociaal Flankerend Beleid ter bevordering van mobiliteit en begeleiding van werk naar werk.

Artikel 10 Elektronische communicatie en post

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	69 372	76 203	70 533	69 097	69 097	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	11 605	5 116	- 684	- 684	316	
Nieuwe mutaties	- 100	- 4 976	- 4 976	- 4 976	- 4 976	
1. Subsidietaakstelling		- 5 000	- 5 000	- 5 000	- 5 000	
Overige beleidsmatig niet-relevante mutaties	- 100	24	24	24	24	
Stand ontwerpbegroting 2011	80 877	76 343	64 873	63 437	64 437	67 202
Waarvan nog te betalen	79 644	76 283	64 501	63 066	63 776	66 741

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	71 551	77 523	66 234	69 684	69 382	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	8 670	6 151	316	316	316	
Nieuwe mutaties	- 100	- 976	- 1 976	- 2 976	- 3 976	
Stand ontwerpbegroting 2011	80 121	82 698	64 574	67 024	65 722	66 963
<i>w.v. Apparaatsuitgaven DGTP</i>	<i>20 254</i>	<i>19 485</i>	<i>19 360</i>	<i>19 234</i>	<i>19 202</i>	<i>19 202</i>
<i>w.v. Optimale marktcondities</i>	<i>6 620</i>	<i>6 602</i>	<i>6 583</i>	<i>6 574</i>	<i>6 564</i>	<i>6 564</i>
<i>w.v. Ontwikkelen Elektronische communicatie</i>	<i>40 710</i>	<i>44 928</i>	<i>28 819</i>	<i>32 831</i>	<i>31 831</i>	<i>30 831</i>
<i>w.v. ICT & Frequentie beleid</i>	<i>12 537</i>	<i>11 683</i>	<i>9 812</i>	<i>8 385</i>	<i>8 125</i>	<i>10 366</i>

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	26 400	26 400	24 100	200	200	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2011	26 400	26 400	24 100	200	200	200

1. Het kabinet heeft in het Aanvullend Beleidsakkoord een besparing van € 3,2 mld verondersteld uit hoofde van loonmatiging. Omdat de loonmatiging niet in de veronderstelde mate is opgetreden, neemt het demissionair kabinet zijn verantwoordelijkheid en kiest het voor een alternatieve invulling. Eén van deze maatregelen betreft een subsidie-taakstelling op de EZ-begroting van structureel € 50 mln. De subsidie-taakstelling is verdeeld over de beleidsartikelen 2, 3, 4 en 10. Het aandeel in artikel 10 zal op een later moment aan specifieke instrumenten binnen het artikel worden toegewezen.

Artikel 21 Algemeen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	102 923	96 877	97 306	97 176	97 460	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	2 840	184	- 1 305	- 1 272	- 1 352	
Nieuwe mutaties	4 237	1 499	6 061	6 222	- 2 401	
<i>1. Loon- en prijsbijstelling</i>			<i>4 562</i>	<i>8 710</i>		
<i>Overige mutaties</i>	<i>4 237</i>	<i>1 499</i>	<i>1 499</i>	<i>- 2 488</i>	<i>- 2 401</i>	
Stand ontwerpbegroting 2011	110 000	98 560	102 062	102 126	93 707	93 617
Waarvan nog te betalen	109 999	98 554	102 061	102 125	93 706	93 616

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	101 673	97 989	98 414	95 852	98 239	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	2 911	184	- 1 305	- 1 272	- 1 352	
Nieuwe mutaties	- 1 163	5 749	7 211	6 222	- 2 401	
Stand ontwerpbegroting 2011	103 421	103 922	104 320	100 802	94 486	94 396
<i>w.v. Personeel</i>	<i>54 940</i>	<i>50 205</i>	<i>46 782</i>	<i>45 830</i>	<i>45 719</i>	<i>46 087</i>
<i>w.v. Materieel</i>	<i>48 481</i>	<i>53 717</i>	<i>57 538</i>	<i>54 972</i>	<i>48 767</i>	<i>48 309</i>

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	2 300	2 300	2 300	2 300	2 300	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	4 498					
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2011	6 798	2 300	2 300	2 300	2 300	2 300

1. Voorgesteld wordt om een deel van de onverdeelde loon- en prijsbijstelling op artikel 22 over te hevelen naar dit artikel.

Artikel 22 Nominaal en onvoorzien

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	12 414	11 458	12 222	10 896	7 205	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	- 5 477	299	297	295	295	
Nieuwe mutaties	- 12 480	- 8 982	- 19 599	- 19 927	- 18 275	
1. Loon- en prijsbijstelling	- 12 258	- 8 752	- 10 128	- 10 456	- 8 804	
2. Doelmatigheidskorting			- 9 241	- 9 241	- 9 241	
Overige mutaties	- 222	- 230	- 230	- 230	- 230	
Stand ontwerpbegroting 2011	- 5 543	2775	- 7 080	- 8 736	- 10 775	- 10 779
Waarvan nog te betalen	- 43	2775	- 7 080	- 8 736	- 10 775	- 10 779

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	11 113	- 6 646	7 618	3 192	- 10 499	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010	761	299	297	295	295	
Nieuwe mutaties	- 11 917	9 122	- 14 995	- 12 223	- 571	
Stand ontwerpbegroting 2011	- 43	2 775	- 7 080	- 8 736	- 10 775	- 10 779
<i>w.v. Prijsbijstelling</i>		3 440	3 606	3 654	3 584	3 580
<i>w.v. Budget onvoorzien</i>	250	250	250	250	250	250
<i>w.v. Nog te verdelen posten</i>	- 293	- 915	- 10 936	- 12 640	- 14 609	- 14 609

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010						
Mutatie 1e suppl. begroting 2010						
Nieuwe mutaties						
Stand ontwerpbegroting 2011						

- Op dit artikel zijn een aantal nog openstaande taakstellingen ingevuld (eveneens op dit artikel). Hiervoor is een deel van de nog onverdeelde loon- en prijsbijstelling ingezet. Daarnaast is een deel van de nog onverdeelde loon- en prijsbijstelling ingezet als dekking voor onvermijdelijke uitgaven, zoals de afronding van TenderNed en de uitbreiding van de werkzaamheden van het CBS. Het restant wordt toegevoegd aan artikel 21.
- Het kabinet heeft een alternatieve invulling gegeven aan de in het Aanvullend Beleidsakkoord veronderstelde besparing van € 3,2 mld uit hoofde van loonmatiging, omdat de loonmatiging niet in de veronderstelde mate is opgetreden. Hiervoor is op dit artikel vanaf 2012 een taakstelling opgenomen van structureel € 9,2 mln op de personele en materiële uitgaven van EZ (incl. baten-lastendiensten) en de uit de begroting gefinancierde ZBO's. Deze zal bij de voorbereiding van begroting 2012 nader worden verdeeld.

Artikel 23 Afwikkeling oude verplichtingen

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	985	985	500	250	250	
Mutatie 1 ^e suppl. Begroting 2010						
Nieuwe mutaties		- 985	- 500	- 250	- 250	
Stand ontwerpbegroting 2011	985					
Waarvan nog te betalen	985					

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	985	985	500	250	250	
Mutatie 1e suppl. begroting 2010						
Nieuwe mutaties		- 985	- 500	- 250	- 250	
Stand ontwerpbegroting 2011	985					
Afwikkeling oude verplichtingen	985					

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (in € 1 000)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Stand ontwerpbegroting 2010	628	445	307	196		
Mutatie 1e suppl. begroting 2010						
Nieuwe mutaties		- 445	- 307	- 196		
Stand ontwerpbegroting 2011	628					

6. BATEN-LASTENDIENSTEN

Agentschap NL

Inleiding

Agentschap NL is op 1 januari 2010 van start gegaan en komt voort uit een samenvoeging van SenterNovem, EVD en Octrooicentrum Nederland. De vijf divisies van Agentschap NL richten zich in opdracht van verschillende departementen en andere opdrachtgevers op de uitvoering van Internationaal, Innovatie en Duurzaamheidsbeleid. In 2011 wordt verder gewerkt aan de versterking van de klantgerichte en efficiënte dienstverlening van Agentschap NL. In 2011 zal tevens verdere invulling worden gegeven aan de realisatie van de taakstelling en vindt tevens krimp in het opdracht-pakket plaats.

Deze begroting van Agentschap NL is opgesteld in lijn met de begrotingen uit voorgaande jaren. De in het verleden opgelegde efficiëncytaakstellingen zijn in de begroting verwerkt. De tarieven die aan de opdrachtgevers in rekening worden gebracht zijn gebaseerd op de integrale kostprijs.

Begroting van baten en lasten

Tabel 1 Begroting van baten en lasten voor het jaar 2011 Agentschap NL							
Bedragen in € 1 000	2009 ¹	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Realisatie	Geactualiseerd					
Baten							
Opbrengst moederdepartement	165 614	170 234	176 343	166 653	166 243	166 313	166 293
Opbrengst overige departementen	90 910	94 213	84 354	76 824	76 604	76 634	76 634
Opbrengst derden	6 123	7 663	6 900	4 500	4 490	4 490	4 490
Rentebaten	110						
Bijzondere baten	1	2 280	500				
Totaal baten	262 758	274 390	268 097	247 977	247 337	247 437	247 417
Lasten							
Apparaatskosten							
* personele kosten	179 696	187 890	180 390	160 100	160 100	160 100	160 100
* materiële kosten	70 342	80 940	82 697	82 627	81 937	81 937	81 937
Rentelasten			160	150	130	120	100
Afschrijvingskosten							
* materieel	2 898	4 880	4 800	5 040	5 110	5 230	5 230
* immaterieel	525						
Overige kosten							
* dotaties voorzieningen	3 265	420					
* bijzondere lasten	5 266						
Totaal lasten	261 992	274 130	268 047	247 917	247 277	247 387	247 367
Saldo van baten en lasten exclusief onttrekking bestemmingsreserve herhuisvesting	766	260	50	60	60	50	50
Onttrekking bestemmingsreserve herhuisvesting	5 000						
Saldo van baten en lasten	5 766	260	50	60	60	50	50

¹ Resultaat vóór de verwerking van de uniformering van de waarderingsgrondslagen.

Algemeen

De geactualiseerde begroting 2010 is gebaseerd op de actuele inschatting van de baten en lasten in 2010. De geactualiseerde baten 2010 zijn € 16,5 mln hoger dan de oorspronkelijke begroting 2010. Dit wordt vooral veroorzaakt door een hogere opbrengst bij EZ en VROM. De hogere opbrengst bij het moederdepartement is verspreid over een groot aantal opdrachten. De opbrengsttoename bij VROM wordt veroorzaakt door de regelingen Isolatieglas, Klimaatneutrale Steden, Duurzame Gebiedsontwikkeling en WABO.

De totale baten in 2011 dalen met € 6,3 mln ten opzichte van de geactualiseerde baten 2010 tot € 268,1 mln. Dit is per saldo het resultaat van een afname van het opdrachtenpakket met € 4,5 mln en een daling van de bijzondere baten met € 1,8 mln. Hieronder wordt dit toegelicht.

Baten

Daling van het opdrachtenpakket en taakstelling

Per 1 januari 2011 voert Agentschap NL programma's uit voor 10 departementen en 18 opdrachtgevers buiten de Rijksoverheid zoals provincies en de EU. De vier grootste opdrachtgevers zijn de ministeries van Economische Zaken (65,9%), Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieu (18,3%), Verkeer en Waterstaat (4,9%) en Buitenlandse Zaken (4,8%).

Het opdrachtenvolume van Agentschap NL neemt in 2011 per saldo af met € 4,5 mln ten opzichte van 2010 door daling van het opdrachtenpakket ten gevolge van de invulling van de Rijksbrede taakstellingen voor Agentschap NL.

In 2012 wordt een opdrachtenvolumedaling van 7,3% verwacht. Vanaf 2013 worden ongeveer gelijkblijvende opbrengsten verwacht. De opbrengst wordt naast de volumeontwikkeling tevens bepaald door de tariefontwikkeling.

Opbrengst moederdepartement

Voor het Ministerie van Economische Zaken wordt voor 2011 uitgegaan van een opbrengststijging van per saldo 3,6% ten opzichte van 2010. De stijging wordt onder andere veroorzaakt door het onderbrengen per 1 januari 2011 van Antwoord voor Bedrijven bij Agentschap NL vanuit de beleidskern van het Ministerie van Economische Zaken. De afname van het opdrachtenpakket wordt onder andere veroorzaakt door Innovatievouchers, TGO+Cure en Veiligheid Kleine Bedrijven. Het aandeel van het Ministerie van Economische Zaken in de totale opbrengsten bedraagt 65,9%.

Opbrengst overige departementen

Tabel 1a Opbrengst overige departementen Agentschap NL Bedragen in € 1 000						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Geactualiseerd						
VROM	56 711	48 960	45 640	45 490	45 510	45 510
BZ	14 097	12 818	12 214	12 180	12 186	12 185
V&W	12 752	13 070	12 659	12 641	12 643	12 643
LNV	5 286	5 265	2 990	2 982	2 983	2 983
VWS	2 628	1 718	1 083	1 080	1 080	1 081
OCW	1 875	1 849	1 794	1 788	1 789	1 789
BZK	534	449	205	204	204	204
SZW	218	120	121	121	121	121
Financiën	113	105	118	118	118	118
totaal	94 213	84 354	76 824	76 604	76 634	76 634

Bij de opbrengst overige departementen is uitgegaan van een daling van 11,5% ten opzichte van 2010. Voor het Ministerie van VROM wordt voor 2011 uitgegaan van een daling van de opbrengst van 13,7% ten opzichte van 2010 door de verlaging van de omvang van programma's, in het kader van de realisatie van de taakstelling. De opbrengst overige departementen bedraagt in 2011 circa 31,5% van de totale opbrengst.

Opbrengst derden

Tabel 1b Opbrengst derden Agentschap NL Bedragen in € 1 000						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Geactualiseerd						
EU	2 203	1 635	2 421	2 414	2 415	2 415
Provincie	283	337	246	245	245	245
Overig	5 177	4 927	1 833	1 831	1 830	1 830
totaal	7 663	6 900	4 500	4 490	4 490	4 490

Opbrengst derden betreft de opbrengst die buiten de Rijksoverheid wordt gerealiseerd. Deze heeft vooral betrekking op opdrachten voor de Europese Unie en provincies. Bij de opbrengst derden is uitgegaan van een daling van 10,0% ten opzichte van 2010. De afname van het opdrachtenpakket bij Europese Unie als gevolg van afloop van 3-jarige contracten wordt naar verwachting gecompenseerd door de toename van werkzaamheden voor Regionale Uitvoeringsdiensten. Het aandeel in de totale opbrengst bedraagt circa 2,6%. Een sterke daling van de opbrengst derden wordt voorzien na 2011, nadat de taakstelling geëffectueerd is en opdrachten afgestoten dan wel beëindigd moeten worden.

Rentebaten

De rentebaten hebben betrekking op de afgesloten deposito's gedurende het jaar en de rentevergoeding over het positieve saldo bij de Rijkshoofdboekhouding. Voor 2011 zijn geen rentebaten voorzien.

Bijzondere baten

Voor de uitvoering van het meerjarenprogramma eDienstverlening heeft Agentschap NL een claim bij Programma Vernieuwing Rijksdienst gehonoreerd gekregen voor het project eDienstverlening. De bijzondere baten hebben betrekking op medefinanciering van het project eDienstverlening.

Lasten

Personele kosten

De personele kosten dalen in 2011 ten opzichte van 2010 met € 7,5 mln. Voor 2011 wordt het gemiddelde aantal fte's geraamd op 2 235 (1 492 ambtenaren en 743 inhuur). Dit betekent een daling van 133 fte (56 ambtenaren en 77 inhuur) ten opzichte van 2010. Bij de personele kostenontwikkeling voor 2011 is uitgegaan van de CPB-index voor de «prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers» van 1,75%.

Agentschap NL voert veel taken uit die eind 2011 worden beëindigd. Dit betekent dat ook een aanzienlijk aantal inhuurcontracten eind 2011 beëindigd zal worden.

Materiële kosten

Bij de materiële kostenontwikkeling voor 2011 is uitgegaan van de CPB-index voor de «prijs overheidsconsumptie, netto materieel» van 1,75%.

De materiële kosten zijn voor 2011 geraamd op € 82,7 mln, inclusief de kosten die betrekking hebben op het uitvoeren van declarabele opdrachten. Een grote post binnen de materiële kosten betreft huisvestingskosten. De huur- en exploitatiekosten in 2011 bedragen circa € 20 mln.

Rentelasten

In 2011 wordt bij het Ministerie van Financiën een lening afgesloten ten behoeve van financiering van herhuisvesting divisie NL EVD Internationaal in het Centre Court. De rentelasten in 2011 bedragen € 0,16 mln (rentepercentage 3,46%).

Afschrijvingskosten

In 2011 bedragen de afschrijvingskosten € 4,99 mln. Het niveau van de afschrijvingen neemt in 2011 licht af. Door ingebruikname van de nieuwe vestigingen is een verlaging van de reguliere investeringen in 2011 voorzien. De afschrijvingstermijnen bedragen vijftien jaar voor bouwkundige zaken en installaties, vijf jaar voor inventaris/overig en drie jaar voor hardware/software. Deze afschrijvingstermijnen van de materiële en immateriële vaste activa zijn gelijk aan de geschatte economische levensduur van de betreffende activa.

Dotatie voorzieningen

De dotatie betreft de toevoeging aan de voorzieningen voor personele kosten zoals arbeidsongeschiktheid en aan de voorziening dubieuze debiteuren. Voor 2011 en verder wordt geen dotatie voorzieningen verwacht als gevolg van de afname van de ambtelijke fte's.

Bijzondere lasten

Voor 2011 worden geen bijzondere lasten verwacht.

Saldo van baten en lasten

Het saldo van baten en lasten laat vanaf 2011 een beperkt positief resultaat zien. Dit is in overeenstemming met de beleidlijn om kostendekkende tarieven in rekening te brengen bij de opdrachtgevers.

Kasstroomoverzicht

Tabel 2 Kasstroomoverzicht 2011 Agentschap NL Bedragen in € 1 000							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	Realisatie	Geactualiseerd					
1. Rekening courant RHB 1 januari (incl. deposito)	37 537	47 588	36 595	40 656	42 138	42 276	42 232
2. Totaal operationele kasstroom	21 947	2 945	4 910	5 412	5 218	5 313	5 324
3a. -/- totaal investeringen	- 10 831	- 10 411	- 9 400	- 4 600	- 4 600	- 4 600	- 4 600
3b. + totaal boekwaarde desinvesteringen							
3. Totaal investeringskasstroom	- 10 831	- 10 411	- 9 400	- 4 600	- 4 600	- 4 600	- 4 600
4a. -/- eenmalige uitkering aan moederdepartement	- 1 065	- 3 527					
4b. + eenmalige storting door moederdepartement			4 250	1 150			
4c. -/- aflossing op leningen			- 240	- 480	- 480	- 480	- 480
4d. + mogelijk beroep op leenfaciliteit			4 800				
4. Totaal financieringskasstroom	- 1 065	- 3 527	8 550	670	- 480	- 756	- 866
5. Rekening courant RHB 31 december (incl. deposito) (=1+2+3+4) (maximale roodstand € 0,5 mln)	47 588	36 595	40 656	42 138	42 276	42 232	42 090

Toelichting

Het kasstroomoverzicht geeft een analyse van de liquiditeitsontwikkeling.

Operationele kasstroom

De operationele kasstroom bestaat uit het geraamde saldo van baten en lasten, gecorrigeerd voor afschrijvingen en mutaties in de voorzieningen en het werkkapitaal. In 2011 ontwikkelt de operationele kasstroom zich positief. Dit wordt vooral verklaard doordat in 2011 in tegenstelling tot 2010 minder onttrekkingen aan voorzieningen worden verwacht.

Investeringskasstroom

De voor 2011 geraamde investeringen (€ 9,4 mln) hebben betrekking op de investeringen voor de herhuisvesting van de divisie NL EVD Internationaal en de reguliere investeringen. Binnen de reguliere investeringen vallen de aanschaf van hard- en software, toegangstechniek, gebouwinrichting, inventaris en kantoormachines.

Financieringskasstroom

De financieringskasstroom is geraamd op € 8,6 mln. De financieringskasstroom heeft betrekking op eenmalige storting door het moederdepartement in verband met de herhuisvesting van divisie NL EVD Internationaal en het beroep op de leenfaciliteit en de aflossing daarvan voor investeringen in herhuisvesting van de divisie NL EVD Internationaal.

Doelmatigheid

Agentschap NL heeft haar bedrijfsvoering efficiënt vormgegeven. Doordat de uitvoeringsactiviteiten vanaf 2010 bijeengebracht zijn in één agentschap treedt in de eerste plaats kwaliteitswinst voor de doelgroepen (bedrijven, andere overheden en kennisinstellingen) op. Door verdere stroomlijning van de ondersteunende functies binnen Agentschap NL is ook in 2011 kwaliteitswinst te boeken en effectiviteit te winnen.

Doelmatigheid					
			2009	2010	2011
Inputindicatoren	SN	EVD	OCNL	Agentschap NL	Agentschap NL
Kernindicatoren					
Verhouding direct/indirect personeel in fte's	1 504 fte 261 fte	362 fte 93 fte	86 fte 33 fte	1 997 fte 372 fte	1 863 fte 372 fte
Verklarende/achterliggende variabelen					
Personeelskosten per fte	€ 75 514	€ 72 552	€ 74 000	€ 76 478	€ 77 709
Totaal aantal fte's	1 765 fte	479 fte	119 fte	2 368 fte	2 235 fte
Kosten inhuur externen (x 1 000)	€ 54 857	€ 13 930	€ 1 435	€ 66 656	€ 61 423
Outputindicatoren	SN	EVD	OCNL	Agentschap NL	Agentschap NL
Kernindicatoren					
Uurtarief	2,4% reële tariefstijging	3,43% reële tariefstijging	- 3,6% reële tariefdaling	1,0% reële tariefstijging	1,9% reële tariefstijging
Aantal declarabele uren per fte en totaal	1 454 uren/fte, 2,19 mln uren totaal	1 434 uren/fte, 552 090 uren totaal	1 146 uren/fte, 136 329 uren totaal	1 448 uren/fte, 2,89 mln uren totaal	1 448 uren/fte, 2,84 mln uren totaal
Aantal werkbaar en bruto/netto beschikbare uren	2 032 werkbaar 1 656 bruto 1 568 netto	2 032 werkbaar 1 659 bruto 1 568 netto	2 032 werkbaar 1 663 bruto 1 592 netto	2 040 werkbaar 1 671 bruto 1 579 netto	2 048 werkbaar 1 679 bruto 1 587 netto
Verklarende/achterliggende variabelen					
Bedrijfsresultaat / omzet (x 1 000)	€ 4 921/ € 168 692	€ 0/ € 42 000	€ 389/ € 16 749	€ 260/ € 274 390	€ 50/ € 268 097
Kwaliteitsindicatoren	SN	EVD	OCNL	Agentschap NL	Agentschap NL
Kernindicatoren					
Klanttevredenheid	7,5	Niet beschikbaar	7,8	Doelgroep: ≥ 7,5 Opdrachtgevers: ≥ 7,5	Doelgroep: ≥ 7,5 Opdrachtgevers: ≥ 7,5
Doorlooptijd primaire processen	Verleningen: 86% Declaraties: 95,5%	Declaraties < 50%; 23 dagen. Declaraties > 50%; 32 dagen	Vastgelegd in Wettelijke bepalingen	Verleningen: ≥ 95% Declaraties: ≥ 95% Octrooien 100%	Verleningen: ≥ 95% Declaraties: ≥ 95% Octrooien 100%
Gehonoreerde bezwaarschriften	605 (32,3% van totaal)	10 (20% van totaal)	83 (<0,1%)	≤ 25%	NL-OC ≤ 0,1% Overig ≤ 25%
Aantal klachten	23	3	N.v.t.	< 25	< 25
Medewerkertevredenheid	7,5	7,6	7,4	≥ 7,5	≥ 7,5
Verklarende/achterliggende variabelen					
Ziekteverzuim %	4,3 %	4 %	4,3 %	4,5 %	4,5 %

EZ hanteert een aantal doelmatigheidsindicatoren ten aanzien van de baten-lastendiensten. Op basis hiervan rapporteren de baten-lastendiensten van EZ.

In 2009 hanteerden SenterNovem, OCNL en EVD verschillende definities voor de indicatoren, hierdoor is onderlinge vergelijking niet goed mogelijk. Voor 2010 is gebruik gemaakt van geüniformeerde definities.

Inputindicatoren

De ontwikkelingen in de streefwaarden van de inputindicatoren bevorderen de doelmatigheid; de verhouding direct/indirect personeel stijgt en het aantal inhuur fte's (inclusief structurele inhuur) daalt samen met de inhuurkosten. Dit laatste is met name het gevolg van het afnemend opdrachtenpakket door enerzijds het aflopen van opdrachten in het kader van het crisispakketmaatregelen en anderzijds de kabinetsintensivering. De personeelskosten per fte stijgen met de CPB-index, te weten 1,75%.

Outputindicatoren

De outputindicatoren betreffen de streefwaarden. De verhoging van het aantal werkbare en bruto/netto beschikbare uren hangt samen met het geringer aantal doordeweekse nationale feestdagen in 2011 ten opzichte van 2010.

Kwaliteitsindicatoren

De normen behorende bij kwaliteitsindicatoren zijn gelijk gesteld aan het normenkader 2010 met uitzondering van de indicator gehonoreerde bezwaarschriften, deze is voor 2011 voor de divisie NL-OC bijgesteld naar een reële waarde van – 0,1%.

Ook in 2011 zijn de streefwaarden van de kwaliteitsindicatoren onverminderd hoog, ten bate van de best mogelijke inzet voor klanten en opdrachtgevers.

Agentschap Telecom

Begroting van baten en lasten

Tabel 1 Begroting van baten en lasten voor het jaar 2011 Agentschap Telecom							
Bedragen in € 1 000	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	realisatie	geactualiseerd					
Baten							
Opbrengst moederdepartement	11 884	11 565	11 783	11 783	11 783	11 783	11 783
Opbrengst overige departementen	626	74					
Opbrengst derden	19 133	18 919	20 154	20 176	20 176	20 176	20 264
Rentebaten	39	61	7	7	7	7	7
Vrijval voorzieningen	275						
Diverse baten	138	300	305	305	305	305	305
Totaal baten	32 094	30 919	32 249	32 271	32 271	32 271	32 359
Lasten							
Apparaatskosten							
* personele kosten	19 502	19 809	20 434	20 434	20 434	20 434	20 434
* materiële kosten	9 132	9 636	9 112	9 178	9 112	9 107	9 112
Rentelasten	53	150	108	82	79	83	101
Afschrijvingskosten							
* materieel	2 086	2 393	2 295	2 295	2 295	2 295	2 295
* immaterieel	14						
Overige kosten							
* dotaties voorzieningen	531	50	300	50	50	50	50
* diverse lasten							
Totaal lasten	31 318	32 038	32 249	32 039	31 970	31 969	31 992
Saldo van baten en lasten	776	- 1 119	0	232	301	302	367

Algemeen

De geactualiseerde begroting 2010 is gebaseerd op de actuele inschatting van de baten en lasten 2010. De effecten van de taakstelling zijn verwerkt in de begroting.

Baten

Opbrengst moederdepartement

Tabel 1a Opbrengst per productgroep Agentschap Telecom Bedragen in € 1 000							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	realisatie	geactua- liseerd					
Structurele bijdrage moederdepartement							
Juridische procedures	771	787	826	826	826	826	826
Antennebeleid	729	818	765	765	765	765	765
Beleidsvoorbereiding en -evaluatie	1 239	1 209	1 269	1 269	1 269	1 269	1 269
Repressieve handhaving	1 203	1 237	1 299	1 299	1 299	1 299	1 299
Bevoegd aftappen	500	524	550	550	550	550	550
Dataretentie	404	816	857	857	857	857	857
Wet informatie-uitwisseling Ondergrondse netten	892	1 144	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200
Ruimtevaart	36	76	79	79	79	79	79
Compensatie ICT-projecten	611						
Compensatie vergunningvrij	3 773	3 954	4 150	4 150	4 150	4 150	4 150
Subtotaal structurele bijdrage	10 156	10 565	10 995	10 995	10 995	10 995	10 995
Incidentele bijdragen							
Projecten DGETM	1 727	1 000	787	787	787	787	787
Subtotaal projecten DGETM	1 727	1 000	787	787	787	787	787
Totaal	11 884	11 565	11 783	11 783	11 783	11 783	11 783

Structurele bijdragen

De opbrengst van het moederdepartement bestaat voor een groot deel uit een bijdrage in de kosten die volgens het vigerende tarievenbeleid niet aan derden mogen worden doorberekend, namelijk de kosten van juridische procedures en van repressieve handhaving. Verder bestaat de structurele bijdrage uit een bijdrage voor de kosten voor de uitvoering van het antennebeleid en beleidsvoorbereiding en -evaluatie, bevoegd aftappen, toezicht op de ruimtevaartwetgeving, de Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten en de bewaarplicht voor telecommunicatiegegevens (dataretentie). Tenslotte is er een bijdrage ter compensatie van opbrengstenderving als gevolg van vergunningvrije toepassingen.

Agentschap Telecom ontvangt incidentele bijdragen voor kosten die worden gemaakt voor verdelingsprojecten in opdracht van het Directoraat-Generaal Energie, Telecom en Markten (DGETM). Vanaf 2011 worden minder omvangrijke verdelingsprojecten verwacht.

Opbrengst overige departementen

Voor 2011 worden geen opbrengsten vanuit overige departementen verwacht. De deelname van Agentschap Telecom aan de fora wetenschap en communicatie van het Kennisplatform Elektromagnetische Velden & Gezondheid (EMV&G) loopt conform het instellingsbesluit af per eind 2010. Daarnaast blijft de ondersteuning van de gemeenten en provincies in het dossier hoogspanningslijnen vooralsnog beperkt tot de jaren 2009 en 2010.

Opbrengst derden

Tabel 1b Opbrengst derden Agentschap Telecom Bedragen in € 1 000							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	realisatie	geactualiseerd					
Productcategorie							
Vaste verbindingen	3 523	2 987	3 145	3 145	3 145	3 145	3 145
Mobiele communicatie	4 704	4 421	4 728	4 728	4 728	4 728	4 728
Mobiele openbare telecommunicatienetwerken	1 190	1 596	1 941	1 941	1 941	1 941	1 941
Radiodeterminatie	28	20	28	28	28	28	28
Radiozendamateurs	6	4	4	4	4	4	4
Omroep	5 650	5 945	6 166	6 188	6 188	6 188	6 277
Overige/Verlengingen		73	77	77	77	77	77
Examens	149	186	156	156	156	156	156
Afgifte verklaringen, keuringen en erkenningen	4	6	6	6	6	6	6
Randapparatuur	2 000	2 000	2 099	2 099	2 099	2 099	2 099
Afneemercategorie							
Defensie	1 210	1 272	1 335	1 335	1 335	1 335	1 335
Korps Landelijke Politiediensten	131	138	145	145	145	145	145
BZK (C 2000)	43	45	47	47	47	47	47
Satellite Operators	462	226	276	276	276	276	276
E2R / E3 (Europese Commissie)	33						
Totaal	19 133	18 919	20 154	20 176	20 176	20 176	20 264

Toelichting

De afwijking tussen 2011 en 2010 is grotendeels het gevolg van indexering en tariefstijging. Daarnaast worden vergunningopbrengsten voor 2,6GHz voor heel 2011 begroot. Voor 2010 was de helft van de opbrengsten voor 2,6GHz begroot in verband met de veiling halverwege 2010.

Rentebaten

Over het saldo op de rekening courant en deposito's bij het Ministerie van Financiën ontvangt Agentschap Telecom rente. Deze begroting gaat uit van een rentepercentage op deposito's van 0,5% op € 1,5 mln gedurende het jaar. Voor het saldo op de rekening courant is de rente 0%.

Bijzondere baten

Voor 2011 is rekening gehouden met een bedrag van € 0,3 mln voor de baten die volgen uit het uitlenen van personeel, door te belasten huisvestingskosten en het afstoten van materieel zoals dienstauto's.

Lasten

Personele kosten

Bij de berekening van de personele kosten voor 2011 is rekening gehouden met een loonstijging van 1,75% in 2011 ten opzichte van de geactualiseerde begroting 2010. De verwachte gemiddelde bezetting voor 2011 is 275,0 fte (2010: 277,5 fte), waarvan 250 fte ambtelijk personeel (2010: 253 fte). De gemiddelde totale personeelskosten zijn € 74 305 per fte in 2011 (geactualiseerd 2010: € 69 990). De loonkosten per ambtelijke fte in 2011 worden geraamd op € 68 066 (geactualiseerd 2010: € 66 895). De gemiddelde kosten voor niet-ambtelijk personeel zijn begroot op € 102 292 per fte (geactualiseerd 2010: € 100 533).

Materiële kosten

Bij de berekening van de materiële kosten voor 2011 is uitgegaan van de CPB-index «prijs overheidsconsumptie, netto materieel» van 1,75%. De huisvestingskosten bedragen in 2011 circa € 2,5 mln.

Afschrijvingskosten

De afschrijvingskosten zullen vanaf 2011 lager uitvallen door de lagere investeringen in afgelopen jaren.

Rentelasten

De rente betreft de vergoeding die Agentschap Telecom betaalt voor leningen bij het Ministerie van Financiën om investeringen in vaste activa te financieren. Uitgangspunt is een rentepercentage van gemiddeld 2,6% voor de toekomstige langlopende leningen.

Dotaties voorzieningen

De stelselwijziging betreffende de financiële verslaggeving met ingang van 2007 heeft tot gevolg dat het aantal voorzieningen en daarmee de dotaties is afgenomen. In 2011 wordt met een bedrag van € 250 000 rekening gehouden als toevoeging aan voorzieningen (wachtgelders, ambtsjubileum en dubieuze debiteuren). Vanaf 2012 is dit € 50 000.

Saldo van baten lasten

Het negatieve resultaat over 2010 is bedoeld om de post te verrekenen met vergunninghouders af te bouwen tot een niveau waarmee korte termijn dekkingsresultaten op tarieven genivelleerd kunnen worden. Voor 2011 wordt uitgegaan van een kostendekkende begroting.

Kasstroomoverzicht

Tabel 2 Kasstroomoverzicht 2011 Agentschap Telecom Bedragen in € 1 000							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	realisatie	geactua- liseerd					
1. Rekening courant RHB 1 januari (incl. deposito)	32	5 843	3 132	2 112	1 771	1 533	1 849
2. Totaal operationele kasstroom	4 784	1 137	2 453	2 446	2 531	2 571	2 636
3a +/- totaal investeringen	- 2 658	- 2 714	- 3 053	- 3 053	- 3 053	- 3 053	- 3 053
3b + totaal boekwaarde desinvesteringen							
3. Totaal investeringskasstroom	- 2 658	- 2 714	- 3 053	- 3 053	- 3 053	- 3 053	- 3 053
4a +/- eenmalige uitkeringen aan moederdepartement	1 000	- 290			- 86	- 111	- 111
4b + eenmalige stortingen door moederdepartement			425				
4c +/- aflossingen op leningen	- 315	- 845	- 845	- 734	- 631	- 591	- 698
4d + mogelijk beroep op leenfaciliteit	3 000			1 000	1 000	1 500	1 000
4. totaal financieringskasstroom	3 685	- 1 134	- 420	266	284	798	191
5. Rekening courant RHB 31 december (incl. deposito) (=1+2+3+4) (maximale roodstand € 0,5 mln)	5 843	3 132	2 112	1 771	1 533	1 849	1 623

Toelichting

Het kasstroomoverzicht geeft een analyse van de liquiditeitsontwikkeling.

Operationele kasstroom

De operationele kasstroom bestaat uit het geraamde saldo van baten en lasten, gecorrigeerd voor afschrijvingen en mutaties in de voorzieningen en het werkkapitaal.

Investeringskasstroom

In 2011 verwacht Agentschap Telecom circa € 3,1 mln te investeren in materiële vaste activa. De investeringen betreffen voornamelijk elektronische apparatuur.

Financieringskasstroom

De aflossing van de leningen, variërend van 4 tot 10 jaar, zal circa € 0,8 mln bedragen in 2011. Voor 2011 voorziet Agentschap geen lening om de investeringen te financieren.

Doelmatigheid			
Inputindicatoren	2009 realisatie	2010 geactualiseerd	2011 begroting
Kernindicatoren			
Verhouding direct/indirect personeel in fte's en €	175,7 fte / 90,4 fte € 12,8 mln / 6,4 mln	184,7 fte / 92,8 fte € 13,8 mln / 6,0 mln	190 fte / 85 fte € 14,1 mln / 6,3 mln
Verklarende/achterliggende variabelen			
Personeelskosten per fte	€ 73 316	€ 69 990	€ 74 305
Totaal aantal fte's	266,0	277,5	275,0
Inhuur externen o.b.v. PAO-definitie	€ 2,5 mln/ 20,5 fte	€ 2,2 mln/ 24,5 fte	€ 2,6 mln / 25,3 fte
Outputindicatoren			
Kernindicatoren			
Uurtarief (met stijging/daling in reële termen)	- 0,01%	2,86%	≤ 3,21%
Declarabiliteit (aantal declarabele uren per fte en totaal)	1420/1660 86%	1429/1667 ≥ 86 %	1429/1667 ≥ 86 %
Aantal werkbare en bruto/netto beschikbare uren	werkbaar: 1 829 bruto: 1 660 netto: 1 578	werkbaar: 1 836 bruto: 1 667 netto: 1 429	werkbaar: 1 836 bruto: 1 667 netto: 1 429
Verklarende/achterliggende variabelen			
Bedrijfsresultaat / omzet	€ 0,8 mln / € 32,1 mln	€ -/1,1 mln/ € 31,0 mln	€ 0,0 mln / € 32,2 mln
Kwaliteitsindicatoren			
Kernindicatoren			
Klanttevredenheid:			
- opdrachtgevers	Niet in 2009	≥ 7	niet in 2011
- bedrijven	Niet in 2009	≥ 7	niet in 2011
Doorlooptijd primaire processen:			
Vergunningaanvragen:			
binnen 8 weken	98%	95%	95%
binnen 6 weken	97%	85%	85%
binnen 4 weken	95%	60%	60%
binnen 2 weken	89%	35%	35%
Elektronische aanvraag:			
binnen 10 dagen	99%	95%	95%
Reactietijd storingsklachten:			
Klachten van levensbelang binnen 4 uur	100%	100%	100%
Klachten van maatschappelijk belang binnen 12 uur	98%	98%	98%
Klachten van individueel belang binnen 3 werkdagen	92%	90%	90%
Gehonoreerde bezwaarschriften (aantal en in %)	18 (11%)	≤ 5%	≤ 5%
Aantal klachten	7	≤ 7	≤ 7
Medewerkertevredenheid	7	≥ 7	≥ 7
Verklarende/achterliggende variabelen			
Ziekteverzuim%	4,7%	4,3%	4,3%

Doelmatigheidsbevorderende maatregelen

Vanaf 2010 wordt extra gestuurd op lagere tarieven voor interim personeel.

7. BEDRIJFSVOERINGSPARAGRAAF

Operatie Vernieuwing Rijksdienst

Het Ministerie van Economische Zaken is naar aanleiding van de Operatie Vernieuwing Rijksdienst uit het Coalitieakkoord onder de titel *Eén EZ* aan de slag gegaan met het verminderen van de interne bureaucratie en het vergroten van de flexibiliteit tussen de onderdelen. Om tot een kleiner en slagvaardiger EZ te komen moet EZ in 2011 een apparaattaakstelling gerealiseerd hebben van € 37,9 mln en 721 fte. Zoals vastgesteld in de Zesde Voortgangsrapportage van het Programma Vernieuwing Rijksdienst (mei 2010), ligt EZ op schema met de implementatie van de taakstelling. Gezien de rijksbreed geldende fasering betekent dit evenwel dat de uitdaging voor 2011 relatief groot is, te weten 50% van de totale taakstelling.

Bedrijfsvoering

In 2011 zal EZ (verder) bouwen aan diverse bedrijfsvoeringaspecten, zoals:

- *de aansluiting op P-Direkt*: P-Direkt is een rijksbrede shared service organisatie voor personeels- en salarisadministratie, waarop diverse departementen al geheel of gedeeltelijk zijn aangesloten. In 2009 en 2010 heeft EZ stappen gezet om de aansluiting op P-Direkt succesvol te laten verlopen. Door dit voorwerk kan EZ in één keer («big bang») worden aangesloten op P-Direkt. De aansluiting van EZ zal begin 2011 plaatsvinden. Ook een aantal betrokken medewerkers gaan in 2011 over naar P-Direkt;
- *het opzetten van een EZ breed dienstencentrum voor ICT* met ingang van 1 januari 2011 voor het leveren van generieke ICT voorzieningen (infrastructurele voorzieningen, rekencentra en kantoorautomatisering) aan het kerndepartement, Agentschap NL en Agentschap Telecom. Het ICT dienstencentrum ontzorgt de afzonderlijke organisaties en is bevorderlijk voor de efficiency en de dienstverlening. Verder is EZ met het ICT dienstencentrum als geheel beter voorbereid op de invoering van de *Digitale Werkomgeving Rijk*. Tenslotte wordt op deze manier ook invulling gegeven aan de *Eén-EZ* gedachte.

Coördinerend opdrachtgeverschap

Met ingang van vorig jaar is een traject gestart om de opdrachtverlening vanuit EZ aan het nieuwe Agentschap NL voortaan uniform, geïntegreerd en gecoördineerd te laten plaatsvinden. Hiervoor zijn voor heel EZ geldende Raamafspraken vastgesteld en wordt jaarlijks een Opdracht-kader opgesteld. Daarbij is in het proces van de opdrachtverlening een aantal kernwaarden van toepassing zoals: de klant/doelgroep centraal, gelijkwaardigheid en vertrouwen in de samenwerking en eenvoud in procedures. Op basis van de ervaringen uit 2010 zal in 2011 aan de verdere ontwikkeling van het coördinerend opdrachtgeverschap gewerkt worden.

Duurzaam inkopen

In 2011 zullen de actuele milieucriteria worden toegepast bij alle aanbestedingen waarvoor milieucriteria zijn vastgesteld. Zowel voor de eigen aanbestedingen als voor de interdepartementale aanbestedingen die in het kader van Categoriemanagement worden uitgevoerd wordt op deze manier uitvoering gegeven aan de doelstelling om 100% duurzaam in te kopen. Wanneer dat bij een specifieke aanbesteding niet mogelijk is, zal dat worden toegelicht.

8. BIJLAGEN

8.1 Kernegegevens 2011 Ministerie van Economische Zaken (bedragen in € mln)

Algemene doelstelling Ministerie van Economische Zaken: Het versterken van het duurzaam economisch groeivermogen in Nederland, door bevordering van het functioneren van de economie en markten.					
Beleidsartikel	Algemene Beleidsdoelstelling	Operationele doelstellingen	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
Artikel 1 Goed functionerende economie en markten in Nederland en Europa	Het versterken van het duurzaam economisch groeivermogen in Nederland, door bevordering van het functioneren van de economie en markten	1. Optimale marktordening en mededinging bevorderen 3. Vergroten vertrouwen van consumenten	87,2	87,0	43,2
Artikel 2 Een sterk innovatievermogen	Een sterker innovatievermogen van de Nederlandse economie	1. Meer bedrijven die meer (technologische) kennis ontwikkelen en benutten 2. Topprestaties op innovatietema's	517,4	665,3	196,5
Artikel 3 Een excellent ondernemings- en vestigingsklimaat	Scheppen van een excellent ondernemings- en vestigingsklimaat voor ondernemers en ondernemingen	1. Bevorderen level playing field 2. Stimuleren meer en beter ondernemerschap 3. Benutten van gebiedsgerichte economische kansen in (intern)nationaal concurrerende clusters	2 140,5	423,5	155,3
Artikel 4 Doelmatige en duurzame energiehuishouding	Een doelmatige en duurzame energiehuishouding	1. Optimale ordening en werking van de energiemarkten 2. Bevorderen van de voorzieningszekerheid 3. Verduurzaming van de energiehuishouding	414,4	1 357,0	7 611,1
Artikel 5 Internationale economische betrekkingen	Verbeteren van klimaat voor internationale handel en investeringen en vergroten van de Nederlandse internationale participatie om de concurrentiekracht van de Nederlandse economie te vergroten	Een open internationaal handels- en investeringsverkeer en een versterkte, duurzame internationale economische rechtsorde 2. Bevorderen internationaal ondernemen (inkomend en uitgaand) 3. Het gericht ondersteunen van het bedrijfsleven in kansrijke sectoren op buitenlandse markten	147,5	132,1	11,8
Artikel 8 Economische analyses en prognoses	Een breed vertrouwde bron van beleidsrelevante economische analyse zijn		13,0	13,0	1,6
Artikel 9 Voorzien in maatschappelijke behoefte aan statistieken	Het van overheidswege verrichten van statistisch onderzoek ten behoeve van praktijk, beleid en wetenschap en het openbaar maken van de op grond van zodanig onderzoek samengestelde statistieken		187,4	187,4	

Beleidsartikel	Algemene Beleidsdoelstelling	Operationele doelstellingen	Verplichtingen	Uitgaven	Ontvangsten
Artikel 10 Elektronische communicatie en post	Een hoogwaardig en adequaat aanbod van netwerken en diensten voor elektronische communicatie en post	1. Een efficiënt werkende communicatie- en postmarkt 2. Een veilig en betrouwbaar elektronisch- en postnetwerk 3. Realiseren van de economische en maatschappelijke meerwaarde van ICT-toepassingen en diensten voor burgers, bedrijven en overheid	76,3	82,7	26,4
Artikel 21 Algemeen	Apparaatsuitgaven die niet zijn toegedeeld aan een beleidsartikel		98,6	103,9	2,3
Artikel 22 Nominaal en onvoorzien	Raming van de volgende type uitgaven: loonbijstelling, prijsbijstelling, onvoorzien en nog te verdelen posten		2,8	2,8	
Totaal			3 685,2	3 054,7	8 048,3

8.2 Lijst van (overige) subsidies die niet op grond van een AMvB of ministeriële regeling worden verstrekt

Ingevolge artikel 4 van de Kaderwet EZ-subsidies is het in bepaalde gevallen toegestaan om subsidies anders dan op grond van een algemene maatregel van bestuur of ministeriële regeling te verstrekken. Dat is onder meer het geval indien het gaat om subsidies als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, van de Algemene wet bestuursrecht. Van de daarin genoemde gevallen is hier vooral het geval, genoemd onder c van belang: indien de begroting de subsidieontvanger en het bedrag waarop de subsidie ten hoogste kan worden vastgesteld vermeldt.

Artikel 1	Maximaal subsidiebedrag 2011 (in € 1 000)
Nederlands Normalisatie-instituut Subsidie aan het Nederlands Normalisatie-instituut (NEN) voor het ontwikkelen van normen en waarden ten behoeve van door het Nederlandse bedrijfsleven geproduceerde goederen.	1 113

Artikel 2	Maximaal subsidiebedrag 2011 (in € 1 000)
Institutioneel onderzoek Bijdrage aan het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) voor toegepast onderzoek op het gebied van ruimtevaart- en vliegtuigontwikkeling in brede zin. EZ levert een jaarlijkse vaste bijdrage.	2 224
Institutioneel onderzoek Bijdrage aan MARIN voor maritiem onderzoek en het vervullen van een centrale rol in de maritieme kennisinfrastructuur.	2 419
Institutioneel onderzoek Bijdrage aan Deltares voor onderzoek op het gebied van aan water gerelateerde vraagstukken.	2 021
Institutioneel onderzoek Bijdrage aan TNO: bevorderen technologisch hoogwaardig onderzoek.	28 606
Innovatieprogramma's Bijdrage aan het Dutch Polymer Instituut (DPI) voor in innovatieprogramma Polymeren: bevorderen innovatievermogen en concurrentiekracht door het stimuleren van fundamenteel-strategisch onderzoek.	14 084
Innovatieprogramma's Bijdrage aan Materials to innovate (M2i) voor het innovatieprogramma Materialen: bevorderen innovatievermogen en concurrentiekracht door het stimuleren van fundamenteel-strategisch onderzoek.	6 700
Innovatieprogramma's Bijdrage aan het Technologisch Topinstituut Water voor het innovatieprogramma Water: bevorderen innovatievermogen en concurrentiekracht door het stimuleren van fundamenteel-strategisch onderzoek.	7 410
Innovatieprogramma's Bijdrage aan het Center for Translational Molecular Medicine voor het innovatieprogramma Life sciences en Gezondheid: bevorderen innovatievermogen en concurrentiekracht door het stimuleren van fundamenteel-strategisch onderzoek.	29 935
Innovatieprogramma's Bijdrage aan het instituut BioMedical Materials voor het innovatieprogramma Life sciences en Gezondheid: bevordering van kennisontwikkeling en -uitwisseling op het gebied van biomedische materialen tussen publieke en private partners.	11 640
Overig Nederland Maritiem Land (NML). Bijdrage aan de algemene kosten en voor activiteiten op het gebied van innovatie.	346
Innovatieprogramma's Bijdrage aan het Technologisch Topinstituut Logistiek voor het innovatieprogramma Logistiek: bevorderen innovatievermogen en concurrentiekracht door het stimuleren van fundamenteel-strategisch onderzoek.	5 215
Overig Bijdrage aan de Stichting Toekomstbeeld der Techniek (STT) voor onderzoek naar de toekomst van «techniek en maatschappij».	195
Institutioneel onderzoek Bijdrage aan de Stichting Technische Wetenschappen (STW): bevordering van hoogstaand technisch-wetenschappelijk onderzoek dat uitzicht biedt op maatschappelijke toepassing.	21 050
Innovatieprogramma's Bijdrage aan het Dutch Separation Technology Institute (DSTI) voor het innovatieprogramma Scheidingstechnologie: bevordering van kennisontwikkeling en -uitwisseling op het gebied van scheidingstechnologie.	7 896

Artikel 3	Maximaal subsidiebedrag 2011 (in € 1 000)
Bijdrage aan instituten Subsidie aan EIM voor programma-onderzoek MKB en ondernemerschap. De subsidie is bestemd voor het verzamelen, bijhouden en bewerken van basisinformatie.	2 778
Bijdrage aan instituten Subsidie aan het Kenniscentrum Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen voor financiering van activiteiten door het Centrum om de doelstellingen te bereiken die zijn opgenomen in de Statuten van de Vereniging en de EZ-notitie van december 2001.	1 000
Bijdrage aan instituten Subsidie aan het Ondernemersklankbord dat binnen het MKB startende ondernemers helpt problemen op te lossen en faillissementen tegen te gaan. De adviseurs zijn oud-ondernemers en -managers die belangeloos adviseren.	386
Bevorderen Ondernemerschap Nederlands Centrum voor Sociale Innovatie. Het Centrum richt zich op de vernieuwing van de arbeidsorganisatie.	300
Toerisme Bijdrage aan het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen: bevordering van volumeontwikkeling inkomend toerisme, het stedelijk toerisme en internationale congressen.	16 622
Regionale ontwikkelingsmaatschappijen Bijdrage aan de 4 regionale ontwikkelingsmaatschappijen: doelstelling is het versterken van de economische structuur en tot stand brengen van vernieuwende economische activiteiten.	
– Noordelijke ontwikkelingsmaatschappij (NOM)	2 385
– Ontwikkelingsmaatschappij Oost Nederland (OOST)	2 402
– Limburgse ontwikkelingsmaatschappij (LIOF)	1 354
– Brabantse ontwikkelingsmaatschappij (BOM)	1 137
Artikel 5	Maximaal subsidiebedrag 2011 (in € 1 000)
Acquisitie van buitenlandse bedrijven Subsidie aan 4 Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen voor het uitvoeren van een ID-programma bij in Nederland gevestigde buitenlandse bedrijven.	1 050
Subsidie aan Vereniging Nederland Distributieland (NDL). EZ subsidieert samen met LNV en V&W een jaarlijks programma om knelpunten in de distributiesector binnen Nederland op te lossen.	416
Artikel 10	Maximaal subsidiebedrag 2011 (in € 1 000)
Broos van Erp Prijs Subsidie aan de Stichting Media Plaza ten behoeve van financiële ondersteuning van het Nationaal ICT-event 2011 met daarin onder andere de uitreiking van de Broos van Erp Prijs.	125

8.3 ZBO's en RWT's

In deze bijlage is een overzicht opgenomen met de zelfstandige bestuursorganen (ZBO's) en de rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT's) die onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Economische Zaken vallen. In geval een ZBO of RWT gefinancierd wordt vanuit de EZ-begroting, wordt het betreffende beleidsartikel aangegeven en het bijbehorende geraamde budgettaire bedrag voor 2011.

Naam ZBO en/of RWT	ZBO	RWT	Functie	Bijdrage uit departementale begroting (artikel)	Bedrag 2011 (in € 1 000)
Centraal Bureau voor de Statistiek www.cbs.nl	X	X	Het verzamelen, bewerken en publiceren van statistieken ten behoeve van praktijk, beleid en wetenschap. Naast de verantwoordelijkheid voor de nationale (officiële) statistieken is het CBS ook belast met de productie van Europese (communautaire) statistieken. De wettelijke grondslag voor het CBS is de «Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek».	Artikel 9	187 431
Centrale Commissie voor de Statistiek	X		Het, als onafhankelijke commissie, bewaken van de onafhankelijkheid, onpartijdigheid, relevantie, kwaliteit en continuïteit van het statistische programma van het CBS. De CCS houdt toezicht m.b.t. het CBS op de aanneming van werkvoorzaken in verband met concurrentievervalsing, op de hoeveelheid administratieve lasten voor ondernemingen en instellingen bij de verwerving van gegevens en op het beschikbaar stellen van verzamelingen van gegevens (microbestanden) ten behoeve van statistisch of wetenschappelijk onderzoek door het CBS.	Geen bijdrage	
Kamers van Koophandel en fabrieken www.kvk.nl	X		Het bevorderen van de economische belangen van handel, industrie, ambacht en dienstverlening. Taken volgens de Wet op de Kamers van Koophandel en de Handelsregisterwet: voeren van het Handelsregister, het loket voor ondernemers, voorlichting en het stimuleren van de regionale ontwikkeling.	Geen bijdrage	
Stichting COVA www.cova.nl		X	Er voor zorgen dat Nederland te allen tijde een minimum voorraad aardolieproducten heeft, om in tijden van crises te kunnen voldoen aan de aardolievraag.	Artikel 4	93 000
VSL www.vsl.nl www.hollandmetrology.nl		X	Het onderhouden en verwezenlijken van nationale meetstandaarden zoals vastgelegd in de Metrologiewet. Op grond van artikel 3 van deze wet is VSL b.v. door de minister van EZ hiervoor aangewezen.	Artikel 1	Totale bijdrage ¹ 14 607
Verispect Zie onder VSL voor website	X	X	Het uitoefenen van het toezicht op de naleving van de Metrologiewet. Op grond van artikel 27 van deze wet is Verispect door de Minister van EZ hiervoor aangewezen. Daarnaast de uitvoering van het toezicht op de Waarborgwet zoals vastgelegd in de Waarborgwet.	Artikel 1	Zie VSL

Naam ZBO en/of RWT	ZBO	RWT	Functie	Bijdrage uit departementale begroting (artikel)	Bedrag 2011 (in € 1 000)
Aangewezen instanties als bedoeld in art. 12 Metrologiewet Zie onder VSL voor website	X		Het optreden als onafhankelijke toetsende instantie bij overeenstemmingsbeoordelingen van meetinstrumenten. De werkzaamheden die zij verrichten kunnen per overeenstemmingsbeoordeling verschillen maar omvat o.a. het beoordelen van kwaliteitssystemen, het afgeven van certificaten van typeonderzoek of ontwerp-onderzoek en het keuren van meetinstrumenten.	Geen bijdrage	
WaarborgHolland www.waarborgholland.nl	X	X	Het keuren van alle gouden, zilveren en platina voorwerpen boven een bepaalde gewichtsdrempel en alvorens zij op de Nederlandse markt worden gebracht, te voorzien van één of meerdere stempelmerken (het waarborgen). Deze taak is vastgelegd in de Waarborgwet 1986. De stempelmerken worden alleen aangebracht nadat het juiste gehalte aan edelmetaal door onderzoek is vastgesteld.	Geen bijdrage	
Edelmetaal Waarborg Nederland www.ewnederland.nl	X	X	Zie functiebeschrijving Waarborg Holland.	Geen bijdrage	
Raad voor de Accreditatie www.rva.nl	X	X	Verifiëren dat instellingen die actief zijn op het gebied van laboratoriumtesten, inspecteren, kalibreren en certificeren aan accreditatienormen voldoen. De taken van de Raad voor Accreditatie zijn vastgelegd in de Wet aanwijzing nationale accreditatieinstantie.	Artikel 1	212
Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit (OPTA) www.opta.nl	X	X	Het zorgen voor concurrentie en vertrouwen in de communicatiesector in het belang van de consument. De taken van OPTA volgens de Telecommunicatiewet en de Postwet: 1) concurrentiebevordering door het uitvoeren van marktanalyses, het stimuleren van investeringen en innovaties en het garanderen van de bereikbaarheid van diensten en de communicatiemogelijkheden van eindgebruikers onderling; 2) consumentenbescherming door bijv. bewaking van privacy en het vergroten van internetveiligheid; 3) waarborgen van de benodigde randvoorwaarden op de communicatiemarkten, zoals het beheer van nummerplannen en de registratie van marktpartijen.	Artikel 10	3 563
Raad van Bestuur Nederlandse Mededingingsautoriteit (met ingang van 1 juni 2005) ² www.nmanet.nl	X		De uitvoering van de Mededingingswet: toezien op een eerlijke concurrentie in alle sectoren van de Nederlandse economie, handhaving van het verbod op kartels of misbruik van een economische machtspositie en toetsing van fusies en overnames. Daarnaast de uitvoering van het toezicht op de Elektriciteitswet 1998, de Gaswet en sectorspecifiek (mededingings)toezicht op de spoorsector en overig openbaar vervoer als tram-, metro- en busvervoer.	Artikel 1	982

Naam ZBO en/of RWT	ZBO	RWT	Functie	Bijdrage uit departementale begroting (artikel)	Bedrag 2011 (in € 1 000)
Keuringsinstanties als bedoeld in artikel 10.3 Telecommunicatiewet ³	X		Het afgeven van rapporten, certificaten of EG-typeverklaringen voor radiozendapparaten en randapparaten.	Geen bijdrage	
Examinerende instanties als bedoeld in artikel 19 van de Examenregeling frequentiegebruik 2008 ⁴		X	Het afnemen van examens ter verkrijging van vergunningen voor het gebruik van frequentieruimte.	Geen bijdrage	

¹ Dit bedrag is niet alleen bedoeld voor dit instituut maar omvat ook de bijdrage aan Verispect en de verplichte bijdrage aan de internationale organisaties BIPM, OIML en Welmec.

² Het toezicht op het ZBO-deel van de NMa vindt plaats aan de hand van wettelijke kaders (ZBO wet NMA). De uitvoeringsorganisatie van de NMa is onderdeel van EZ en het toezicht hierop vindt plaats via de reguliere management control-systematiek van EZ.

³ Het gaat hierbij om het volgende cluster aan ZBO's: Dare!! Consultancy, Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium, Philips Consumer Electronics BV, Thales Nederland BV, TNO Electronic Products and Services BV en TNO Fysisch en Elektronisch Laboratorium.

⁴ Inwerkingtreding per 1 augustus 2008, Ministeriële Regeling; Staatsblad 28 juli 2008, nr. 143. De examinerende instanties vervangen de Examencommissie voor amateurradiozendexamens en voor maritieme communicatie.

8.4 Moties en toezeggingen

1. Moties sinds september 2009 (lopende parlementaire jaar)

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
TM/ MC	Aasted-Madsen-van Stiphout/ Vos	over de realistisch te bereiken snelheden van vaste en mobiele internetabonnementen	27 879, nr. 30	De Tweede Kamer zal in de tweede helft van 2010 geïnformeerd worden
MC	Aasted-Madsen-van Stiphout c.s.	over contracten afgesloten via de cold-callingmethode	27 879, nr. 29	Onderhanden
MC	Azough/ Gerkens	over onderzoek of het huidige consumentenrecht voldoende bescherming biedt	32 123 VI, nr. 55	Het voortouw ligt bij het Ministerie van Justitie
MC	Azough c.s.	over collectieve schadevergoedingsacties van consumenten	32 123 VI, nr. 56	De Tweede Kamer is 21-12-2009 geïnformeerd, 32 123 VI, nr. 78
O/ I	Blanksma-Van den Heuvel/ Elias	Over een overzicht van alle ondernemerschap en innovatiesubsidies	31 311, nr. 33	De Tweede Kamer is 29-01-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 38 en 16-04-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 52
O/ AEP	Blok/ Koser Kaya	Over organisaties van ZZP'ers in de SER	32123-XV, nr. 23	VNO-NCW en MKB-Nederland hebben een zetel ter beschikking gesteld op 09-03-2010
HPG	Cramer c.s.	over duurzaamheids- en dierenwelzijnseisen aan producten van buiten de EU	32123-XIV, nr. 105	De Tweede Kamer is 15-04-2010 geïnformeerd, 32 123 XIV, nr. 193
HPG	Van Dam c.s.	Over verplichten van bedrijven om aan te tonen hoe hun producten tot stand zijn gekomen	32 123 V, nr. 34	Een kabinetsbrief over uitvoering van deze motie wordt voorbereid
O	Eijsink c.s.	over het terugdraaien van investeringen in het eerste JSF-testtoestel	26 488, nr. 236	De Tweede Kamer is 28-05-2010 en 18-06-2010 geïnformeerd, 26 488, nr. 240 en 26 488, nr. 42
RR	Elias	Over een inspectievakantie voor bedrijven	29 515, nr. 312	De Tweede Kamer is 22-04-2010, 29 515, nr. 318
BE	Van Gent c.s.	over de correspondentie tussen het kabinet en de Europese Commissie	32 123 XIV, nr. 147	De Tweede Kamer is 17-03-2010 geïnformeerd, 21501-02, nr. 955
TM/ WJZ	Gerkens c.s.	over bescherming van de consument tegen malafide SMS-diensten	31 412, nr. 17	De Tweede Kamer is 22-02-2010 geïnformeerd, 31 412, nrs. 18 en 19
I	Van Gerven c.s.	over uitwerken van optie 2 en 3 van het rapport «Veredelde Zaken»	27 428, nr. 165	Onderhanden
HPG/ O	Gesthuizen	Over informatie voor NGO's over de maatschappelijke aspecten van een onderneming	26 485, nr. 77	De Tweede Kamer is 02-02-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 86

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
TM	Gesthuizen	over de rol van de motie Gesthuizen/Vos (29502, nr. 25) bij toekomstige postaanbestedingen	29 502, nr. 30	Deze motie zal door het Ministerie van Financiën behandeld worden
TM	Gesthuizen/ Vos	Over niet tegenstrijdig zijn van een offerte met de doelen omtrent goede arbeidsvoorwaarden	29 502, nr. 25	De Tweede Kamer is 23-03-2010 door de Minister van Financiën geïnformeerd, 29 502, nr. 29
HPG	Gesthuizen/ Voordewind	over inzichtelijk maken dat buitenlandse leveranciers de fundamentele arbeidsrechten niet schenden	26 485, nr. 96	Een kabinetsbrief over uitvoering van deze motie wordt voorbereid
TM	Gesthuizen c.s.	over een onderzoek door de Arbeidsinspectie naar de werkdruk en psychosociale arbeidsbelasting bij TNT	30 536, nr. 121	Het voortouw ligt bij het Ministerie van SZW
TM	Gerkens c.s.	Over de mogelijkheid om IPv6 verplichtend op te leggen	26 463, nr. 151	De Tweede Kamer is 11-05-2010 geïnformeerd, 26 643, nr. 155
RR	Graus	Over een maximale inspanning ter vermindering van regeldruk	32 123 XIII, nr. 25	De Tweede Kamer is 22-04-2010 geïnformeerd, 29 515, nr. 318
I/ ED/ EM	Van der Ham/ Samsom	Over de onderhandelingsinzet voor het achtste kaderprogramma	32 123 XI, nr. 47	De Tweede Kamer is 25-05-2010 geïnformeerd, 21501-30, nr. 231
MC	Van der Ham/ Vos	over de effecten voor tijdschriften en dagbladen van initiatiefwetsvoorstel Van Dam	30 520, nr. 15	De evaluatie wordt twee jaar na inwerkingtreding van het wetsvoorstel gevraagd
CCS	Van der Ham	Over de vergunningverlening voor CO ₂ -opslag onder locatie Barendrecht Ziedewij	28 982, nr. 94, gewijzigd, is 100 geworden	De Tweede Kamer is 12-02-2010, 28 982, nr. 102 en 12-04-2010 geïnformeerd, 28 982, nr. 104
I/ AEP	Hamer c.s.	over de ambitie om onderwijs en wetenschap tot de mondiale top vijf te laten behoren	32 123, nr. 10	De Tweede Kamer is 01-04-2010 geïnformeerd, 32 359, nr. 1
REB	Heijnen/ de Pater-Van der Meer	Over het bijdragen van reorganisaties van de Rijksoverheid aan de economische structuur van krimpgebieden	32 123 VII, nr. 35	Behandeld tijdens de begrotingsbehandeling
AEP/ O	Ten Hoopen c.s.	Over verdubbeling van de periode waarin met behoud WW-uitkering een bedrijf kan starten	32 123, XIII, nr. 16	Het verzoek is aan het Ministerie van SZW overgebracht
O/ AEP	Ten Hoopen c.s.	Over een financieringsfonds	32 123 XIII, nr. 17, gewijzigd, is 36 geworden	De Tweede Kamer is 18-12-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 299
O	Ten Hoopen c.s.	Over overleg met de Kamers van Koophandel	32 123 XIII, nr. 18, gewijzigd, is 37 geworden	Onderhanden, in het najaar volgt de kabinetsreactie op de evaluatie van de Kamers van Koophandel
I	Jacobi	over een dialoog met stakeholders in de sector en de maatschappelijke organisaties	27 428, nr. 166	Onderhanden

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
IPE/ O	Kalma	Over de rol van financiële sector bij het realiseren van een duurzame energievoorziening en MVO in brede zin	26 485, nr. 79	Op verzoek van EZ wordt vanuit het RegieOrgaan EnergieTransitie informeel overleg gevoerd met vertegenwoordigers van banken omtrent «de financiering» van duurzame energietransitie. Doel is de oplossingsmogelijkheden bij banken en overheid te verkennen
HPG	Kalma c.s.	over de gevolgen van een uitspraak van het NCP voor overheidssteun	26 485, nr. 93	Deze motie wordt betrokken bij de evaluatie van het NCP
O	Leerdam c.s.	Over overschakeling van de bioscoopsector op digitale technologie	27 406, nr. 157	De Tweede Kamer is 18-12-2009 geïnfomeerd, 27 406, nr. 168
O	Leerdam	Over de gevolgen van de bezuiniging op de innovatieregeling	27 406, nr. 158	De Tweede Kamer is 18-12-2009 geïnfomeerd, 27 406, nr. 168
REB	Linhard	Over een economisch programma om de schaa sprong Amsterdam–Almere–Markermeer te dragen	31 089, nr. 64	Het concept van het economisch plan is gereed, wordt naar verwachting in de zomer vastgesteld
REB	Ortega-Martijn c.s.	Over inventarisatie van succesvolle lokale initiatieven behoud bedrijvigheid krimp regio's	32 123 XIII, nr. 28	Onderhanden
I	Ortega-Martijn c.s.	Over een onderzoek naar het openstellen van de WBSO voor ZZP'ers	32 123 XIII, nr. 29	Onderhanden
O	Peters	Over gebruikmaking van de tender in januari 2010 door fondsen voor creatieve ondernemers	27 406, nr. 159	Onderhanden
O	Peters	Over prioriteit voor green design	27 406, nr. 160	De Tweede Kamer is 18-12-2009 geïnfomeerd, 27 406, nr. 168
BE	Peters	over een prioritaire plaats van groene innovatie in de nieuwe Lissabonstrategie	32 125, nr. 12	De Tweede Kamer is 15-03-2010 geïnfomeerd, 21501-20, nr. 470
IO	Peters c.s.	Over een side event voor Chinese kunstenaars tijdens de wereldexpo	32 123 V, 44	De Tweede Kamer is 04-05-2010 geïnfomeerd, 2010Z04549
O	Peters c.s.	over het niet langer hanteren van de kandidatenvergelijkingen	26 488, nr. 237	De Tweede Kamer is 28-05-2010 en 18-06-2010 geïnfomeerd, 26 488, nr. 240 en 26 488, nr. 42
REB	Pieper/ Linhard	Over een pilot met pps voor herstructurering van bedrijventerreinen	32 123 XI, nr. 32	Afgehandeld, de Tweede Kamer is 14-07-2010 geïnfomeerd, 31 253, nr. 25

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
MC	Remkes c.s.	Over het niet verlengen van de Tijdelijke wet mediaconcentraties	32123-VIII, nr. 74	Het voortouw ligt bij het Ministerie van OCW. De Tweede Kamer is 21-06-2010 geïnformeerd, 32 123 VIII, nr. 136
ED	Samsom c.s.	Over een actieplan geothermie	32 123 XI, nr. 40	De Tweede Kamer is 08-06-2010 geïnformeerd, 32 123 XI, nr. 74
ED	Samsom c.s.	Over het geschikt maken van de SDE voor biogashubs	31 239, nr. 83	De Tweede Kamer is 24-02-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 92 en 07-04-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 93
O	Smeets c.s.	Over de ondernemingskredietdesk	32 123 XIII, nr. 22	De Tweede Kamer is 26-01-2010 geïnformeerd, 31 371, nr. 307
CCS	Samsom/ Spies	Over het instellen van een schadefonds of -regeling voor het CO ₂ -opslagproject in Barendrecht	28 982, nr. 97	De Tweede Kamer is 12-04-2010 geïnformeerd, 28 982, nr. 104
FEZ/ O	Smeets c.s.	Over de niet benutte BMKB-middelen	32 123 XIII, nr. 23	Afgehandeld, vooralsnog zal geen ophoging van het budget plaatsvinden. De verwachting is dat het huidige garantieplafond voor 2010 (€ 765 mln) voldoende zal zijn om alle aanvragen te kunnen bedienen
FEZ/ REB	Smeets c.s.	Over eventuele niet benutte BSRI-middelen	32 123 XIII, nr. 24	Afgehandeld, bij Voorjaarsnota is het BSRI-budget voor 2010 met € 13,7 mln opgehoogd
ED	Spies c.s.	Over een pilot zelflevering voor windenergie	31 239, nr. 78	De Tweede Kamer is 24-02-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 92
ED	Spies c.s.	Over het basistarief voor co-vergisting en kleinschalige verbranding	31 239, nr. 79	De Tweede Kamer is 24-02-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 92
ED	Spies c.s.	Over de financiële dekking van herziening van het aantal vollasturen bij vergistinginstallaties	31 239, nr. 88	De Tweede Kamer is 24-02-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 92
CCS	Spies/ Samsom	Over bij de evaluatie betrekken van de veiligheid en de beschikbaarheid van andere locaties	28 982, nr. 96	De Tweede Kamer is 12-02-2010 geïnformeerd, 28 982, nr. 102
EM	Spies/ Wiegman-van Meppelen Scheppink	over een evaluatie van maatregelen die betrekking hebben op de gasmarkt	31 904, nr. 52	De evaluatie wordt een jaar na inwerkingtreding van het wetsvoorstel gevraagd

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
O/ AEP	Tang/ Pieper	over initiatieven om het eigen vermogen van MKB-bedrijven te versterken	32 050, nr. 6	De Tweede Kamer is 31-03-2010 geïnformeerd, 32 050, nr. 8 en de Tweede Kamer is 05-07-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 59
HPG	Van Velzen/ Van Dam	Over verbieden van investeringen in clusterunitie	22 054, nr. 155 (gewijzigd, was 150)	De Tweede Kamer is 31-03-2010 geïnformeerd, 22 054, nr. 158
HPG	Van Velzen c.s.	over voorwaarden voor toegang tot het financieel buitenland instrumentarium	26 485, nr. 94	Een kabinetsbrief over uitvoering van deze motie wordt voorbereid
O	Van Velzen c.s.	over het per direct geen nieuwe verplichtingen meer aangaan	26 488, nr. 235	De Tweede Kamer is 28-05-2010 en 18-06-2010 geïnformeerd, 26 488, nr. 240 en 26 488, nr. 42
ED/ EM	Vendrik	Over inzet in Europees verband voor een CO ₂ -norm voor energiecentrales	32 123 XIII, nr. 31, gewijzigd, is nr. 38 geworden	Onderhanden
TM	Vendrik/ Van der Ham	Over een landelijk dekkende aanleg van aansluitnetwerken	32 123 XIII, nr. 32	Onderhanden
ED	Vendrik/ Samsom	Over subsidie voor vrijstromende getijdenstroom	31 239, nr. 87	De Tweede Kamer is 24-02-2010, 31 239, nr. 92 en 21-04-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 95
TM	Vermeij/ Van Gent	Over minimaal 80% van de postbezorgers werkzaam op basis van een arbeidsovereenkomst	30 536, nr. 122	Onderhanden
HPG	Voordewind c.s.	Over inzage in de productieketen van bedrijven	32 123 V, nr. 39	Een kabinetsbrief over uitvoering van deze motie wordt voorbereid
HPG	Voordewind c.s.	een rechtsbijstandfonds voor gedupeerden van milieu- en mensenrechtenschendingen	26 485, nr. 95	De Tweede Kamer zal bij de kabinetsreactie op het rapport Castermans (26485, nr. 70) hierover geïnformeerd worden
TM	Vos/ Van Gent	Over het tegengaan van oneigenlijk gebruik van de overeenkomst van opdracht	30 536, nr. 115	De Tweede Kamer is 21-04-2010 geïnformeerd, 30 536, nr. 118
CCS	Wiegman- van Meppelen Scheppink	Over de rol van CCS in het behalen van de Nederlandse klimaatdoelstellingen	28 982, nr. 92, gewijzigd, is 101 geworden	De Tweede Kamer is 12-04-2010 geïnformeerd, 28 982, nr. 104
CCS	Wiegman- van Meppelen Scheppink	Over wettelijke verankering van CCS	28 982, nr. 93	De Tweede Kamer is 12-04-2010 geïnformeerd, 28 982, nr. 104
ED	Wiegman- van Meppelen Scheppink/ Samsom	over een langetermijnperspectief van opwerking	32 042, nr. 10	Onderhanden

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
EM	Wiegman- van Meppelen Scheppink c.s.	over niet uitsluiten van interconnectoren van deelname aan congestiemanagement	31 904, nr. 53	Het wetsvoorstel laat ruimte voor TenneT en marktpartijen om congestie op doelmatige wijze te voorkomen. Indien mogelijk kan dat ook via interconnectoren, op basis van vrijwilligheid. EZ houdt Europese ontwikkelingen in dit kader in de gaten en zal daar waar mogelijk en nodig bijsturen
MC/ AEP	Zijlstra/ Van der Veen	Over het niet toestaan van fusies van zorgverzekeraars en zorgaanbieders	32 123 XVI, nr. 46	De Tweede Kamer is 25-01-2010 geïnfomeerd, 29 689, nr. 289
MC/ AEP	Zijlstra c.s.	Over de bevoegdheden van de NMa, de NZa en het Ministerie van VWS	32 123 XVI, nr. 47	Onderhanden
EM	Zijlstra	over het bevorderen van concurrentie op de gasmarkt	31 904, nr. 57	Onderhanden

2. Moties sinds september 2008 (voorgaande parlementaire jaar)

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
AEP	Anker c.s.	over een kabinetsbrede internationaliseringsagenda Hoger Onderwijs, Onderzoeks en Wetenschapsbeleid	31 700 VIII, nr. 72	De Tweede Kamer is 15-10-2009 geïnfomeerd, 32 123 VIII, nr. 12
I/Kenl	Aptroot/ Besselink	Over de prestatie-indicatoren launching costumer en innovatief aanbesteden	27 406, nr. 127	De prestatie-indicator is opgenomen in de begroting 2010. De Tweede Kamer is 11-11-2009 geïnfomeerd, 27 406, nr. 162
ICT	Atsma	Over onderzoek naar de frequentiebehoefte van lokale en regionale omroepen	24 095, nr. 246	De Tweede Kamer is 21-01-2010 geïnfomeerd, 24 095, nr. 254
TM/ WJZ	Atsma/ Elias	Over de interpretatie van de artikelen 3.11 en 3.13 van de Telecommunicatiewet	24 095, nr. 249 (gewijzigd, was nummer 247)	De Tweede Kamer is 29-10-2009 geïnfomeerd, 31 412, nr. 15
ICT	Atsma/ Van Dam	Over jaarlijkse rapportage over de transitie van analoge naar digitale radio	24 095, nr. 248	De Tweede Kamer is 21-01-2010 geïnfomeerd, 24 095, nr. 254
I	Besselink/ Gesthuizen	Over een eerste (openbare) risico-analyse betreffende nanodeeltjes	29 338, nr. 84	De Tweede Kamer is 12-11-2009 geïnfomeerd, 29 338, nr. 90
I	Besselink/ Gesthuizen	Over een meldingsplicht voor het gebruik van nanodeeltjes in producten	29 338, nr. 85	De Tweede Kamer is 12-11-2009 geïnfomeerd, 29 338, nr. 90
I	Blanksma-van den Heuvel/ Besselink	Over de selectiecriteria voor FES-investeringen in innovatie	27 406, nr. 128 (gewijzigd), is 134 geworden	De Tweede Kamer is 03-08-2009 geïnfomeerd, 27 406, nr. 148

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
O/ AEP	Blanksma-van den Heuvel/ Smeets	Over het verruimen van de speelruimte van de ROM's	31 371, nr. 227	De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 252
HPG/ TM	Ten Broeke/ Peters	Over mondiale vrije toegang tot internet	31700-V, nr. 211	De Tweede Kamer is 30-03-2010 en 07-05-2010 geïnformeerd, 21501-02 nr. 956 en nr. 965
TM/ MC	Van Dam/ Elias	Over rol en functioneren van alle toezichthouders telecommunicatie	24 095, nr. 245	De Tweede Kamer is 21-12-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 47
HPG/ TM	Van Dam/ Peters	om gelden die verdiend worden met levering van internetfilters aan Iran ter beschikking te stellen voor het vrije en veilige gebruik van nieuwe media aldaar	31 700 V, nr. 117, (gewijzigd, was nr. 114)	De Tweede Kamer is 30-03-2010 en 07-05-2010 geïnformeerd, 21501-02 nr. 956 en nr. 965
HPG/ TM	Van Dam/ Peters	over toevoegen verbod op levering internetfiltering aan het EU-sanctiepakket voor Iran	31 700 V, nr. 118, (gewijzigd, was nr. 114)	De Tweede Kamer is 30-03-2010 en 07-05-2010 geïnformeerd, 21501-02 nr. 956 en nr. 965
ICT	Dibi/ Van Dam	Over het realiseren van de doelstellingen van NoiV	24 095, nr. 244	De Tweede Kamer is 01-07-2010 geïnformeerd, 26 643, nr. 163
MC	Jan Jacob van Dijk c.s.	Over het naleven van de bepalingen uit de Dienstenrichtlijn door decentrale overheden	31 579, nr. 9	Minister heeft dit via Nota van Wijziging van de Aanpassingswet dienstenrichtlijn in de Dienstenwet opgenomen
TM	Franken c.s.	om de Europese Commissie te informeren over de bezwaren van de Eerste Kamer tegen de bewaarplicht	31 145, nr. N	De Eerste Kamer is 01-07-2010, 31 145, nr. P
TM	Franken c.s.	over het bewaren van internetgegevens met de ISP's te overleggen, teneinde onnodige kosten te voorkomen	31 145, nr. O	De Minister van Justitie zal de Eerste Kamer informeren
EM/ ED	Van Gent	over het in overheidshanden blijven van het juridisch en economisch eigendom van de kerncentrale Borssele	28 982, nr. 78	De Tweede Kamer is 29-09-2009 geïnformeerd, 28 982, nr. 85
HPG	Gesthuizen	Over inzetten op akkoorden die geen rem vormen op de ontwikkeling	31 371, nr. 206	Standaard beleid, de Tweede Kamer is 08-06-2009 geïnformeerd, 31 985, nr. 1
MC	Gesthuizen c.s.	Over inkorting van de betalingstermijn en wettelijke rente bij achterstanden	31 371, nr. 217	De Tweede Kamer is 28-09-2009 over uitstel geïnformeerd, 31 371, nr. 260 en 17-12-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 46
I	Gesthuizen/ Besselink	Over opstellen van referentiewaarden voor de meest toegepaste nanodeeltjes	29 338, nr. 87 (gewijzigd, was nr. 81)	De Tweede Kamer is 12-11-2009 geïnformeerd, 29 338, nr. 90 en 21-12-2009 geïnformeerd, 25 883, nr. 161

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
TM	Gesthuizen/ Van Dam	Over het tegengaan van hoge kosten voor de consument voor helpdesks	24 095, nr. 242	De Tweede Kamer is 10-09-2009 geïnformeerd, 24 095, nr. 251
MC	Graus	Over een verhoging van zowel kwalitatief als kwantitatief toezicht	31 354, nr. 30	Dit zal meegenomen worden bij de evaluatie van de wet, drie jaar na inwerkingtreding
O/ AEP	Hamer c.s.	over een grotere rol van pensioenfondsen in de Nederlandse economie	31 371, nr. 196	De Tweede Kamer is 18-12-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 299
O/ AEP	Halsema/ Hamer	Over onderzoek naar belemmeringen voor ZZP'ers	31 951, nr. 9	De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 31 311, nr. 32
ED	Van der Ham	Over beleidsintensivering voor energiebesparing	31 510, nr. 13	De Tweede Kamer is 29-04-2010 geïnformeerd, 31 209, nr. 117
REB	Van der Ham	Over één methodiek voor prijszetting voor bedrijfsontwikkeling	31 700 XI, nr. 41	De Tweede Kamer is 03-12-2009 geïnformeerd, 31 253, nr. 22
MC	Van der Ham	Over verdere benutting van artikel 15 van de Mededingingswet	31 531, nr. 14	De Tweede Kamer is 17-12-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 46
ED	Van der Ham c.s.	Over het doorrekenen van de investeringen in klimaat- en energiebeleid door het Planbureau voor de Leefomgeving	31 209, nr. 49	De Tweede Kamer is 22-06-2009 geïnformeerd, 31 209, nr. 90
HPG	Haverkamp c.s.	motie om een platform Economische Wederopbouw op te richten om de ervaringen opgedaan in Afghanistan te blijven benutten	31 700 V, nr. 34	De Tweede Kamer is 25-08-2009 geïnformeerd, 31 787, nr. 6
ED/EM	Hessels c.s	over participatie van TenneT in een project voor het aanleggen van een elektriciteitsbuffer	31 510, nr. 5	Onderhanden
MC	Ten Hoopen/ Vos	Over oneerlijke concurrentie binnen het hoger onderwijs en onderzoek	31 354, nr. 27 (gewijzigd), is nr. 40 geworden	Motie zal conform verzoek betrokken worden bij de evaluatie van het wetsvoorstel Markt en Overheid. Dit natuurlijk enkel bij aannahme van het wetsvoorstel door de Eerste Kamer
EM	Ten Hoopen c.s.	Motie voor maatregelen om Nederland uit te laten groeien tot gasrotunde van Europa	31 700 XIII, nr 44	De Tweede Kamer is 16-12-2008 geïnformeerd, 31 349, nr. 5, over de maatregel kleine velden. De Tweede Kamer is 23-10-2009 geïnformeerd, 29 023, nr. 73
AEP/O/MC	Ten Hoopen/ Gesthuizen	Over voorwaarden waaronder bedrijven in moeilijkheden kunnen worden geholpen	313, nr. 229 (was nr. 208)	De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 251
I	Jacobi/ Dijsselbloem	Over de Nederlandse concurrentiekracht bij het werven van hoogopgeleide kennismigranten	30 573, nr. 21	De Tweede Kamer is 30-05-2010 geïnformeerd, 30 573, nr. 55

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
ED/ O	Mastwijk c.s.	Over een garantstelling bij liquiditeitsproblemen in de glastuinbouw	31700-XIV, nr. 167	De Tweede Kamer is 22-09-2009 geïnformeerd, 32 123 XIV, nr. 14 en op 16-10-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 74
ED/ IPE	Neppérus	over prioriteit voor doorbraaktechnologieën voor energietransitie en verbetering van de energie-efficiency	31 700 XI, nr. 28	Afgehandeld, meegenomen met de innovatiestrategie
ED	Neppérus/ Van der Ham	motie over de mogelijkheden die een alternatieve invulling van het verplichte bijmengpercentage kan bieden	31 209, nr. 48	De Tweede Kamer is 17-11-2008 geïnformeerd, 31 209, nr. 61 en is 18-12-2008 geïnformeerd, 31 209, nr. 68
O	Omtzigt/ Tang	Over gebruikmaking van de EIB-fondsen door de regionale ontwikkelingsmaatschappijen	31 301, nr. 29	De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 251
O	Ortega-Martijn c.s.	Motie om scholieren door middel van een arbeidsmarktadvies te stimuleren om te kiezen voor een technische studie	31 700 XIII, nr 37	De Tweede Kamer is 19-11-2008, 31 288, nr. 46
HPG	Ortega-Martijn c.s.	Motie om de schending van fundamentele arbeidsrechten aan te pakken; verzoekt de regering bedrijven die overheidssubsidie krijgen, kredieten ontvangen, meegaan op handelsmissies of anderzijds door de overheid gesteund worden, te vragen om inzichtelijk te maken dat zij niet betrokken zijn bij het schenden van fundamentele arbeidsrechten in hun toeleveringsketen; verzoekt de rekening tevens indien bedrijven hiertoe niet bereid zijn of indien zij geen openbaar tijdsgebonden plan hebben om de schending van fundamentele arbeidsrechten aan te pakken, de overheidssteun stop te zetten	31 700 XIII, nr 38	De Tweede Kamer is 16-06-2009 geïnformeerd, 31 263, nr. 37 en 17-03-2010 en 29-04-2010, 31 263, nr. 45
ED	Samsom c.s.	motie over het stimuleren van zelflevering elektriciteit	31 209, nr. 50, gewijzigd, is nr. 58 geworden	De Tweede Kamer is 09-11-2009 geïnformeerd, 31 209, nr. 101
ED	Samsom c.s.	over verhogen van de subsidieplafonds voor zon-pv en biomassa	31 239, nr. 66	De Tweede Kamer is 14-08-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 68
O	Snijder-Hazelhoff/ Mastwijk	Over kredieten uit het fonds «Garantie Ondernemingsfinancieringen» voor de agrarische sector	31700-XIV, nr. 163	De Tweede Kamer is 22-09-2009 geïnformeerd, 32 123 XIV, nr. 14
RR	Snijder-Hazelhoff/ Jacobi	Over vermindering van de administratieve lasten en kosten voor kleine tuinders	31700-XIV, nr. 162	De Tweede Kamer is 06-10-2009 geïnformeerd, 32 123 XIV, nr. 21
REB	Van der Staaij c.s.	Over wegnemen van onevenwichtigheid bij herstructurering van bedrijventerreinen	31 700 XI, nr. 43	De Tweede Kamer is 03-12-2009 geïnformeerd, 31 253, nr. 22
ED	Thieme c.s.	Over reparatie van de negatieve effecten van de recessie op de duurzaamheidsdoelstellingen	31 951, nr. 16	Afgehandeld, meegenomen in het aanvullend beleidsakkoord en staand beleid

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
AEP	Thieme c.s.	over de mogelijkheden voor een vergaande vergroening van het belastingstelsel	32 123, nr. 15	Voortouw ligt bij het Ministerie van Financiën; De Tweede Kamer is 01-04-2010 geïnformeerd, 32 359, nr. 1
HPG	Thieme	Over beschermen van lokale markten in ontwikkelingslanden	31 371, nr. 211	Staannd beleid, de Tweede Kamer is 08-06-2009 geïnformeerd, 31 985, nr. 1
O/ FEZ	Uitslag	verzoekt de regering zich in de komende begroting van Economische Zaken tot doel te stellen om in 2011 in de top vijf van de concurrentieranglijsten van de IMD en het World Economic Forum te staan	29 826, nr. 35	Afgehandeld, deze doelstelling is opgenomen in de begroting 2010
REB	Vermeij c.s.	Over robuuste financiering voor herstructurering van verouderde bedrijventerreinen	31 700 XI, nr. 29	De Tweede Kamer is 03-12-2009 geïnformeerd, 31 253, nr. 22
TM	Vos	over de naleving van de Wet op het minimumloon in de postsector	30 536, nr. 97 (gewijzigd), is nr. 101 geworden	Deze motie wordt uitgevoerd door het Ministerie van SZW, de Tweede Kamer is 20-10-2009 30 536, nr. 108 en is 21-04-2010 geïnformeerd, 30 536, nr. 118
O	Vos	Over additionele middelen voor om- en bijscholing van zelfstandigen	31 311, nr. 30	De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 31 311, nr. 32
TM	Vos c.s.	Over ex ante mededingingstoezicht door OPTA	30 536, nr. 98	De Tweede Kamer is 20-10-2009 geïnformeerd, 30 536, nr. 108
AEP/ MC	Vos c.s.	Motie over een adviesaanvraag aan de SER inzake waarborging van publieke belangen bij marktwerking	24 036, nr. 352	Afgehandeld, de Tweede Kamer heeft haar adviesaanvraag aan de SER gedaan, het onderzoek is 23-03-2010 aan de Tweede Kamer aangeboden, 24 036, nr. 372
O	Vos c.s.	Motie voor het op peil houden van de ondersteuning en versterking van de wijkeconomie	31 700 XIII, nr 31	Besproken in AO Wijkeconomie van 26-02-2009, 30 995, nr. 65
EM	Wiegman – van Meppelen Scheppink	over dekking van uitgaven voor innovatie door netbeheerders uit de gereguleerde tariefinkomsten	31 510, nr. 16	Deze motie wordt meegenomen in het project Herziening Reguleringskader Energie
ED	Wiegman – van Meppelen Scheppink	Over duidelijkheid over de te gebruiken reststromen	31 239, nr. 48	Het Ministerie van LNV voert een evaluatie uit van de schone lijstensystematiek. Deze wordt in de tweede helft van 2010 verwacht.

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
ED	Zijlstra	Over het niet onnodig vervuilen van het beschermde dorpsgezicht van Urk	28 982, nr. 75	De Tweede Kamer is 15-06-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 99
ED	Zijlstra/ Graus	Over een cluster van nucleaire kennis in Nederland	31 510 nr. 22	De Tweede Kamer is 16-10-2009 geïnformeerd, 25 422, nr. 74
EM	Zijlstra/ Vendrik	Over de gewenste toepassingen van gelijkstroomnetwerken	31 410, nr. 9	Onderhanden

3. Moties sinds september 2007

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
MC	Aptroot/Vos	over het bevorderen van een gezonde concurrentie, door onder andere fusies en overnames er in veel sectoren sprake is van grote partijen en marktmacht; constaterende, dat de bagatelregeling niet in alle gevallen de oplossing kan bieden voor het organiseren van voldoende tegenmacht, waardoor er onevenwichtigheden zijn die niet in het belang zijn van de consument en die het functioneren van veel kleine en middelgrote bedrijven bedreigen; verzoekt de regering de problemen in de verschillende sectoren te inventariseren en oplossingen aan te dragen waardoor gezonde concurrentie verzekerd is	31 200-XIII, nr. 62	De Tweede Kamer is 17-12-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 46
ED	Van der Ham/ Nepperus	Gezamenlijke EU-afspraken voor het ontwikkelen van schone energie	31 209, nr 22	Afgehandeld
ED	Van der Ham/ Duyvendak	Over overleg met de landen rond de Middellandse Zee over de toepassing van CSP	31 239, nr 20	Afgehandeld, reacties in Kamervragen met antwoord 2007–2008, nr. 2892, Tweede Kamer en Kamervragen met antwoord 2008–2009, nr. 1 493, Tweede Kamer. De Tweede Kamer is ook 18-06-2008 geïnformeerd, 31 510, nr. 1
EM	Hessels/ Samsom	over het niet stijgen van de totale kosten van elektriciteit, gas en water voor de kleinverbruiker	31 320, nr. 16 (hoort bij 31 374, wetsvoorstel Marktmodel)	Voor de energiemeters wordt al een tariefplafond vastgesteld in een ministeriële regeling. Na inwerking-treding van het wetsvoorstel zullen de kosten gemonitord worden. Zeer opvallende kostenstijgingen zullen daarin worden geanalyseerd.
AEP/ HPG	Ten Hoopen/ Tang	Over een gedragscode voor Staatsfondsen	31 350 nr 4	De Kamer is 10-12-2008 geïnformeerd, 31 350, nr. 7 en 27-10- 2009, 31 350, nr. 8

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van Zaken
O	Ten Hoopen	Over een integrale set beleidsvoorstellen waarin aan de orde komen de toegezegde onderwerpen van studie: definitie van zelfstandig ondernemer, motieven van zelfstandig ondernemerschap, deeltijd ondernemerschap, het urencriterium, stimulering van zelfstandig ondernemerschap en vermindering van de regeldruk voor de doorgroeier	31 311, nr. 16	De Kamer is 16-09-2008, 31 311, nr. 21, deels geïnformeerd. De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 31 311, nr. 32
REB	Van Heugten c.s.	over snelle besluitvorming over de rijksbijdrage uit het Nota Ruimte-budget	29 435, nr 212	De Tweede Kamer is 01-04-2009 geïnformeerd, 29 435, nr. 228
HPG	Irrgang/ Vendrik	Over heronderhandeling van controversiële punten binnen de interim EPA's	25 074 nr 152	De Tweede Kamer is 06-06-2008 geïnformeerd, 25 074, nr 157
REB	Smeets c.s.	Vereenvoudiging van controlemechanismen	31 200 XIII Nr. 30	Er loopt een pilot in Noord-Nederland. Het is een experiment met een normale groep en een controlearme groep subsidieontvangers. De Tweede Kamer zal in de tweede helft van 2010 worden geïnformeerd
RR	Smeets/ Blanksma-Van den Heuvel	over indiening van de wijziging van de Drank- en Horecawet bij de Tweede Kamer	29 515, nr. 250,	De Minister van VWS heeft 18-07-2009 het wetsvoorstel ingediend, Kamerstukken 32 022
HPG	Vendrik/ Irrgang	Over een importverbod voor goederen die het resultaat zijn van kinderarbeid	25 074 nr 151	De Tweede Kamer is 09-09-2008 geïnformeerd, 25 074, nr. 162
O	Vos/ Van Gent	over het afkopen van opgebouwd pensioen in de tweede pijler	31 311, nr. 11	Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft het voortouw, deels beantwoord in de brief van 20-06-2008, 31 311 nr 18
O	Vos c.s.	over zetels voor zelfstandigenorganisaties in de SER	31 311, nr. 12	VNO-NCW en MKB-Nederland hebben een zetel ter beschikking gesteld op 09-03-2010
TM	De Wit	Over een rechtvaardiger vergoedingsstructuur voor het afstaan van telecomgegevens	31 145 nr 15	De ministeries van BZK, Justitie en EZ zijn in overleg met betrokken partijen.

4. Moties vóór september 2007

Directie	Indiener	Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
MC	Heemskerk en Ten Hoopen	Voor 1 januari 2007 maatregelen presenteren om civiele schadevergoedingsacties bij mededingingsovertredingen te vergemakkelijken.	30 071, nr. 28	Motie is meegenomen in reactie op het Witboek van Eurocommissaris Kroes, 22 112, nr. 660). Daarnaast ook meegenomen in evaluatie Wet Collectieve Afhandeling van massaschade (WCAM), 31 762, nr. 1. De Eurocommissarissen hebben aangekondigd te zullen komen met een geïntegreerde aanpak voor mededingings- en consumententerrein

5. Toezeggingen sinds september 2009 (lopende parlementaire jaar)

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
EM	30-06-2010	AO Warmtewet	De minister zal een schriftelijke reactie sturen op het onderzoek van de BECO groep De minister zal de werking artikel 10 (noodprocedure) nader bezien De minister zal de Kamer informeren over de uitkomsten van het onderzoek naar factoren bij investeringsbeslissing warmteprojecten De minister zal in de warmtevisie opties meenemen voor betere restwarmtebenutting en eventueel garantielingen voor gemeentelijke instellingen De vaste commissie voor Economische Zaken heft de stuiting van het (ontwerp-) warmtebesluit op. De minister zegt daarop toe een wijziging van de Warmtewet én een gewijzigd (ontwerp-) warmtebesluit tegelijkertijd aan de Kamer aan te bieden	Onderhanden Onderhanden Onderhanden Onderhanden Onderhanden
EM	30-06-2010	AO Wet onafhankelijk netbeheer	De minister zal de zorgen van de Kamer ten aanzien van middellijk aandeelhouderschap bespreken in haar gesprekken met aandeelhouders De minister zal contact met Europese Commissie leggen over mogelijke oplossingen naar aanleiding van de uitspraak van het Hof De minister zal in haar gesprekken met energiebedrijven bespreken hoe met huidige stand van zaken om te gaan en energietransitie te borgen De minister zal de Kamer direct informeren als uit haar (reguliere) overleg met de netbeheerders (incl. Delta en Essent) nieuwe feiten komen als gevolg van de uitspraak van het Gerechtshof inzake de Wet Onafhankelijk Netbeheer	Onderhanden Onderhanden Onderhanden Onderhanden
TM	29-06-2010	AO Post	De minister zal in september de Kamer informeren over stand van zaken in andere landen omtrent de opening van de postmarkt.	Onderhanden

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
			De Minister van SZW heeft toegezegd dat hij de Arbeidsinspectie zal vragen om mee te kijken bij het onderzoek naar de spanningen op de arbeidsmarkt dat TNT en de vakbonden in het principeakkoord hebben afgesproken en om specifiek te kijken naar de aspecten waarbij de arbeidsomstandigheden in het geding zijn	Onderhanden
			De Minister van SZW zegt toe de resultaten van het onderzoek van de Arbeidsinspectie naar het minimumloon in het najaar 2010 aan de Kamer aan te bieden	Onderhanden
HPG	16-06-2010	Initiatiefwetsvoorstel Verbod Pelsdierhouderij	Zodra de etiketteringsplicht voor bontproducten speelt in de Europese Commissie zal de Tweede Kamer geïnformeerd worden, met daarbij de Nederlandse inzet	Onderhanden
MC	08-06-2010	Eerste Kamer behandeling initiatiefwetsvoorstel Ten Hoopen, Aptroot en Vos, Versterking van de positie van leveranciers uit het MKB	De minister zal de brief over de uitkomst van de consultatie van de gedragscode over inkoopmacht half juli ook naar de Eerste Kamer sturen	Onderhanden
			Er zal naast uitleg over het marktaandeel ook aandacht voor procesrisico's op de website van de NMa geplaatst worden	Onderhanden
			De evaluatie van de wet zal op zijn laatst drie 3 jaar na bekrachtiging uitgevoerd worden	Onderhanden
ED	11-05-2010	AO Duurzame energieonderwerpen	De minister zal de Tweede Kamer voor de zomer informeren over de mogelijkheid van zon- en windpilots. De minister zal de Tweede Kamer informeren over de kostprijontwikkeling wind op zee De minister zal definitieve besluit ten aanzien van wel of geen extra geld naar getijdenenergie rond de sluitingstijd van de SDE meedelen aan de Kamer	Onderhanden De Tweede Kamer zal in het najaar geïnformeerd worden De Tweede Kamer zal in het najaar geïnformeerd worden
EM	21-04-2010	Spoeddebat afschrijving Gasunie	De minister zal in het Energierapport de strategie bezien over een verbeterde werking van de Noordwest-Europese energiemarkt en de rol van buitenlandse overnames van TenneT en Gasunie hierin In Pentalaterale forum zal verder gewerkt worden aan de verschillende aspecten (marktkoppeling, fysieke koppeling, interconnectie) van de koppeling van de Noordwest-Europese markt	Onderhanden Onderhanden
CCS	20 en 21-04-2010	Spoeddebat Barendrecht	De minister zal de uitwerking van de motie Spies / Samsom over de schaderegeling na de zomer aan de Kamer aanbieden De tendervoorwaarden zullen binnen een paar dagen openbaar op de site van het Ministerie van VROM gezet worden Het kabinet zal geen onomkeerbare stappen zetten die de juridische positie van Shell t.a.v. een schadeclaim bij het eventueel niet doorgaan van de opslag versterken De minister zal het verzoek aan MVRM overbrengen om te zien of er achterliggende rapporten veiligheidsstudies zijn en die indien mogelijk naar de Kamer te sturen	Onderhanden Dit is gedaan, de Tweede Kamer is 03-05-2010 geïnformeerd, 28 982, nr. 108 Onderhanden Afgehandeld

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
			De minister zal met CATO2 overleggen of het zinvol en mogelijk is dat onderzoek naar verdieping van de screeningmethode in het kader van CATO wordt gedaan	Onderhanden
TM	08-04-2010	AO Postvolumes	de minister zal het rapport van OPTA over 1 jaar openstelling van de postmarkt, te verschijnen in juni, aanbieden aan de Tweede Kamer de minister zal contact opnemen met de Minister van Financiën over de eisen bij aanbestedingen van poststukken door het Rijk	Onderhanden, volgt in de tweede helft van 2010 Afgehandeld. De Minister van Financiën is bij het VAO van 20 april jl. uitgenodigd waar gesproken is over de aanbesteding van poststukken door het Rijk en waarna motie nr. 30 (29502) is aangenomen De Tweede Kamer is 21-04-2010 geïnformeerd, 30 536, nr. 118
MC	08-04-2010	AO Inkoopmacht	de ministers van EZ en SZW zullen de Tweede Kamer na de uitspraak van 13 april informeren over de ontstane situatie en daarbij de motie Vos meenemen	Onderhanden
			de minister zal de Tweede Kamer voor het zomerreces een brief te sturen met daarin: informatie over de haalbaarheid, de handhaafbaarheid en de handhaving van gedragscodes, (resultaten van) een onderzoek naar extra maatregelen binnen het civiele recht om misbruik van inkoopmacht in te dammen. mogelijkheden voor geschillenbeslechting (met behoud anonimiteit van de klachtindiener) zoals bijvoorbeeld het instellen van een geschillencommissie, een commissie van wijzen of een ombudsman (naar Brits voorbeeld), mogelijkheden voor brancheverenigingen om namens de leden naar de civiele rechter te stappen, waarbij de anonimiteit van de leden behouden blijft, zo mogelijk verbetering van de wijze waarop kleine ondernemers geïnformeerd worden over toegestane combinatieovereenkomst	Onderhanden
			de minister zal een toelichting op de toepassing van het verbod van misbruik economische machtsposities meenemen bij de lopende evaluatie van de NMa de minister zal de reactietermijn van de consultatie van de branche over de gedragscodes met een maand te verlengen tot 30 mei	De Tweede Kamer is 21-05-2010 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 57
TM	08-04-2010	AO Consumentenbeleid	de minister zal de Tweede Kamer een half jaar voor het verstrijken van de vierjaarstermijn van de regeling 0900-nummers te informeren over het vervolg van 0900-nummers, de wachttijden en de transparantie	De regeling treedt naar verwachting per 1 januari 2011 in werking. De Tweede Kamer zal in 2014 worden geïnformeerd
TM			de minister zal de Tweede Kamer over een half jaar informeren over de stand van zaken van het bel-me-niet-register, de binnengekomen klachten, de formele waarschuwingen en de gegeven boetes	Onderhanden, volgt in de tweede helft van 2010
EM/ MC			de minister zal de Tweede Kamer in mei te informeren over het onderzoek dat de Consumentenautoriteit en de NMa uitvoeren naar de toename van verkoop aan de deur, dat mogelijk is gestegen als gevolg van de oprichting van het bel-me-niet register	De Tweede Kamer is 07-05-2010 geïnformeerd, 27 879, nr. 28c
MC/ BE			Wanneer er tijdens de RvC gesproken wordt over de Richtlijn consumentenrechten, waaronder de zwarte en grijze lijst (algemene voorwaarden) zal de Kamer via de gebruikelijke weg worden geïnformeerd over de stand van zaken	Onderhanden

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
MC			de minister zal begin mei de beknopte evaluatie van de Wet handhaving consumentenbescherming naar de Tweede Kamer te sturen. In de uitgebreide evaluatie, die eind 2010/begin 2011 zal worden uitgevoerd zal ook het aspect van bestuursrechtelijke handhaving worden meegenomen	De Tweede Kamer is 01-06-2010 geïnformeerd, 27 879, nr. 33
MC			de Minister van Justitie zal mede namens de ministers van Financiën en van Economische Zaken de Tweede Kamer eind april/begin mei informeren over de oprichting van een loket voor het melden van financiële fraude	De Tweede Kamer is 18-05-2010 geïnformeerd, 29 911, nr. 41
MC			de minister zal de Tweede Kamer rond de zomer informeren over het onderzoek naar strooischade en de private en publieke mogelijkheden voor compensatie	Onderhanden
O	07-04-2010	Plenair Afdrachtpercentage JSF	in de begroting 2011 van het Ministerie van Economische Zaken zal de Tweede Kamer over de dekking voor het verlaagde afdrachtpercentage geïnformeerd worden	Onderhanden
ICT	06-04-2010	AO Telecom	medio april ontvangt de Tweede Kamer van de minister het waardebepalingonderzoek van SEO (heruitgave landelijke AM/FM)	De Tweede Kamer is 18-05-2010 geïnformeerd, 24 095, nr. 257
TM			de minister zal de mogelijk onbedoelde negatieve effecten van het OPTA-besluit «Wholesale Breedband» voor rurale gebieden als Friesland bekijken	Afgedaan in overleg met de vragensteller
TM/ MC			enige tijd voor het verkiezingsreces ontvangt de Tweede Kamer via de minister een reactie van de NMa op mogelijk onderling afgestemd feitelijk gedrag door de mobiele telecomoperators bij de kosten voor mobiel bellen (per minuut ipv per seconde)	De Tweede Kamer is 20-05-2010 geïnformeerd, 27 879, nr. 32
ICT			de minister zal bezien in hoeverre de uitgifte (verlenging) van de landelijke AM/FM-vergunningen versneld kan worden	De Tweede Kamer is 28-06-2010 geïnformeerd, 24 095, nr. 259
TM			de minister zal de Kamer informeren over haar onderzoek naar de kosten van de privatisering van Nozema	Onderhanden
MC			de minister zal de praktijk van de surcommissies bezien en de Kamer over haar bevindingen berichten	De Tweede Kamer is 25-06-2010 geïnformeerd, 31 412, nr. 23
TM			de minister zal de Tweede Kamer voor het verkiezingsreces informeren over de uitkomsten van de gesprekken met aanbieders over tarieftransparantie en de acties die zij gaat ondernemen	De Tweede Kamer is 20-05-2010 geïnformeerd, 27 879, nr. 32
TM	24-03-2010	VAO ICT-Agenda	de minister zal in bestuurlijk overleg met andere overheden aandacht vragen voor het beleid van open standaarden en het bijzondere belang van IPv6	De Tweede Kamer is 11-05-2010 geïnformeerd, 26 643, nr. 155
TM			de minister zal de Tweede Kamer voor de gevraagde datum rapporteren over de stand van zaken van het voordragen van IPv6 op de «pas toe of leg uit lijst» van het College Standaardisatie	De Tweede Kamer is 11-05-2010 geïnformeerd, 26 643, nr. 155
HPG	24-03-2010	AO Industriebeleid en protectionisme	de minister zal de Tweede Kamer nader informeren over cijfers en opbouw Nederlandse im- en export bij een volgende brief over handelspolitiek	Onderhanden

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
HPG			de minister zal in overleg met de Minister van BZ bezien (en dit in EU opbrengen) of het mogelijk is om de bewijslast om te draaien voor producten afkomstig uit bezette gebieden: de exporteur moet dan aantonen dat de producten niet uit bezette gebieden komen	De Tweede Kamer is 11-06-2010 geïnformeerd, 23432, nr. 320
O/ IO			de minister zal de Tweede Kamer nader informeren over tax lease in relatie tot het Spaanse programma voor scheepsbouw als nader van de sector is gehoord	Onderhanden, de Europese Commissie heeft vragen aan Spanje gesteld. De scheepsbouwsector spreekt ook met de Europese Commissie
IO/ HPG			Bij seminar over markttoegang /crashteam ook aandacht te besteden aan mogelijkheden verdere versterking functioneren van het Crash Team, met in ogenschouw nemend de motie Elias ter zake (en de Tweede Kamer te informeren over uitkomsten)	De Tweede Kamer zal in het najaar geïnformeerd worden. Ook met een communicatieplan wordt invulling gegeven aan grotere bekendheid van het Crashteam
IO			de minister zal de Tweede Kamer nader informeren over zaak ArcelorMittal in België	Gebleken is dat hier geen sprake was van onregelmatigheden
O			de minister zal verzoek Tweede Kamer over nadere info over stavaza globaliseringfonds Wartsila doorgeleiden naar de Minister van SZW	Afgehandeld, er is tussen contact tussen Wartsila en het Ministerie van SZW
HPG	17-03-2010	AO MVO	De Kamer ontvangt een nieuwe brief over de uitvoering van de moties-Voordewind en -Ortega-Martijn over aanpak kinderarbeid	De Tweede Kamer is 29-04-2010 geïnformeerd, 31 263, nr. 45
O			De Kamer ontvangt zo snel mogelijk van de Minister van Financiën een brief over het duurzaamheidsbeleid bij ABN-AMRO	De Tweede Kamer is 01-04-2010 geïnformeerd, 31 789, nr. 37
HPG			Bij de evaluatie van het NCP wegens het aflopen van de driejarige proefperiode zal ingegaan worden op de effectiviteit van het NCP, wijze van geschillenbeslechting en de hardheid van uitspraken van het NCP (wel/niet bindend). Er zal hierbij naar het Britse voorbeeld worden gekeken. De Tweede Kamer ontvangt de evaluatie na de zomer	Onderhanden
ICT	17-03-2010	AO ICT-Agenda	Het adviesrapport van TNO over breedband wordt binnen een week naar de Tweede Kamer gestuurd	De Tweede Kamer is 23-03-2010 geïnformeerd, 26 643, nr. 150
			De Kabinetsreactie op het advies van de Commissie Crone zal door een volgend kabinet worden gegeven	De Tweede Kamer is 23-03-2010 geïnformeerd, 26 643, nr. 150
			De voortgang van de verbetering van de dienstverlening door de overheid zal via de begrotingsbehandeling EZ worden toegestuurd aan de Tweede Kamer	Afgehandeld, is opgenomen in de EZ-begroting
			De minister stuurt de monitor NOiV in mei aan de Tweede Kamer	De Tweede Kamer is 01-07-2010 geïnformeerd, 26 643, nr. 163
			Het aantal bezoekers van de site Antwoord voor Bedrijven in 2010 wordt aan de Kamer gemeld in de EZ begroting	Afgehandeld, is opgenomen in de EZ-begroting
			De voortgang van de acties t.a.v. ICT & Energie, ICT en nieuwbouw en ICT en gebruiksgemak die nog niet waren gestart in de voortgangsrapportage zal gerapporteerd worden in de voortgangsrapportage ICT-agenda van komend najaar	De Tweede Kamer zal in het najaar van 2010 worden geïnformeerd
			De minister zal de uitgesproken wens om IPv6 als voorwaarde bij aanbestedingen in te passen overbrengen aan het programma	De Tweede Kamer is 11-05-2010 geïnformeerd, 26 643, nr. 155

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
			De minister zal in de volgende voortgangsrapportage ICT-agenda 2008–2011 aangeven hoe er meer beleidsaandacht komt voor interoperabiliteit en wat alle resultaten uiteindelijk concreet betekenen voor het halen van de ambitie	De Tweede Kamer zal in het najaar van 2010 worden geïnformeerd
BE	10-03-2010	AO VTE-Raad Energie	De minister zal, op moment dat uitkomsten beschikbaar zijn, de Tweede Kamer berichten over het onderzoek of het mogelijk is om een systeem op te zetten waarbij in winkels (en op internet) naast de prijs van een apparaat ook de gebruikskosten vermeld zullen worden	De Tweede Kamer is 29-03-2010 geïnformeerd, 21501-33, nr. 267
CCS			De minister zal punt van affakelen productiegassen en Europese regelgeving aan de orde stellen tijdens de Raad en dit met de Commissaris delen	De Tweede Kamer is 29-03-2010 geïnformeerd, 21501-33, nr. 267
CCS			De minister zal de Tweede Kamer informeren op moment dat er nadere info is over verdelen CCS-projecten en duurzame energieprojecten op moment dat dat beschikbaar is	Onderhanden, de Tweede Kamer wordt geïnformeerd wanneer dit bekend is
TM	17 en 18-02-2010	Spoeddebatten Post	De staatssecretaris stuurt de Tweede Kamer binnen een week een brief over de verschillende onderzoeken over dalende volumes in de postmarkt	De Tweede Kamer is 10-03-2010 geïnformeerd, 30 536, nr. 117
EM	12-02-2010	AO Wadden	De minister zal de Kamer informeren als de MER voor locaties onder de Waddenzee gereed zijn	De MER's zijn nog niet gereed
O/ AEP	12-02-2010	AO Kredietverstrekking en microfinanciering	De minister zal in mei de eerste resultaten van de Taskforce kredietverlening aan de Kamer melden	Onderhanden, de Taskforce zal ook zelf rapporteren
			De minister zal over de benutting en effectiviteit van de garantieregelingen de Kamer later dit jaar informeren	De Tweede Kamer is 30-04-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 55
			De minister zal de Taskforce vragen de rol van de geschillencommissies goed te bekijken	De Taskforce is gevraagd dit onderwerp te bezien
			De minister zal aan het EIM meegeven in volgende rapportage inzicht in balansverhoudingen en credit crunch mee te nemen	De Tweede is 05-07-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 59
			De minister zal de Kamer nader informeren over knelpunten in de SEED-faciliteit	De Tweede Kamer is 03-05-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 55
			De minister zal de Tweede Kamer informeren over de oprichting van een nationaal kredietfonds	De Tweede is 05-07-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 59
HPG/ O	12-02-2010	AO MVO	De staatssecretaris zal de Kamer per brief informeren over de internationale vergelijking tussen wetten en codes	De Tweede Kamer is 28-01-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 53
			De staatssecretaris zal na de zomer en voor de start van de onderhandelingen in Parijs geïnformeerd over de Nederlandse inzet bij de herziening van de OESO-richtlijnen	De Tweede Kamer is 15-03-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 89
			De staatssecretaris zal een uitgebreide kabinetsreactie sturen wanneer er op Europees niveau meer duidelijkheid is over de zorgplicht en de moeder-dochter relatie	Onderhanden, de reactie volgt wanneer het onderzoek van de Europese Commissie is afgerond
			De Minister van Financiën zal een brief sturen over ABN AMRO	De Tweede Kamer is 01-04-2010 geïnformeerd, 31 789, nr. 37
O	10-02-2010	AO Veiligheid kleine bedrijven	De staatssecretaris zal de Tweede Kamer schriftelijk informeren over de gemaakte kosten en aangegane verplichtingen van de groep uit 2009, hoe deze groep kan worden afgebakend met een waterdicht systeem en waar ruimte op de begroting kan worden gevonden om deze kosten te dekken	De Tweede Kamer is 15-03-2010 geïnformeerd, 28 684, nr. 271

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
RR	09-02-2010	VAO Regeldruk	De staatssecretaris zal met de Staatssecretaris van BZK een brief schrijven over de positieve en negatieve prikkels die er zijn om de dienstverlening door gemeenten aan burger en bedrijven te verbeteren	De Tweede Kamer is 27-04-2010 geïnformeerd, 29 515, nr. 319
EM	02-02-2010	Plenaire behandeling wijziging Elektriciteitswet 1998 en Gaswet voor Voorrang voor duurzaam en maatregelen ter bevordering groothandelsmarkt gas	Minister zal in de herziening van het regulieringskader meenemen hoe wijzigingen in de transportkosten voor hoger gelegen netten sneller kunnen doorwerken in de regionale netten Minister zal de werking van artikel 66d, lid 2 na 2 jaar evalueren (of er een alternatief voor levering op de aansluiting ontstaat) Minister zal in overleg met de NMa en kleinere partijen bezien hoe dagbalanceren in de netcode van de NMa kan worden opgenomen en de Kamer over een half jaar informeren Minister zal in haar gesprekken met TenneT meenemen hoe TenneT een rol kan spelen in de aanlanding van offshore windparken, ook bij IJmuiden (Corus, Nuon en Wind op Zee) Minister zal het ontbreken van de uitzonderingsgrond voor productiegassen in de Europese richtlijn meenemen in haar overleg met Europese collega's	Onderhanden De evaluatie volgt twee jaar na inwerkingtreding Onderhanden Onderhanden Onderhanden
TM	27-01-2010	AO Post	De staatssecretaris heeft zijn toezegging over het gesprek met de NMa over kruissubsidiëring herhaald	Onderhanden, dit wordt meegenomen in de kabinetsreactie op mededingingstoezicht naar aanleiding van het rapport van OPTA (als vervolg op het rapport van OPTA over art 9 van de Postwet). Over het tijdsplan van deze kabinetsreactie wordt de Kamer in september 2010 geïnformeerd
TM	27 en 28-01-2010	AO en VAO SMS-diensten	De staatssecretaris zal op of rond 2 maart een appreciatie sturen van de nieuwe SMS-gedragscode	De Tweede Kamer is 19-03-2010 geïnformeerd, 31 412, nr. 21
O/ AEP	27-01-2010	Notaoverleg Nationale Investeringsbank	De minister zal ook in 2010 het kwartaalrapport van het EIM aan de Tweede Kamer sturen	De Tweede Kamer is 30-04-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 55
O			De minister zal EIM verzoeken om in de enquête ook de mate van buffervermogen mee te nemen	De Tweede Kamer is 05-07-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 59
EM	21-01-2010	Plenaire behandeling wijziging Elektriciteitswet 1998 en Gaswet voor Voorrang voor duurzaam en maatregelen ter bevordering groothandelsmarkt gas	De minister zal de Regeling Tariefstructuren en voorwaarden gas voorhangen bij de Tweede Kamer	Voorhang afhankelijk van het al dan niet aan nemen van wetsvoorstel 31 904 door de Eerste Kamer

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
			<p>Als amendement Zijlstra niet wordt aangenomen, zal de Minister de NMa vragen de liquiditeit op de TTF in de gaten te houden, zodat na 2 jaar bezien kan worden op artikel 66, tweede lid, nodig is</p> <p>De minister zal de AMvB Voorrang voor duurzaam voorhangen met uitleg redelijk en proportioneel</p> <p>Minister zal in de brief terugkomen alle nieuwe en nog niet behandelde amendementen</p> <p>De minister zal in de brief bezien of ze aan het verzoek van GroenLinks kan voldoen om een indicatie te geven van hoeveel CO₂-besparing wordt bereikt met Voorrang voor duurzaam</p> <p>Minister zal in de brief omtrent de vragen van SP en PvdA over de restgassen ook ingaan op het Europees recht</p> <p>Minister zal bezien of aanlanding van wind op zee bij IJmuiden congestie kan veroorzaken met de centrales aldaar</p> <p>Minister zal in de brief ook ingaan op de uitzondering voor afvalcentrales die niet voor restgassen geldt</p> <p>Minister komt in de brief bij de bespreking van de amendementen van de SP en van D66/ GroenLinks terug op het punt van discriminatie op CO₂-uitstoot</p> <p>Minister zal ook nog nader ingaan op de vraag van de VVD of dit systeem al niet discriminatoir is</p> <p>Minister maakt verder werk van het gebruiken van interconnectie ter voorkoming van congestie</p> <p>Minister legt in de brief uit waarom het gebruik van de tenzij-bepaling in de Verordening voor interconnectie niet gewenst is</p> <p>Minister gaat in de brief ook in op het punt van de VVD over marktvervaging (voorbeeld Eemshaven/ Bremen) en de rol van de congestie-management («gamen» op interconnectoren)</p> <p>Minister zal in de brief voorbeelden geven waarom de bepalingen redelijk en proportioneel wel nodig zijn en waarom deze dus niet geschrapt moeten worden</p>	<p>Dit zal worden geëvalueerd in het kader van de monitoring van de groothandelsmarkt door de NMa over 2012</p> <p>Voorhang afhankelijk van het al dan niet aannemen van wetsvoorstel 31 904 door de Eerste Kamer</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p>
ED			<p>Minister zegt toe te onderzoeken of voor groen gas ook congestie-management kan worden toegepast, te leren van elektriciteit en zal voor de zomer hierop terugkomen</p> <p>Minister komt terug op de casus van de gascentrale in het Noorden waar de NMa na één dag op de stoep stond</p> <p>Minister komt schriftelijk terug op de vraag om de x-factor te zuiveren voor onderliggende netbeheerders, die met een vertraging extra efficiëntie moet bereiken</p> <p>De minister komt ook terug op de vraag van de ChristenUnie over hoe het amendement over de kwaliteit van het stuursignaal verenigd kan worden met de wettekst</p>	<p>Onderhanden</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 27-01-2010 geïnformeerd, 31 904, nr. 42</p>

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
RR	20-01-2010	AO Regeldruk	De staatssecretaris zal met de Minister van WWI contact opnemen over de stand van zaken van de Commissie-Dekker. De Kamer ontvangt een update	Dit is met de Minister voor WWI besproken. De inspanningen van de Minister van WWI zijn erop gericht voor het zomerreces 2010 de update rond de pilots Dekker aan de Tweede Kamer aan te bieden. De Tweede Kamer is 22-04-2010 geïnformeerd, 29 515, nr. 318
RR/ TM			In de komende Voortgangsrapportage aanpak regeldruk bedrijven (mei 2010) zal een risico-analyse volgen van de grote trajecten («plan-B») Het Bewijs van Goede Dienst zal worden uitgerold naar andere overheidsorganisaties dan gemeenten, zoals het UWV en de Kamers van Koophandel De resultaten van het 3e ACTAL-onderzoek naar verinnerlijking zal waarschijnlijk na de zomer aan de Kamer worden aangeboden De Kamer wordt geïnformeerd over de WION en de klachten van accountants over deze wet. De Staatssecretaris zal dit aan de Minister van EZ vragen. Dit wordt gedaan in een brief van de minister, dan wel in de komende Voortgangsrapportage aanpak regeldruk bedrijven De Kamer wordt in de komende Voortgangsrapportage aanpak regeldruk bedrijven over de stand van zaken van het EU-programma aanpak regeldruk	Onderhanden Onderhanden De Tweede Kamer is 22-04-2010 geïnformeerd, 29 515, nr. 318 en is 07-06-2010 geïnformeerd, 30 475, nr. 36 De Tweede Kamer is 22-04-2010 geïnformeerd, 29 515, nr. 318
CCS	13-01-2010	VAO Energie, CCS en Gasopslag	De minister stuurt het onderzoek van de Universiteit Utrecht, zodra het beschikbaar is, naar de Tweede Kamer De minister zal in een brief voor de stemmingen ingaan op het punt van de ChristenUnie of de aanpassing van een vergunning juridisch houdbaar is	De Tweede Kamer is 12-04-2010 geïnformeerd, 28 982, nr. 104 De Tweede Kamer is 18-01-2010 geïnformeerd, 28 982, nr. 99
TM	17-12-2009	AO en VAO Post	De staatssecretaris zal de Kamer informeren over zijn gesprek met de NMa over het aspect van kruissubsidiëring en het gelijke speelveld	Onderhanden, dit wordt meegenomen in de kabinetsreactie op mededingingstoezicht naar aanleiding van het rapport van OPTA (als vervolg op het rapport van OPTA over art 9 van de Postwet). Over het tijdsplan van deze kabinetsreactie wordt de Kamer in september 2010 geïnformeerd
O	16-12-2009	AO en VAO Zelfstandig Ondernemerschap	Voor 1 februari 2010 ontvangt de Kamer een brief over de uitkomst van de gesprekken met de financiële sector over een betere toegang tot de kapitaalmarkt In januari ontvangt de Kamer een brief over de toekomst van de microfinanciering De Kamer ontvangt op korte termijn nadere informatie over scholing en ESF-middelen.	De Tweede Kamer is 26-01-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 39 De Tweede Kamer is 23-12-2009 geïnformeerd, 31 311, nr. 35 Onderhanden
BE/ TM	16-12-2009	AO VTE-Raad Telecom	De Kamer ontvangt een beknopte actualisering van de ICT-agenda, inclusief de inzet van de Staatssecretaris van Economische Zaken voor de WCIT in mei 2010 De Kamer ontvangt voor het zomerreces, maar in ieder geval voor het overleg naar aanleiding van de werkgroep- Gerkens, een brief met nadere informatie over de ACTA-onderhandelingen Tevens zal de staatssecretaris de organisatie van WCIT verzoeken om de Tweede Kamer voor de WCIT uit te nodigen	De Tweede Kamer is 06-04-2010 geïnformeerd, 21501-33, nr. 270 De Tweede Kamer is 15-03-2010 geïnformeerd, 21501-33, nr. 266 De Tweede Kamer is 06-04-2010 geïnformeerd, 21501-33, nr. 270

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
REB	09-12-2009	AO Toerisme	<p>In de volgende Voortgangsrapportage Toerisme aan de Kamer zal de Staatssecretaris in gaan op de voortgang van de regionale beeldverhalen</p> <p>Aan de Staatssecretaris van VWS zal een evaluatie voor de Kamer gevraagd worden van de start van de Vuelta, de Giro en de Tour in Nederland</p> <p>De problematiek van nieuwe vergunningen bij vervanging van bedrijfsonderdelen, zal besproken worden door de Staatssecretaris met het Platform Toerisme en Recreatie. In de volgende Voortgangsrapportage aanpak regeldruk bedrijven zal de Kamer hierover geïnformeerd worden</p> <p>De door de Kamerleden verzamelde praktijkvoorbeelden van de uitwerking van «Werken aan winst» voor ondernemers in de toeristische/recreatieve sector, zullen door de staatssecretaris worden voorgelegd aan de Staatssecretaris van Financiën</p> <p>Met het Platform Toerisme en Recreatie zal de Staatssecretaris de positie van ouderen en mensen met een beperking bespreken. Deze kunnen een aantrekkelijke doelgroep vormen</p> <p>Het kabinet zal de Kamer informeren over de voortgang van het dossier Dierenpark Emmen</p> <p>Met het IPO zal de staatssecretaris het punt van data vertalen voor de toeristische/recreatieve sector</p> <p>De Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken zal gevraagd worden een evaluatie van het Hudson-jaar aan de Kamer aan te bieden, juist op het punt van coördinatie</p> <p>In overleg met het NBTC zal een extra productmarktcombinatie over watersport worden ontwikkeld. Deze wordt wel getoetst op het effect op het binnenkomend toerisme</p> <p>In de (reeds eerder toegezegde) Amsterdambrief zal ook ingegaan worden op de toekomst van het terrein van de marinekazerne in deze stad en op het dalend aantal backpackers in de hoofdstad</p> <p>Voor het AO over regeldruk bedrijven op 20 januari as. zal de staatssecretaris schriftelijk in gaan op de regeldrukvoorbeelden van het Platform Toerisme en Recreatie</p> <p>Mw. Van der Burg (VVD) zal worden geïnformeerd over de stand van zaken rond RECRON-Alert</p>	<p>De Tweede Kamer is 09-07-2010 geïnformeerd, 26 419, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 09-07-2010 geïnformeerd, 26 419, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 20-01-2010 geïnformeerd, 26 419, nr.41</p> <p>Afgehandeld</p> <p>De Tweede Kamer is 09-07-2010 geïnformeerd, 26 419, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 09-07-2010 geïnformeerd, 26 419, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 09-07-2010 geïnformeerd, 26 419, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 09-07-2010 geïnformeerd, 26 419, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 09-07-2010 geïnformeerd, 26 419, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 09-07-2010 geïnformeerd, 26 419, nr. 42</p> <p>De Tweede Kamer is 20-01-2010 geïnformeerd, 26 419, nr. 41</p> <p>De Tweede Kamer is 19-01-2010 geïnformeerd, 26 419, nr. 40</p>
HPG/ O	09-12-2009	AO MVO	<p>Rond 15 januari 2010 zal de Kamer een overzicht ontvangen van de staatssecretaris met alle MVO-codes, hun doelgroepen en een rangorde.</p> <p>In deze brief zal de Staatssecretaris ook in gaan op een mogelijke wettelijke verankering van de richtlijnen van het Global Reporting Initiative</p>	<p>De Tweede Kamer is 02-02-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 86</p>
HPG			<p>Na de zomer zal de Kamer de evaluatie ontvangen van het NCP, tezamen met de peer review en de revisie van de OESO-richtlijnen</p>	<p>De Tweede Kamer is 15-03-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 89</p>
O			<p>De Minister van Financiën zal door de Staatssecretaris gevraagd worden de Kamer nader te informeren over het duurzaamheidsbeleid van ABN AMRO</p>	<p>De Tweede Kamer is 01-04-2010 geïnformeerd, 31 789, nr. 37</p>

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
O			In de brief waarbij de definitieve Richtlijn 400 van de Raad voor de Jaarverslaglegging wordt aangeboden aan de Kamer, zal de staatssecretaris ook in gaan op de mate van verplichtendheid van de Richtlijn 400 en een benchmark met enkele andere landen	De Tweede Kamer is 02-02-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 86
ED	09-12-2009	AO Elektrisch Rijden	De ministers van VenW en EZ zullen de Kamer regelmatig berichten over de voortgang van het Formule E-team Uiterlijk in januari 2010 bericht de Minister van VenW de Kamer over de instelling van het Formule E-team De Minister van EZ komt uiterlijk 1 juni 2010 schriftelijk terug op het plan van de gemeente Maastricht om elektrische bussen te laten rijden tussen parkeerterreinen aan de rand van de stad en het centrum, en over de mogelijkheid om dat te subsidiëren De ministers van VenW en EZ sturen de Kamer uiterlijk 1 juni 2010 een voortgangsrapportage over het Plan van Aanpak Elektrisch Rijden	De Tweede Kamer is 17-03-2010 geïnformeerd, 31 305, nr. 174 De Tweede Kamer is 17-03-2010 geïnformeerd, 31 305, nr. 174 De Tweede Kamer is 17-03-2010 geïnformeerd, 31 305, nr. 174 De Tweede Kamer is 15-07-2010 geïnformeerd, PM Parlando
ED	02-12-2009	AO SDE	De minister zal MLNV vragen om snel te komen met voorstellen voor opschonen positieve lijst De minister zal binnen een week komen met een brief over de manier waarop eventueel de groene gashub opgenomen kan worden in de SDE 2010 De minister zal de groen gashub, procesgeïntegreerde WKK en zon-pv bandbreedte meenemen in de evaluatie SDE De minister zal de Kamer informeren over hoe en wanneer de pilot zelflevering eruit komt te zien De minister zal bezien hoe binnen innovatiebudget ruimte is voor subsidie voor vrije getijdenstroom De minister zal in voorjaar 2010 de Kamer informeren over hoe vrijval MEP te besteden Voor de zomer van 2010 zal de minister de Kamer nader informeren over de uitwerking van de basis energielasten als gevolg van de nieuwe financiering van de SDE en de compensatie daarvan in deze kabinetsperiode	Het Ministerie van LNV voert een evaluatie uit van de schone lijstensystematiek. Deze wordt in de tweede helft van 2010 verwacht De Tweede Kamer is 08-12-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 85 Dit wordt meegenomen in de tussenevaluatie van de SDE De Tweede Kamer is 24-02-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 92 De Tweede Kamer is 21-04-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 95 Afgehandeld in Voorjaarsnota, 32 395, nr. 1 Onderhanden
BE/ RR	01-12-2009	AO Raad voor Concurrentievermogen	De minister zal in het verslag van de RvC aangeven in welke lidstaten ACTAL-actige instellingen zijn en of deze zich met name concentreren in lidstaten die achterblijven met terugdringen regelgeving De minister zal in het verslag van de RvC aangeven in welke Europese raden MVO aan de orde komt	De Tweede Kamer is 28-12-2009 geïnformeerd, 21501-30, nr. 218 De Tweede Kamer is 28-12-2009 geïnformeerd, 21501-30, nr. 218
BE	01-12-2009	AO VTE-Raad	De minister zal een appreciatie van het opnemen op het energielabel van de kosten van energieverbruik per jaar in verslag VTE-raad	De Tweede Kamer is 05-01-2010 geïnformeerd, 21501-33, nr. 251

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
O	25-11-2009	AO MVO	De Richtlijn 400 zal in definitieve vorm aan de Kamer worden aangeboden. Hierbij zal de staatssecretaris tevens doen toekomen aan de Kamer een benchmark met enkele EU-landen inzake de wijze waarop MVO-rapportageverplichtingen zijn verankerd (wettelijk, zelfregulering enz.) Daarbij wordt in ieder geval gekeken naar Denemarken, Frankrijk, Groot-Brittannië en Zweden	De Tweede Kamer is 02-02-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 86
HPG			De staatssecretaris zal de SER verzoeken om een brief (schriftelijk verslag) over de bijeenkomst over het SER-initiatief IMVO met de Schappen op 3 december aanstaande	Afgehandeld, de Tweede Kamer is op 05-02-2010 op verzoek van de Staatssecretaris geïnformeerd door de SER Commissie Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen; aanvullend werkplan 2010–2012. De Tweede Kamer is 15-03-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 89
HPG/O			Voor 14 januari as. zal de staatssecretaris een voortgangsrapportage (overzichtsrapportage) inzake MVO aan de Kamer zenden	De Tweede Kamer is 28-01-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 85
HPG			Eind december ontvangt de Kamer het onderzoek naar onderzoek naar aansprakelijkheid van Nederlandse bedrijven voor schendingen van internationale fundamentele rechten door hun dochterondernemingen. De Staatssecretaris heeft de Kamer een technische hoorzitting met de onderzoekers aan geboden	De Tweede Kamer is 18-12-2009 geïnformeerd, 26 485, nr. 81 en is 15-03-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 89
MC	19-11-2009	Plenair debat Winkeltijdenwet	De minister zal nog voor de stemmingen de Kamer informeren over de inbreukprocedure die tegen Duitsland is gestart, de Europese Commissie manen om spoed ten aanzien van duidelijkheid over strijdigheid met Dienstenrichtlijn en haar reactie op het amendement waar de kleine ondernemer een plek krijgt in het wetsvoorstel	De Tweede Kamer is 24-11-2009 geïnformeerd, 31 728, nr. 35
EM	19-11-2009	AO Energie	De minister zal de Kamer op de hoogte houden van de vorderingen rondom de gasopslag Bergermeer	Onderhanden
CCS			Bij de evaluatie van Barendrecht zullen alle opties bekeken worden	Onderhanden
CCS			De minister zal schriftelijk op alle nog niet beantwoorde vragen reageren, die de Kamer nog indient via een procedurevergadering, in ieder geval over de juridische aspecten van de knip bij Barendrecht ten aanzien van het voldoen aan de tendervoorwaarde van 2 Mton en het point of no return in de evaluatie	De Tweede Kamer is 24-11-2009 geïnformeerd, 31 510, nr. 39 en 11-12-2009 geïnformeerd, 28 982, nr. 88
MC	18-11-2009	AO NMa	In het jaarverslag NMa zal worden ingegaan op doorlooptijden NMa, de afhandeling van clementieverzoeken en hoe NMa minder prioriteit geeft aan kansloze zaken De minister zal het verzoek om kartelschade mee te nemen in motie Azough overbrengen aan de Minister van Justitie De minister zal schriftelijk reageren op voorstel van lid Van de Burg tot wijzigen artikel 40d en of beleidsregels helder genoeg zijn voor het MKB De minister zal voor het kerstreces de kabinetsreactie inkoopmacht EIM naar TK sturen en daarin ook schetsen waar bedrijven met klachten terecht kunnen	De Tweede Kamer is 22-04-2010 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 54 Afgehandeld De Tweede Kamer is 28-12-2009 geïnformeerd, 24 036, nr. 370 De Tweede Kamer is 17-12-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 46

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
			De minister zal verzoek ten aanzien van standaardcontract aan de Minister van Financiën overdragen	Afgehandeld
			De minister zal het rapport over overstapdrempels in de bancaire sector aan de Tweede Kamer zenden	De Tweede Kamer is 07-04-2010 geïnformeerd, 24 036, nr. 373
I	17-11-2009	AO Innovatie	De minister zal de Tweede Kamer voor het einde van 2010 informeren over de leerpunten uit de kenniswerkersregeling	Onderhanden
O			De minister zal het verzoek om hoog opgeleide vluchtelingen beter in te zetten doorgeleiden naar de Ministers van BZK en SZW	Afgehandeld
O			De minister ontvangt graag de ervaringen van SP en PvdA van MKB'ers en zal daarover TK informeren	Afgehandeld
			De minister zal in het tweede kwartaal van 2010 de duurzaamheidsaspecten uit de Industriebrief updaten met daarin de relatie tussen de sleutelgebieden en duurzaamheid	De Tweede Kamer zal in de tweede helft van 2010 geïnformeerd worden
			De minister zal de Tweede Kamer zo snel mogelijk informeren over voortgang meldingsplicht nano	De Tweede Kamer is 28-01-2010 geïnformeerd, 27 406, nr. 169
IO	12-11-2009	AO Protectionisme	De staatssecretaris zal de Kamer op enig moment nader informeren over de nieuwe acquisitie-unit bij de NFIA	Onderhanden
			De staatssecretaris zal in overleg treden met de FME over de crashteams – hoe hun bekendheid bij bedrijven vergroot kan worden en de dienstverlening aan bedrijven kan worden verbeterd. De Kamer wordt schriftelijk over de uitkomsten van dat overleg geïnformeerd	De Tweede Kamer is 23-03-2010 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 53
			De staatssecretaris stuurt een brief over de definitie van protectionisme van het kabinet.	De Tweede Kamer is 18-12-2010 geïnformeerd, 31 371, nr. 298
ED	11-11-2009	AO Wind op Zee	De minister zal in de brief net op zee ingaan op effecten van deal TenneT/ E.On op ambities net op zee	De Tweede Kamer is 19-02-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 91
			de minister zal de wetgeving tav windenergieconcessie voor 1 september 2010 naar TK sturen, waardoor wordt getracht deze per 1 januari 2011 in werking te laten treden	Streven is de wetgeving in het eerste kwartaal van 2011 aan de Tweede Kamer aan te bieden
			de minister zal de toegezegde kolenbrief aan Vendrik in het voorjaar van 2010 sturen (irt de brandstofmix)	De Tweede Kamer is 27-04-2010 geïnformeerd, 31 209, nr. 116
			de minister zal cf. verzoek de Krom de Kamer op korte termijn informeren over de budgettaire kosten van net op zee, SDE en Randstad 380	De Tweede Kamer is 23-11-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 76 en is 19-02-2010 geïnformeerd, 31 239 nr. 91. Dit wordt ook meegenomen bij de vormgeving van de projecten
			De minister informeert de Kamer in het voorjaar van 2010 over de tender wind op zee	Dit is ingevuld met de publicatie van de tenderregeling en de Tweede Kamer is 14-04-2010 geïnformeerd, 31 710, nr. 16
			De Tweede Kamer ontvangt in de zomer van 2010 een brief van het kabinet over een breed beeld van de toekomst van wind op land.	Onderhanden
			De minister zegt toe de Kamer in het voorjaar van 2010 te informeren over de planning voor wind op zee tot 2020	
BE	11-11-2009	AO Lissabonstrategie	De minister zal ieder jaar de Kamer een brief sturen bij rapport voor Commissie over stand van zaken doelen, aandachtspunten en aanbevelingen	De Tweede Kamer zal in het najaar geïnformeerd worden

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
			De minister zal de Kamer informeren over 8e Kaderprogramma via geagendeerde agenda RvC december	De Tweede Kamer is 27-11-2009 geïnformeerd 21 501-30, nr. 216
			De minister zal de Kamer begin 2010 informeren over het standpunt van het kabinet over de voorstellen van de Europese Commissie voor de Lissabon-agenda na 2010	De Tweede Kamer is 15-01-2010 geïnformeerd, 21 501-20, nr. 463
MC	10-11-2009	Plenair debat Dienstenwet EK	De minister zal, in het kader van de behandeling van de Winkeltijdenwet, bezien hoe de Dienstenrichtlijn en het EG-verdrag daaraan raken en de schriftelijke beantwoording ook aan de Eerste Kamer doen toekomen	De Eerste Kamer is 19-11-2009 geïnformeerd, 31 579, nr. H
			De minister zal het verzoek van de SP-fractie om een reactie op het FNV-rapport doorgeven aan de Minister van SZW met het verzoek hierop te reageren	Dit verzoek is doorgegeven aan het Ministerie van SZW
O	29-10-2009	Begrotingsbehandeling EZ	De minister zal het idee van de Taskforce Kredietverlening en het boegbeeld daarvan meenemen naar het overleg met VNO-NCW en MKB-Nederland en als het nodig is dit financieel ondersteunen	Afgehandeld
O			De minister zal het verzoek van de ChristenUnie om beter te communiceren naar kleine ondernemers over kredietverstrekking meenemen. Ook zal de Minister de afname van kleine krediet bezien en waar mogelijk en nodig aanpakken	Afgehandeld
MC			De minister zal de naam van een «Schaefer» meedelen aan de Tweede Kamer, wanneer deze bekend is	De Tweede Kamer is 27-05-2010 geïnformeerd, 30 501, nr. 31
I			De minister zal voor het AO Innovatie een brief sturen over welk deel van het innovatie-instrumentarium als groen/ duurzaam te kenmerken valt volgens haar visie en die van GroenLinks	De Tweede Kamer is 13-11-2009 geïnformeerd, 30 196, nr. 85
ED			De minister zal in de SDE bezien hoe er beter meegenomen worden de mate waarin een project gevorderd is	De Tweede Kamer is 23-11-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 76
ED			De minister zal voor het einde van het jaar een aparte brief sturen over de nieuwe financierings-systematiek van de SDE (oude toezegging)	De Tweede Kamer is 25-11-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 77
REB			De minister zal in de loop van volgend jaar een «Amsterdam-brief» sturen, deze zal breder zijn dan alleen de «harde infrastructuur»	Deze brief volgt in de tweede helft van 2010
FEZ/ I			De minister zal de mogelijkheid bekijken om bij Voorjaarsnota 2010 het budget voor IPC's te verhogen (ook amendement van CDA/ D66)	<i>Budget van de IPC regeling voor 2010 is met amendement Ten Hoopen c.s., 32 123 XIII nr. 12, opgehoogd van € 20 mln naar € 40 mln. Staatscourant 863, 21-01-2010)</i>
MC			Medio 2010 volgt een wetsvoorstel over strafrechtelijke aanpak van kartelvorming	Het wetsvoorstel is in voorbereiding en zal in de tweede helft van 2010 geconsulteerd worden
HPG			De staatssecretaris zal voor het AO MVO een brief aan de Tweede Kamer sturen over wanneer de Kamer het Amerikaanse onderzoek over dwang- en kinderarbeid ontvangt	De Tweede Kamer is 23-11-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 43
IO			De staatssecretaris zal aan VNO-NCW en MKB-Nederland bezien of zij vier tenderrondes voor CPA's willen	Dit is besproken in de Dutch Trade Board. Er komen geen vier tenderrondes, wel budget voor ad hoc CPA's

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
TM			De staatssecretaris zal, mede in reactie op de motie Vendrik/ Van der Ham over supersnel breedband de Kamer een brief doen toekomen over hoe Nederland in de komende 5 tot 10 jaar wordt voorzien van de nieuwe generatie aansluitnetwerken	Onderhanden
MC			De staatssecretaris zegt toe de Kamer nader te informeren over de boetes die zijn opgelegd door consumentenautoriteit wat betreft oneerlijke handelspraktijken	De Tweede Kamer is 28-04-2010 geïnformeerd, 27 879, nr. 26
HPG	06-10-2009	AO Wapenexport-beleid en Compensatiebeleid	De Wet strategische diensten zal in de eerste helft van 2010 aan de Kamer worden aangeboden. De rapportage over de eerste helft van 2009 wordt oktober/november aan de Kamer aangeboden. De jaarrapportage wapenexport 2009 wordt in de zomer van 2010 uiterlijk aan de Kamer aangeboden. De staatssecretaris sondeert bij de EU-lidstaten de bereidheid om de eindgebruikersverklaringen bij componentenleveranties aan te scherpen – met in achtneming van een level playing field. Hierover wordt de Kamer in een komende rapportage geïnformeerd	Dit zal de tweede helft van 2010 worden De Tweede Kamer is 12-11-2009 geïnformeerd, 22 054, nr. 153 De Tweede Kamer is 23-06-2010 geïnformeerd, 22 054, nr. 159 Onderhanden, zat nog niet in de rapportage 2009
O	01-10-2009	AO Creatieve Industrie	Voor de behandeling van de begrotingen van EZ en OCW ontvangt de Kamer van de staatssecretaris een brief met uitleg van de verbreding van de SEED-faciliteit naar de creatieve sector. Deze brief zal ook gestuurd worden naar de vaste commissie OCW. De staatssecretaris en de Minister van OCW zullen met de filmsector overleggen over digitalisering van de bioscopen. De Kamer ontvangt hierover voor het kerstreces een brief. Voor het kerstreces zal de Minister van OCW een brief sturen aan de Kamer over de initiatieven aangaande de actielijnen uit de brief «Waarde van Creatie» van de creatieve industrie en de platform-ontwikkeling binnen deze sector. Voor het zomerreces 2010 zal de Kamer door de bewindslieden van EZ en OCW geïnformeerd worden over de participatie van de creatieve industrie in de huidige FES-ronde (FES-500) en de ontwikkeling van een innovatieprogramma van/voor deze sector	De Tweede Kamer is 30-10-2009 geïnformeerd, 27 406, nr. 155 De Tweede Kamer is 18-12-2009 geïnformeerd, 27 406, nr. 168 De Tweede Kamer is 18-12-2009 geïnformeerd, 27 406, nr. 168 De Tweede Kamer is 25-06-2010 geïnformeerd, 27 406, nr. 181
BE	29-09-2009	AO Lex Silencio Positivo	De Minister van Justitie en de Staatssecretaris van EZ zullen met de staatssecretaris van Europese Zaken overleggen over het standaard opnemen van de mogelijkheden tot lex silencio positivo in het BNC-fiche over voorstellen van de Europese Commissie.	De Tweede Kamer is 29-06-2010 geïnformeerd, 22 112, nr. 1038
MC			De staatssecretaris zal nader overleggen met de VNG, het IPO en de Unie van Waterschappen over de verder invoering van lex silencio positivo bij deze decentrale overheden. Hierbij zal het rapport van de Pioniergemeenten van dit voorjaar over lex silencio positivo worden gebruikt. De staatssecretaris informeert de Kamer hier over voor de behandeling in de Tweede Kamer van de Aanpassingswet Dienstenwet.	De Tweede Kamer is 27-04-2010 geïnformeerd, 29 515, nr. 318

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
			De Kamer ontvangt een brief van de minister van VROM over de uitkomsten van het gesprek tussen de verantwoordelijke bewindspersonen en de betreffende organisaties inzake enerzijds de bescherming van de architectentitel en anderzijds de vervreemding van sociale woningen, als het gaat over het al dan niet van toepassing zijn van de Lex Silencio Positivo. De toegezegde brieven volgen op korte termijn. Tot die tijd blijft de Algemene Maatregel van Bestuur gestuit	De Tweede Kamer is 15-10-2010 geïnformeerd, 31 579, nr. 23 Voldaan AMvB ontstuit 4 november 2009, Kamerstuk 2009Z20664
RR	24-09-2009	VAO Regeldruk	Staatssecretaris zal voor het AO over de lex silencio positivo schriftelijk reageren op het staatje over de vergunningstelsels uit de door dhr. Elias ingediende motie Staatssecretaris zal de Kamer schriftelijk informeren over reductie als gevolg van het combineren van omgevingsvergunningen in de WABO Staatssecretaris zal, via de Commissie Regeldruk Bedrijven, inventariseren waar vergunningstelsels die zijn omgezet in een meldingsplicht toch nog klachten opleveren	De Tweede Kamer is 29-09-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 301 De Tweede kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305, bijlage 1. Voorts nader besproken in AO Regeldruk bedrijven 20-01-2010, 29 515, nr. 314. Uit inventarisatie via de Commissie Regeldruk Bedrijven is gebleken, dat er geen klachten zijn ten aanzien van vergunningstelsels die zijn omgezet in een meldingsplicht. De Tweede Kamer zal hierover door de Minister van Justitie geïnformeerd worden middels de Memorie van Toelichting bij de Verzamelwet Lex Silencio Positivo. De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305
RR	23-09-2009	AO Raad voor Concurrentievermogen	De Kamer ontvangt binnen een week de brief over etiketteringen voor beroepsgroepen als slaggers en bakkers zoals toegezegd in het vorige AO RvC	De Tweede Kamer is 03-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 304
O/ BE			De Kamer ontvangt zo snel mogelijk (maar zeker voor een evt. spoeddebat) een brief over de inzet van Nederland bij het voorstel voor een richtlijn bestrijding van betalingsachterstand bij handelstransacties	De Tweede Kamer is 29-09-2009 geïnformeerd, 22 112, 932
MC			Voor het AO van 29 september as. ontvangt de Kamer duiding van het rapport van Eurochambers over implementatie van de Dienstenrichtlijn.	De Tweede Kamer is 28-09-2009 geïnformeerd, 31 579, nr. 22
BE/ I			In het verslag van deze RvC zal (kort) ingegaan worden op het effect van het Europese innovatiebeleid op het nationale ruimtevaartbeleid	De Tweede Kamer is 06-10-2009 geïnformeerd, 21501-30, nr. 212
HPG/ O	16/17/18-09-2009	Algemene Politieke Beschouwingen	de minister-president heeft toegezegd er naar te streven om in de top 5 van het World Economic Forum te komen	Deze doelstelling is opgenomen in de begroting 2010
MC			bij de begrotingsbehandeling van EZ zal verder gesproken over de vraag van mw. Hamer over een aanjager (een «Jan Schaefer») op EZ voor aanbestedingen en grote (publiek-private) projecten	De Tweede Kamer is 27-05-2010 geïnformeerd, 30 501, nr. 31

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
MC			bij overheidsaanbestedingen zal bezien worden of, er naar Rotterdams voorbeeld, een bepaald percentage werkzoekenden ingezet kan worden om de aanbesteding uit te voeren	Voortouw ligt bij het Ministerie van BZK, de Tweede Kamer is 28-01-2010 geïnformeerd, 29 544, nr. 225
AEP			het CPB zal verzocht worden om de tegenbegrotingen voor de algemene Financiële Beschouwingen kwalitatief te beoordelen op effecten voor werkgelegenheid	De Tweede Kamer is 28-09-2009 geïnformeerd, 32 123, nr. 26 en 04-02-2010 geïnformeerd, 29 389, nr. 24
ED	03-09-2009	Algemeen Overleg Energie (Moties gas- en zoutwinning, CCS, Net op Zee, SDE)	De Minister zal in overleg treden met de Staatssecretaris van VenW en Minister van LNV over de invloed van de mantelmeeuw op de vergunningverlening in de 2e ronde	De Tweede Kamer is 01-10-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 71
ED			De minister zal aan de hand van de vergunningverleningprocedure bezien of de start van de SDE-tender eventueel wordt verschoven	Afgehandeld
ED/EM			De minister zal de Kamer in november informeren over de cumulatie van de kosten van verschillende wetsvoorstellen en plannen rond energie (i.i.g. voorrang duurzaam, andere financiering SDE en Net op zee)	Deze toezegging zal worden betrokken bij het volgende Energierapport. De Tweede Kamer is 19-02-2010 geïnformeerd, 31 239 nr. 91 en de Tweede Kamer is 26-11-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 77
ED			De minister zal de Kamer over de planning van het windmolenpark in de Noordoostpolder nader informeren als er meer informatie beschikbaar is.	De Tweede Kamer is 17-11-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 75
CCS			De minister zal het onderzoek naar aanvullende maatregelen CCS nog eind dit jaar naar Tweede Kamer sturen.	Onderhanden
ED/EM			De minister zal haar eerste reactie op het AER-rapport nog dit jaar naar Tweede Kamer sturen	De Tweede Kamer is 25-11-2009 geïnformeerd, 29 023 nr 75
ED			De minister zal de Kamer informeren over de rol van TenneT bij het net op zee en de kosten ervan	De Tweede Kamer is 19-02-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 91
MC	03-09-2009	Initiatief-Van Dam i.v.m. stilzwijgende verlenging en opzegtermijn bij lidmaatschappen, abonnementen en overige overeenkomsten (30520)	De staatssecretaris zal zo spoedig mogelijk schriftelijk reageren op de Nota van Wijziging	De Tweede Kamer is 06-10-2009 geïnformeerd, 30 520, nr. 18
			De staatssecretaris zal de Minister van Financiën vragen schriftelijk te reageren op het persbericht van het Verbond van Verzekeraars dat zegt een einde te maken aan schriftelijke verlenging	Afgehandeld
			De staatssecretaris zal nagaan of zich klachten hebben voorgedaan omtrent verenigingsrecht en consumentenrecht, of de NMa op een aantal zou kunnen handhaven en of er wellicht fricties zijn tussen het verenigingsrecht en het consumentenrecht	Het voortouw ligt bij het Ministerie van Justitie

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
ICT/T			De staatssecretaris zal, op een gepaste plaats, met de Minister van Justitie dieper ingaan op de digitale handtekening. Hierbij zal hij ingaan op rechtszekerheid tussen consumenten en bedrijven en bedrijven onderling	De Wet elektronische handtekeningen is in de bedoelde gevallen van toepassing. In deze wet staat dat een elektronische handtekening in bepaalde gevallen dezelfde rechtsgevolgen heeft als een handgeschreven handtekening. De elektronische handtekening moet volgens BW 3:15a lid 1 hiervoor een voldoende betrouwbare authenticatie bieden. Naar verwachting zal eHerkenning, dat momenteel in ontwikkeling is, meer duidelijkheid verschaffen over de wijze waarop deze begrippen geïnterpreteerd dienen te worden. De ministeries van EZ en Justitie werken hieraan. Begin 2011 zal de Tweede Kamer hierover worden geïnformeerd
RR	02-09-2009	Algemeen overleg Regeldruk	<p>In de Voortgangsrapportage zullen de kleuren van de metertjes aangepast worden conform de deliverysystematiek</p> <p>In de Voortgangsrapportage zal meer inzicht gegeven worden in de kwalitatieve rangschikking van departementen op objectieve basis, met daarbij met name aandacht voor verinnerlijking</p> <p>De staatssecretaris zal nog in september een bijeenkomst hebben met de watersector</p> <p>In de Voortgangsrapportage zal nadere info over het aanvullend beleidsakkoord opgenomen worden</p> <p>In de Voortgangsrapportage of in een aparte brief JUS (indien uitgebreid) extra aandacht voor IAK en mening Actal daarover. Ook relatie met in toom houden nieuwe nalevingskosten aangeven</p> <p>In de Voortgangsrapportage komt extra aandacht voor regie op Vernieuwing Toezicht</p> <p>De Tweede Kamer zal aan het eind van het jaar een overzicht met data van de inwerkingtreding van Ministeriële Regelingen in 2009 ontvangen</p> <p>De staatssecretaris zal in de toerismebrief ook regeldruk meenemen</p> <p>In de Voortgangsrapportage zullen de uitkomsten van het BIBOBgesprek met BZK en de VNG opgenomen worden</p> <p>De staatssecretaris zal wat betreft Antwoord voor Bedrijven naar het Engelse voorbeeld van de website kijken</p>	<p>De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305</p> <p>De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305</p> <p>De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305</p> <p>De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305 en is 11-12-2009 geïnformeerd, 31 731, nr. 6</p> <p>De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305</p> <p>De Tweede kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305; en 11-12-2009 geïnformeerd, 295 151 nr. 309</p> <p>De Tweede Kamer is 17-09-2009 geïnformeerd, 26 419, nr. 37</p> <p>De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305</p> <p>De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305</p>
ED			De staatssecretaris zal binnen EZ kijken naar de mogelijkheid om de eigen verklaring bij SDE-subsidies te schrappen	Afgehandeld, waar mogelijk toegepast
AEP			De staatssecretaris zal in september met het bedrijfsleven spreken over de Wet BIBOB	De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305
			De staatssecretaris zal zich inspannen om extra CBS-enquêtes rond BTW terug te brengen naar 0	Afgehandeld

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
EM	01-09-2009	Plenair debat wijziging Mijnbouwwet stimuleren van een actief gebruik van vergunningen voor opsporing, winning en opslag (31479)	<p>De minister zal per Nota van Wijziging de «winningsplicht» voor steenkolen die met de gebiedsverkleining samenhangt, uitzonderen. Daarna zal zij bezien of verdergaande maatregelen nodig zijn.</p> <p>De minister zal de noodzaak voor ruimtelijke ordening voor geothermie bezien en meenemen in de herziening van de Mijnbouwwet begin 2010. De minister komt in 2010 terug op resultaten evaluatie van winningsplafond Groningerveld.</p> <p>De minister komt in de herziening van de Mijnbouwwet begin 2010 terug op mogelijkheid van hergebruik olieplatforms voor duurzame energie en opslag.</p> <p>De minister zal de Tweede Kamer informeren over het bodemdalingonderzoek in Noordwest-Friesland.</p>	<p>De Tweede Kamer is 04-09-2009 geïnformeerd, 31 479, nr. 9.</p> <p>Dit wordt meegenomen in de herziening van de Mijnbouwwet.</p> <p>De Tweede Kamer zal in de tweede helft van 2010 geïnformeerd worden.</p> <p>Dit wordt meegenomen in de herziening van de Mijnbouwwet.</p> <p>De Tweede Kamer is 17-11-2009 geïnformeerd, 31 349, nr. 16.</p>

6. Toezeggingen sinds september 2008 (vorige parlementaire jaar)

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
TM	01-07-2009	AO en VAO Telecom	De staatssecretaris zal voor Prinsjesdag een brief sturen over de stand van zaken rond 0900-nummers en eventuele aanvullende maatregelen.	De Tweede Kamer is 10-09-2009 geïnformeerd, 24 095, nr. 251.
TM			De staatssecretaris zal het onderzoek over netneutraliteit aan de Tweede Kamer sturen en in de brief nadere uitleg geven.	De Tweede Kamer is 12-10-2009 geïnformeerd, 24 095, nr. 252.
ICT			De staatssecretaris zal in de nieuwe voortgangsrapportage NOiV de kwaliteit van aanbestedingen van andere ministeries meenemen, inclusief het elektronisch patiëntendossier en rekeningrijden. Ook zal ingegaan worden op het verplichtend karakter van het programma duurzaam inkopen. Het boekje over implementatiestrategieën zal ook meegestuurd worden.	De Tweede Kamer is 01-07-2010 geïnformeerd, 26 643, nr. 163.
ICT			De staatssecretaris zal dit najaar een brief sturen over fm/ am in het bijzonder over consumentenbelangen en digitalisering.	De Tweede Kamer is 21-01-2010 geïnformeerd, 24 095, nr. 254.
MC			De Tweede Kamer wordt geïnformeerd over de automatische incasso bij cold calling en de hoe uitwerking van de handtekeningvereiste in last onder dwangsom gaat worden vormgegeven.	De Tweede Kamer is 09-10-2009 geïnformeerd, 24 095, nr. 253.
TM			Staatssecretaris zal persoonlijk de toegang tot zendmasten bekijken en de werkwijze van OPTA hieromtrent betrekken bij de evaluatie van OPTA.	Staatssecretaris heeft op 20-08-2009 gesproken met Broadcast Partners en de Tweede Kamer is 29-01-2010 geïnformeerd, 31 412, nr. 15.
O/ AEP	30-06-2009	Debat Kredietverlening	De minister zal in augustus herhalingsonderzoek EIM inclusief meer achtergronden aan de Tweede Kamer sturen.	De Tweede Kamer is 29-09-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 256.
O			De minister informeert de Tweede Kamer als er business cases en- of meer informatie over ROM's beschikbaar is.	Onderhanden.

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
O			De minister zal met banken overleggen over waarom zij minder gebruik maken van en zo mogelijk, hoe zij meer gebruik kunnen maken van Groeifaciliteit	De Tweede Kamer is 18-12-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 299 en 26-01-2010 geïnformeerd, 31 371, nr. 307
O/ AEP			De minister stuurt de Tweede Kamer in augustus, tezamen met EIM-rapportage, cijfers over in hoeverre kredietverlening van Nederlandse banken zich nu meer dan eerder concentreert op de thuismarkt	De Tweede Kamer is 29-09-2010 geïnformeerd, 31 371, nr. 256
I	24-06-2009	AO Kenniswerkers	De minister zal de verschillende vragen van het lid v/d Ham over kenniswerkers doorgeleiden naar de staatssecretaris van Justitie en verzoeken of deze de Kamer voor 30 juni kan informeren.	Dit verzoek is overgebracht aan het Ministerie van Justitie
MC	24-06-2009	Heropening plenair debat protectionisme en steunmaatregelen G-20	De minister zal, indien er niet voor 01 oktober de uitkomsten van het onderzoek, o.a. over betaaltermijnen, bericht kan worden de Tweede Kamer van het uitstel op de hoogte brengen	De Tweede Kamer is 28-09-2009 geïnformeerd, 313741, nr. 260
HPG	23-06-2009	Vragenuurtje doorvoer medicijnen	De staatssecretaris stuurt over een overzicht van de 17 transit zaken naar de Tweede Kamer	De Tweede Kamer is 04-09-2009 geïnformeerd, 31 700 XIII, nr. 67
I			De staatssecretaris zal een brief aan de Tweede Kamer over ACTA sturen	De Tweede Kamer is 04-09-2009 geïnformeerd, 31 700 XIII, nr. 67
HPG			De staatssecretaris zal de Tweede Kamer voor het einde van het reces berichten over het overleg tussen EZ, Financiën, de douane en de Europese Commissie	De Tweede Kamer is 04-09-2009 geïnformeerd, 31 700 XIII, nr. 67
HPG			– Staatssecretaris zal uitzoeken of verzoeken van rechthebbenden aan douane openbaar kunnen worden gemaakt, zoals kennelijk gebeurt in Duitsland.	De Tweede Kamer is 04-09-2009 geïnformeerd, 31 700 XIII, nr. 67
MC	17-06-2009	Protectionisme en steunmaatregelen G-20 Minister	Minister zal nagaan of marktmacht er toe leidt dat contractvrijheid tussen grote en kleine bedrijven ten aanzien van betalingstermijnen in gevaar komt en zal daarna contact opnemen met VNO-NCW en MKB NL	De Tweede Kamer is 17-12-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 46
HPG		Staatssecretaris	Kamer ontvangt halfjaarlijks een overzicht van protectionistische maatregelen in andere landen	De Tweede Kamer is 18-12-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 298 en 21-04-2010 geïnformeerd, 25 074 nr. 168
BE/ I	15-06-2009	Wetgevingsoverleg Jaarverslag EZ Minister:	De minister zal in de brief met MOCW dit najaar over hoe dit kabinet de OESO-doelstellingen gaat halen de verbinding leggen met de discussie over de R&D-indicator post-Lissabon en de invloed van de sectorstructuur op R&D	De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 27 406, nr. 153
I			De minister zal de problematiek voor het MKB met innovatievouchers nader bezien	Afgehandeld
O			De minister zal de Innovatieregeling Scheepsbouw (SIS) aankaarten bij de Europese Commissie met verwijzing naar de economische situatie	Minister heeft contact opgenomen met de Europese Commissie
O			De minister zal de Scheepsbouwborgstelling voor het eind van het zomerreces afgerond hebben	De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 321 371, nr. 252
FEZ			De minister zal in de begroting 2010 ook de kosten van de kabinetsdoelstellingen inzichtelijk maken	De Tweede Kamer is 15-09-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 2

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
FEZ			De minister zal verder werken aan het meer inzichtelijk maken van de effecten van het beleid in de begroting met prestatie-indicatoren	De Tweede Kamer is 15-09-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 2
RR		Staatssecretaris:	De Kamer ontvangt gelijktijdig met de halfjaarlijkse rapportage regeldruk bedrijven een overzicht/analyse van verschillende reguleringsmethodieken als mogelijke oplossingen om de regeldruk aan te pakken	De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305
RR			De Kamer ontvangt voor het reces een overzicht van welke gemeenten met het normenkader werken en een «verklaring van goed gebruik» hebben ontvangen (= aanpak regeldruk)	De Tweede Kamer is 10-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 305
AEP	10-06-2009	Plenair debat sociaal-economische orde	Minister zal het CPB vragen te bezien hoe beter vorm kan worden gegeven aan het brede welvaartsbegrip (bijvoorbeeld het meten van het maatschappelijk rendement van publieke investeringen)	De Tweede Kamer is 15-09-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 250
O/ HPG			Minister zegt toe dat de staatssecretaris van EZ de Tweede Kamer begin 2010 de voortgangsrapportage van de SER over MVO toe zal zenden.	De Tweede Kamer is 15-03-2010 geïnformeerd, 26 485, nr. 89
ED	10-06-2009	AO VTE-Raad	Minister zal in haar brief over het stopcontact op zee eind 2009 ook de situatie rond North Sea Grid meenemen	De Tweede Kamer is 19-02-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 91
ED	03-06-2009	AO Energie	Minister zal bij de vormgeving van de SDE in 2010 bezien in hoeverre er bij toewijzing van de aanvragen onderscheid kan worden gemaakt naar de kwaliteit van de aanvragen	De Tweede Kamer is 23-11-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 76
I	28-05-09	Verantwoordingsdebat	De ministers van OCW en EZ zullen bij de begroting 2010 een brief aan de Tweede Kamer zenden over het kabinetsstreven om de ontwikkeling van onderwijs, kennis en innovatie in een ander af te spreken tijdpad op ten minste het niveau van het Koersgemiddelde te brengen.	De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 27 406, nr. 153
BE	27-05-09	AO RvC	De staatssecretaris zal de aandachtspunten van de SP inzake productaanduiding en etikettering voor kleine ondernemers bezien. De SP levert deze nog aan	De Tweede Kamer is 03-11-2009 geïnformeerd, 29 515, nr. 304
O	20-05-09	Spoeddebat kredietverstrekking bedrijven	De minister zal naar de Minister voor WWI het signaal meenemen dat projectontwikkelaars moeilijk aan financiering kunnen komen.	Afgehandeld
ED	19-05-09	AO Energie	De minister zal kort na de zomer duidelijkheid geven over hoe meestook van biomassa te stimuleren. De minister zal de Kamer op de hoogte houden van de voortgang over overleg met netbeheerders over aansluitingen/processen zon pv.	De Tweede Kamer is 23-11-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 76 Onderhanden, zie Kamervragen met antwoord 2008–2009, nr. 2 724, Tweede Kamer
			De minister zal bij uitwerking nieuwe budgetsystematiek SDE (kostenverdeling burgers / bedrijven) expliciet de samenhang met andere dossiers (o.a. ETS, congestiemanagement) meenemen.	De Tweede Kamer is 25-11-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 77
O	23-04-09	Kredietverstrekking Minister:	De minister zal per kwartaal de Tweede Kamer informeren over de benutting van de instrumenten	De Tweede Kamer is 15-09-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 252

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
			De minister zal de Tweede Kamer uiterlijk eind mei informeren over de uitkomsten van het overleg medio mei met de banken en daarin betrekken: de complexiteiten in de BBMKB (mismatch van taal/perceptie banken, alternatief van premieverlaging/uitstel). stimulering van oprichting door private partijen van een intermediair tussen bedrijven en banken de uitkomsten over de mogelijkheden tot het instellen van een nationaal meldpunt waar bedrijven kredietafwijzingen kunnen melden. de mogelijkheid om interventieteams in te stellen, die op verzoek van banken, nagaan hoe bedrijven met problemen geholpen kunnen worden	De Tweede Kamer is op 10-06-2009, 31 371, nr. 212, 9-06-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 231, 08-10-2009 geïnformeerd, 31 371, nr. 267 en 26-10-2009, 32 128, nr. 12
MC		Kredietverstrekking Staatssecretaris	De staatssecretaris zal de Minister van Financiën vragen de Tweede Kamer nadere info te geven over overstapservice banken (nummerportabiliteit)	Afgehandeld
O	23-04-09	VAO Motieven zelfstandig ondernemerschap	De staatssecretaris zegt toe dat er inzicht in de pensioenopbouw van zelfstandigen, mede door statistieken De staatssecretaris zegt toe dat het kabinet zal voorstellen om de mogelijkheden te verkennen om onbedoelde technische belemmeringen die de toegankelijkheid van het scholingsinstrumentarium voor ZZP'ers beperken, weg te nemen.	De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 31 311, nr. 32 De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 31 311, nr. 32
REB	14-04-09	Informele Ministersbijeenkomst regionale ontwikkeling	De minister zal op korte termijn de Kamer informeren op welke manier zij de neuzen (van o.a. sociale partners en IPO) ten aanzien van de toekomst van het cohesiebeleid meer dezelfde richting op kan krijgen. De minister zal de Kamer een lijst met succesvolle projecten over de periode 2000–2006 toesturen en de Kamer uitnodigen voor de bijeenkomst op 12 / 13 november.	De Tweede Kamer is 10-02-2010 geïnformeerd, 21501-08, nr. 325 Onderhanden, de presentatie volgt tijdens jaarvergadering structuurfondsen op 12/13 november 2009. De leden van de VCEZ worden hiervoor uitgenodigd, dit is 06-11-2009 gedaan.
EM	07-04-09	Verzamel AO energie	De minister zal Tweede Kamer schriftelijk informeren na het Pentilaterale Forum hoe we probleem van Duitse windenergie voor belasting Nederlandse net oplossen De minister zal Tweede Kamer informeren wat de snelste optie is om de LPF-clausule te implementeren	De Tweede Kamer zal dit najaar geïnformeerd worden De Minister heeft toegezegd dit in een apart wetsvoorstel te doen
EM	07-04-09	Plenair EK energie-efficiency en marktmodel	De minister zegt toe de verwijzing naar de economische delicten in artikel 3 van het marktmodel en de verwijzing in artikel 35 naar artikel 3 van de implementatiewet te onderwerpen via een novelle De minister zal in de evaluatie na 2 jaar ook gebruik maken van een consumentenbarometer De minister zegt toe dat de consument die kiest om de domme meter te gebruiken niet meer zal betalen dan hij nu doet en dat de slimme meter niet meer mag kosten dan wat je nu aan meterhuur betaalt	De novelle is 26-04-2010 aan de Tweede Kamer aangeboden, Kamerstukken 32 373 en 32 374 Dit wordt meegenomen in de evaluatie De novelle is 26-04-2010 aan de Tweede Kamer aangeboden, Kamerstukken 32 373 en 32 374

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
EM	06-04-09	Notaoverleg Randstad 380 kV en SEV III	De minister zal de Tweede Kamer informeren over de uitkomsten van het overleg met Oostzaan in mei en neemt in dat overleg de opties uitkopen door TenneT en alternatief van Noordzeekanaal mee De minister zal in een brief voor de zomer van 2009 aangeven hoeveel evaluatiemomenten SEV 3 zij voor ogen heeft. In deze brief zal zij ook de door Samsom genoemde opties (Eemshaven, Afsluitdijk, Blue Energy etc) en eventuele plek voor rol CCS meenemen De minister zal de Tweede Kamer informeren zodra er tussenresultaten zijn van studie naar ondergrondse aanleg	De Tweede Kamer is 14-09-2009 over Oostzaan geïnformeerd, 2009D42885 De Tweede Kamer is 19-02-2010 geïnformeerd, 31 410, nr. 17
ED			De minister zal de optie van gelijkstroom meenemen in de gebieden voor Wind op Zee en in de beantwoording van motie v/d Ham over CSP	De Tweede Kamer is 28-05-2010 geïnformeerd, 31 410, nr. 18 De Tweede Kamer is 19-02-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 91
EM			De minister zal uiterlijk in het najaar 2009 de Tweede Kamer informeren hoe zij ervoor zorgt dat de problematiek rond de kritische zuurdepositiewaarden in Natura 2000 gebieden wordt opgelost	De Tweede Kamer is 01-07-2010 geïnformeerd, 30 654, nr. 83
MC/ TM	02-04-09	AO Pretium	Beloningsbeleid zal bezien worden op vast-variabel en prikkels tot telefonische verkoop	De Tweede Kamer is 09-10-2009 geïnformeerd, 24 095, nr. 253
EM	24-03-09	Plenaire behandeling EK energie-efficiency en marktmodel kleinverbruikers energie	Minister zal TNO vragen om reactie op toekomstvastheid eisen slimme meter en een brief daarover tegelijk met AMvB aan kamers sturen	TNO is gevraagd mee te kijken bij het opstellen van de AMvB omtrent de functionele eisen van de slimme meter
WJZ			Minister zal in overleg met de Minister van Justitie komen tot stroomlijning mbt consumentenbescherming. De Eerste Kamer zal daarover schriftelijk geïnformeerd worden (zie ook eerdere toezegging in kader warmtewet)	Onderhanden, komt voor het zomerreces
EM			Minister zal een lijst opstellen met (combinaties van) apparaten in het licht van vereiste doorlaatwaarde (capaciteitstarief)	Deze toezegging is ingevuld door het aangenomen wetsvoorstel (Kamerstukken 32035) en de Subsidieregeling warmtepomphouders, waardoor de lijst overbodig is
TM	19-03-09	VAO Postwet	In reactie op de motie-Gesthuizen (30536, nr. 95): Beide Kamers ontvangen de AMvB inzake arbeidsvoorwaarden nadat deze is goedgekeurd door de ministerraad en nadat de Raad van State zijn oordeel heeft gegeven. [Deze toezegging heeft de Staatssecretaris herhaald in de Eerste Kamer.] In reactie op de motie-Dibi (30536, nr. 96): Bij een arbeidsmarktrapportage zal het kabinet specifiek ingaan op wat er bij de post gebeurt en wat het kabinet doet om die mensen van werk naar werk te helpen. Bij de jaarlijkse rapportages van OPTA over de postmarkt die de Staatssecretaris de Tweede Kamer zal doen toekomen, zal hij ook ingaan op hoe het toezicht zich heeft ontwikkeld en wat het kabinet eraan zouden kunnen doen, als dat onvoldoende is.	De Tweede Kamer is 20-10-2009 geïnformeerd, 30 536, nr.108 De Tweede Kamer is 20-10-2009 geïnformeerd, 30 536, nr.108 De Tweede Kamer is 20-10-2009 geïnformeerd, 30 536, nr.108

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
			In reactie op de motie-Van Vroonhoven-Kok (30536, nr. 99): De ideeën en de zorgen die er zijn bij het afstoten van postkantoren, zal de Staatssecretaris zowel bij TNT als bij de grote gemeenten overbrengen	Afgehandeld, de VNG als TNT zijn per brief geïnformeerd over de zorgen en ideeën die er zijn bij het afstoten van postkantoren
TM	17-03-09	EK Debat Postwet	Beide Kamers ontvangen de AMvB inzake arbeidsvoorwaarden nadat deze is goedgekeurd door de ministerraad en nadat de Raad van State zijn oordeel heeft gegeven. Daarbij deed de staatssecretaris de toezegging dat de AMvB op korte termijn wordt geslagen. Inwerkingtreding zou zijn per 1 oktober 2009.	De Eerste Kamer is 20-10-2009 geïnformeerd, 30 536, nr. X
AEP			De staatssecretaris zegt toe dat als er op 01 oktober nog geen CAO is, de AMvB per die datum in werking treedt en postbedrijven met 100% van het personeel arbeidsovereenkomsten moeten hebben of sluiten	De Eerste Kamer is 20-10-2009 geïnformeerd, 30 536, nr. X
			In reactie op de motie Schouw c.s. (EK 30 536, nr. U): De Eerste Kamer ontvangt op een geschikt moment een actualisatie van het marktwerkingonderzoek	Motie is ingetrokken door de toezegging, de Eerste Kamer is 28-04-2009 geïnformeerd, 30 536, nr. V, dat de SER om advies is gevraagd en dat EK dit advies zal ontvangen. Dit zal door in het najaar van 2010 gebeuren.
MC	17-03-09	Plenair Markt en Overheid	MEZ zal gevoel Elias over teveel oneerlijke concurrentie in onderwijsland overbrengen aan de Minister van OCW MEZ zal de handreiking over kostprijsberekening maken MEZ zal in evaluatie speciale aandacht geven aan handhaving (is er voldoende prioriteit en heeft NMa genoeg instrumenten) aan de vraag of de regels ertoe leiden dat decentrale overheden publieke belangen niet meer goed kunnen dienen d.m.v. het aanbieden van diensten	Hierover is contact opgenomen met het Ministerie van OCW Deze is in voorbereiding Het wetsvoorstel is nog niet in werking getreden. Na de eventuele inwerkingtreding zal de wet na drie jaar geëvalueerd worden
REB/ EM	11-03-09	Spoeddebat verkoop Nuon en Essent	De minister zal de zorg van Zijlstra (VVD) meenemen bij de bespreking in het kabinet van het advies van de raad voor financiële verhoudingen naar de financiële verhoudingen dat eventuele besteding van opbrengsten uit verkoop ten laste komen van de burger	Afgehandeld, de Tweede Kamer is 22-04-2010 geïnformeerd, 32123-C, nr. 5
EM			Minister zegt toe om ter beschikking staande mogelijkheden zal gebruiken om aandelen van Borssele in publieke handen te houden	De Tweede Kamer is 29-09-2009 geïnformeerd, 28 982, nr. 85
TM	11-03-09	AO Post	Na publicatie AMvB Postbezorgers in Staatscourant zal staatssecretaris de Kamer deze doen toekomen	De Tweede Kamer is 20-10-2009 geïnformeerd, 30 536, nr.108
MC	05-03-09	Initiatiefwetsvoorstel verruiming bagatel Mededingingswet	De minister zal met de NMa contact opnemen hoe zij haar algemene informatie op de website kan verbeteren, zodat ondernemers beter kunnen inschatten of zij voldoen aan het marktaandeelcriterium.	Het wetsvoorstel is nog niet in werking getreden. Na eventuele inwerkingtreding zal hierover met de NMa contact worden opgenomen

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
			De minister zal de wet 3 jaar na inwerkingtreding evalueren.	Het wetsvoorstel is nog niet in werking getreden. Na de eventuele inwerkingtreding zal de wet na drie jaar geëvalueerd worden
			De minister zal kijken in hoeverre er knelpunten bij de benutting van art. 15 in de Mededingingswet voor kleine en middelgrote ondernemers zijn en hoe deze knelpunten eventueel kunnen worden weggenomen.	De Tweede Kamer is 17-12-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 46
			De minister heeft aangegeven het onderzoek naar de aanvullende mogelijkheden voor de bescherming van het mkb en de wijze waarop in andere landen met dit vraagstuk wordt omgegaan mee te nemen in de uitvoering van de motie van de leden Aptroot en Vos	De Tweede Kamer is 17-12-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 46
ED	05-03-09	VAO Duurzame energie	De minister zal met de sector bekijken hoe het innovatie-instrumentarium benut kan worden voor innovatieve vormen van getijdenkracht. De minister zal de Kamer rond september aangeven hoe het staat met de beschikkingen in de SDE 2009	De Tweede Kamer is 21-04-2010 geïnformeerd, 31 239, nr. 95 De Tweede Kamer is 23-11-2009 geïnformeerd, 31 239, nr. 76
O	04-03-09	AO MVO	De Tweede Kamer voor de zomer informeren over de aanpassing van Richtlijn 400 door de Raad voor de Jaarverslaggeving inclusief een kabinetreactie daarop	De Tweede Kamer is 02-02-2010 geïnformeerd, 26 485 nr. 86
HPG			De Tweede Kamer voor 1 juli een brief sturen van EZ, BZ/OS en Justitie over ketenaansprakelijkheid (MVO-relevante extraterritoriale werking van wetgeving)	De Tweede Kamer is 30-06-2009 geïnformeerd, 26 485, nr. 70 en 18-12-2009, 26 485, nr. 81
TM			De Tweede Kamer een overzicht sturen van de manier waarop het toezicht op de ICT sector op mondiaal niveau is georganiseerd/geregeld.	De Tweede Kamer is 05-10-2009 geïnformeerd, 26 485, nr. 72
HPG			De 5 geselecteerde ambassades informeren over de OESO-richtlijnen/NCP en mensenrechten en daarbij ook wijzen op het belang van het betrekken van lokale stakeholders	Onderhanden, in samenwerking met het Ministerie van Buitenlandse Zaken
O			De aanbeveling van de Commissie Burgmans over private equity en MVO bij de minister van Financiën neerleggen	Voldaan
O			De Tweede Kamer in een volgende voortgangsrapportage MVO informeren over de stand van zaken van de ISO 26 000 richtlijn	De Tweede Kamer is 16-09-2009 geïnformeerd, 26 485, nr. 71
ED	03-03-09	AO Duurzame Energie	De minister zal met Minister van VROM de optie tot een inspanningsverplichting restwarmte opnemen en verneemt graag van de sector waar nog knelpunten liggen die zij niet kunnen beïnvloeden dan wel verzekeraar zijn	Er is contact geweest met de sector. EZ en VROM werken aan een nadere invulling
EM	12-02-09	AO VTE-Raad Energie	Minister geeft een overzicht van grensoverschrijdende investeringen in infrastructuur en in welke mate EU hieraan financieel bijdraagt	De Tweede Kamer wordt voor het einde van het jaar geïnformeerd
EM			Minister komt in het najaar met overzicht hoe het gaat met sectoren als basischemie en raffinagecapaciteit	Onderhanden
MC/ BE	11-02-09	Plenair Dienstenwet	De evaluaties Dienstenrichtlijn (voor «t eerst in 2011 en vervolgens elke 3 jaar) komen op de agenda van de Raad voor Concurrentievermogen en worden (voorafgaand) besproken met Tweede Kamer	Onderhanden

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
IO			Minister zal aandacht geven aan bekendheid crashteam oneerlijke concurrentie	De Tweede Kamer is 23-03-2010 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 53
MC/ BE			Minister zal volgend jaar starten met grensoverschrijdend experiment met loketten in 2 buurlanden	Onderhanden
EM	10-02-09	EK Warmtewet	Minister zal contact opnemen met de sector en de belangenorganisaties om lagere regelgeving zo snel mogelijk op te stellen, gevraagd is om AMvB artikel 4 snel te doen	De AMvB is 01-12-2009 voorgehangen, 29 048, nr 46. De Tweede Kamer is 12-05-2010 geïnformeerd 29 048, nr 49
EM			Minister zal contact opnemen met de sector en de belangenorganisaties omtrent de terugbetalingsregeling. Hierbij zullen het aanmelden via internet, de communicatie hierover en de uiterste aanvraagdatum voor terugbetaling iig ter sprake komen	De AMvB is 01-12-2009 voorgehangen, 29 048, nr 46. De Tweede Kamer is 12-05-2010 geïnformeerd 29 048, nr 49
EM			Minister monitort met de NMA de fluctuaties in de tarieven. Als er forse fluctuaties zijn, dan zal de Minister bezien wat ze hieraan kan en wil doen	Onderhanden
EM/ WJZ			In de monitoring worden nu al de reikwijdte van de wet en de beleidsregels van de NMA op basis van artikel 5 betrokken en bezien voor mogelijke aanpassing. In de evaluatie van de wet worden deze ook meegenomen	Onderhanden
WJZ/ MC			Minister zal contact opnemen met Justitie over de afwijkende bepalingen in (energie)regelgeving, met name consumentenbepalingen, en de EK hierover informeren. Hierbij zal de brief van de Staatssecretaris van EZ over alle afwijkingen op BW meegenomen worden	Onderhanden
FEZ	03-02-09	EK Beleidsdebat Effectiviteitsverantwoording	Minister zal een aanvang maken om de begroting in 2011 geheel te formuleren in termen van operationele doelstellingen en instrumenten. In de begroting 2010 komt te staan in hoeverre acties een bijdrage leveren aan de operationele doelstelling, ook hoe de EZ operationele doelstellingen bijdragen aan het beleidsprogramma	De Eerste Kamer is 15-04-2010 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. F. Ook heeft 20-04-2010 een technische briefing bij de Eerste Kamer plaatsgevonden.
FEZ			Minister zal de leesbaarheid van de begroting verbeteren, ook gezien de opmerkingen van de SP-fractie	De Eerste Kamer is 15-04-2010 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. F. Ook heeft 20-04-2010 een technische briefing bij de Eerste Kamer plaatsgevonden.
AEP/ FEZ			Minister zal bezien in hoeverre evidence based policy al toegepast kan worden om de effectiviteit beter te verantwoorden	Afgehandeld
O	29-01-09	AO Wijkeconomie	Staatssecretaris heeft in algemene zin aangegeven dat EZ nog beter dan voorheen aan de steden moet communiceren wat EZ voor instrumenten heeft die steden kunnen gebruiken. Steden zijn hier nu onvoldoende van op de hoogte. De staatssecretaris zal daarom ook samen met Min van der Laan, de steden bezoeken en de «EZ gereedschapskist presenteren»	Afgehandeld, Staatssecretaris heeft werkbezoeken afgelegd met de Minister voor WWI.
REB	29-01-09	AO Ruimte	Minister en Minister van VROM zullen in september de Tweede Kamer informeren over de uitvoeringsstrategie	De Tweede Kamer is 03-12-2009 geïnformeerd, 31 253, nr. 22

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
MC	21-01-09	Spoeddebat Winkeltijdenwet	Minister neemt de vraag over bibliotheken die open zijn op zondag mee naar de VNG en zal de Kamer informeren.	Onderhanden, dit volgt in de tweede helft van 2010
EM	14-01-09	Spoeddebat verkoop Essent	De minister zal erop toezien dat geen trucjes worden uitgehaald om statuten EPZ te ontwijken (o.a. juridisch vs. economisch eigendom)	De Tweede Kamer is 29-09-2009 geïnformeerd, 28 982, nr. 85.
EM	13-01-09	Vragenuur afsluitbeleid	De Tweede Kamer informeren over het geval bij Essent Met de Minister van SZW onderzoek instellen naar de oorzaken van afsluitingen (Minister geeft aan te bekijken op welke manier zij aan dit verzoek tegemoet zal komen) Met energiebedrijven in overleg treden over de uitvoering van de MR en daarbij de waarborgsommen betrekken	De Tweede Kamer is 28-10-2009 geïnformeerd, 29 023, nr. 74 Er is contact met het Ministerie van SZW opgenomen. De Tweede Kamer is 28-10-2009 geïnformeerd, 29 023, nr. 74 De Minister heeft brieven aan EnergieNed, VME en Netbeheer Nederland verstuurd. Er wordt een vorstregeling door de sector opgesteld. De Tweede Kamer is 28-10-2009 geïnformeerd, 29 023, nr. 74
EM	17-12-08	Verzamel AO Energie	De minister zal investeringen in verduurzaming voor de netwerken – die tot taken netbeheerder horen – nauwlettend meenemen bij beoordeling splitsingsplannen. De minister zal erop toezien dat in de splitsingsplannen niet wordt ingeleend en vervolgens weggesluisd.	Alle splitsingsplannen zijn beoordeeld en de resultaten ervan naar de Tweede Kamer gestuurd Alle splitsingsplannen zijn beoordeeld en de resultaten ervan naar de Tweede Kamer gestuurd
O	04-12-08	Wetsvoorstel BGV	De staatssecretaris zal de VNG verzoeken een standaardovereenkomst voor BGV's te ontwikkelen Voor 1 januari 2013 ontvangt de Tweede Kamer de evaluatie In de evaluatie zullen de effecten op veiligheid, leefbaarheid en ondernemingsklimaat gemeten worden In de evaluatie wordt ook bezien of de administratieve lasten voor de bedrijven dalen en de kosten voor gemeenten verminderen De Kamer wordt jaarlijks geïnformeerd over de voortgang van BGV	Deze is te vinden op de website www.biz-nl.nl Onderhanden Het draaiboek monitoring is gereed. Het draaiboek monitoring is gereed. De Tweede en Eerste Kamer zijn 16-04-2010 geïnformeerd, 31 340, nr. 22

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
O/ I	19-11-08	AO Detailhandelbrief	De minister zegt toe te bezien of en hoe de communicatie rond het innovatie-instrumentarium – en specifiek de regeling Beroepsonderwijs in bedrijf – voor de detailhandel is te verbeteren	Afgehandeld, Antwoord voor Bedrijven en AgentschapNL zijn beschikbaar voor alle vragen van ondernemers in de detailhandel over het EZ instrumentarium. Tevens is er op EZ een aanspreekpunt voor de Detailhandel. In de reguliere contacten met de brancheorganisaties en contacten met ondernemers wordt aandacht besteed aan vragen over het instrumentarium en specifieke regelingen. De Tweede Kamer is 22-06-2010 geïnformeerd, 31 311, nr. 58
O/ FEZ			De minister zegt toe te bezien hoe structurele aandacht voor detailhandel verankerd kan worden in reguliere trajecten als Begroting EZ 2010 of jaarverslag	Onderhanden
O			De minister zal bij het bezien van de noodzaak en mogelijkheden tot verbeteren kredietverlening voor de detailhandel ook met betrokken partijen overleggen	Onderhanden
I	19-11-08	AO Ruimtevaart	De minister zal de Tweede Kamer nader informeren over stand van zaken Innovatieprogramma operationeel gebruik satellietgegevens wanneer hiertoe aanleiding is De minister zal bezien op welke manier nationale indicatoren als omzetcijfers en aantal banen industrie meegenomen kunnen worden bij monitoring ruimtevaartbeleid	Onderhanden
			De minister zal de Kamer inlichten wanneer er meer duidelijkheid komt over het militaire/veiligheidsgebruik van ruimtesystemen Galileo en met name GMES	Afgehandeld, dit is meegegeven in de opdracht Meerjarenprogrammering ruimtevaart van the Netherlands Space Office Onderhanden, loopt in Europees verband
ED/ CCS	17-11-08	Notaoverleg Energie-rapport	De minister zal zich er sterk voor maken dat een demonstratieproject van CCS bij kolenvergassing de EU-status krijgt (i.e. dat 1 v/d 12 grootschalige EU-projecten naar NL komt)	De Tweede Kamer is 12-05-2010 geïnformeerd, 31 209, nr. 118
ED			De minister zegt toe de Kamer begin 2009 een analyse toe te zenden van de consequenties van (fluctuaties in) de olieprijs op de plannen en het programma zoals die er liggen	De Tweede Kamer is 29-04-2009 geïnformeerd, 31 209, nr. 79
ED/ EM			De minister zegt toe medio 2009 een meer uitgewerkte visie te presenteren op de elektriciteitsvoorziening als systeem, mede naar aanleiding van het advies van de Algemene Energieraad. Daarin zal de Minister schrijven wat wel en niet kan	De Tweede Kamer is 25-11-2009 geïnformeerd, 29 023 nr 75
EM			De minister zal haar opvolger de suggestie meegeven om in het volgende Energierapport een hoofdstuk op te nemen over wat het resultaat is geweest van het Energierapport 2008	Onderhanden

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
TM	11-11-08	Plenaire behandeling wijziging telecommunicatiewet Eerst Kamer	Bewerkstelligen dat de telemarketeers bij verzoeken tot inschrijving bel-me-niet-register vragen of de inschrijving ook goede doelen betreft. Ook in de voorlichting zal gewezen worden op de mogelijkheid van gedifferentieerde inschrijving Voor 1 juli een brief aan de Eerste Kamer over de effecten van het bel-me-niet-register voor de goede doelen per 1 juli De ervaringen met het bel-me-niet-register zullen worden opgenomen in het jaarverslag van OPTA, de Eerste Kamer ontvangt dit jaarverslag. In het jaarverslag van OPTA zal ook ingegaan worden op trucs van bedrijven (blokkeren van concurrenten);	De Eerste en Tweede Kamer zijn 29-04-2009 deels geïnformeerd, 30 661, nr. J en 30 661, nr. 22. Er volgt nog een brief De Eerste en Tweede Kamer zijn 29-04-2009 deels geïnformeerd, 30 661, nr. J en, 30 661, nr. 22 Treedt pas 01-10-2009 in werking. Er volgt nog een brief Dit wordt opgenomen in het jaarverslag 2009 van OPTA
EM	23-10-2008	Begrotingsbehandeling EZ	Minister stuurt in het voorjaar 2009 een samenhangende rapportage over de voortgang van de gasrotonde. De voorstellen van Ten Hoopen worden hierin meegenomen	De Tweede Kamer is 23-10-2009 geïnformeerd, 29 023, nr. 73
EM	08-10-2008	Rapport Commissie Kist	De minister zal de vraag hoeveel netwerkbedrijven optimaal zijn meenemen in het reguleringskader netwerken. De minister zal bij de evaluatie van het reguleringskader de vergelijking met systematiek in Drinkwaterwet meenemen.	Onderhanden Onderhanden
O	08-10-2008	Industriebrief	De minister zal over 2 jaar rapporteren over resultaten Industriebrief.	De Tweede Kamer zal in de tweede helft van 2010 geïnformeerd worden
O/I			De minister zal de Tweede Kamer informeren over ACP als we meer weten of deze in MKB-basisinstrumentarium zal worden opgenomen of niet.	Onderhanden
O			De minister zal met VNO spreken over SER-advies modernisering bekostiging MBO.	Afgehandeld, het Ministerie van OCW zal een wetsvoorstel indienen
O			De minister zal eind van dit jaar plannen t.a.v. valorisatie – die we nu samen met IP ontwikkelen – bekend maken en dan met alle betrokkenen een charter te ondertekenen, waarmee we ons committeren aan een Lange termijnagenda.	Samen met bedrijfsleven en kennisinstellingen is de Valorisatieagenda getekend, besproken in het Algemeen overleg van 14-12-2009, 27 406, nr. 165
EM	10-09-2008	Spoeddebat transport-tarieven energie	De Tweede Kamer informeren waarom met de Warmtewet tarieven wel achteraf gecorrigeerd en teruggegeven kunnen worden en in dit geval niet	Onderhanden
IT	03-09-2008	AO ICT-Agenda	Inzicht verschaffen in de publieke en private lopende acties tav e-vaardigheden in ouderensbeleid, in afstemming met Staatssecretaris van VWS	De Tweede Kamer is 07-12-2009 geïnformeerd, 26 643, nr. 146
IT			SER-agenda: Staatssecretaris zal in de SER adviesaanvraag agenderen wat werknemers- en gevers aan ICT vaardigheden nodig hebben en wat de sociale partners zelf hieraan kunnen doen en wat de rol van de overheid hierin is	Er zal geen SER-advies komen, wel zijn werkgevers en werknemers opgenomen in de Programmaraad van het programma Digivaardig&Digibewust

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
IT			Implementatie ICT-agenda: voorjaar 2009, ahv 5 prioriteiten concrete afrekenbare doelstellingen 2011, internationale benchmarking op deze punten, plus tevredenheid en aantal hits mijnoverheid.nl en Antwoordvoorbedrijven	De Tweede Kamer is 07-12-2009 geïnformeerd, 26 643, nr. 146
IT			Privacy: Staatssecretaris heeft toegezegd dat in kabinetsstandpunt Commissie Brouwer-Korff dit onderwerp aan de orde zal komen, ook in relatie tot RFID	De Tweede Kamer is 03-11-2009 geïnformeerd, 31 051, nr. 5
TM			Landelijke voorlichtingscampagne om onbewust, onbekwame mensen in Nederland te wijzen op ICT risico's en kansen. Toegezegd: na te gaan verschillende voorlichtingsactiviteiten te bundelen tot 1 campagne en daartoe contact op te nemen met de Ministeries van BZK, Justitie en voor Jeugd en Gezin	Er zal een Postbus 51 campagne starten per eind juli, hierin wordt verwezen naar www.mijndigitalewereld.nl . De Tweede Kamer is 29-04-2010 geïnformeerd, 28 684, nr. 275
IT			Staatssecretaris zegt toe na te gaan in hoeverre er een energielabel kan komen voor ICT apparatuur, ook binnen Europa. Dit zal in samenwerking met ICT~Office in het kader van meerjarenafpraak Energievermindering plaats vinden	Er wordt onderzocht door SenterNovem naar de mogelijkheden voor ICT apparatuur en voorstellen voor concrete normen en labels
TM			Govcert uitbreiding: Staatssecretaris heeft toegezegd na te gaan bij Staatssecretaris van BZK of dit mogelijk is en uitbreiding in capaciteit gerechtvaardigd is.	Dit is besproken met Govcert en BZK. Mogelijke uitbreiding wordt nog in de MR besproken

7. Toezeggingen sinds september 2007

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
TM/ AEP	02-07-2008	AO Onderzoek Arbeidsinspectie postsector	Staatssecretaris zal contact op nemen met Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid om te bezien of loonkostensubsidies voor moeilijk bemiddelbare werknemers bij de (nieuwe) postbedrijven mogelijk zijn.	Afgehandeld, meegenomen in het verdere traject van de arbeidsvoorwaarden in de postmarkt
EM	26-06-2008	MR Splitsingsplannen	Minister informeert de Kamer over de overdracht van het beheer van de 110 en 150 kV netten	Na afronding van de overdracht, zal de Tweede Kamer geïnformeerd worden
EM	24-06-2008	AO Randstad 380 kV verbinding	De Kamer ontvangt het onderzoek van de Energiekamer naar de tarieven ten gevolge van de trajectkeuze.	Dit is pas aan de orde als de verbinding is gerealiseerd
MC	14-05-2008	AO Jaarverslag NMa en bagatel	De minister spreekt nog met de NMa over de invulling van het high-trust beleid, alternatieve handhaving en de Code of Practice en zal vervolgens de Kamer informeren over de uitkomsten.	High trust wordt ingevuld in beleidsregels van MEZ voor boetes en clementie, met als doel boetevermindering. Deze zijn 23-09-2009 aan de Tweede Kamer gezonden, 24 036, nr. 365. De Code of Practice wordt samen met motie Aptroot/Vos omtrent bagatel meegenomen in het onderzoek naar inkoopmacht. De Tweede Kamer is 17-12-2009 geïnformeerd, 32 123 XIII, nr. 46
ED/ AEP	27-02-2008	Notaoverleg Europees Klimaat en Energiebeleid	EZ stuurt de Kamer een voorstel voor de verdeling van de veilingopbrengsten van CO ₂ -emissierechten.	Dit wordt nog besproken in het kabinet en de Tweede Kamer zal geïnformeerd worden

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
TM/ WJZ	05-02-2008	Plenair debat EK Wet informatie-uitwisseling ondergrondse netten	De minister legt voor het zomer-reces een wetsvoorstel voor aan de MR waarmee de huisaansluitingen uit de reikwijdte van de Wet worden gehaald. Bij de evaluatie van de Wet over vijf jaar wordt de mogelijkheid van centrale gegevensopslag bezien.	Het wetsvoorstel is bij de Tweede Kamer ingediend, Kamerstukken 31 540, de Minister heeft 09-11-2009 de Eerste Kamer geïnformeerd over voortgang, 30 475, nr. 1. De Eerste Kamer heeft het wetsvoorstel op 26-01-2010 als hamerstuk afgedaan. De wet zal in 2013 geëvalueerd worden
EM	30-01-2008	AO Aansluiting tuinders Westland	Bij DTe zal worden nagegaan hoe ver art 16 lid 1 Elektriciteitswet reikt inzake het geven van een aanwijzing en beboeten van een netbeheerder. De Kamer zal vervolgens hierover worden geïnformeerd.	Onderzoek is afgerond
EM	05-12-2007	AO Energie	Over de koelwaterproblematiek ontvangt de Kamer een brief met (i) het aandeel van centrales met een koeltoren en het totaaleffect daarvan op het afschakelbeleid en (ii) een oordeel in hoeverre de bestaande ministeriële regeling nog volstaat na overdracht van het netbeheer per 1 januari 2008.	Onderhanden, in overleg met TenneT
EM	13-11-2007	Plenair debat wijziging Mijnbouwwet	De Kamer een overzicht sturen van organisaties die werkzaamheden van niet-commerciële aard verrichten in de mergelgrotten en daarom in aanmerking zouden kunnen komen voor vergoeding van de gemaakte kosten.	Het proces van vergunningverlening is nog gaande en zal uiteindelijk antwoord moeten geven of er kosten gemaakt moeten worden. Zekerheid over of er kosten gemaakt zijn en of die vergoed zouden moeten worden, is er pas als vergunningverlening voltooid is. Na afronding van de vergunningverlening zal de Tweede Kamer geïnformeerd worden.
MC	08-11-2007	AO Mededinging	Mogelijkheden voor het bieden van schadevergoeding aan benadeelde partijen in mededingingszaken worden bestudeerd.	Onderhanden, zie 22 112, nr. 660, wordt meegenomen in beantwoording motie Heemskerk / Ten Hoopen 36 071 nr 28 De Eurocommissarissen hebben aangekondigd te zullen komen met een geïntegreerde aanpak voor mededingings- en consumententerrein

8. Toezeggingen vóór september 2007

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
TM	29-05-07	Derde termijn plenaire behandeling Postwet	OPTA rapporteert na een jaar na inwerkingtreding van de Postwet over de postmarkt en zal advies geven over het al dan niet verplicht toegang geven tot het dominante netwerk	De nieuwe Postwet is 1 april 2009 in werking getreden, de rapportage zal in 2010 plaatsvinden

Directie	Datum	Overleg	Omschrijving	Stand van zaken
ED	25-04-07	AO MEP	In het kader van de besluitvorming van een nieuwe MEP wordt nader gekeken naar een verplicht aandeel duurzame energie en de Kamer wordt te zijner tijd over de voor- en nadelen, in het bijzonder in het licht van de Nederlandse marktverhoudingen, geïnformeerd.	Afgehandeld, meegenomen bij de SDE. De Tweede Kamer is 01-04-2010 geïnformeerd, 32 359, nr. 1 over de wenselijkheid van een verplicht aandeel duurzaam in het kader van brede heroverwegingen
TM	04-12-06	Plenair debat EK over Telecommunicatiewet	Evaluatie van de werking van hoofdstuk 5 van de Telecommunicatiewet wet na 4 jaar	De evaluatie zal in 2011 uitgevoerd worden
MC	29-08-06	Plenaire behandeling Mededingingswet	Inzetten om celstraffen en bestuursverboden te introduceren voor overtreding van de Mededingingswet, waarbij goed moet worden gekeken naar de wetssystematiek en naar de praktische uitvoering van bestuursrechtelijke en strafrechtelijke regimes naast elkaar.	Toegezegd dat duaal stelsel er komt naar aanleiding van motie Ten Hoopen, zie ook 31 200 XIII, nr. 76. Het wetsvoorstel is in voorbereiding en zal in de tweede helft van 2010 geconsulteerd worden

8.5 Trefwoordenregister

Aanbestedingen 21, 23, 39, 133, 143, 156, 158, 169, 170, 172, 186
Aardgasbaten 12, 15, 60, 61, 111, 186
Administratieve lasten 9, 22, 40, 53, 54, 88, 94, 139, 150, 180, 186
Apparaatsuitgaven 4, 6, 7, 103, 116, 135, 186
Basispakket 4, 5, 27, 30, 32, 44, 49, 68, 73, 78, 186
Batenlastenstelsel 186
BBMKB 5, 46, 50, 175, 186, 188
Bedrijfsleven 6, 8, 11, 23, 27, 36, 40, 44, 50, 51, 54, 64, 67, 69, 72, 74, 75, 77, 78, 80, 81, 87, 88, 89, 90, 91, 99, 134, 136, 171, 182, 186
China 10, 74, 80, 82, 186
Communicatie 1, 9, 10, 12, 17, 21, 69, 77, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 103, 104, 115, 116, 128, 129, 135, 140, 141, 147, 148, 158, 179, 181, 182, 185, 186, 189, 190
Concurrentie 8, 10, 17, 21, 22, 27, 36, 44, 48, 55, 56, 59, 63, 73, 78, 89, 90, 92, 93, 106, 134, 137, 139, 140, 147, 149, 151, 152, 177, 179, 186
Concurrentiepositie 9, 27, 38, 40, 55, 69, 186
Concurrentieverhoudingen 9, 17, 21, 95, 186
Concurrentievermogen 17, 48, 82, 164, 169, 178, 186
Consumenten 7, 9, 17, 19, 20, 24, 25, 26, 62, 63, 76, 89, 92, 93, 134, 142, 154, 156, 168, 170, 171, 172, 175, 179, 184, 186
Consumentenbescherming 9, 23, 26, 95, 140, 157, 176, 186
Crisis 8, 9, 35, 37, 46, 50, 51, 65, 66, 67, 69, 73, 74, 75, 78, 79, 96, 126, 186
Cybercrime 96, 186
Diensten 1, 3, 7, 8, 10, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 27, 34, 55, 75, 77, 82, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 102, 103, 104, 105, 118, 122, 125, 129, 133, 135, 140, 142, 148, 160, 165, 167, 168, 169, 177, 178, 186
Digitaal 10, 94, 99, 100, 186
Diplomatie 10, 73, 78, 80, 81, 82, 186
Doha 74, 76, 186
Duurzaamheid 9, 58, 73, 97, 98, 120, 142, 150, 158, 163, 166, 186
Energiebesparing 59, 67, 68, 69, 72, 149, 186
Energiemarkt 58, 59, 62, 64, 66, 67, 111, 134, 155, 186
Energieproductie 58, 69, 186, 189
Energieverbruik 59, 68, 69, 97, 164, 186
Energievoorziening 8, 11, 58, 59, 64, 67, 103, 144, 186
EU 17, 18, 19, 23, 24, 25, 28, 29, 41, 42, 45, 48, 59, 60, 66, 68, 71, 73, 74, 76, 77, 85, 89, 90, 93, 94, 97, 115, 121, 122, 142, 148, 152, 158, 162, 165, 168, 178, 181, 186, 188
Europa 1, 9, 17, 20, 25, 29, 56, 67, 68, 69, 93, 106, 134, 149, 183, 186
Europese 9, 10, 17, 19, 22, 23, 24, 25, 28, 29, 34, 39, 40, 42, 44, 48, 54, 56, 58, 59, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 86, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 108, 114, 115, 122, 129, 139, 142, 147, 148, 154, 155, 158, 159, 160, 164, 165, 167, 168, 169, 173, 186, 188
Excellent 1, 5, 10, 12, 27, 36, 40, 44, 46, 108, 134, 186
Frequenties 91, 94, 102, 186
G20 73, 74, 186
Garantie 9, 14, 24, 46, 48, 50, 51, 61, 65, 75, 92, 110, 145, 150, 154, 159, 186, 188
Globalisering 9, 55, 77, 158, 186
Groeivermogen 9, 17, 54, 134, 186
Handel 57, 73, 76, 103, 139, 186
ICT 10, 34, 40, 43, 66, 89, 90, 91, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 116, 128, 133, 135, 138, 147, 148, 157, 158, 159, 162, 171, 172, 178, 182, 183, 186, 189
India 10, 74, 80, 82, 186

Industrie 9, 13, 15, 39, 40, 48, 55, 56, 58, 59, 67, 69, 70, 72, 110, 139, 157, 166, 168, 181, 182, 186, 188
 Infrastructuur 11, 13, 15, 27, 44, 49, 52, 54, 56, 58, 65, 66, 69, 89, 95, 98, 103, 108, 112, 137, 167, 178, 186, 189
 Innovatieagenda 14, 15, 38, 41, 72, 111, 186
 Innovatieprogramma 10, 12, 27, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 54, 69, 72, 107, 108, 111, 137, 168, 181, 186
 Innovatievermogen 1, 12, 27, 29, 31, 32, 41, 107, 134, 137, 186
 Internationalisering 73, 78, 186
 Internet 10, 35, 90, 91, 93, 95, 96, 97, 140, 142, 148, 159, 179, 186, 188, 189
 Investerings 8, 9, 10, 11, 14, 15, 27, 29, 32, 37, 46, 53, 56, 58, 67, 73, 75, 77, 79, 80, 81, 89, 93, 108, 112, 123, 124, 130, 131, 134, 140, 142, 146, 147, 149, 174, 178, 180, 186
 Kennisbenutting 27, 52, 186
 Kennisinstellingen 27, 32, 33, 35, 36, 39, 40, 41, 42, 44, 52, 54, 55, 56, 68, 72, 73, 81, 82, 125, 182, 187
 Kennisoverdracht 40, 73, 78, 79, 187
 Klimaatdoelstellingen 11, 146, 187
 Kredietverstrekking 13, 159, 167, 174, 175, 187
 Leveringszekerheid 60, 63, 64, 187
 Lissabonstrategie 144, 166, 187
 Machtsmisbruik 92, 93, 187
 Marktordening 9, 17, 20, 21, 26, 134, 187
 Marktwerking 20, 26, 58, 89, 151, 177, 187
 Mededinging 17, 20, 21, 22, 63, 74, 134, 140, 151, 154, 160, 162, 184, 187
 MKB 9, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 38, 40, 41, 42, 50, 51, 57, 69, 79, 82, 98, 138, 142, 145, 146, 153, 155, 165, 166, 167, 173, 182, 187, 188, 189
 OESO 9, 28, 73, 74, 76, 77, 90, 159, 163, 173, 178, 187, 189
 Ondernemerschap 4, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 38, 41, 44, 45, 46, 49, 50, 52, 55, 57, 107, 108, 109, 110, 134, 138, 142, 153, 162, 175, 187
 Ondernemingsklimaat 5, 45, 49, 180, 187
 Onderwijs 12, 14, 15, 30, 31, 38, 44, 50, 52, 54, 55, 78, 98, 107, 108, 109, 143, 147, 149, 174, 177, 181, 187, 189
 Post 1, 9, 11, 12, 14, 23, 26, 43, 47, 57, 59, 71, 79, 83, 89, 91, 92, 93, 94, 95, 102, 103, 105, 112, 115, 118, 123, 130, 135, 140, 143, 146, 151, 154, 156, 159, 160, 162, 173, 176, 177, 183, 184, 187, 188, 189
 Productiviteit 8, 10, 18, 27, 44, 73, 78, 100, 187
 Programmatisch 4, 5, 10, 27, 36, 37, 39, 44, 54, 73, 81, 89, 97, 113, 187
 Regeldruk 9, 53, 99, 143, 153, 160, 162, 163, 169, 171, 174, 187
 Regio 4, 10, 11, 14, 15, 19, 39, 49, 54, 55, 56, 63, 66, 74, 110, 122, 138, 139, 144, 147, 150, 160, 163, 175, 187, 188, 189
 Samenwerkingsverbanden 36, 52, 56, 187
 Sleutelgebieden 10, 80, 166, 187
 Toerisme 54, 57, 80, 138, 163, 171, 187, 189
 Veiligheid 24, 38, 39, 48, 58, 64, 65, 66, 77, 89, 95, 96, 97, 98, 109, 121, 140, 145, 155, 159, 180, 181, 187
 Verantwoord 4, 5, 6, 10, 13, 17, 19, 21, 22, 27, 40, 41, 44, 49, 53, 58, 65, 72, 74, 76, 77, 78, 84, 86, 89, 91, 93, 103, 108, 110, 112, 116, 138, 139, 165, 169, 174, 179, 187, 189
 Vestigingsklimaat 1, 9, 12, 44, 46, 54, 56, 80, 100, 108, 134, 187
 Voorzieningszekerheid 58, 59, 60, 62, 64, 65, 66, 67, 103, 111, 134, 187
 Werkgelegenheid 8, 44, 46, 78, 80, 153, 170, 183, 187
 Werkloosheid 8, 18, 187
 WTO 6, 48, 73, 74, 75, 76, 187, 190

8.6 Lijst met afkortingen

AAU	Assigned Amount Units
AD	Algemene doelstelling
ADEM	Advanced Dutch Energy Materials Innovation Lab
Agentschap	
NL	Agentschap Nederland
AMECO	Annual macro-economic database
AMSI	Amsterdam Centre for Service Innovation
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AT	Agentschap Telecom
BBMKB	Besluit Borgstellingskrediet Midden- en Kleinbedrijf
BBP	Bruto binnenlands product
BES	Bonaire, Sint Eustatius en Saba
BIPM	Bureau International des Poids et Mesures
BIZ	Bedrijven Investeringszone
BMKB	Borgstellingsregeling midden- en kleinbedrijf
BOM	Brabantse ontwikkelingsmaatschappij
BSRI	Besluit subsidies regionale investeringsprojecten
BZK	Ministerie van Buitenlandse Zaken
BZ	Ministerie van Buitenlandse Zaken
CATO	CO ₂ Afvang,- Transport en -Opslag
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCS	Carbon Capture and Storage
CEP	Centraal Economisch Plan
CEPT	European Conference of Postal and Telecommunications Administrations
COVA	Stichting Centraal Orgaan Voorraadvorming Aardolieproducten
CPB	Centraal Planbureau
CSP	Zonthermische krachtcentrales
CVO	Subsidiebesluit Civiele Vliegtuigontwikkeling
CWE	Centraal-Westeuropese
DGETM	Directoraat-Generaal Energie, Telecom en Markten
DIS	Defensie Industrie Strategie
ECN	Energieonderzoek Centrum Nederland
ECP	Platform voor de InformatieSamenleving
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EG	Europese Gemeenschap
EIA	Energie Investerings Aftrek
EIB	European Investment Bank
EIM	Economisch Instituut voor Midden- en Kleinbedrijf
EMU	Economische en Monetaire Unie
EOS	Energie Onderzoeks Subsidies
ESA	European Space Agency
ETS	Emission Trading Scheme
EU	Europese Unie
EVD	Economische Voorlichtingsdienst
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FES	Fonds Economische Structuurversterking
FOM	Faciliteit Opkomende Markten
GO	Garantie Ondernemingsfinanciering
GSM	Global System for Mobile communications
GTI's	Grote Technologische Instituten
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
HHI	Herfindahl Hirschman Index
IBO	Investeringsbeschermingsovereenkomsten
ICANN	Internet Governance Forum en Internet Cooperation for Assigned Names and Numbers

ICES	Interdepartementale Commissie voor de Economische Structuurversterking
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IEA	International Energy Agency
IEF	International Energy Forum
IMD	International Institute for Management Development
IMF	Internationaal Monetair Fonds
IP	Internet Protocol
IPC	Innovatie Prestatie Contract
IPE	Interdepartementale Programma Energietransitie
IPO	Interprovinciaal Overleg
ISP	Internet Service Provider
JSF	Joint Strike Fighter
KIS	Kennisinfrastructuur
KP7	7e Kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling
KvK	Kamer van Koophandel
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Marin	Maritiem Onderzoeks Instituut Nederland
MEP	Subsidieregeling Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie
MEV	Macro Economische Verkenning
MJA	Meer Jaren Afspraak energie-efficiency
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NBTC	Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen
NCP	Nationaal Contactpunt voor de OESO richtlijnen
NEN (of NNI)	Nederlands Normalisatie Instituut
NFIA	Netherlands Foreign Investment Agency
NFP	Nationaal Frequentieplan
NMa	Nederlandse Mededingingsautoriteit
NMI	Nederlands Meetinstituut
NOiV	Nederland Open in Verbinding
OCNL	Octrooicentrum Nederland
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OD	Operationele doelstelling
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OM	Openbaar Ministerie
OPTA	Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit
PESP	Programma Economische Samenwerking Projecten
PIANOo	Professioneel en Innovatief Aanbesteden Netwerk voor Overheidsopdrachtgevers
PPS	Publiek-private samenwerking
PUM	Programma Uitzending managers
R&D	Research en development
R&TTE	Radio and Telecommunications Terminal Equipment
richtlijn	Richtlijn
RD&I	Research development & innovatie
ROM	Regionale Ontwikkelingsmaatschappij
RvA	Raad voor Accreditatie
RWE	Rheinisch-Westfälisches Elektrizitätswerk
RWT	Rechtspersonen met een Wettelijke Taak
SBIR	Small Business Innovation Research programma
SDE	Stimulering Duurzame Energieproductie
SGGV	Slim Geregeld, Goed Verbonden
SIZ	Subsidieregeling Innovatieve Zeescheepsbouw
SKE	Subsidieprogramma Kennisexploitatie
SRP	Strategisch Research Programma
STW	Stichting Technische Wetenschappen
TDAB	Terrestrial Digital Audio Broadcasting

TEA-index	Total entrepreneurial activity
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
TSO	Transmission System Operator
TWA's	Technisch Wetenschappelijke Attachés
UNCTAD	United Nations Conference for Trade and Development
V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VAO	Verkort algemeen overleg
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VTE	Raad voor Vervoer, Telecommunicatie en Energie
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WABO	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WBSO	Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk
WCIT	World Congress on Information Technology
WION	Wet Informatie Uitwisseling Ondergrondse Netten
WKK	Warmte Kracht Koppeling
WTO	World Trade Organization
XBRL	eXtensible Business Reporting Language
xDSL	Verzamelnaam voor diverse Digital Subscriber Line oplossingen
ZBO	Zelfstandig bestuursorgaan
ZZP	Zelfstandige zonder personeel